

E-ISSN: 2602-4594

USOBED

**ULUSLARARASI
BATI KARADENİZ
SOSYAL VE BEŞERİ
BİLİMLER DERGİSİ**

YIL: 2021 CİLT: 5 SAYI: 2

**INTERNATIONAL
JOURNAL OF
WESTERN BLACK SEA
SOCIAL AND HUMANITIES
SCIENCES**

YEAR: 2021 VOLUME: 5 ISSUE: 2

BAKAD
2012
BATI KARADENİZ
AKADEMİSYENLER
DERNEĞİ

EDİTÖR KURULU

SAHİBİ

Batı Karadeniz Akademisyenler Derneği Adına Yönetim Kurulu Başkanı
Prof. Dr. Mahmut BOZAN, Bartın Üniversitesi

EDİTÖR

Doç. Dr. Ayhan KARAKAŞ, Bartın Üniversitesi, ayhankarakas74@gmail.com
Doç. Dr. Süleyman AĞRAŞ, Düzce Üniversitesi, suleyman.agras@duzce.edu.tr

ALAN EDİTÖRLERİ

Prof. Dr. Mahmut BOZAN, Bartın Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Prof. Dr. Zafer AKBAŞ, Düzce Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler
Doç. Dr. Yaşar ÖZ, Bartın Üniversitesi, Muhasebe-Finans
Doç. Dr. Ayhan KARAKAŞ, Bartın Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği
Doç. Dr. Rasim TÖSTEN, Siirt Üniversitesi, Eğitim Bilimleri
Doç. Dr. Said Nuri AKGÜNDÜZ, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İlahiyat
Doç. Dr. M. Said CEYHAN, Bartın Üniversitesi, İktisat
Doç. Dr. Süleyman AĞRAŞ, Düzce Üniversitesi, Yönetim ve Organizasyon
Doç. Dr. Yıldırım YILDIRIM, Düzce Üniversitesi, Pazarlama
Doç. Dr. Ahmet ÖZTEL, Bartın Üniversitesi, İstatistik
Dr. Öğr. Üyesi Bulut DÜLEK, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Üretim Yönetimi
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim ÇEMBERLİTAŞ, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Muhasebe

YAYIN KURULU (EDITORIAL BOARD)

Prof. Dr. Ali ABISHEV, Kazak Ekonomi Üniversitesi

Prof. Dr. Alisher RASULEV, Ekonomi Enstitüsü, Özbekistan

Prof. Dr. Bulat KUMEKOV, Gumilev Avrasya Milli Üniversitesi, Kazakistan

Prof. Dr. Cenus GANIYEV, Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi, Econom03@gmail.com

Prof. Dr. Cusup PİRİMBAYEV, Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi
jusup.pirimbaev@manas.edu.kg

Prof. Dr. Fevzi OKUMUŞ, Rosen College of Hospitality Management,
Fevzi.Okumus@ucf.edu

Prof. Dr. Gani KAHEV, Tarım Bilimleri Akademisi, Kazakistan

Prof. Dr. İhsan ALP, Gazi Üniversitesi, ihsanalp@gazi.edu.tr

Prof. Dr. Joginder SINGH, Kurukshetra Üniversitesi

Prof. Dr. Kashif HUSSAIN, UCSI University, Malaysia

Prof. Dr. Kemal TİMUR, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
kemaltimur@hotmail.com

Prof. Dr. Kubat TABALDİYEV, Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi,
kubatbek.tabaldiev@manas.edu.kg

Prof. Dr. Layli UKUBAYEVA, Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi,
layli.ukubaeva@manas.edu.kg

Prof. Dr. Mahmut BOZAN Bartın Üniversitesi mabozan@gmail.com

Prof. Dr. Mahmut KARTAL, Cumhuriyet Üniversitesi mkartal@cumhuriyet.edu.tr

Prof. Dr. Makhmad UMAROV, Ekonomi Enstitüsü, Tacikistan

Prof. Dr. Marufcan YOLDASHEV, Alisher Navoiy Nomidagi Toshkent Davlat O'zbek Tili
va Adabiyoti Universiteti

Prof. Dr. Mehmet ZELKA Üsküdar Üniversitesi mehmet.zelka@uskudar.edu.tr

Prof. Dr. Nuriddin KAYUMOV, Tacikistan Bilimler Akademisi, Tacikistan

Prof. Dr. Orazaly SABDEN, Ekonomi Enstitüsü, Kazakistan

Prof. Dr. Rahman ALSHANOV, Turan Üniversitesi, Kazakistan

Prof. Dr. Said KINGIR Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi saidkingir@sakarya.edu.tr

Prof. Dr. Stanislav IVANOV, Varna University of Management, Bulgaristan

Prof. Dr. Şah Murat ARIK Kütahya Dumlupınar Üniversitesi sahmurat@kastamonu.edu.tr

Prof. Dr. Tatiana PYSHKİNA, Moldova Ekonomi Çalışmaları Akademisi, Moldova

Prof. Dr. Tohtar ESRKEPOV, Turan Üniversitesi, Kazakistan, esirkepov@ramber.ru

Prof. Dr. Yalçın KARAGÖZ, Cumhuriyet Üniversitesi ykaragoz@cumhuriyet.edu.tr

Doç. Dr. Ali ÖZTÜREN, Eastern Mediterranean University, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

Doç. Dr. Ayşa KARIMŞAKOVA, Kırgızistan Bişkek Sosyal Bilimler Üniversitesi

Doç. Dr. Cengiz BUYAR, Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi

Doç. Dr. Derviş BOZTOSUN, Erciyes Üniversitesi, dboztosun@erciyes.edu.tr

Doç. Dr. Erdoğan EKİZ, Mohammed VI Polytechnic University, Fas

Doç. Dr. Hasan ALİEV, Kırgızistan Almatı Alem Dilleri Üniversitesi

Doç. Dr. Meerim KÖLBAEVA, Kırgızistan İlimler Akademisi

Doç. Dr. Yaşar ÖZ, Bartın Üniversitesi, yasaroz@gmail.com

Doç. Dr. Zakir CHOTAEV, Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi, zchotaev@gmail.com

Doç. Dr. Kamalbek KARYMSHAKOV, Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi,
karymshakov@gmail.com

Dr. Hale ÖZDOĞAÇ ÖZGİT, Cyprus International University, Kuzey Kıbrıs Türk
Cumhuriyeti

Dr. Norasibah ABDUL JALIL, International Islamic University, Malaysia

Doç. Dr. M. Said CEYHAN, Bartın Üniversitesi, sceyhan@bartin.edu.tr

Doç. Dr. Yıldırım YILDIRIM, Düzce Üniversitesi yildirimyildirim@duzce.edu.tr

Doç. Dr. Ahmet ÖZTEL, Bartın Üniversitesi, ahmetoztel@gmail.com

Dr. Öğr. Üyesi Faruk Kerem ŞENTÜRK, Düzce Üniversitesi, keremsenturk@duzce.edu.tr

Doç. Dr. Ramazan ARSLAN, Bartın Üniversitesi, rarslan@bartin.edu.tr

SEKRETERYA

Öğr. Gör. Nilüfer ŞAHİN TEZCAN, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

YABANCI DİL EDİTÖRÜ

Öğr. Gör. Hayri KAPSUK, Bülent Ecevit Üniversitesi, hayrikapsuk67@gmail.com

İLETİŞİM

Doç. Dr. Ayhan KARAKAŞ

Bartın Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü 3. Kat 68 Nolu Oda

Kutlubey Yazıcılar Kampüsü

74100-MERKEZ-BARTIN-TÜRKİYE

Telefon: 0378 501 1000-2116

e-posta: bakadergi@gmail.com

TEKNİK DESTEK

Dr. Öğr. Üyesi Eyüp Burak CEYHAN

Eposta: eyupburak@gmail.com

DİZİNLER VE PLATFORMLAR

[ResearchBib](#)

[Index Copernicus](#)

[idealonline](#)

[CiteFactor](#)

[ERIH PLUS](#)

[ROAD](#)

[OpenAIRE](#)

[i2or](#)

[DRJI](#)

[International Scientific Indexing](#)

[Google Scholar](#)

[Eurasian Scientific Journal Index](#)

[Bielefeld Academic Search Engine \(BASE\)](#)

[Rootindexing](#)

BU SAYIDA GÖREV YAPAN HAKEMLERİMİZ
REFEREES of THIS ISSUE

Prof. Dr. Mahmut BOZAN, Bartın Üniversitesi

Prof. Dr. Metin ÖZKUL, Süleyman Demirel Üniversitesi

Prof. Dr. Suzan ERGÜN, İnönü Üniversitesi

Doç. Dr. Ali Ulvi ÖZBEY, Bingöl Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Faruk SEZER, Bayburt Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Gökhan ALP, Harran Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Hicran KARATAŞ, Bartın Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi İsmail DURAK, Düzce Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Kaan KAPLAN, İstanbul Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Kamil ÇELİK, Bartın Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Said KÖSE, Bartın Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TEKDERE, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Pınar POLAT, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Serkan YÜCEL, Düzce Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Sezin GÜLERYÜZ ERGÜL, Bartın Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Yavuz TÜRKAN, Bingöl Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Zülküf AYRANGÖL, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet SÜMER, Adıyaman Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KAHRAMAN, İstanbul Üniversitesi

İçindekiler/Contents

Araştırma Makalesi

1. KİŞİSEL FİNANS KAPSAMINDA AKADEMİSYENLERİN PARA YÖNETİMİ
BECERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ
EVALUATION OF ACADEMICIANS' MONEY MANAGEMENT SKILLS
WITHIN
THE SCOPE OF PERSONAL FINANCE

Yunus YILMAZ

Sayfa: 148-163

Araştırma Makalesi

2. TÜRKİYE'DE SAĞ TABAN İLE SAĞ SİYASET ARASINDA KURULAN İLİŞKİ
BİÇİMLERİ
THE RELATIONSHIP TYPES ESTABLISHED BETWEEN RIGHT-WING
BASE AND RIGHT-WING POLITICS IN TURKEY

İbrahim KAYGUSUZ

Sayfa: 164-188

Araştırma Makalesi

3. BANKALARIN INSTAGRAM PAYLAŞIMLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
A RESEARCH ON INSTAGRAM SHARES OF BANKS

Hale Nur GÜLER

Sayfa: 189-205

Araştırma Makalesi

4. GİRİŞİMCİLİĞİN İHRACATA ETKİSİ: BİR YATAY-KESİT REGRESYON
ANALİZİ
IMPACT OF ENTREPRENEURSHIP ON EXPORTS: A CROSS-SECTIONAL
REGRESSION ANALYSIS

Kadir KARAGÖZ

Sayfa: 206-218

Araştırma Makalesi

5. YENİ TÜRK ŞİİRİNİ BESLEYEN BİR KAYNAK: MEVLÂNA
A SOURCE THAT DEVELOPED THE NEW TURKISH POETRY: MEVLÂNA

Halef NAS

Sayfa: 219-235

Araştırma Makalesi

6. BULUT BİLİŞİMDE TEMEL KONULAR
BASIC TOPICS IN CLOUD COMPUTING

Kamil ÇELİK

Sayfa: 236-250

Araştırma Makalesi

7. KÜRE İLÇESİNDE(KASTAMONU)NÜFUS ÖZELLİKLERİ
POPULATION FEATURES OF KÜRE (KASTAMONU) DISTRICT

Zühal DİLER

Sayfa: 251-269

Araştırma Makalesi

8. KÜRE DAĞLARI MİLLİ PARKI ÇEVRESİNDEKİ YERLEŞİM YERLERİNİN ve
NÜFUSUN COĞRAFİ DAĞILIMI
GEOGRAPHICAL DISTRIBUTIONS of THE SETTLEMENT SITES and
POPULATION around THE KURE MOUNTAINS NATIONAL PARK

Celalettin DURAN

Sayfa: 270-288

Araştırma Makalesi

9. VERGİ OKURYAZARLIĞI ÜZERİNE YAZILAN BİLİMSEL ÇALIŞMALARIN
BİBLİYOMETRİK ANALİZİ
TAX LITERACY BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF SCIENTIFIC STUDIES

Ercan YELMAN Sayfa: 289-310

Editörden;

Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi'nin (USOBED) beşinci yılının ikinci sayısıyla karşınızdayız. Her geçen sayıda ilk günkü heyecanımızı yaşadığımızı özellikle belirtmek isterim. Bilgi üretmek ve bilginin yayılmasına vesile olmakla elde ettiğimiz doyumunu tarif etmem çok zor. Bu sayımızda yine birbirinden değerli çalışmalarını sizlere sunmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Finanstan bankacılığa, girişimcilikten siyaset bilimine, edebiyattan, bilişimden demografiye kadar birçok alanda yapılan araştırma makaleleri bu sayımıza kaynaklık etmektedir.

Dr. Öğr. Üyesi Yunus Yılmaz'ın Dicle Üniversitesi akademisyenlerinin kişisel finans kapsamında para yönetimi becerilerinin değerlendirilmesi amacıyla yaptığı nicel araştırma; Dr. İbrahim Kaygusuz'un Türkiye'de sağ taban ile sağ siyaset arasında kurulan ilişki biçimlerini incelediği araştırma; Dr. Hale Nur Güler'in Türkiye'de faaliyetlerine devam eden özel ve yabancı sermayeli on bankanın Instagram paylaşımlarının anlaşılması üzerine yaptığı nitel araştırma; Doç. Dr. Kadir Karagöz'ün bir ülkenin girişimcilik düzeyi ile ihracat performansı arasındaki ilişkiyi incelediği araştırma; Dr. Öğr. Üyesi Halef Nas'ın yeni Türk şiirinde Mevlana üzerinde yoğunlaştığı çalışma; Dr. Öğr. Üyesi Kamil Çelik'in Bulut Bilişimini tanıttığı araştırma ve Dr. Zühal Diler'in Kastamonu Küre ilçesindeki nüfus hareketliliğinin öncüllerini ve ardıllarını ortaya koyduğu araştırma, Doç. Dr. Celalettin Duran'ın Küre Dağları Milli Parkı çevresindeki nüfus ve yerleşim yerlerinin dağılımını yazdığı çalışma, Öğr. Gör. Ercan Yalman'ın vergi okuryazarlığı ile ilgili çalışmaları bibliyometrik analizle incelediği makalesi bu sayımızda yer bulmuştur. Dilerim okuyucularımız ve bilim insanlarımız istifade ederler.

Dergimizi her geçen gün daha iyi pozisyona taşıma gayretinde olduğumuzu vurgulayarak yeni sayımız için makale çağrımızı yinelemek istiyorum. Sağlıcakla kalın.

Doç. Dr. Rasim TÖSTEN

Eğitim Bilimleri Alan Editörü

KİŞİSEL FİNANS KAPSAMINDA AKADEMİSYENLERİN PARA YÖNETİMİ BECERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Yunus YILMAZ

Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

yunisyilmazim@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6142-2923

Öz

İnsanoğlu, sınırsız kabul edilen ihtiyaçlarını kıt kaynaklar ile karşılamak zorundadır. Eldeki kaynakların optimum bir şekilde kullanılması birçok bilimsel alanın konusunu oluşturur. Her bir birey elde ettiği gelir ile yaşamını sürdürmek ve geleceğe yönelik davranışları için şimdiden adım atmak durumundadır. Bunun için para yönetimi ve parayı kullanma bilgisi gerekir. Günümüz sosyoekonomik koşullarında, çeşitliliği ve karmaşıklığı artan finansal seçenekler ile başa çıkmak için para yönetimi önemli bir konu haline gelmiştir. Bu sayede bireyler hem parasal sıkıntıları için önceden önlem alabilir hem de yaşam kalitesini artırma imkânı bulurlar.

Bu çalışma, Dicle Üniversitesi akademisyenlerinin kişisel finans kapsamında para yönetimi becerilerinin değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır. Anket ölçeği kullanılarak veriler elde edilmiş, frekans analizi, Anova testi ve Ki-Kare testi uygulanmıştır. Akademik personelin finansal bilgi ve finansal davranışlarının incelenmesi yoluyla, para yönetimi becerileri hakkında değerlendirme yapmak amaçlanmıştır. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların sahip olduğu unvan ile finansal durumu yönetme arasında, ayrıca cinsiyet ile kredi kartı kullanım oranı arasında istatistiki bir ilişki olmadığı belirlenmiştir. Fakat gelir düzeyi değiştiğinde kredi kartına yapılan aylık ortalama ödemenin de değiştiği gözlenmiştir. Ayrıca, çocuk sahibi olma ile düzenli para biriktirme alışkanlığı arasında anlamlı bir farklılığa ulaşılamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Para Yönetimi, Kişisel Finans, Akademisyen.

EVALUATION OF ACADEMICIANS' MONEY MANAGEMENT SKILLS WITHIN THE SCOPE OF PERSONAL FINANCE

Abstract

Human beings have to meet their unlimited needs with scarce resources. Optimum use of available resources is the subject of many scientific fields. Each individual has to live with the income he/she earns and take steps now for his/her future behaviors. This requires knowledge of money management and using money. In

today's socioeconomic conditions, money management has become an important issue to deal with the increasing diversity and complexity of financial options. In this way, individuals can both take precautionary measures for their financial problems and increase their quality of life.

This study was conducted to evaluate the money management skills of Dicle University academics within the scope of personal finance. Data were obtained using the questionnaire scale, frequency analysis, Anova test and Chi-Square test were applied. By examining the financial knowledge and financial behaviors of academic staff, it is aimed to evaluate their money management skills. According to the results, it was determined that there was no statistical relationship between the title of the participants and managing their financial situation, and also between gender and credit card usage rate. However, it has been observed that the monthly average payment to the credit card changes as the income level changes. In addition, no significant difference was found between having children and the habit of regularly saving money.

Abstract: Money Management, Personal Finance, Academician.

1. Giriş

Parayla başa çıkabilme ve yönetebilme, günümüz insanların elde etmek zorunda olduğu en önemli becerilerdendir. Modern dünyamızda insanların, çok fazla çeşitlilik arz eden finansal ürünleri kullanmaları ve yaşam şartlarını yükseltebilmeleri için para yönetimi beceri ve bilgisine sahip olmaları temel gerekliliktir. Sınırsız kabul edilen ihtiyaçların kıt kaynaklar ile karşılanması insanoğlunun varoluşundan bu yana başa çıkmak zorunda olduğu bir sorundur. Kaynakların optimum bir şekilde kullanılması bir çok bilim alanının konusunu oluşturur. İnsanlar elde ettikleri gelir ile yaşamlarını sürdürmek ve gelecek kaygıları ile başa çıkabilmek için şimdiden adım atmak durumundadır. Para kullanma ve yönetme bilgisi bu nedenle gereklidir. Çeşitliliği ve karmaşıklığı artan finansal seçenekler ile başa çıkmak için para yönetimi özellikle günümüz şartlarında önemli bir konu haline gelmiştir. Bireyler bu sayede finansal sıkıntıları için çözümler geliştirebilir ve yaşam kalitesini artırmaya yönelik imkânlarla da sahip olabilirler.

Çoğu insan parasal konularda aşağıdaki hedeflere ulaşmak ister;

- Kendisinin ve ailesinin temel ihtiyaçlarını karşılayabilir durumda olmak.
- Acil sağlık sorunları, kazalar ve beklenmedik risklere karşı kendisini ve sevdiklerini korumak.
- Varlıklarını arttırmak ve yaşam kalitesini yükseltmek.
- Yaşlılığında rahat etmek.
- Sahip olduklarını zamanı geldiğinde mirasçılara bırakmak.

Bütün bu hedefleri sağlayabilmek için harcama ve tasarruflarda öncelikle uygun bir planlama yapmak, daha sonra ise bu planı uygulamak gerekir (Şarlak, 2012: 8).

Bireyler, gerek gündelik yaşamda gerekse uzun dönemli planlarda ev bütçesi hazırlamaktan emeklilik planlarına, çocukların eğitim masraflarından yatırım yapmaya kadar finansal kararlar almak durumundadır. Bu finansal kararların alınabilmesi, finansal bilgiye erişme ve bilgi sahibi olma ile bağlantılıdır. Mevcut durumda finansal piyasalarda yer alan finansal araçların ve ürünlerin çokluğu ve karmaşıklığı da finansal karar alma süreçlerini etkilemektedir. Bu kararların doğru ve etkin bir biçimde alınabilmesi için finansal okuryazarlık ve dolayısıyla bireysel finansal eğitim programları bir gerekliliktir (Bayram, 2014: 106).

Dar gelirlili ailelerde gelir-gider dengesini sağlamak önemli olduğu gibi orta ve yüksek gelir düzeyine sahip bireyler için de paranın yönetilmesi son derece önemlidir.

Bireyler hayatlarının her anında çeşitli kararlar almaktadırlar. Finansal kararlar ise bireyin geleceğini şekillendiren önemli kararlardandır. Para ile ilgilenen herkes küçük ya da büyük olsun finansal bir karar almak zorundadır. Yapılacak alışverişin limitini belirlemek de, ev satın almak için birikim yapmak da bir finansal karar sonucudur. Burada önemli olan bilinçli ve doğru kararlar alabilmektir. Bilinçlenmek, tecrübeyle olabileceği gibi eğitimle de meydana gelmektedir (Öztürk ve Demir, 2015: 114). Tecrübe ile elde edilen bilgilerin maliyetinin çok yüksek ve uzun zaman gerektiren bir yöntem olduğu açıktır.

Günümüz dünyasında finansal piyasalarda ortaya çıkan gelişmeler, ekonomik ve idari değişimler, insan nüfusunda meydana gelen değişimler, finansal eğitimin önemini oldukça artırmıştır. Dünya ülkeleri incelendiğinde, özellikle Amerika Birleşik Devletleri öncelikli olmak üzere birçok gelişmiş ülke insanının tasarruf konusunda başarısız olduğu görülmektedir. Buradan hareketle sınırsız ihtiyaçların karşılanması için gerekli olan doğal kaynakların sürekli tükenmekte olduğu ve dünya nüfusunun da devamlı artmakta olduğu göz önünde bulundurulduğunda, toplumları meydana getiren bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yükseltilmesi gerekmektedir. Bu sayede de toplumların tasarruf yapma eğilimini artırarak ülkelerin ekonomik yönden gelişmişliğine katkı sağlanmış olunacaktır (Elmas ve Yılmaz, 2016: 117).

2. Para Yönetimi Kavramı

Çoğu insan yaşamı boyunca; bir ev satın alma arzusu, tasarruf yapma isteği, emeklilik planları ve çocuklarının eğitimleri gibi birçok finansal hedef belirler. Bu hedeflerin gerçekleşmesi ise bunları elde etme gücünü oluşturacak olan paranın varlığına ve paranın etkin

bir şekilde yönetilmesine bağlıdır. Bu bağlamda para yönetimi; nakit ya da nakit yerine kullanılabilir olan; mübadele aracı olarak kullanılabilen her türlü finansal aracın etkin ve verimli bir şekilde yönetilebilme becerisidir. Etkin bir para yönetiminden bahsedebilmek için yeterli düzeyde finansal bilgi ve bilgiyi kullanabilme becerisi şarttır. Bu da para yönetiminin finansal okuryazarlık kavramı ve bütçeleme kavramıyla yakından ilişkili olduğunu ortaya çıkarmaktadır (Karyağdı, 2018: 128).

Ödemelerin zamanında yapılması, maliyetlerin artmasının önüne geçmek için dikkat edilmesi gereken bir noktadır. Kredi kartı borcu, faturalar, taksitler gibi ödemelerin gecikme cezasına yol açmaması için zamanında ödenmesi para yönetiminde kontrollü olunmasını sağlar. İnsanların ödemelerini nasıl yönettiği, paralarını kullanmak için yaptıkları plan ve bütçe ile ilgili her konu para yönetimi tanımı altında sayılabilir. Finansal okuryazarlık açısından para yönetimi en önemli başlığı oluşturur. Finansal okuryazar olan bireylerin paralarını yönetmede başarılı olmaları beklenir.

Finansal eğitim ve finansal bilgi olarak da ifade edilen finansal okuryazarlık kavramı hakkında hemfikir olunmuş bir tanım bulunmamasıyla birlikte literatürde birçok farklı tanım mevcuttur. Özetle tüketicilerin edinmiş olduğu finansal bilgi neticesinde alacağı finansal kararlar ile tasarruflarını etkin biçimde yönetebilmeleri şeklinde ifade edebiliriz (Yılmaz ve Tuncel, 2017: 312).

Finansal okuryazarlık, bireyin parasını yönetebilmesini, orta ve uzun vadeli plan yapabilmesini, paranın yönetimindeki risk ve yararları algılayabilmesini, finansal araçları tanımasını, finansal araç ve hizmetlere ilişkin doğru bilgiyi nereden ve nasıl temin edeceğini öğrenmesini, finansal araçları verimli ve etkin olarak kullanabilmesini hedefler (Hayta, 2011: 68).

Gelirin tüketilmeyen kısmı olarak tanımlanan tasarruf, kişilerin daha çok gelecekte karşılaşılabilecekleri finansal sıkıntılardan korunmak için yapıldığı söylenebilir. Bunun yanı sıra tasarruf yapma eğilimi; iyi bir eğitim alma, daha refah bir yaşam sürme ve emeklilik yıllarında kullanma gibi sebeplere de dayanmaktadır.

Tasarruf iki şekilde yapılabilir: Bunlardan birincisi önce harcamaları yapıp geriye kalanı tasarruf etmektir. İkincisi ise önce tasarruf ederek geriye kalan miktarı harcamaktır. Birinci yolda harcamalardan sonra geriye bir şey kalmama ihtimali yüksektir. Dolayısıyla, olması gereken tasarruf yöntemi ikinci yoldur. Yani önce tasarruf etmek, bireyin gelirinden ilk

ödemeyi kendisine yapması demektir. Bu ödemeler kendisinin birikimi olacaktır (Turgut, 2006: 77).

3. Literatür Özeti

Para yönetimi ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde bu konudaki birçok çalışmanın finansal okuryazarlık başlığı altında yer aldığı görülür. Finansal okuryazarlık para yönetiminden daha geniş bir kapsama sahip olmakla birlikte, büyük çoğunluğunu para yönetimi kavramının oluşturduğunu söylemek mümkündür. Bu konuda yapılan çalışmaların bazıları aşağıda özetlenmiştir.

Tablo 1: Para Yönetimi Konusunda Literatür Özeti

Yazar / Yıl	Konu	Yöntem	Sonuç
SÖNMEZ, Yahya ve KILIÇ, Ethem. 2020	Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Kastamonu Üniversitesi Örneği	Frekans Analizini Ki-kare Analizi	Finansal okuryazarlık başarı seviyeleri ile demografik özelliklerden sadece yaş ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ayrıca, Finansal bilgi ve finansal tutum ile finansal okuryazarlık başarı seviyeleri arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur.
KÖKSAL, Salim ve CİHANGİR, Mehmet. 2019	Gençliğin Para Yönetimi Algısı: Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Ön Lisans Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme	T-testi. Anova testi. Frekans analizi.	Araştırma sonucunda, öğrencilerin para yönetimi ve davranışları konusunda çok başarısız olmadıkları, harcama ve bütçe gibi konularda planlama yapabildikleri şeklinde bulgulara ulaşılmıştır.
TETİK, Nevzat. 2019	Türkiye'nin Finansal Okuryazarlık Düzeyi: Literatür Taraması Ve Sonuçların Değerlendirilmesi	Yazın Taraması	Bireylerin temel finansal bilgi düzeyleri düşük ve finansal araçları yeterli seviyede tanımadıkları belirlenmiştir. Ayrıca, katılımcıların tasarruf bilincinin de son derece düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
KARYAĞDI, Güngör Nazan. 2018	Finansal Okuryazarlık Ve Farkındalığının Belirlenmesine Yönelik Bitlis Eren Üniversitesi SBMYO Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama	Frekans analizi. Anova testi. Ki-Kare testi. Regresyon analizi.	Çalışma sonucunda öğrencilerin, çeşitli sosyal iletişim araçları yoluyla finansal gelişmelerle ilgili bilgilere ulaşabildikleri sonucuna varılmıştır.
BAKAY, Mehmet Emin. 2018	Devlet Üniversiteleri Lisans Programlarında Kayıtlı Öğrencilerin Para Harcama Davranışları: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Örneği	Standart Sapma, Ortalama, T-Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi	Öğrencilerin para ve harcama ile ilgili davranışları cinsiyete göre ve kayıtlı olunan fakülteye göre farklılık göstermektedir. Erkek öğrenciler kız öğrencilerden, Turizm Fakültesi öğrencilerinin ise diğer tüm fakülte öğrencilerinden daha fazla harcama yaptıkları tespit edilmiştir.
BAYRAKDAROĞLU, Ali ve BİLGE, Serenay.	Finansal Eğitimin Finansal Okur-Yazarlık Üzerindeki	Varyans analizi. Anova analizi.	Finansal okuryazarlık ve finansal eğitim durumları farklı olan kadınların demografik özellikleri

2018	Etkisi: Muğla İlinde Kadınlara Yönelik Bir Araştırma		açısından fark olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca kadınların para ve bütçe yönetimi ve emeklilik planlaması gibi konularda eğitim almak istedikleri belirlenmiştir.
ELMAS, Bekir ve YILMAZ, Hakan. 2016	Finansal Okuryazarlık: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma	Bağımsız örneklem t-testi. Frekans analizi.	Öğrencilerin finansal okuryazarlık başarı düzeylerinin beklenen ortalamanın altında kaldığı görülmüştür. Cinsiyete göre herhangi bir farklılık tespit edilmemiştir.
ÖZTÜRK, Elvan ve DEMİR, Yusuf. 2015	Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama	Güvenilirlik Analizi, Parametrik Olmayan Testler	Araştırma sonucunda akademisyenlerin finansal okuryazar oldukları ancak yine de bu konuda eğitime ihtiyaç duydukları ortaya konmuştur.
BAYRAM, Seliha Seçil. 2014	Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama	Frekans analizi. Pearson Ki Kare	Öğrencilerin finansal durumlarında başarılı oldukları algısına sahip oldukları tespit edilmiştir. Genel olarak finansal okuryazarlık düzeyi düşük olmasına rağmen, öğrencilerin bu durumun farkında olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

4. Araştırma ve Metodolojisi

Çalışmanın amacı, günümüzde her bireyin asgari düzeyde sahip olması zorunluluk halini alan para yönetimi hakkındaki davranışların ve finansal konulardaki tutumlarının belirlenmesidir. Akademik personel üzerinde yürütülen çalışma ile para yönetimi alışkanlıkları hakkında verilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda araştırma, Dicle Üniversitesinde farklı fakülte ve birimlerde görev yapan ve yine farklı ünvanlara sahip olan 300 akademisyene uygulanmıştır. Uygulama öncesi Dicle Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığından onay alınmıştır. Elde edilen bulguların, ankete verilen yanıtlardan ibaret olması, çalışmanın kısıtı olarak ortaya çıkmaktadır. Çalışmada kullanılacak verilerin toplanması için Öztürk'ün (2014) çalışmasında kullandığı ölçek esas alınmıştır. Güvenilirlik analizi sonucu güvenilirlik katsayısı 0,723 olarak bulunmuştur. Güvenilirlik katsayısı 0,70-0,90 arası iyi derece ölçek olarak kabul edilmektedir (Kılıç, 2016: 47). Analiz aşamasında, frekans analizi, Anova testi ve Ki-Kare testi uygulanmıştır.

Araştırma evrenini 15 fakülte ve beş meslek yüksekokulu oluşturmaktadır. Profesör Doktor, Doçent Doktor, Doktor Öğretim Üyesi, Öğretim Görevlisi ve Araştırma Görevlisi ünvanlarından oluşan toplam 1950 akademisyen çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında beş adet hipotez belirlenmiştir, bunlar aşağıda verildiği gibidir.

H₁: Katılımcıların ünvanları ile finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H₂: Katılımcıların cinsiyeti ile kredi kartı kullanım oranları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H₃: Katılımcıların gelir düzeyleri ile kredi kartına yaptıkları aylık ortalama ödeme arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H₄: Çocuk sahibi olma ile düzenli para biriktirme alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H₅: Düzenli olarak para biriktirme alışkanlıklarına göre ev sahibi olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık vardır.

5. Araştırmaya İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan akademik personelin yaşı, cinsiyeti, unvanı, medeni durumu, çocuk sahibi olma durumu ve kişisel geliri ile ilgili demografik bilgilere ait frekans dağılımları sunulmuştur.

Tablo 2. Demografik Bulgular

	Seçenekler	F	%
CİNSİYET	Kadın	106	35,3
	Erkek	194	64,7
	Toplam	300	100,0
YAŞ	21-30 yaş	43	14,3
	31-40 yaş	140	46,7
	41-50 yaş	62	20,7
	51-60 yaş	45	15,0
	61 ve üstü	10	3,3
	Toplam	300	100,0
ÜN VAN	Prof. Dr.	43	14,3
	Doç. Dr.	76	25,3
	Dr. Öğr. Üyesi	33	11,0
	Öğretim Görevlisi	116	38,7
	Araştırma Görevlisi	32	10,7
	Toplam	300	100,0
MEDENİ DURUM	Evli	158	52,6
	Bekâr	142	47,4
	Toplam	300	100
EBEVEYN DURUMU	Evet	141	47,0
	Hayır	159	53,0
	Toplam	300	100,0
KİŞİSEL GELİR	5000 TL ve altı	22	7,3
	5001 – 7000 TL	119	39,7
	7001 – 9000 TL	99	33,0
	9001 – 11000 TL	35	11,7
	11001 TL ve üstü	25	8,3
	Toplam	300	100,0

Katılımcıların %64,7'si erkek akademisyenler, %35,3'üne denk gelen 106 kişi ise kadın akademisyenlerden oluşmaktadır. Yaş dağılımına baktığımızda ise %46,7 ile 31-40 yaş aralığı büyük çoğunluğu oluşturmaktadır. İkinci sırada ise 43 kişi ile 21-30 yaş aralığı gelmektedir. Unvan açısından dağılıma bakıldığında 116 Öğretim Görevlisi, 76 Doçent ünvanlı akademisyenin olduğu görülüyor. Medeni durumda ise birbirine yakın bir dağılım olmakla birlikte %52,6 oranı ile evli katılımcıların çoğunlukta olduğu görülüyor. Çocuk sahipliği durumunda ise %53 oranında katılımcının çocuk sahibi olmadıklarını beyan ettikleri anlaşılmaktadır. Aylık kişisel gelir dağılımında ise 119 kişiye denk gelen %39,7 oranında 5001-7000 TL geliri olduğunu beyan eden katılımcılar mevcuttur.

Araştırma kapsamında belirlenen beş adet hipotez ile ilgili elde edilen bulgular ve bu bulguların analizi sonucu ulaşılan veriler aşağıda verilmiştir.

H₁: Katılımcıların ünvanları ile finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Finansal durumunuzu yönetmede ne kadar başarılı olduğunuzu düşünüyorsunuz?

Levene Statistic	Serbestlik Derecesi 1	Serbestlik Derecesi 2	Anlamlılık
,448	5	294	,814

Varyansların homojenlik testinin verildiği yukarıdaki tabloda, anlamlılık değeri $p > 0,05$ olarak görülmektedir. Unvan ile finansal durumunu yönetmedeki başarı arasındaki ilişki homojendir. Bu nedenle Anova tablosuna bakılabilir.

ANOVA

Finansal durumunuzu yönetmede ne kadar başarılı olduğunuzu düşünüyorsunuz?					
	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Karenin Ortalaması	F	Anlamlılık
Gruplar arasında	5,866	5	1,173	1,838	,105
Gruplar İçinde	187,614	294	,638		
Toplam	193,480	299			

Anova tablosuna bakıldığında anlamlılık değerinin $p = 0,105$ olduğu görülmektedir. Bu değer $p > 0,05$ olduğu için unvan ile finansal durumunu yönetme arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu söylenebilir. Yani "H₁: Katılımcıların ünvanları ile finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır." hipotezi reddedilmiştir. Dolayısıyla sahip olunan ünvanın, finansal durumu yönetmede etkisinin olmadığı görülmektedir.

H₂: Katılımcıların cinsiyeti ile kredi kartı kullanım oranları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 3: Cinsiyete Göre Kredi Kartı Kullanım Oranları

		Kredi kartı kullanıyor musunuz?		Toplam	
		Evet	Hayır		
Cinsiyetiniz	Kadın	Hesaplanan	81	20	101
		% Cinsiyetiniz ile	80,2%	19,8%	100,0%
		% Kredi kartı kullanımı ile	33,1%	36,4%	33,7%
		% Toplam	27,0%	6,7%	33,7%
	Erkek	Hesaplanan	164	35	199
		% Cinsiyetiniz ile	82,4%	17,6%	100,0%
		% Kredi kartı kullanımı ile	66,%	63,6%	66,3%
		% Toplam	54,7%	11,7%	66,3%
Toplam		Hesaplanan	245	55	300
		% Cinsiyetiniz ile	81,7%	18,3%	100,0%
		% Kredi kartı kullanımı ile	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam	81,7%	18,3%	100,0%

Cinsiyete göre kredi kartı dağılımına bakılacak olunursa kadınların %80,2'sinin, erkeklerinse %82,4'ünün kredi kartı kullandığı ortaya çıkmaktadır.

Ki Kare Testi

	Değer	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Düzeyi (2 yönlü)
Pearson Ki Kare	,219	1	,640
Süreklilik Düzeltme	,096	1	,756
Olasılık Oranı	,217	1	,641
Fisher's Kesinlik Testi			
Linear-by-Linear Association	,219	1	,640
Geçerli Olgunluk Sayısı	300		

Ki Kare test sonuçlarına bakılacak olunursa anlamlılık değeri $p > 0,05$ 'ten büyük olduğu için "H₂: Katılımcıların cinsiyeti ile kredi kartı kullanım oranları arasında anlamlı bir farklılık vardır." hipotezinde anlamlı bir ilişki yoktur bu nedenle hipotez reddedilir. Katılımcıların cinsiyeti ile kredi kartı kullanımı oranı arasında herhangi istatistiki bir ilişki olmadığı sonucuna varılabilir.

H₃: Katılımcıların gelir düzeyleri ile kredi kartına yaptıkları aylık ortalama ödeme arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Varyansların Homojenlik Testi

Kredi kartınıza aylık ortalama olarak ne kadar ödüyorsunuz?			
Levene Statistic	Serbestlik Derecesi 1	Serbestlik Derecesi 2	Anlamlılık
2,221	4	295	,067

Anlamlılık değeri $p > 0,05$ olarak görülmektedir. Gelir düzeyleri ile kredi kartına yaptıkları aylık ortalama ödeme arasında ilişki homojendir. Bu nedenle Anova tablosuna bakılabilir.

ANOVA

Kredi kartınıza aylık ortalama olarak ne kadar ödüyorsunuz?					
	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Karenin Ortalaması	F	Anlamlılık
Gruplar arasında	9,643	4	2,411	3,596	,007
Gruplar İçinde	197,753	295	,670		
Toplam	207,397	299			

Anova tablosuna bakıldığında, anlamlılık değeri $p=0,007 < 0,05$ olduğu için tek yönlü varyans analizi için “H₃: Katılımcıların gelir düzeyleri ile kredi kartına yaptıkları aylık ortalama ödeme arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezi kabul edilir. Dolayısıyla gelir düzeyi değiştikçe katılımcıların kredi kartına yaptıkları aylık ortalama ödeme miktarı da değişkenlik göstermektedir.

H₄: Çocuk sahibi olma ile düzenli para biriktirme alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

			Düzenli olarak para biriktirme alışkanlığımız var mı?		Toplam
			Evet	Hayır	
Çocuğunuz var mı?	Evet	Hesaplanan	86	55	141
		% Çocuk sahibi olma ile % Düzenli para biriktirme alışkanlığı ile	61,0%	39,0%	100,0%
	Hayır	Hesaplanan	45,3%	50,0%	47,0%
		% Toplam	28,7%	18,3%	47,0%
Toplam	Evet	Hesaplanan	104	55	159
		% Çocuk sahibi olma ile % Düzenli para biriktirme alışkanlığı ile	65,4%	34,6%	100,0%
	Hayır	Hesaplanan	54,7%	50,0%	53,0%
		% Toplam	34,7%	18,3%	53,0%
Toplam	Evet	Hesaplanan	190	110	300
		% Çocuk sahibi olma ile % Düzenli para biriktirme alışkanlığı ile	63,3%	36,7%	100,0%
	Hayır	Hesaplanan	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam	63,3%	36,7%	100,0%

Çocuk sahibi olan katılımcıların %61'i, çocuk sahibi olmayan katılımcıların ise %65,4'ü düzenli para biriktirme alışkanlığına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Bu durumun anlamlılığı aşağıdaki Ki Kare Testinde gösterilmiştir.

	Değer	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Düzeyi (2 yönlü)
Pearson Ki Kare	,628	1	,428
Süreklilik Düzeltme	,452	1	,501
Olasılık Oranı	,627	1	,428
Fisher's Kesinlik Testi			
Linear-by-Linear Association	,625	1	,429
Geçerli Olgunluk Sayısı	300		

Tablonun anlamlılık düzeyi sütunun en üstündeki anlamlılık değerinin $p = 0,428$ olduğu görülmektedir. Bu değer $p < 0,05$ şartını karşılamadığından çocuk sahibi olma ile düzenli para biriktirme alışkanlığı arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu söylenemez. Sonuç olarak, "H₄: Çocuk sahibi olma ile düzenli para biriktirme alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık vardır." hipotezi reddedilir. Çocuk sahibi olma ile düzenli para biriktirme alışkanlığı arasında bir ilişki olmadığını ifade edebiliriz.

H₅: Düzenli olarak para biriktirme alışkanlıklarına göre ev sahibi olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık vardır.

	Düzenli olarak para biriktirme alışkanlığınız var mı?		Toplam		
	Evet	Hayır			
Kendinize ait bir eviniz var mı?	Evet	Hesaplanan	141	65	206
		% Ev sahipliği ile	68,4%	31,6%	100,0%
		% Düzenli para biriktirme ile	74,2%	59,1%	68,7%
		% Toplam	47,0%	21,7%	68,0%
	Hayır	Hesaplanan	49	45	94
		% Ev sahipliği ile	52,1%	47,9%	100,0%
		% Düzenli para biriktirme ile	25,0%	40,9%	31,3%
		% Toplam	16,3%	15,0%	31,3%
Toplam		Hesaplanan	190	110	300
		% Ev sahipliği ile	63,3%	36,7%	100,0%
		% Düzenli para biriktirme ile	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam	63,3%	36,7%	100,0%

Tabloya göre, kendisine ait evi olan 141 kişi para biriktirdiğini ifade ederken, evi olmayan 49 kişi para biriktirdiğini ifade etmiştir. Evi olanlar, olmayanlara göre daha fazla sayıda para biriktirdiklerini belirtmişlerdir. Buna göre evi olan akademisyenler oransal olarak evi olmayanlara göre düzenli olarak para biriktirdiklerini belirtmişlerdir.

Ki Kare Testi			
	Değer	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Düzeyi (2 yönlü)
Pearson Ki Kare	7,402	1	,007
Süreklilik Düzeltme	6,716	1	,010
Olasılık Oranı	7,289	1	,007
Fisher's Kesinlik Testi			
Linear-by-Linear Association	7,377	1	,007
Geçerli Olgunluk Sayısı	300		

Tablonun anlamlılık düzeyi sütunundaki anlamlılık değerinin $p = 0,007$ olduğu görülmektedir. Bu değer $p < 0,05$ olduğundan aralarında anlamlı bir ilişki olduğu söylenebilir. Ancak tabloya bakıldığında da evi olanların olmayanlara göre daha fazla düzenli para biriktirme alışkanlığı vardır. Bu nedenle “ H_5 : Düzenli olarak para biriktirme alışkanlıklarına göre ev sahibi olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezi kabul edilir.

Tablo 4. Katılımcıların Hanelerinde Kalan Para ile Yaptıkları Eylemler

		Frekans	Yüzde
Acil, öngörülemez durumlar, sağlık harcamaları için para biriktiririz	Evet	103	34,3%
	Hayır	197	65,7%
	Toplam	300	100,0%
Kişisel ya da zorunlu olmayan giderler için harcarız	Evet	40	13,3%
	Hayır	260	86,7%
	Toplam	300	100,0%
Belirli bir amaç gütmeyen para biriktiririz	Evet	48	16,0%
	Hayır	252	84,0%
	Toplam	300	100,0%
Gelirdeki dalgalanmalardan etkilenmemek için para biriktiririz	Evet	44	14,6%
	Hayır	256	85,4%
	Toplam	300	100,0%
Bilinen büyük bir harcama için para biriktiririz	Evet	34	11,3%
	Hayır	266	88,7%
	Toplam	300	100,0%
Daha fazla gıda harcaması yaparız.	Evet	15	5,0%
	Hayır	285	95,0%

	Toplam	300	100,0%
Borçlarımızı öderiz	Evet	104	34,6%
	Hayır	196	65,4%
	Toplam	300	100,0%
Mal ve varlıklara yatırım yaparız	Evet	86	28,6%
	Hayır	214	71,4%
	Toplam	300	100,0%
İşyerimize yatırım yaparız	Evet	16	5,3%
	Hayır	284	94,7%
	Toplam	300	100,0%
Aile üyelerine veririz/yollarız	Evet	93	31,0%
	Hayır	207	69,0%
	Toplam	300	100,0%

Hanenizde kalan para ile ne yaparsınız sorusuna verilen cevaplar yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Buna göre toplam 300 kişilik katılımcıların 104 tanesi “Borçlarımızı öderiz” cevabını vermiştir. “Acil, öngörülemez durumlar, sağlık harcamaları için para biriktiririz” yanıtını işaretleyen katılımcı sayısı ise 103 kişi olarak ortaya çıkmıştır. Daha sonra ise “Aile üyelerine yollarız” cevabını veren 93 kişilik bir kitle söz konusudur. Yine elde edilen bulgulara göre, “Belirli bir amaç gütmeyen para biriktiririz” seçeneğine 252 kişinin Hayır yanıtını verdiği görülmektedir. Bu da belli bir amaç doğrultusunda para biriktirme yapıldığını göstermektedir.

6. Sonuç

Günümüz şartlarında insanlar gelir düzeylerini yükseltmek ve bu sayede yaşam standartlarını daha da iyileştirmek için birçok çaba sarfetmektedirler. İş imkânı olmayanlar uygun bir iş bulma amacıyla olduğu gibi, belli bir işte çalışanlar ise daha yüksek gelir elde etme amacıyla hareket ederler. Tasarrufların yatırıma dönüştürülmesi de bu amaç doğrultusunda olmaktadır. Tasarrufların doğru kararlar ile yönetilmesi, finansal okuryazar düzeyi ve özelde para yönetimi konusundaki bilgi seviyesi ile doğrudan ilişkilidir. Gelişmiş ekonomiye sahip birçok ülke bu konunun önemini anlamış ve çalışmalarını buna göre yürütmeye başlamıştır.

Bireylerin para yönetimi konusundaki yetkinliği, hem ekonomiye hem topluma hem de kişinin kendisine sağladığı fayda düşünüldüğünde bu konunun elzem bir konu olduğu anlaşılmaktadır. Ülkemizde her yıl binlerce lisans ve lisansüstü öğrencinin eğitim aldığı akademisyenlerin para yönetimi konusundaki yetkinlikleri sadece kendilerini değil, dolaylı olarak bütün toplumu etkileyen bir sonuç ortaya çıkardığı yadsınamaz bir gerçektir. Akademisyenlerin para yönetimi davranışlarının değerlendirilerek bazı verilerin ortaya

konulması, hem kendilerinin hem de üniversite eğitimi alan bireylerin para yönetimi hakkındaki durumlarına ışık tutma imkânı sunabilir.

Dicle Üniversitesi akademik personeli özelinde yapılan bu çalışmada, katılımcıların büyük çoğunluğu erkek, 31-40 yaş aralığı yoğunlukta, evli katılımcıların %52,6 oranı ile yine çoğunluğu oluşturduğu görülmüştür.

Bulgulara göre, unvan ile finansal durumu yönetmedeki başarı arasında bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Unvan ile finansal durumu yönetme arasında fark vardır şeklinde oluşturulan hipotez reddedilmiştir. Aynı şekilde katılımcıların cinsiyeti ile kredi kartı kullanım oranları arasında farklılık olduğu yönündeki hipotez de reddedilmiştir. Gelir düzeyi ile kredi kartına yapılan aylık ortalama ödeme arasında anlamlı fark vardır hipotezi ise kabul edilmiştir. Çocuk sahibi olma ile düzenli para biriktirme alışkanlığı arasındaki ilişki anlamlı olarak çıkmamıştır. Dolayısıyla çocuk sahibi olma ile düzenli para biriktirme alışkanlığı arasında fark vardır hipotezi de reddedilmiştir. Kendine ait evi olmayan katılımcıların olanlara göre daha fazla düzenli olarak para biriktirme alışkanlıkları vardır şeklinde oluşturulan hipotez kabul edilmiştir. Hanede kalan para ile ne yapıldığı sorusuna, toplam katılımcıların üçte biri borçlarını ödediklerini, aynı sayıda katılımcı ise acil, öngörülmeven durumlar ve sağlık harcamaları için kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırma sonucunda, gelir düzeyi ortalamasının üzerinde olan akademisyenlerin parayla ilgili tutum, algı ve davranışları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Hedef kitlenin beklenilen aksine para yönetimi ve finans bilgisi açısından istenilen yeterlikte olmadıkları sonucuna varılabilir. Gelecek çalışmalarda, bir üniversite yerine birden çok üniversitede benzer çalışmalar yapılabilir. Bu sayede karşılaştırma yapılabilir ve daha gerçekçi sonuçlar ortaya konulabilir.

KAYNAKÇA

- Bakay, M. E. (2018). Devlet Üniversiteleri Lisans Programlarında Kayıtlı Öğrencilerin Para Harcama Davranışları: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Örneği. *Turkish Studies Economics, Finance and Politics*. 13(30): 63-74.
- Bayrakdaroğlu, A. ve Bilge, S. (2018). Finansal Eğitimin Finansal Okur-Yazarlık Üzerindeki Etkisi: Muğla İlinde Kadınlara Yönelik Bir Araştırma. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*. 19 (42): 97-119.

- Bayram, S. S. (2014). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama. *Uluslararası İşletme ve Yönetim Dergisi*. 2(2): 105-35.
- Elmas, B. ve Yılmaz, H. (2016). Finansal Okuryazarlık: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2(1): 115-140.
- Hayta, A. B. (2011). *Aile Finans Sistemi İlişkileri: Finansman Yönetimi, Finansal Okuryazarlık, Finansal Eğitim*. Gazi Kitabevi: Ankara
- Karyağdı, G. N. (2018). Finansal Okuryazarlık Ve Farkındalığının Belirlenmesine Yönelik Bitlis Eren Üniversitesi SBMYO Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama. *İşletme Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*. 2:110-126.
- Karyağdı, N. G. (2018). Bütçeleme ve Para Yönetimine İlişkin Kredi Kartı Kullanım Anlayışının Öğrenciler Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Çalışma: Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO Örneği. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 7(1): 123-142.
- Kılıç, S. (2016). Cronbach'ın Alfa Güvenirlik Katsayısı, *Journal of Mood Disorders (JMOOD)*, 6(1):47-48.
- Köksal, S. ve Cihangir, M. (2019). Gençliğin Para Yönetimi Algısı: Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Ön Lisans Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. 6(11): 70-80.
- Öztürk, E. (2014). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, E. ve Demir, Y. (2015). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. 68: 113-134.
- Sönmez, Y. ve Kılıç, E. (2020). Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Kastamonu Üniversitesi Örneği. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10 (2): 479-497.
- Şarlak, Z. (2012). *Aile Bütçesi ve Kaynak Yönetimi*. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. 2.Baskı. İstanbul.

Tetik, N. (2019). Türkiye'nin Finansal Okuryazarlık Düzeyi: Literatür Taraması Ve Sonuçların Değerlendirilmesi, *Turkish Studies*, 14 (6): 3505-3524.

Turgut, H. (2006). Parasal Zekâ. Varlık Yayınları: İstanbul.

Yılmaz, Y. ve Tunçe, M. (2017). Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Dicle Üniversitesi İİBF Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 7(14): 311-322.

TÜRKİYE'DE SAĞ TABAN İLE SAĞ SİYASET ARASINDA KURULAN İLİŞKİ BİÇİMLERİ

Dr. İbrahim KAYGUSUZ

Millî Eğitim Bakanlığı

ibrahimkaygusuz@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9682-751X

Öz

Fransız ihtilalinin karşıt ideolojisi olarak ortaya çıktıktan sonra Avrupa'da kapsamlı bir siyasî doktrin haline gelen muhafazakârlık, zaman içinde dünyaya yayılarak bütün toplumları etkilemiştir. Muhafazakârlık, özünde İslam'la ilişkili olmadığı halde Türkiye'de mütedeyyin taban ve sağ siyasetle birlikte anılmaya başlanmıştır.

Osmanlı devletinde, merkezi yönetimle yerel seçkinler arasında yaşanan “yetki çatışması” ve “merkez-çevre karşıtlığı” Cumhuriyet döneminde devam etmiştir. Türkiye'de ordu ve bürokrasi ittifakı, sol tabanın temsil ettiği geleneksel bir merkez ortaya çıkarmış, İslamî ve yerleşik kurumsal değerlere sahip çıkan geniş halk kesimleri ise sağ tabana dayalı geleneksel çevreyi temsil etmiştir.

Türk sağının toplumsal tabanını oluşturan etnik, dinî ve ekonomik gruplar her dönem, siyaset kurumu ile doğrudan ilişki içinde olmuştur. Hem tabanın ihtiyaçları hem de siyasî otoritenin sürdürülebilirliği ve meşruiyeti açısından önemli olan bu ilişkiler, çift yönlü etkileşimler ortaya çıkarmıştır. Özellikle sağ toplumsal tabanın önemli bileşenlerinden olan sermaye grupları ve dini gruplar, Türkiye sağının siyaset yapma biçimlerini ve tercihlerini önemli düzeyde etkilemiştir.

Anahtar Kelimeler: Muhafazakârlık, sağ siyaset, sağ taban, sağ partiler.

THE RELATIONSHIP TYPES ESTABLISHED BETWEEN RIGHT-WING BASE AND RIGHT-WING POLITICS IN TURKEY

Abstract

After emerging as an opposing ideology to the French revolution, conservatism became an extensive political doctrine in Europe. In time, by spreading all over the world, it affected all societies. Although it isn't originally related to Islam, conservatism started to be associated with religious people and right-wing politics.

The conflict of authority and the contradiction between the center and its surroundings which occurred between the central government and local elites in Ottoman era continued in Republic era. The alliance between the army and bureaucracy created a traditional central represented by left-wing base. Large masses who protected the Islamic and local institutional values represented traditional environment based on left-wing.

Ethnic, religious and economic groups composing social base of Turkish right-wing are directly in relation with the politics. These relationships which are of great importance in terms of both the needs of the base groups and the sustainability and legitimacy of political power bring out two-sided interactions. Especially investment and religious groups who are important component of social right significantly affected the type of politics done by Turkish right-wing and their choices.

Abstract: Conservatism, right-wing politics, right-wing base, right-wing parties.

1. Giriş

Muhafazakârlık, Fransız devrimi ile birlikte ortaya çıkan yeni siyasal durumun karşıt ideolojisidir. Bu ideoloji, aile, din, devlet gibi geleneksel kurumları ve bu kurumlara ait ilişkiler ağını koruma hedefindedir. Dünyada tek bir biçimi bulunmayan muhafazakârlığın ülkelere ve tarihî dönemlere göre şekillenen farklı biçimleri bulunmaktadır. Klasik ve liberal muhafazakârlık bunların başında gelmektedir. Muhafazakârlığın bu türleri, varlığı günümüze kadar devam eden sağ siyasetin temelini oluşturmuştur (Güler, 2014: 121-131; Özipek, 2005: 6-7).

Fransa’da başlayan muhafazakârlık düşüncesi zamanla Avrupa’da kapsamlı bir siyasi doktrin haline gelmiş, toplumsal alanı tepeden modernleştirmeye çalışan sosyal mühendisliğe dönüşmüş ve sonraki dönemlerde dünyanın birçok coğrafyasında varlık göstermeye başlamıştır. Muhafazakârlığı üreten çeşitli faktörler bulunmaktadır. Aydınlanmanın kurgulayıcı rasyonalist karakteri, devrimci ve ütöpik/hayali sosyalist hareketler ve sanayi sonrası oluşan yeni toplumsal yapı bunların başında gelmektedir. Avrupa coğrafyasında yaşanan bu büyük dönüşüm, muhafazakârların değer verdiği cemaat, aile, akrabalık ve komşuluk ilişkilerinde büyük bir tahribata yol açmıştı (Çaha, 2012: 112-116; Akkaş, 2004: 47-48).

1960’lı yıllarda Türkiye’de kullanılmaya başlanan sağ ve sol kavramları, 1980’li yıllarda (Turgut Özal’la birlikte dünyadaki yükselişe paralel olarak “yeni sağ”) yerleşik kavramlar haline gelmeye başlamıştır. Fransa’dan dünyaya yayılan ve özünde İslam’la ilişkisi olmayan Muhafazakârlık ideolojisi, Türkiye’de mütedeyyin taban ve sağla ilişkilendirilerek anılmaya başlanmıştır.

Bu makalede, dindar halk kitlelerinden oluşan Türkiye’deki sağ tabanla, bu tabanın üst siyasal uzantıları olan sağ siyaset arasındaki ilişki sosyolojik bir bağlam içinde incelenmeye

çalışılmıştır. Bu çalışmanın temel problemi, “dini hassasiyetleri ön plana çıkan ve geniş halk tabanını temsil eden ‘çevre’nin, yaşanan toplumsal değişimler sonunda ‘merkez’e dönüşmesi”dir. Çalışmada, önce “muhafazakârlık” ve “sağ” kavramlarının tarihsel arka plânı ile Türkiye’ye giriş süreci ele alınacak sonra, Türkiye’deki sağ taban ve sağ siyasal hareketler, “merkez-çevre” kavramlaştırması çerçevesinde irdelenmeye çalışılacaktır. Devamında sağ tabanın, “merkez sağ, milliyetçi sağ ve İslamcı sağ” kanatlarla ilişki şekilleri ele alınan bu makalenin son bölümünde, sağ tabanın temel bileşenlerinden olan etnik, dinî ve ekonomik gruplarla sağ siyasetin ilişki biçimleri sosyolojik bir bakışla ele alınmaya çalışılmıştır.

1. Muhafazakârlık, Sağ Siyaset ve Türkiye

Muhafazakârlık, değerler ve kurumlar temelinde bir düzeni amaçlamaktadır. Kendinden önceki düşünceleri, kurumları ve gelenekleri yok ederek yeni bir değer ve anlam dünyası inşa eden üç tarihsel olgu –Fransız ihtilâli, sanayi devrimi ve aydınlanma- muhafazakârların büyük direnci ile karşılaşmıştır. Gelenekleri ve değerleri alt üst edilen yenedünyanın siyasal atmosferinde ortaya çıkan muhafazakârlık, kargaşayı ortadan kaldırmayı, istikrarı sağlamayı ve geleneğin erdemlerini yüceltmeyi kendi siyasal ideolojisinin merkezine yerleştirmiştir.

Muhafazakârlara göre, modern toplumun rasyonalist ve laik bireyciliği geleneksel dinî ve ahlâki değerleri, aile ve meslekî zümre dayanışmalarını tahrip etmiş, böylece toplum çözülmüş ve bireyselleşmeye uğramıştır (Erdoğan, 2006: 99-100).

Batıda ortaya çıkan muhafazakârlık, sağ siyasetle, sosyalizm/komünizm ise sol siyasetle ilişkilendirilmiştir. Sağ siyaset düzen ve değerler ekseninde, sol siyaset ise değişim ve eşitlik ekseninde ele alınmaktadır. Sağ-sol ayırımı, Fransız ihtilali sürecinde, farklı grupların ve sosyal sınıfların oluşturduğu Meclis’in ilk toplantısındaki oturuş düzeni ile birlikte başlamıştır. Kralı destekleyen aristokrat ve ruhban sınıfı kürsünün sağına, burjuvayı destekleyenler ise soluna oturmuştur. Sonraki toplantılarda benzer oturma düzeni devam edince, sağ kanat ve sol kanat tabirleri kullanılmaya başlanmıştır. Partiler de kendilerini bu şekilde tanımlamaya başlayınca kavramlar zaman içinde Fransa’nın sınırlarını aşarak tüm dünyaya yayılmıştır (Türköne, 2013: 108; Fedayi, 2019: 5-7).

Sağ ve sol kavramlarının Türkiye’deki kullanım tarihi ile ilgili bir uzlaşma bulunmamaktadır. Osmanlı’nın son dönemlerinde ve Cumhuriyet’in ilk yıllarında sağ ve sol kavramları yerine ileri ve geri kavramları kullanılmıştır. 1960’lı yıllarda sağ ve sol tabirleri örgütleri ve partileri nitelendirmek için kullanılmaya başlanmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), 1965 seçimlerinden önce kendini ortanın solu olarak konumlandırdıktan sonra Adalet Partisi

(AP), sağ kavramını kullanmak durumunda kalmıştır. AP bu dönemde sağ tabanın inanç ve değerlerini dikkate alarak kendini daha çok milliyetçi, muhafazakâr ve mukaddesatçı olarak nitelmiştir (Fedayi, 2019: 10-12). Öte yandan 20. yüzyıldaki ekonomik ve toplumsal gelişmelerin somut bir ürünü olan sosyal devlet kavramı Türkiye’de 1961 Anayasası’nda ifadesini bulmuştur. 1970’li yıllardan sonra Türkiye’de sosyal devlet kavramı dünyayla paralel şekilde yerini yeni sağ söyleme terk etmiştir (Çavdar, 2004: 297). 1980’li yıllara gelindiğinde ise Türkiye’de Turgut Özal’ın önderliğinde ve yeni sağın rüzgârı yönünde köklü yapısal dönüşümler yaşanmıştır. Bu yeni dönemde devlet-toplum ilişkileri ve iktidar pratikleri dünyanın gidişi yönünde bir seyir izlemiştir.

Türkiye’deki siyasal düşüncenin temelinde sağ ve sol olmak üzere iki ana akım bulunmaktadır. Türk sağı dört ana bileşenden oluşmaktadır. Bunlar muhafazakârlık, liberallik, milliyetçilik ve İslamcılıktır. Liberallik ve Milliyetçilik, doğrudan sağ ile örtüşen homojen akımlar olmaktan çok sağ ve sol türleri olan bileşenlerdir. Örneğin Milliyetçiliğin katı sağ ve Atatürkçü türü bulunduğu gibi Liberalizmin hem sağ hem de sol versiyonları bulunmaktadır (Akşin, 2011; 250-298). Türk sağına ait bu dört bileşenin kökleri Osmanlı devletine kadar geriye gitmektedir. Osmanlı’nın son dönemlerinde bu dört akım, fikri ve ideolojik düzeyde olduğu kadar siyasal partiler düzeyinde de varlık göstermekteydi. Örneğin Liberal muhafazakâr ideolojinin tarihi izleri siyasi parti bazında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Hürriyet ve İtilaf Fırkası ve Ahrar Fırkasına kadar geri gitmektedir. Liberal muhafazakâr ideoloji 1950’de Demokrat Parti’nin iktidara gelmesi ile birlikte güçlü bir konuma yükselmiştir. AP, ANAP ve DYP’nin iktidarları döneminde bu güçlü konumunu devam ettiren Liberal muhafazakâr siyasal ideoloji, 2000’li yıllardan itibaren yerini İslamcı referansları daha baskın olan bir başka muhafazakâr partiye, Adalet ve Kalkınma Partisi’ne (AK Parti) bırakmıştır. Dolayısıyla Türkiye’de 2. Meşrutiyet sonrası siyaset, iki ana damar üzerinden ilerlemiştir: İttihat ve Terakki Fırkası ve Ahrar Fırkası. Sağ siyasetin çemberinde hareket eden bu iki siyasal partiden İttihat ve Terakki, süreç içinde bünyesinden hem milliyetçi-muhafazakâr hem de sol partiler çıkarırken Ahrar Fırkası Türkiye’deki liberal muhafazakâr sağ çizginin öncülü olmuştur. Hürriyet ve İtilaf Fırkası’ndan AK Parti’ye kadar uzanan çizginin birinci halkası Ahrar fırkasıdır (Küçükömer, 2009: 84-88).

Öte yandan Türkiye ve Batı, “mülkiyetin sahipliği” anlamında farklı tarihsel arka planlara sahiptir. Bu durum, Türkiye’nin sosyolojik yapısını ve bu yapı üzerine inşa edilen siyasî ayrışmasını, Batının sınıf temelli tarih anlayışı bağlamında açıklamaya izin vermemektedir. Batı tarihinde devlete ait olmayan mülkiyetin omurgası üzerinde birbirinden

keskin hatlarla ayrılmış ve sınıflara ayrılmış bir yapı söz konusudur. Oysa Türkiye tarihinin sosyolojik yapısının ana faktörü mülkiyet değil devlet olmuştur. Bu anlamda batıda sağ ve sol, ekonomik temelli sınıfsal bir ayrılmaya işaret ederken Türkiye’de kültürel, dinî ve siyasî temelli bir ayrılmaya işaret etmektedir (Çaha, 2012: 132-134; Fedayi, 2019: 12-67).

Sağın Türkiye’de yükselişinin çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Kemalist ideolojinin inançlar ve değerler üzerindeki baskıcı tutumu, dönemin ekonomi politikaları, Marshall yardımları ve ABD’nin ilan ettiği komünizmle mücadele çabaları, sağın Türkiye’deki yükselişini etkileyen önemli faktörlerden bazılarıdır. Son üç faktör harici ve dönemsel olma özellikleri ile dikkat çekerken Kemalizm ideolojisi, uzun vadeli izler bırakan dâhili bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. “Mustafa Kemal’in ölümünden sonra, onun şahsında dondurulan kişi kültürünün kurumsal bir forma bürünmesi” şeklinde tanımlanabilecek olan Kemalizm, Türkiye’de siyasetin içinde gerçekleşeceği bütün kurumsal altyapıları ve siyaset yapma biçimlerini şekillendiren, toplumu nesneleştirerek kontrol eden sınırlayıcı bir modernleşme projesidir. Otoriter cumhuriyet rejiminin kurucu ve yönlendirici ideolojisi olan Kemalizm/Atatürkçülük, katı bir siyasal ideoloji olarak şefçi, paternalist, elitist ve vesayetçi, tek-partici; otoriter, yer yer totaliter özellikleriyle ön plana çıkmaktadır (İnsel, 1999; Çınar, 2004: 163-167).

2. Sağ Taban: Geleneksel Çevre ve Yeni Merkez

Türkiye’nin yüz yıllık tarihi seyrinde sağ tabanın yaşadığı sosyal değişimi ve bu değişim sonunda elde ettiği yeni konumu anlamlandırmak, önemli düzeyde siyasal analizleri gerekli kılmaktadır. Sağ tabanın, siyasal erkin dışında kalan bir çevreden gelerek merkeze yerleşmesi ve Türkiye’deki siyasi, ekonomik ve bürokratik elitin bir parçası olarak konumlanması, belli tartışmalar ve sonuçlar üretmiştir.

Osmanlı/Türkiye tarihinin toplumsal yapısını ve merkezîyetçi siyasal tutumunu doğru tanımlamaya imkân veren “merkez-çevre” dikotomisi ile ilgili yapılan öncü çalışmalarda, genellikle merkez-çevre arasındaki otorite ilişkileri, yetki dağılımı, güç dengeleri ve bunların sosyo-politik yansımaları ele alınmıştır. Heper’e göre (1980: 7-17) Osmanlı idaresi yerel seçkinlere -feodal yapıda olduğu gibi- yetkiler tanınmamıştır. Merkezi otorite, asilzâde zümresi olmayan yerel seçkinleri daima kendi amaçlarını gerçekleştirmek için kullanmış ve bunlara merkezden bağımsız yetki vermemiştir. Merkezin çevreyi kontrol altına alma isteği, çevrenin de otonomi talebi, ikisinin arasındaki çatışmayı süreklileştirmiştir. Elde edilen sonuçlara göre belli dönemlerde otonominin derecesinde bazı değişiklikler olsa bile merkez, çevreye/kenara çoğu zaman siyasal ve hukuksal yetkiler vermekte direnmiştir. Osmanlı’daki merkez-çevre

karşıtlığı Cumhuriyet döneminde devam etmiştir. Bu karşıtlığı Türk siyasasının temelinde yatan en önemli toplumsal kopukluk olarak gören Mardin'e göre (1994: 37-73) cumhuriyet ideolojisinin benimsetildiği kuşaklar, yerel, dinsel ve etnik grupları, Türkiye'nin karanlık çağlarından kalma gereksiz kalıntılar olarak görmüş ve reddetmiştir. Böylece merkez, kasavetli, sert ve eleştirici rolü ile yeniden çevrenin karşısına çıkmıştır. Kemalist ideolojinin yalınkatlılığı, bu roller çerçevesinde ortaya çıkmıştır. Yaşananlar, Cumhuriyet Halk Partisi'ni resmi ideolojinin ve bürokratik merkezin, Demokrat Parti'yi ise demokrat çevrenin temsilcisi durumuna dönüştürmüştür. Demokrat Parti, çevrenin kültürü niteliğiyle İslâmiyet'e başvurarak başarı elde etmiş, süreç içinde İslamiyet'i ve kırsal değerleri resmileştirmiştir. Sonuç olarak Osmanlı/Türkiye tarihinin Tanzimat'la başlayan yeni siyasal atmosferinde ordu ve bürokrasi ittifakı, sol tabanın temsil ettiği geleneksel bir merkez ortaya çıkarmış, İslamî ve yerleşik kurumsal değerlere sahip çıkan geniş halk kesimleri ise sağ tabana dayalı geleneksel çevreyi temsil etmiştir (Özbudun ve Hale, 2010: 77-78; Kahraman, 2007: 5-61). Geleneksel merkez askeri, bürokratik ve ekonomik elitten oluşurken; geleneksel çevrenin sahipleri kırsal ve taşralı halk kesimleridir. Toplumsal değişim, çevreyi ve değerlerini merkeze taşımıştır. Yüzyıllık değişim sürecinde 1950 tarihi bir dönüm noktasını oluştururken, 2002 tarihi ise geleneksel çevrenin merkezi temsil etmeye başlamasının miladı olmuştur.

Türkiye'nin merkez-çevre bağlamında yaşadığı sosyal değişim iki toplumsal durumu beraberinde getirmiştir. Birincisi, Türkiye elitinin kavram ve söylem dili değişmiştir. Uzun yıllar laiklik, gericilik, irtica gibi kavramlar etrafında şekillenen sol/geleneksel merkezin dili ve söylemi normalleşmiştir. CHP'nin son yıllarda din, laiklik, irtica vb. konularda kullandığı daha yapıcı dil bunun önemli bir kanıtıdır. İkincisi, merkeze yerleşen geleneksel çevrenin bünyesinde önemli bir tartışma başlamıştır. Geleneksel değerlerin kaybı, kültürel iktidar, ötekisine benzemek vb. konular, yeni merkezin dâhili tartışmasının odağı olmuştur (Sezer, 2019:1-8; Çınar, 2021; Çakırca, 2020: 189-203).

Sağ tabanın temsil ettiği geleneksel çevre, sosyal değişim sürecinde ve merkeze doğru ilerleyişinde doğrudan merkeze yerleşmek yerine farklı/yeni toplumsallıklar oluşturmuştur. Dindarlık vasıfları ağır basan Müslüman sağ kitlenin tabanını oluşturduğu bu yeni toplumsallıklarda, kendine özgü sivil uygulama pratikleri, ekonomik sermaye birikimleri ve kültürel kurumsallaşma biçimleri ortaya çıkmıştır. Sermayesi ve etkinliği artan bu yeni toplumsallıkların hayat tarzı giderek dönüşmüş ve yeni kimlikler ortaya çıkmıştır. Ekonomik sermaye anlamında MÜSİAD, sendikal alanda HAK-İş, partileşme bağlamında MNP, dini cemaatleşme anlamında Nurculuk, Süleymancılık ve Nakşibendilik, kültürel ve sivil toplum

yapılanmaları bağlamında çok sayıda vakıf/dernek ve dini hassasiyeti belirgin medya araçlarının artışı, İslami kimliği baskın geniş bir toplumsal taban ortaya çıkarmıştır. Bu yeni kimlik sahipleri giyim tarzlarından boş zaman uğraşlarına ve konut tercihlerine kadar bütün yaşamsal alanlarda dindarlıklarını ön plana çıkarıcı davranış kalıpları sergilemeye başlamıştır. Zaman içinde Türkiye'nin siyasal tablosunda güçlü şekilde boy göstermeye başlayan bu yeni sağ eksen, 28 Şubat sürecinin karşı atağına rağmen engellenememiş ve belli siyasi mücadeleler sonunda Türkiye'nin yeni siyasi merkezi olmuştur.

İslamcı sağ taban, yetmişli yıllardan itibaren şehirlerin merkezine yerleşerek yeni yaşam tarzları, yeni eğitim/iş ağları ve cemaatleşme biçimleri ortaya çıkarmıştır. Bu durum, çevreden merkeze doğru olan sağ tabanın yürüyüşüne farklı bir boyut kazandırmış ve İslamcılığın sosyolojik gelişiminde tek yönlü bir gelişmenin söz konusu olmadığı gerçeğini ortaya çıkarmıştır (Baykal ve Çaha, 2021: 138-163). Merkezin müdahaleleriyle siyasetin, ekonominin ve eğitimin karar alma süreçlerine dâhil edilmeyen İslamcılar, kendi aralarında oluşturdukları yeni işbirlikleri, örgütlenmeler ve alternatif yatırım alanlarıyla göz ardı edilemeyecek yeni toplumsal merkezler üretmeye başlamışlardır. Örneğin ekonominin merkezine alınmayan ve dışlanan Anadolu sermayesi, devlete bağımlı olmadan ayakta kalmanın yollarını bulmuş ve bugünün Türkiye'sinde göz ardı edilemeyecek merkezi alanlar oluşturmuştur (Aktay, 2011: 160-199; Bakan ve Çimen, 2018: 32-58).

Geleneksel merkez, Osmanlı'dan Cumhuriyete doğru geldikçe radikal şekilde laikleşmiş, bu durum, çevrenin kendini İslamî değerler ve uygulamalarla özdeşleştirme tutumunu tahkim etmiştir. Turgut Özal'ın güçlü bir siyasi figür olarak iktidarda olduğu 1983 sonrası dönemde, İslamî sermaye ve İslamcı aydın sınıfı yükselirken, geleneksel merkezin eski birleşik ve dayanışmacı özelliği ortadan kalkmıştır (Özbudun ve Hale, 2010: 77-78). AK Parti ve Recep Tayyip Erdoğan'ın iktidara gelişi (2002) ise, geleneksel merkezin eski homojen yapısını tamamen zayıflatmış ve gücün eksenini geleneksel çevreye doğru kaydırmıştır.

Dolayısıyla Türk sağının çevreden merkeze doğru yolculuğu ve burada konumlanması uzun bir toplumsal değişimin ve onun ayrılmaz parçası olan siyasal dönüşümün uzantısı olmuştur. Sağ tabanın siyasal partiler yoluyla merkeze yerleşmeleri de uzun bir tarihsel birikimin sonucu mümkün olabilmıştır. 1946'da, üçüncü kez önemli bir muhalefet partisi (DP) kurulduğunda, Cumhuriyet Halk Partisi'nin yaptığı, "Destek bulmak için taşra kasabalarına ya da köylerine gitmeyin; ulusal birliğimiz sabote edilmiş olur" şeklindeki uyarı, Mardin'e göre (1994: 61) "taşranın temel grupları, siyasal partiler olarak yeniden dirilecek", anlamına

gelmektedir. 1923'ten yakın tarihlere kadar çevreye (taşra) şüpheyile bakılmasının ve potansiyel bir muhalefet alanı olarak görülerek sıkıca gözaltında tutulmasının sebebi bu olmuştur.

Geleneksel merkezin bu baskılama politikası ana omurgasını merkez sağın¹ oluşturduğu karşıt hareketleri/çevreyi güçlendirmiş ve onu zaman içinde merkeze taşıyarak iktidar yapmıştır. Sağ tabanın siyasal partileri olan DP, AP, ANAP ve DYP bu baskı politikalarının karşıt tezahürleri olmuştur. Türk sağına ait geleneğin bugünkü uzantısı olarak 2002'den beri iktidarda olan AK Parti de bu karşıt tezahürün son halkasıdır. Fakat AK Parti'yi doğrudan merkez sağın bir devamı olarak görmek yerine İslamcı siyasetin muhafazakâr unsurlarla tahkim edilmiş bir devamı olarak görmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Türkiye'deki geleneksel merkez (tarihsel blok) dört önemli tarihsel dönemin (1839, 1876, 1908 ve 1923) ürettiği ordu ve bürokrasi gücünü elinde bulunduranların ittifakı iken, geleneksel çevre, yerleşik kurumsal değerlere sahip çıkmaya çalışan geniş halk kesimleridir. Sağ partiler bu geniş halk kesimlerinin siyasal uzantılarıdır. Bu sağ partilerin Cumhuriyet tarihi boyunca çevreden merkeze doğru ilerleyerek iktidara gelmeleri her seferinde "karşıtları ile çatışarak ilerleme" şeklinde olmuştur. Bu anlamda 1950 seçimleri, çevrenin merkeze karşı başarısı olurken, 1960 askeri darbesi, merkezin çevreden rövanş almasıdır. 1965 seçimleri, çevrenin yeniden iktidara gelerek merkezi geri plana itmesidir. 12 Mart 1971 Muhtırası, merkezin bir kere daha iktidarı elde etme girişimidir. 1971 Muhtırasına mukabil 1973 seçimleri, çevrenin bu kez CHP'yle tekrar iktidarı ele geçirmesidir. 1980 askeri darbesi, 1973'te başlayan harekete karşı merkezin güçlendirilme, tahkim edilme hamlesidir. 1983'ten sonraki durum bu kadar net olmamakla birlikte 28 Şubat postmodern darbesi, 1983 sonrasında merkezin ana hamlesidir. 2002 seçimleri, 28 Şubat merkezine karşı çevrenin bir reaksiyonudur (Kahraman, 2007: 5-61).

3.1. AK Parti ve Yeni Merkezin Kendisi ile Rekabeti

1950 tarihinde, DP'nin iktidara gelişi ile birlikte başlayan geleneksel çevrenin merkeze yerleşme hamleleri, AK Parti'nin 2002'de iktidara gelmesi ile birlikte büyük ölçüde hedefine ulaşmış görünmektedir. Geleneksel çevre, bu tarihten sonra yeni siyasî merkez olarak karşımıza çıkmıştır. Bu tarihten sonra eski merkezden gelen bütün karşıt hamleler, yeni merkezin direnci ile karşılaşmış ve karşılıksız kalmıştır.

¹ Merkez-sağ'ın toplumsal açıdan çevre güçlerle ilişkisi bulunmakla birlikte siyasi olarak bir yüzünün de devlete ve cari rejime baktığı bilinmektedir.

Geleneksel sağın tabanı üzerinde yükselen AK Parti'nin kurucu aktörleri, İslamcılık geleneğinin eski mensuplarıdır. Bunlar söylem boyutunda ya da reel politik düzlemde sağ siyaset ile önemli benzerlikler gösterdikleri halde kendilerini doğrudan sağ olarak tanımlamamaktadır (Baykal, 2021: 34-58). Kimliğini, “muhafazakâr demokrat” olarak belirleyen AK Parti, muhafazakârlığı, “devrimci dönüşüme karşı tedrici değişimi savunan ve geleneksel toplumsal kurumların tahrip edilmesinin yanlışlığına vurgu yapan” bir anlayış çerçevesinde tanımlamıştır. Uzlaşıya yer veren, toplumsal ve kültürel çeşitliliğe saygı duyan AK Parti, felsefesini, “çoğulculuğa açık, tek tipçi olmayan ve kutuplaşma yerine uzlaşmayı kabul eden” bir tutum ve düşünce çerçevesinde tanımlamıştır. Parti, muhafazakârlık gibi müphem bir ideolojiyi kendine kimlik olarak seçmekle, her kesimi memnun etme ve hiç kimseyi ötekileştirmeme hedefi gütmüş olmalıdır. Kavramın liberalizm ve sosyalizmden daha muğlak ve eklektik bir yapıya sahip olması, onun hakkında farklı değerlendirmelerin yapılmasını mümkün kılmaktadır (Akdoğan, 2011: 6-10; Fedayi, 2019: 167).

AK Parti'yi geleneksel merkez sağ partilerden ayırt edebilmek güç görünmektedir. Parti, eski merkez sağ seçmenleri, ılımlı İslamcıları, ılımlı milliyetçileri, hatta eski merkez solun bir kesimini bir araya getirerek Özal-ANAP koalisyonunu başarılı şekilde yeniden inşa etmiş görünmektedir. Bir başka açıdan bakıldığında AK Parti, bir taraftan önceki İslamcı partilerle kendi arasındaki sürekliliği reddeden (Ergun ve Hale, 2010: 57-83) diğer taraftan, Türkiye’de İslamcı kitle neye talip olmuşsa bir bakıma onun siyasi bir ifadesi olan bir parti olmuştur. Bu açıdan parti, İslamcı kitlenin kolektif aklının bir sonucu olmuştur. Türkiye’de halk ne kadar İslamcılık talep ediyorsa, AK Parti o kadarını ifade etmeye ve halk, İslamcılığın yükünü ne kadar çekmeye talipse, AK Parti de o kadar çekmeye talip olmuştur (Aktay, 2011: 162-163).

Geleneksel muhafazakâr çevrenin 2002 tarihinden sonra merkeze yerleşmesi, toplumsal mühendisliklerin nesnesi haline getirilen dindar sınıfları özne konumuna yükseltmiş ve Kemalist hegemonyanın iktidar alanını sınırlandırmıştır. AK Parti iktidarı ile birlikte Kemalist ideolojinin ademe mahkum ettiği ve taleplerini görmezlikten geldiği büyük dindar kitleler, demokratik toplumun diğer bireyleri ile eşit hale gelmiş ve büyüsü bozulan merkez yeniden yapılandırılmıştır. 2000’li yılların başında, Türkiye’deki değişen toplumsal talepleri doğru okuyamayan merkez sağ da uhdesine alarak, üzeri örtülen birçok temel sorunu (dindar, Alevi, Kürt vb.) tartışmaya açan AK Parti, uzun yıllar reformcu kimliği ile iktidardaki güçlü konumunu devam ettirmiştir. Kendi kültürel ve ekonomik sermayesini oluşturan sessiz-muhafazakâr çoğunluğun süregelen bürokratik hegemonyaya itirazının sözcülüğünü yaparak merkez-sağ partilerin misyonunu devralan AK Parti, geniş kitlelerin kimlik taleplerini Avrupa

Birliği süreciyle ilişkilendirerek yerine getirmeye çalışmıştır. AK Parti, siyasal alanın kronik problemlerine çözüm bulmayı gündemine aldığı her seferinde merkezin büyük direnciyle karşılaşmıştır (Ete, 2008: 34; Çaha ve Baykal, 2021: 160).

Fakat AK Parti’de, İslamcılıktan milliyetçiliğe doğru bir yönelmenin söz konusu olduğu, temel saflaşmanın ekseninin değiştiği ve laikliğin yerini milliliğin ve yerliliğin aldığı yönündeki iddialar giderek artmaya başlamıştır. Beka sorunu etrafında şekillenen millilik ve yerlilik vurgusunun içe kapanmayı beraberinde getirdiği ve bu durumun geleneksel merkezi temsil eden Atatürkçü-Kemalist-ulusalcı kesimlerin sert tutumlarını yumuşattığı dile getirilmektedir (Görmüş, 2020).

Sonuç olarak AK Parti, İslamcı sağın yetiştirdiği kadroları kendi çatısı altında örgütledikten sonra muhafazakâr demokrasi adı altında merkez sağcılığa doğru transfer etmiş ve 28 Şubat müdahalesinden sonra İslamcı çizgiyi yeniden yapılandırma iddiasıyla ortaya çıktığı halde giderek merkezileşmiştir. Fakat bununla birlikte AK Parti, İslamcılığın değerleri üzerinden kendisini meşrulaştırmaktan da çekinmeyen nev-i şahsına münhasır bir parti resmi çizmektedir. Ekonomik, siyasi ve uluslararası düzeyde İslamcı değil, daha çok sağ ve liberal reflekslerle hareket eden AK Parti (Yılmaz, 2004: 616-617), yeni siyasal merkezin ev sahibi olarak geleneksel merkezin reflekslerini göstermeye başlamış ve ele geçirdiği güç tarafından diyalektik bir etkiyle dönüştürülmeye başlanmıştır. AK Parti’yi demokratik anlamda zorlayacak güçlü bir muhalefetin olmaması bu partiyi (yeni merkez) kendisi ile rekabete mecbur kılmaktadır.

3. Sağ Tabanın Siyasal Uzantıları

Türkiye’nin sağ tabanı, siyaset sahnesinde, sola karşı duran ve merkezden uçlara doğru dizilen partiler yoluyla temsil edilmektedir. Sağ tabanın merkezinde konumlanan, söylemlerinde, programlarında ve siyaset yapma biçimlerinde esnek duruşlar sergileyen partiler, Türk siyasetinde “merkez sağ” partiler olarak tanımlanmaktadır. Bu kavramlaştırma biçimi Türk siyaset bilimi literatürüne özgüdür. Öte yandan, Türkiye’nin sağ tabanında, azımsanmayacak düzeyde etkilere sahip olan, din ve milliyet merkezli söylemleri ağır basan, esnek siyaset biçimlerini ön plana çıkarmayan, programları ve söylemleriyle bu duruşu özenle yansıtan partiler, merkezin dışında ideolojik sağ partiler olarak varlık göstermeye devam etmektedir. Bu anlamda Cumhuriyet sonrası Türk siyaset tarihinde uçlar yerine merkezde konumlanan partilerin başında Demokrat Parti (DP), Adalet Partisi (AP), Anavatan Partisi (ANAP), Doğruyol Partisi (DYP) ve AK Parti gelmektedir. Bunların dışında din ve milliyet temelli bir tutum, söylem ve eylem biçimini tercih eden Saadet Partisi (daha önce MNP, MSP,

RP, FP) ve Milliyetçi Hareket Partisi (daha önce MÇP) ise merkezden çok uçlarda pozisyon alan sağ partiler olmuştur. Fakat uçlarda pozisyon alan “milliyetçi sağ partilerin” bir çoğunun siyasi açıdan “merkez sağ partilerden” daha devletçi olduğu hususu, dikkate alınması gereken bir başka detay olarak dikkat çekmektedir.

1950 yılında DP ile başlayan merkez sağ hareketin iktidar yürüyüşü askeri müdahalelerle ve merkezi elitin karşı ataklarıyla engellenmiştir. On yıllık iktidarı 27 Mayıs müdahalesi ile sonlandırılan DP'nin tabanı, korku ve sindirme politikaları ile dağıtılmaya çalışılmıştır. Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'ın idam edilmelerinin temel sebebi, bu korku atmosferinin tesis edilmesidir. 27 Mayıs 1960 ihtilali ile birlikte ortadan kaldırılmaya çalışılan DP'nin tabanı ve teşkilatı, yıldırıcı baskılara rağmen canlılığını muhafaza ederek AP'ye geçmiş ve darbenin sebep olduğu savrulma, kısa zamanda atlatılmıştır. Sağ tabanın, merkez partilere tanımaya devam ettiği kredi sayesinde AP, DP'nin istikametinde yol almaya devam etmiştir.

AP'nin kurulduğu 1961 yılından 1980 tarihine kadar devam eden ve normal/demokratik olması beklenen uzun geçiş dönemi anormal, çalkantılı ve yarı-asker-yarı sivil bir görünümde geçmiştir. Milli Birlik Komitesi'nin, Silahlı Kuvvetler Birliği'nin ve CHP'nin endişe ile izlediği AP, bu dönemde ordu-iç politika ilişkileri çerçevesinde çift söylem stratejisi geliştirmiştir. 1961-1963 yılları arasında AP'nin Genel Başkanlığını yapan Ragıp Gümüşpala zaman zaman orduya övgüler dizmiş ve bağlılık söylemi geliştirmiştir. Ordu ile AP arasında zaman zaman sertleşen karşılıklı ilişkiler, hem Gümüşpala hem de Demirel dönemlerinde gerçekleştirilen dirsek temasları ile dengede tutulmaya çalışılmıştır. Demirel'in liderliğindeki AP, Gümüşpala liderliğindeki AP'den daha özgüvenli bir çizgiye gelmiş olmakla birlikte “orduya AP iktidarının güvenilirliğini kanıtlama gayretleri” ve bu noktada gerçekleştirilen temaslar, orduyu nötralize etmeye yetmemiştir (Sakallıoğlu, 1993: 47-81).

1961 yılında, dağıtılmaya çalışılan sağ tabanın (DP) mirasına yönelik ciddi bir siyasal mücadele verilmiştir. DP tabanının kimlerden ve hangi toplum katmanlarından oluştuğu, bu mücadelede sonuç almak için önemliydi. Büyük kentlerdeki ticaret burjuvazisi, yeni yeni palazlanan sanayiciler, eşraf ve büyük toprak sahipleri bu tabanın sınıf yapısını meydana getirmekteydi. Öte yandan 1950-1960 tarihsel aralığında nispî bir rahatlığa kavuşan, üretim araçlarının gelişmesi ve ulaşım imkânlarının artmasıyla birlikte dinamizmi ve gelişme hızı büyüyen toplumun küçük üretici, memur ve işçi yığınları hep DP'ye yönelmişti.

1961 yılında siyasî faaliyetler serbest bırakılınca, bu mirasın bölüşümü için üç parti ortaya çıkmıştı. Bunlar Adalet Partisi (AP), Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) ve Yeni

Türkiye Partisi (YTP) idi. Daha ilk faaliyetlerinde DP'nin gerçek mirasçısının AP olacağı ortaya çıkmıştı. AP'nin kurucuları ve yetkilileri sürekli olarak DP'nin devamı olduklarını söyleyerek bu partinin programını benimsediklerini ifade etmişlerdi. Nitekim Anayasa oylaması sırasında AP'nin “Hayır'da hayır vardır” sloganı ile Anayasa için “karşı propaganda” yürütmesi, bu çabaların ilk örneğidir. Yapılan konuşmalarda Menderes, Polatkan ve Zorlu'nun idamlarından duyulan acı vurgulanmış ve birçok DP'linin yakınları aday gösterilmişti. AP'nin o günlerdeki temel sloganı af olmuştur. 1961 seçiminde oyların %35'ini alan AP (Çavdar, 2004: 111-112) sonraki dönemlerde oylarını arttırarak DP'nin devamı olduğu yönündeki iddialarını ispatlamıştır.

Ragıp Gümüşpala'dan sonra partinin başına geçen Süleyman Demirel, DP'nin devamı olduklarını her ortamda dile getirmiştir. Demirel'e göre 1950 tarihinde Türkiye ilk defa, millet iradesini ülke idaresine hâkim kılan bir yapıya kavuşmuştur. 1960 darbesini yapanların Demokrat Parti'yi iktidar yapan oyları suçladıklarını ve bu oyları Yassıda'da yargıladıklarını dile getiren Demirel'e göre, 12 Mart 1971 tarihinde dönemin kuvvet komutanları tarafından sivil hükümetin istifasına dönük olarak verilen muhtıra, 1960 darbesinin devamı niteliğindedir. Bir takım perdelerin yırtılmasında Menderes'in temsil ettiği misyonun büyük rolü olduğunu hatırlatan Demirel (1991: 23-45) DP'nin devamı olduklarını ve 1965 sonrasında bu bayrağı yerden alarak bu misyona yeniden sahip çıktıklarını dile getirmiştir.

AP'nin, DP'nin yerini almasıyla Türk siyaset tarihinde yeni bir dönem başlamıştı. AP, Süleyman Demirel liderliğinde, komünizm karşıtı propagandayla dini öğelerin sık sık belirtildiği bir söylem oluşturarak muhafazakâr ve taşralı bir siyasi ortam meydana getirmiştir. Süleyman Demirel, siyasette var olma nedenini “devleti köylülük ve dinle barıştırmak” şeklinde belirtmişti. Halk için yabancı bir kelime olan “demokrat” yerine “demir kırat” tabirinin kullanılmasından ötürü AP ve DYP “kırat” amblemini kullanmıştı (Çavuşoğlu, 2009: 265-278). Başında bulunduğu merkez sağdaki DYP sürecinde de sağ tabanın söylemlerini dile getirmeye devam eden Demirel, 1993 tarihinde başladığı Cumhurbaşkanlığı görevinden sonra, özellikle 28 Şubat sürecinde, önceki dili ve söylemi terk ederek geleneksel merkezin ve Cumhuriyet elitinin dilini kullanmaya başlamıştır.

Süleyman Demirel, daha AP döneminde, belli zamanlarda, geleneksel merkeze yakın tutumuna ait sinyaller vermiştir. Partinin seçmen tabanı çiftçiler ve küçük işadamlarından oluştuğu halde partinin siyaseti giderek daha fazla modern sanayi burjuvazisinin ve büyük sermayenin çıkarlarına hizmet etmeye başlamıştı (Zürcher, 2019: 288- 292).

Türkiye’de sağ siyasetin zeminini belirleyen temel düşünce, çok partili hayata geçişle birlikte gelişme ve siyasete tercüme imkânı bulan muhafazakârlık olduğu halde sağ siyaset daha çok, milliyetçilik ve İslamcılık bağlamında tartışma konusu edilmiştir (Mert, 2007: 134). Merkez sağ partilerin düşünce ve eylemleri ile uçlardaki milliyetçi ve İslamcı sağ partilerin düşünce ve eylemleri arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Bu partilerde devrimci tutumlar yerine eklektik bir karakter göze çarpmaktadır. Örneğin merkez sağ, etnik bir milliyetçilikten ziyade kapsayıcı bir milliyetçiliği esas almaktadır (Erken, 2016: 191-222). Bununla birlikte merkez sağ partileri, “ılımlılık” yerine “rejim ile doğrudan çarpışmayan veya sistem nezdinde belli ölçüde meşruiyet sahibi” yapılar olarak görmek de mümkündür.

Merkez sağın zihinsel arka planında ve duygu haritasında tek parti dönemine karşı bir tepki gelişmiş ve bu tepki her durumda dışa vurmuştur. Merkez sağın Cumhuriyet devrimine karşı mesafeli durmasının temel sebebi budur. Bu bağlamda Cumhuriyet’in seküler ulusal kimliğine uzak durulan yerde, ulusal kimliği dinî ve tarihî motiflerle tamamlayan sağ milliyetçilik ve dinî kimliği daha çok öne çıkaran dindar muhafazakârlık damarları gelişmiştir. Altmışlı yıllarda, bu damarların, sağ siyaseti, merkezin dışına taşıdığı bir partileşme (MÇP-MHP ve MNP-MSP) süreci yaşanmıştı. Liberal ekonomik siyasetlerin Türkiye’de toplumsal tabandan yoksun olması, merkez sağı, sıklıkla koyu milliyetçi ve dindar muhafazakâr söylemlere dayanmak durumunda bırakmıştır (Mert, 2007: 25-26). Merkezin dışında konumlanan hareketlerin söylemlerine bakıldığında Milli Görüş, hem siyasi parti hem de taban açısından her zaman rejim ile mesafeli olmuştur. Buna karşılık merkeze mesafeli olan milliyetçi partiler ve toplumsal tabanları ise hem rejime karşı hürmetkâr bir çizgide durmuş hem de Kemalizm ile doğrudan bir hesaplaşmaya girmemiştir.

Türkiye’nin merkez sağ siyaseti ile ilgili analizler yapılırken, güçlü bir siyasi figür olan Turgut Özal’ın sağ taban ve muhafazakâr düşünce üzerine inşa edilen siyaset yapma biçimine ve Türkiye’yi dünya sistemine ekleme sürecindeki başarısına gönderme yapmak gerekmektedir (Baykal, 2019: 155-157). Bu anlamda 12 Eylül ihtilali, merkez sağ taban ve bu tabanın uzantısı olan siyasal partiler için önemli bir dönüm noktası olmuştur. 12 Eylül ihtilalinden sonra Turgut Özal’ın Kenan Evren ile görüşükten sonra ANAP’ı kurduğu bilinmektedir. Özal’ın sağdaki aşırı uçlara (MSP, MHP) partisinde yer vermeme noktasında Evren’e garanti vermesi, Özal-Evren ilişkisinin düzeyini göstermesi açısından önemlidir (Mert, 2007: 28). Fakat sonraki dönemlerde ilişkilerinin beklenin aksine farklı bir duruma doğru dönüştüğü görülmektedir.

Turgut Özal'ın Müslüman kitlelerin orta sınıflaşma arzularını başarıyla harekete geçirdiği bilinmektedir. Aynı şekilde kentli orta sınıfların veya kentlerde yoğunlaşan ve orta sınıflaşma beklentisi yüksek kesimlerin, 1970'lerin sonlarına doğru iyice belirginleşen CHP'den soğuma süreçlerinin de Özal tarafından iyi değerlendirildiği görülmektedir. Özal'ın, 12 Eylül Cuntasının kültürel restorasyon politikalarından duyulan ürküntüye rağmen, popüler kültür ve piyasa arasındaki ilişkilerin derinleştirilmesi ve orta sınıfların, bu alanlar yoluyla özgüvenlerini kazanmaları noktasında kalıcı bir rol oynadığı bilinmektedir. 12 Eylül'ün dayattığı yukarıdan aşağıya yeniden düzenleme girişimi etkili olmakla birlikte Özal'ın toplum bileşenlerinin beklentileriyle, küresel süreçlerin tetiklediği “deneyimsel gündelik” kapitalizmi çakıştırabilmesi, onun diğer özelliklerinden birisidir (Aydın ve Taşkın, 2018: 362-364).

Turgut Özal, hem merkez sağda hem de merkezin ötesinde geniş tabanlı bir kabul görmüştür. Kimisi onun Türk dünyası ile ilgili öncü kişiliğini kimisi de onun tarikatçı vasfını ön plana çıkarmasına rağmen, onun asıl belirleyicisi liberal politikalar olmuştur (Baykal, 2019: 152-155). Bu politikalar Erbakan'ın -RP'nin 1990 yılındaki 3. Kongresinden sonra büyük oranda karşılık bulan- “Adil Düzen” tezinden daha fazla karşılık bulmuştur. Özal, merkez ile yani resmi ideoloji ile olan problemleri, özelleştirme ve devleti küçültme politikası üzerinden aşmak hedefinde idi. Bu mesaj, muhafazakâr kesimin Özal'ın peşinde gitmesi için yeterli olmuştu. Özal, liberal orta sınıfın sosyolojik olarak zayıf olduğu Türkiye'de milliyetçilik, muhafazakârlık ve liberal ekonomi üzerine oturma yolunu tercih etmiş ve bunun için dört eğilimi birleştirme politikasını başarıyla gerçekleştirmişti (Mert, 2007: 29-30).

1990'lı yıllarda merkez sağın alanının ANAP ve DYP'ye bile dar geldiği bir atmosferde üçüncü bir rakip ortaya çıkmıştır. Bu rakip, merkez sağın gevşek tabanının yanında, Millî Görüş geleneğinin oldukça disiplinli tabanını da etki alanına katabilme yeteneğine sâhiptir. Refah Partisi (RP) ve Siyasal İslam'ın hızlı yükselişi karşısında DYP ve ANAP muhafazakâr tabandan hızla uzaklaşmıştır (Başkan, 2011: 153-168). Özal ve Demirel arasında yaşanan merkez sağı sahiplenme mücadelesinin kötü bir taklidi Tansu Çiller ve Mesut Yılmaz arasında yaşanırken, 2000'li yılların başında AK Parti, siyaset sahnesine çıkmış, böylece bu iki lider ve partisi tarih sahnesinden silinmiş ve merkez sağ yeni bir model içinde yol almaya devam etmiştir.

Bazı yaklaşımlar (Çaha, 2012: 142-143), Türkiye'nin merkez sağında iki temel çizginin bulunduğunu dile getirmektedir. Bunlardan birincisi, Menderes-Özal-Erdoğan çizgisindeki liberal-muhafazakâr merkez sağdır. Bu çizginin temel özelliği ilkeli bir siyaset sürdürmüş olmasıdır. Politikaları itibarıyla bu çizgi küresel liberal değerlerle, yerel milli değerleri harmanlayan bir siyaset tarzı gütmüştür. Yaklaşımına göre ilkeli siyaset çizgisini geliştiren bu

merkez sağ, en fazla Türkiye’de konumlanmış olan “zinde güçler”i² hep karşısında bulmuş ve onlarla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bu çizginin başında bulunan Menderes, ilkeli siyasetini zinde güçlerin darağacında noktalarken; Özal’ın Çankaya köşkündeki -şüphe konusu olan- ölümü büyük tartışmaları beraberinde getirmişti. Zinde güçler, Menderes ve Özal’a karşı yürüttükleri tutumlarını Erdoğan’a karşı da sürdürmüş, ancak halkın desteğini arkasına alan Erdoğan bütün seçimleri üst üste kazanarak bu güçlerin direncini kırmayı başarabilmiştir. Aynı yaklaşım, merkez sağın ikinci çizgisini ise Demirel-Yılmaz-Çiller çizgisi olarak dile getirmektedir. Bu çizgideki merkez sağ, siyasal tavır olarak ürkek, değişken ve zikzaklı bir politik tutum sergilemiştir. Yaklaşımına göre bu çizgideki merkez sağın ekonomik söyleminin ana rengi liberal olmakla birlikte konjonktürelidir.

Sağ tabanda merkezden çok uçlarda konumlanan önemli siyasal uzantılardan birisi de milliyetçi partilerdir. Türk siyasetinde kendine özgü bir seyir izleyen milliyetçi partiler, çoğu zaman muhalefette kalarak, zaman zaman da koalisyon ortaklıkları yaparak varlığını bu güne kadar devam ettirmiştir. Fakat hem küreselleşme ile yerellik veya ırkçılıkla kültürel milliyetçilik arasında sıkışmanın beraberinde getirdiği zorluklar hem de modern dünyanın homojenliğe müsaade etmeyen karakteri, milliyetçi partilerin uçlardan merkeze doğru uzanmasına ve geniş kitlelere hitap eden bir siyasal tutum geliştirmesine müsaade etmemektedir.

Türk milliyetçiliğinin, yapısı gereği devletçi olması, fakat aynı zamanda dini de önemli bir değer olarak görmesi, onun, zaman zaman dinî değerlere ve yaşam alanlarına karşı hamle yapabilen devletle (28 Şubat gibi) din arasında tercih yapmasını zorlaştırmaktadır. Türk milliyetçiliğinin İslam’a yaslanmasının temel sebeplerinden biri, Türkiye’de İslam’ın baskın bir kültürel değer olmasıdır. Özellikle milliyetçiliğin sağ tabanda büyük kabul gördüğü Orta Anadolu’da dinî ve geleneksel değerlerin baskın olması, milliyetçiliğin de İslam’a yaslanmak zorunda olduğunun kanıtı olmuştur. Milliyetçiliğin özü itibariyle kendi ideolojik çerçevesine kapanması muhtemel iken, İslam’ın özündeki küreselci bakış, bu kesimin kendi çerçevesini kırarak dünyaya yönelebilmesini mümkün kılmaktadır (Çaha, 2012: 152-155).

Ulus devlet olarak kurulan ve milliyetçiliği resmi ideolojisinin temel taşlarından birisi olarak kabul eden Türkiye’de, günümüz milliyetçiliği ile Cumhuriyetin ilk kuruluş ideolojisinin bir parçası olan milliyetçiliği birbirinden ayırmak, yani birine ulusçuluk, diğerine ise, milliyetçilik demek daha doğru olacaktır. Kuruluş dönemi milliyetçiliği, öncelikle, laik ve

² Devletten beslenerek onu bir güç alanı olarak kullanan sivil/askeri-bürokrasi ile büyük medya grupları.

modern ulus devlet inşası projesinin bir parçasıdır. Milliyetçiliğin bu proje içindeki asıl işlevi, geleneksel-dinî sadakat referanslarının yerini alacak, seküler bir toplumsal kimlik referansı oluşturmaktır. Ancak, Türkiye’de ulusçuluk, fazla seküler bir çerçevede tanımlandığı için popülerlik kazanamamıştır. 1950 sonrasında, millet kavramı yeniden tanımlanmaya başlanmıştır. Ulus devlet projesi çerçevesinde, bir millet miti oluşturmaya girişen cumhuriyet idaresinin bu miti, fazlasıyla batılı ve seküler bir tarif biçimi olduğu için, ellili yılların muhalefeti, Cumhuriyet’in seküler ulusçuluğuna karşı, sağ milliyetçiliği üretmiş ve tezlerini onun etrafında kurmaya başlamıştır (Mert, 2007: 55-103).

Öte yandan Türkiye’nin toplumsal katmanları içinde belirgin bir ağırlığa sahip olup söylemleri ve siyaset yapma biçimleri ile uçlarda yer alan İslamcı partiler, sağ tabanın önemli sacayaklarından ve uzantılarından bir tanesidir. Aslında İslam başta olmak üzere semavi dinlerin hiçbirisi sağcılık üzerinden tanımlanmayı mümkün kılmadığı halde paralel bazı tutum ve içeriklerden ötürü semavi dinler, konjonktürel olarak sağcılıkla ilişkilendirilebilmektedir.

Sağ tabanın iki siyasal uzantı olarak ortaya çıkan ve zaman zaman kesiştikleri halde genelde birbirini besleyen merkez sağ ve İslamcı sağ, Türkiye’deki siyasal değişimin dinamizmi olmuştur (Baykal, 2021: 34-58). Ülkenin yüzde yetmişlik geniş bir kesimini kapsayan sağ taban, milliyetçi ve İslamcı sağ partilerin 1970’ten sonra siyaset sahnesine çıkışı ile birlikte, dağınık bir tablo sergilemiştir.

1960’ların sonunda hareketlenmeye başlayan ve 1970 yılında resmen kurulan Milli Nizam Partisi (MNP), siyasi İslam’ın politik sahneye çıkışını temsil etmektedir (Çaha ve Baykal, 2017: 788-806). Batılılaşma ve laikliğin karşısında olma fikri, dinî değerlere ve tarihî mirasa sahip çıkma anlayışı ile Müslüman dünyayla birlik içinde yaşama hedefi, İslamcı sağ siyasetin temel söylemi olmuştur.

Bu açıdan MNP, dinî, manevî ve ahlakî değerlere yaptığı vurgunun düzeyi ile diğer sağ partilerden ayrılmaktadır. Parti programı dinî ve manevî temaları ile dikkat çekmektedir. MNP programı, ekonomi, sosyal hayat, eğitim, sağlık, kamu yönetimi, adalet vb. alanları dinî ve ahlakî bir bakış açısıyla ele almıştır. Örneğin parti programında Atatürk ismine yer verilmezken demokrasi ve milliyetçilik kavramları manevi bir bağlam içinde tanımlanmıştır (MNP Program ve Tüzük, 1970: 5-16).

Sonuç olarak Türkiye’de üç farklı kola ayrılarak partileşen sağ tabanın bu kolları arasında zaman zaman geçişler olmuştur. Merkez sağ, İslamcı sağ ve milliyetçi sağ taban arasında farklı zamanlarda yaşanan bu geçişler, farklı iktidar denklemleri ortaya çıkarmıştır.

Örneğin doksanlı yıllarda merkez sağın düşüşe geçmesi İslamcılığı beslemiş, benzer şekilde 28 Şubat müdahalesi İslamcı cepheyi düşüşe geçirirken milliyetçi cepheyi de yükselişe geçirmiştir.

4. Sağ Tabanın Bileşenleri Olarak Etnik, Dinî ve Ekonomik Gruplar

Türk siyasetinin ana omurgasını oluşturan sağ siyaset, çeşitli toplumsal bileşenlerden oluşan geniş bir taban üzerine kurulmuştur. Etnik, dinî ve ekonomik (sermaye) gruplar bu toplumsal bileşenlerden bazılarıdır. Çevre, cinsiyet, gençlik gibi gruplar da toplumsal tabanın diğer bazı bileşenleri veya katmanlarıdır. Her dönem, toplumsal hayatı şekillendiren sivil toplumsal gruplarla yönetim erki ve bu erke talip siyasal partiler arasında çeşitli düzeylerde devam eden ilişkiler olmuştur. Bu ilişkiler, hem tabanın ihtiyaçları hem de siyasal erkin sürdürülebilirliği ve meşruiyeti açısından önemlidir. Örneğin bütün toplumlarda ekonomik gruplar, heterojen karakteri baskın toplumlarda etnik gruplar veya dini özellikleri belirgin toplumlarda dini gruplar baskı grupları olarak siyasetin rengini belirleyebilmektedir.

Türk sağının toplumsal tabanını oluşturan etnik, dinî ve sermaye grupları da bu açıdan her dönem, siyaset kurumu ile doğrudan ilişki içinde olmuştur. Cumhuriyet döneminin 1950 sonrası sürecinde Türk sağ, kısa zaman aralıkları hariç sürekli olarak iktidarda olduğu için sivil gruplarla ilişkisi her zaman yoğun bir şekilde devam etmiştir. Bu bağlamda Türkiye'deki etnik gruplarla Türk sağ, böyle bir yoğun ilişki süreci yaşamıştır. Örneğin Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde, modernleşme süreci ile birlikte, kendini yeni kalıplar içinde var eden geleneksel etnik Kürt aşiretleri ile Türkiye'nin sağ siyaseti arasında patronaj ilişkileri çerçevesinde şekillenen yoğun bir alış veriş ilişkisi söz konusu olmuştur. DP ile birlikte başlayan bu ilişkinin belli bir düzeye gelmesi bir anda mümkün olmamıştır. Örneğin 1950 seçimlerinde CHP Doğu'da büyük destek görmeye devam etmiştir. 1965 seçimlerinde düşmeye devam eden bu desteğin 1969 seçimleri ile birlikte kırılmaya uğradığı görülmektedir. CHP'ye bu desteğin, özellikle toprak sahiplerinin ve aşiret reislerinin blok oy sağlamaya muktedir oldukları dönemlerde ve gelişme kaydedemeyen bölgelerde yoğunlaştığı görülmektedir (Milletvekili Genel Seçim Arşivi, 2021; Zürcher, 2019:259).

Modernleşen toplumlarda bir yandan işlevsel bölünmeler (meslek, uzmanlık vb.) yerleşirken, diğer yandan etnik, dini ve geleneksel yapılar varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Batıdan gelen milliyetçi, sosyalist vb. ideolojik bölünmeler, beklenmedik şekilde bu geleneksel yapıların üzerine inşa edilmiş ve sonuçta gelenek, bu modern araçlarla yeniden canlanmıştır. Bu bağlamda, modernleşme ile birlikte aşiret yapılarının etkisinin azalması beklenirken devreye siyasal partiler girmiş ve zayıflayan aşiret yapıları farklı bir anlam kazanarak yeniden dirilmiştir. Bugün Doğu ve Güneydoğu'da geleneksel anlamını kaybetmiş,

ama sırf Meclis'e bir temsilci gönderebilmek ve o temsilcinin siyasi patronajına sığınmak için varlığını sürdüren aşiretler bulunmaktadır. Böylelikle normal şartlarda kimliği ortadan kalkması gereken grup, modern bir araç olan parti politikası üzerinden yeniden üretilmektedir. Benzer şekilde geleneksel dindarlık da, parti politikaları aracılığıyla yeniden canlanabilmektedir (Türköne, 2013: 120).

Öte yandan Türkiye'de geleneksel dini grupların yeniden dirilişini ve yeni dini grupların ortaya çıkışını sadece parti politikaları üzerinden değerlendirmek yetersiz kalabilmektedir. Bu dirilmede, dinin toplumsal bir değer olmasının ve dini grupların güçlü bir iç dinamizme sahip olmalarının önemli payı vardır. Cumhuriyetin kurucu ideolojisinin zorla modernleştirme ve Batılılaştırma politikaları bu dinamizmi besleyen temel etmen olmuştur. Bu anlamda Türkiye'de sağ toplumsal tabanın önemli bileşenlerinden olan dinî gruplarla sağ siyaset arasında çift yönlü etkileşimler ortaya çıkmıştır. Özellikle 1950'den sonra dinî gruplar, Türkiye'deki sağ siyasetin parti politikalarını ve iktidar olma biçimlerini çok yönlü olarak etkilemiştir.

Siyasi parti liderlerinin cemaat liderleri ile kurduğu üstü kapalı ilişkilerin cemaatlerin varlığını sürdürmesinde etkili olduğu, cemaatlerin siyasi olarak üstü örtük şekilde desteklenmesinin onların toplum içerisindeki varlıklarını güçlendirdiği ve merkeze yerleşemeyen dindar kesimlerin sosyal, siyasi ve ekonomik ihtiyaçlarına yönelik kendilerini bir cazibe merkezine dönüştürdüğü (Çağlar ve Akdemir, 2017: 109) şeklindeki bakış, cemaatleşme olgusunu, dinî ve ontolojik bağlamdan kopararak salt bir dayanışma formu olarak ele alma riskini beraberinde getirebilmektedir. Bununla birlikte, 15 Temmuz 2016 darbe girişiminin, dinî grupların Türkiye'deki meşruiyet düzeylerini öncekinden daha geri bir noktaya taşıdığı ayrı bir gerçektir.

Bu anlamda Cumhuriyetten sonra nicelik ve etkinlik açısından küçümsenmeyecek bir potansiyele ulaşan Nurculuk, Süleymancılık, Işıkcılık, İskender Paşa gibi cemaatler, temel motivasyonlarını laiklik siyasetinin uygulamalarından elde etmiştir (Büyükkara, 2017: 258-259). Cumhuriyetin kurucu iradesinin dini öteleme politikaları bu dinî grupların meşruiyetlerinin temel dayanağı olmuştur (Akın, 2017: 1-24).

Sağ siyasetin tabanında önemli bir alanı kapsayan dini gruplardan Nurculuk hareketinin DP, AP, ANAP ve DYP ile Süleymancılık hareketinin AP, DYP ve ANAP ile Nakşibendi tarikatına bağlı İskenderpaşa, İsmailağa ve Erenköy Cemaatlerinin Milli Nizam Partisi (MNP) ve devamı partilerle; yine Nakşibendiye'ye bağlı Menzil cemaatinin ANAP ile (Çakır, 2017: 82-146; Tosun, 2015: 628-681) küçük bazı gruplar hariç bütün dini grupların uzun dönem AK

Parti ile birlikte anılmaları sağ siyaset ile dini gruplar arasındaki sıkı ilişkinin yansımaları olarak ortaya çıkmaktadır. Öte yandan Necmettin Erbakan başta olmak üzere MNP'nin kurucu kadrolarının, Turgut Özal ile birlikte ANAP'a mensup birçok yöneticinin ve AK Parti'nin birçok mensubunun İskenderpaşa cemaati ile yakın ilişki içinde olması, İslamcı sağ siyasetle dinî gruplar arasındaki ilişkinin yoğunluğunu göstermektedir.

Necmettin Erbakan 1970 tarihinde Milli Nizam Partisi'ni kurduğunda perde arkasında, iş çevrelerinde geniş bir ağa sahip olan Şeyh Mehmet Zahit Koku'nun olduğu bilinmektedir. Erbakan'ın yanı sıra Özal ve Erdoğan gibi gelecekteki devlet başkanlarının da aralarında bulunduğu birçok önemli siyasi şahsiyet, Kotku'nun etki alanından uzak değildi (Gürdoğan, 1991: 36-98). Tarikat faaliyetlerinin yasaklandığı Türkiye Cumhuriyetinde, bir zamanlar bir milyona yakın müridi olduğu söylenen bir dergâhın varlığını korumak, sürdürmek ve geliştirmekte en büyük sorumluluğu alan Kotku, bu misyonu yerine getirebilmek için büyük bir çaba sarf etmişti. Kotku'nun çağa ayak uydurabilmedeki becerisi ve Türkiye'nin değişen koşullarına uyum sağlayabilmesi, onun hareketine belirgin bir ivme kazandırmıştı. Kotku'dan sonra görevi devralan Esat Coşan'ın da RP'nin kuruluşunda önemli roller oynadığı, fakat bu parti ile yollarını ayırdıktan sonra kendi partisini kurma çabasına girdiği bilinmektedir. Bu hareketin en son AK Parti ile birlikte yol almaya devam ettiği bilinmektedir (Çakır, 2017: 19-39).

Son olarak, sağ tabanın ana bileşenlerinden olan ekonomik gruplarla sağ siyaset arasındaki ilişkinin biçimine bakıldığında; Türkiye'nin, modernleşme sürecinde, kentsel ve güncel gereksinimler doğrultusunda yeni koşullara uyarlandığı ve kapitalist sisteme eklenildiği görülmektedir. Modernleşme süreciyle birlikte neoliberal ekonomik politikaların³ benimsenmesi, serbest piyasacı yönelimi ortaya çıkarmış, bu durum, Türkiye'deki yerel/İslami dinamikleri güçlendirmiştir. Dinamik durum, Türkiye'deki İslam'ın kamusallığını arttırmış ve faaliyetler her alanda artmaya başlamıştır. Sendikal alanda Hak-İş, Ekonomik alanda da MÜSİAD bu alanlardan ikisidir (Özdemir, 2007: 63-83). Artan kamusallığın etkisi zaman içinde siyasal alanı da dönüştürmüş, sağ tabanla sağ siyaset arasında yeni ilişki biçimleri ve etkileşim şekilleri ortaya çıkmıştır. Hiç şüphesiz dönüşüm sürecinin en önemli aktörü Turgut Özal olmuştur. Özal, 1980'li yıllarda yeni sağ siyaset ve neoliberal ekonomi çerçevesinde büyük bir dönüşüm gerçekleştirmiştir. Özal'ın gerçekleştirdiği bu reformasyon, sonraki dönemlerin uygulamalarını da derinden etkilemiştir.

³ Özelleştirmenin hızlandırılması, vergilerde indirimlerin yapılması, enflasyon denetimi için parasalcı önlemlerin uygulanması ve devletin küçültülerek kamu harcamalarının azaltılması esasına dayanan ekonomi politikaları.

Piyasanın gelişmesi, orta sınıfın rolünü arttırmış ve sivil toplumu güçlendirmiştir. Bunun İslami aktörler ve onların kimlikleri üzerinde büyük etkisi olmuştur. Örneğin AK Parti'nin köklerini ve politikalarını anlamak için sadece yeni Müslüman aktörlerin, yani İslami burjuvazinin toplumsal ve siyasi zeminini değil, bu partinin İslami gruplarla ilişkisini de incelemek gerekir. Bu burjuvazi kendi toplumsal statüsünü desteklemek amacıyla çeşitli televizyon kanalları, radyolar ve gazeteler aracılığıyla bu siyasi hareketi (AK Parti) geliştirmeye çalışmış ve maddi destek sağlamıştır. Türkiye ekonomisi üzerindeki devlet kontrolünün azalması ve çokuluslu para ağlarının ortaya çıkması sonucu gelişen İslami burjuvazi özellikle 1994'ten sonra RP tarafından desteklenmiştir. Bu yeni aktör, 1993'te cumhurbaşkanıyken ölen ve ülkenin ilk yenilikçi başbakanı olan Özal'ın neoliberal ekonomik politikalarının hem nedeni hem de sonucudur. Bu sermaye sahipleri, sonraki dönemlerde AK Parti'yi desteklemiş ve iktidara gelmesine katkıda bulunmuştur (Yavuz, 2010: 11-12; Çavdar, 2004: 352-353).

Aslında Türkiye'deki sağ siyaseti şekillendiren toplumsal taban, DP'den beri geniş ve çok farklı çıkar gruplarından meydana gelmiştir. Büyük toprak sahiplerinin önemli bir bölümü, ticaret burjuvazisine ek olarak esnaf ve sanatkârlar, nüfusun büyük bir çoğunluğunu oluşturan küçük toprak sahipleri DP'yi desteklemişlerdir (Çavuşoğlu, 2009: 265-278).

Sermaye grupları ile siyasal partilerin yükselişi ve düşüşü arasında doğrusal bir ilişki bulunmaktadır. Sağ siyasetin 1950 sonrasındaki tablosuna bakıldığında bu durum açıkça görülmektedir. Örneğin merkez sağın çöküşü, DP ve AP tarafından elde edilen sermaye desteğinin, ANAP ve DYP tarafından sürdürülememesi sonucu olmuştur. DP ve AP, sanayicilerle sürekli iyi ilişkiler kurmuş ve Anadolu'daki toprak sâhipleri bu partilerin sermaye gücünün kaynağı olmuştur. Örneğin AP, farklı sermaye kesimlerinden oluşan bir tabana sâhiptir. Ticaret burjuvazisi, büyük toprak sâhipleri, esnaf ve küçük zanaatkârlar bu tabanın içinde yer almaktadır. Sanayiciler de bu sağ partide belli bir ağırlığa sahip olmuştur.

1980'li yıllara gelindiğinde ise, Özal'ın girişimciliği ve dışa açılmayı teşvik eden politikaları sayesinde bağımsız bir Anadolu sermayesi ortaya çıkmıştır. Bu sermaye, devletten nispeten bağımsız iktisadî bir güç olmuştur. Devlet destekli büyüyen İstanbul sermayesine rakip olan bu Anadolu sermayesi, Özal döneminde, devletin, İstanbul sermayesini koruyup kollama misyonundan vazgeçmesi ile rahat bir nefes almış ve İstanbul sermayesi ile rekabet edebilir bir seviyeye ulaşmıştır. Bu dönemde İstanbul sermayesi, Özal'ın dışa açılma politikalarına karşı şiddetli bir muhalefet kampanyası başlatmış ve serbest ticaretin getirdiği küresel rekabet ortamına karşı eski ayrıcalıklı konumlarını koruma refleksiyle politik tercihlerini belirlemişlerdir. Anadolu'nun büyüyen bu yeni sermayesi 1990'lı yıllarda İslamcı sağın

ekonomik destekçisi olmuştur. Refahiyol hükümeti döneminde iyice güçlenen bu sermaye, 2000’li yıllardan itibaren serbest piyasa ekonomisi ilkelerine bağlı olan ve küreselleşme sürecini destekleyen AK Parti’ye yönelmiştir (Başkan, 2011: 153 – 168). Sermayenin ve büyük kitlelerin merkez sağdan AK Parti’ye yönelmesinde, RP’nin, Turgut Özal dönemine özgü liberal siyasetten devraldığı demokrasi rüzgârının ve Âdil Düzen söylemi üzerinden ürettiği demokrasi, adalet, hürriyet ve insan hakları retoriğinin önemli bir etkisi olmuştur (Çaha ve Baykal, 2021: 157).

5. Sonuç ve Öneriler

Muhafazakâr sağ ideolojilerin hem tarihî hem de modern biçimleri, toplumsal problemlerin çözümünde değerleri ve tedriciliği ön plana çıkarmaktadır. Orta ve alt sınıflara (gelir dağılımından daha az pay alanlar) mensup bireylerin özgürlük ve eşitlik haklarını, geleneksel kurum ve değerler temelinde çözmeye çalışan muhafazakâr sağ ideolojiler, toplumsal mühendisliklere, devrimsel tutumlara ve tepeden modernleştirici politikalara karşı çıkmaktadır.

Cumhuriyet tarihinde, 1960’lı yıllardan sonra, liberal programlar ile ortaya çıkan merkez partiler üzerinden tedavüle giren sağ kavramı, İslamî hassasiyetlere sahip dindar halk kitleleri için kullanılmaya başlanmıştır. Türkiye’deki dindar sağ tabanın içinden çıkan üç önemli figür, sağ siyasetin baş aktörleri olarak büyük dönüşümlere imza atmıştır. Bunlar; Adnan Menderes, Turgut Özal ve Recep Tayyip Erdoğan’dır.

Türkiye’de, uzun yıllar dine karşı pozitif tutum geliştiren geniş halk tabanı çevreyi, bunun dışındakiler ise merkezi temsil etmiştir. Geleneksel merkez askeri, bürokratik ve ekonomik elitten, geleneksel çevre ise kırsal ve taşralı halk kesimlerinden oluşmuştur. Dünyada ve Türkiye’de yaşanan toplumsal değişim, çevreyi merkeze dönüştürmüştür.

1950 yılında DP ile başlayan geleneksel çevrenin merkeze yerleşme çabaları, AK Parti ile birlikte hedefine ulaşmıştır. 1980’li yıllarda, Turgut Özal tarafından gerçekleştirilen büyük dönüşüm, 2000’li yıllarda AK Parti ile birlikte yeni bir safhaya ulaşmıştır. Toplumsal mühendisliklerin nesnesi haline getirilen dindar sınıflar, bu dönüşümle birlikte Türkiye’nin öznesi konumuna yükselmiş ve Kemalist hegemonyanın iktidar alanı daralmıştır. AK Parti’nin Türkiye’nin değişen sosyolojisini doğru okumaya devam etmesi ve reformcu kimliğinde ısrar etmesi onun merkezdeki konumunu güçlendirmeye devam edecektir.

Fakat AK Parti’nin reformcu kimliğinin son yıllarda tartışma konusu edildiği görülmektedir. Siyasal iktidarını devam ettirmek için ittifaklar yapmak zorunda kalan AK

Parti'nin, tercihini, yine sağ siyasetin bir başka bileşeni olan uçtaki milliyetçi kanattan yana kullanması, partide yerel ve milliyetçi söylemi ön plana çıkarmış ve içe kapanma sinyalini beraberinde getirmiştir. Bu anlamda AK Parti'nin demokratik tutumuna dönük istikrarını ve reformcu kimliğine dönük dinamizmini canlı tutması, onun kendi içine kapanmasını engelleyecektir.

Sağ taban ve bu taban üzerine yükselen sağ siyaset, Türkiye'deki çok yönlü değişimin dinamizmi olmuştur. Dinamik sağ taban, kendi uzantıları olan sağ partileri ve bu partilere ait siyaset yapma biçimlerini yönlendirmiştir. Sağ tabanın etnik, dinî, ekonomik vb. bileşenleri, sağ partilerle yoğun ilişki içinde olmuştur. Hem toplumsal tabanın ihtiyaçları hem de siyasal erkin sürdürülebilirliği ve meşruiyeti açısından büyük önem arz eden bu ilişkiler, çoğu zaman, Türk siyasetinin rengini belirleyecek düzeye varmıştır.

Fakat hegemonik güçlerin NATO, AB vb. yapılar üzerinden yaptığı müdahaleler/askeri darbeler demokrasiyi vesayet altına almış, sağ siyasetin aktörleri olan partileri güçsüzleştirmiş, sivil toplum kuruluşlarını fonksiyonsuz bırakmış ve böylece sağ siyasetin müesseseseleşmesini engellemiştir.

Buna rağmen Cumhuriyetin kurucu ideolojisinin “zorla modernleştiren” politikalarının direnç noktaları olarak meşruiyet kazanan ve sağ siyasetin yükselişine zemin hazırlayan dini gruplar, sağ siyasetin her safhasında önemli rol oynamıştır. Benzer şekilde, neoliberal politikaların Türkiye'de İslam'ın kamusallığını arttırması ve yeni İslami burjuvazinin her alanda faaliyet göstermesi bu toplumsal katmanı sağ siyasetin görünmeyen taşıyıcısı yapmıştır.

KAYNAKÇA

Akdoğan, Y. (2003). *Muhafazakâr Demokrasi*, <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/2633>

Akın, M. H. (2017). Türkiye Modernleşmesi Karşısında Dini Gruplar. *İnsan & Toplum*, 7 (1), 1-24.

Akkaş, H. H. (2004). *Muhafazakâr Düşünce ve Edmund Burke*. Ankara: Kadim.

Akşin, S. (2011). *Türkiye Tarihi Bugünkü Türkiye 1980-2003, Düşünce Tarihi 1945 Sonrası*, C. 5. İstanbul: Cem.

Aktay, Y. (2011). *Karizma Zamanları*. İstanbul: Timaş.

Aydın, S., Yüksel, T. (2018). *1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi*. İstanbul: İletişim.

Bakan, S., Çimen, H. (2018). Türk Siyasi Değişiminde Anadolu Burjuvazisi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 9(2), 32-58.

Başkan, B. (2011). Krizdeki Merkez Sağ Yeniden Konumlanma Bunalımı. *Liberal Düşünce*, 16(63), 153-168.

Baykal, Ö. (2021). Sağ Bir Siyaset Olarak Milli Görüş Hareketi. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 17(60), 34-58.

Baykal, Ö., Çaha, Ö. (2021). Milli Görüş Hareketi ve Sivil Toplum. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 17(60), 138-163.

Baykal, Ö. (2019). Türkiye’de Siyasetin Konsolidasyonu: Turgut Özal Dönemi. *Akademik Hassasiyetler Dergisi*, 6(12), 143-179.

Büyükkara, M. A. (2017). *Çağdaş İslami Akımlar*. İstanbul: İSAM Klasik.

Çağlar, İ., Akdemir, K. H. (2017). *AK Parti Döneminde Cemaatler*. AK Parti’nin 15 Yılı Toplum. İsmail Çağlar ve Ali Aslan (Ed.), İstanbul: Seta.

Çaha, Ö. (2012). *Dört Akım Dört Siyaset*. Ankara: Orion.

Çaha, Ö., Baykal, Ö. (2017). Milli Görüş Hareketinin Kuruluşu Türk Siyasetinde Milli Nizam Partisi Deneyimi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (3), 788-806.

Çakır, R. (2017). *Ayet ve Slogan Türkiye’de İslami Oluşumlar*. İstanbul: Metis.

Çakırca, B. (2020). Bir Egemenlik Meselesi Olarak Kültürel İktidar. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 16(58), 189-203.

Çavdar, T. (2004). *Türkiye’nin Demokrasi Tarihi 1950’den Günümüze*. Ankara: İmge.

Çavuşoğlu, H. (2009). Türk Siyasi Hayatında Merkez Sağ Çizginin Tarihi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 265-278.

Çınar, M. (2004). *Kemalist Cumhuriyetçilik ve İslamcı Kemalizm*, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce İslamcılık. C. 6. Yasin Aktay (Ed.), (s. 157-178). İstanbul: İletişim.

Çınar, M. (2021), *AKP’nin Kültürel İktidar Anlayışı*. Erişim Tarihi: 14.01.2021. <https://birikimdergisi.com/haftalik/10436/akp-nin-kulturel-iktidar-anlayisi>

Demirel, S. (1991). *İslam Demokrasi Laiklik*. Kazım Güleçyüz, (Mül.), İstanbul: Yeni Asya.

- Erdoğan, M. (2006). *Aydınlanma Modernlik ve Liberalizm*. Ankara: Orion.
- Erken, B. (2016). Türkiye’de Merkez Sağ İdeolojisini Siyasi Hareket Üzerinden Temellendirme Denemesi. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 191-222.
- Ete, H. (2008). Merkez Sağ Siyasetin İflası ve AK Parti, *Anlayış Dergisi*, S. 68.
- Fedayi, C. (2019). *Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Sağ Siyaset*. Ankara: Kadim.
- Görmüş, A. (2020). *AK Parti Z Kuşağının Bugünkü Profilini Yıllar Önce Çıkarılmış Olabilir*. Erişim Tarihi: 30.11.2021. <https://serbestiyet.com/featured/ak-parti-z-kusaginin-bugunku-profilini-yillar-once-cikarmis-olabilir-41975/>
- Güler, E. Z. (2014). *Muhafazakârlık Kadim Geleneğin Savunusundan Faydacılığa*, 19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler. H. Birsen Örs (Der.), (s. 115-162). İstanbul: Bilgi Üniversitesi.
- Gürdoğan, E. (1991). *Görünmeyen Üniversite*. İstanbul: İz.
- Heper, M. (1980). Osmanlı Siyasal Hayatında Merkez-Kenar İlişkisi. *Toplum ve Bilim*, 9-10, 3-35.
- Kahraman, H. B. (2007). *Türk Sağı ve AKP*. Recep Yener. (Söy.), İstanbul: Agora.
- Küçükömer, İ. (2009). *Batılılaşma Düzenin Yabancılaşması*. İstanbul: Profil.
- Mardin, Ş. (1994). *Türkiye’de Toplum ve Siyaset* Makaleler 1. İstanbul: İletişim.
- Mert, N. (2007). *Merkez Sağın Kısa Tarihi*. İstanbul: Selis.
- Milletvekili Genel Seçim Arşivi (2021). Erişim Tarihi: 21.06.2021. <https://www.ysk.gov.tr/tr/milletvekili-genel-secim-arsivi/2644>
- Milli Nizam Partisi (1970). *Program ve Tüzük*. Ankara: As.
- Özbudun, E., Hale, W. (2010). *Türkiye’de İslamcılık, Demokrasi ve Liberalizm AKP Olayı*. Ergun Özbudun ve Kadriye Göksel (Çev.), İstanbul: Doğan.
- Özdemir, Ş. (2007). Türkiye’nin Özgün Sınıflaşması MÜSİAD ve Hak-İş. *Sivil Toplum Dergisi*, 5(19), 63-83.
- Özipek, B. B. (2005). *Muhafazakârlık Akıl Toplum Siyaset*. Ankara: Kadim.
- Sakallıoğlu, Ü. C. (1993). *AP Ordu İlişkileri Bir İkilemin Anatomisi*. İstanbul: İletişim.

Sezer, B. (2019). Türkiye’de Kültürel İktidar Tartışmaları: Cins Dergisi Üzerinden Bir Değerlendirme. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi SBE.

Tosun, Necdet (2015), *Nakşibendiyye*. Erişim Tarihi: 25.06.2021.
http://isamveri.org/pdfdrg/D233099/2015/2015_TOSUNN.pdf

Türköne, M. (2013). *Siyaset*. İstanbul: Etkileşim.

Yavuz, H. (2010). *Türkiye’de İslami Hareketin Dönüşümünde Yeni Burjuvazinin Rolü*, Ak Parti Toplumsal Değişimin Yeni Aktörleri, Hakan Yavuz (Ed.), İstanbul: Kitap.

Yılmaz, N. (2004). *İslamcılık AKP Siyaset*, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce İslamcılık, C. 6. Yasin Aktay (Ed.), İstanbul: İletişim.

Zürcher, E. J. (2019). *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*. Yasemin Saner Gönen (Çev.), İstanbul: İletişim.

BANKALARIN INSTAGRAM PAYLAŞIMLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA¹

Dr. Hale Nur GÜLER

glrhalenur@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6333-1849

Öz

Kurumsal iletişim ile kurumların faaliyetleri anlatılmakta ve kuruma yönelik tutumların olumlu olması ve kurumların tercih edilebilirliğinin artması beklenmektedir. Günümüzde sosyal medyanın etkisinin oldukça yüksek olması sebebi ile pek çok kurum oluşturdukları sosyal medya hesapları kanalı ile iletişimi sürdürmektedir. Bu çalışmada Türkiye’de faaliyetlerine devam eden özel ve yabancı sermayeli on bankanın Instagram paylaşımlarının anlaşılması amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik Nisan 2021 dönemi itibarı ile elde edilen veriler için nitel bir araştırma yapılmış olup içerik analizi ile paylaşımların gruplandırması yapılmıştır. Bankaların paylaşım yaptıkları konuların ürün ve hizmet tanıtımı, bilgilendirme ve duyurular, kültür, sanat, spor ve etkinlik haberleri, özel günler ve haftalar ve kurumsal sosyal sorumluluk haberleri olduğu ve bankaların birbirinden farklı içerik ağırlıklarının olduğu görülmektedir. Bankaların aldıkları beğeniler açısından bakıldığında en çok beğeni alan konuların ürün ve hizmet tanıtımı, bilgilendirme ve duyurular için yapılan paylaşımlar konularında alındığı görülmektedir. Kurumsal sosyal sorumluluk konusunda yapılan paylaşımlar da fazla beğeni almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bankalar, İletişim, Instagram, Sosyal Medya, İçerik Analizi

A RESEARCH ON INSTAGRAM SHARES OF BANKS

Abstract

With corporate communication, the activities of the institutions are explained and it is expected that the attitudes towards the institution will be positive and the preferability of the institutions will increase. Today, due to the high impact of social media, many institutions continue to communicate through the social media accounts they have created. In this study, it is aimed to understand the Instagram shares of ten private and foreign capital banks that continue their activities in Turkey. For this purpose, a qualitative research has been conducted for the data obtained as of April 2021, and the content analysis and the grouping of the shares have been made. It is seen that the subjects that banks share are product and service promotion, information and announcements, culture, arts, sports and event news, special days and weeks and corporate social responsibility news, and banks have

¹ Bu çalışma 05-07 Mayıs 2021 tarihlerinde İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi tarafından düzenlenen 7. Bilim Günleri Kongresi’nde bildiri olarak sunulmuştur.

different content weights. When considered in terms of the likes received by banks, it is seen that the subjects that receive the most likes are in the subjects of product and service promotion, information and announcements. Shares on corporate social responsibility are also highly appreciated.

Abstract: Banks, Communication, Instagram, Social Media, Content Analysis.

1. Giriş

Teknolojik ilerlemeler sosyo ekonomik yapı eğitim düzeyinin yükselmesi ile kurumlar ve müşteriler arasındaki ilişkiler çeşitli iletişim kanallarından sağlanabilmektedir. Müşteriler beklentilerini kurumlara daha iyi anlatmak ve tercih ettikleri kurumları yakından tanımak, sundukları olanakları öğrenmek ve kurum politikalarını anlamak istemektedir. Kurumların bugün ve gelecekte başarı sağlayabilmek ve içinde buldukları sektörde müşteriler tarafından tercih edilebilir olmak için sektör gereği sundukları ürün ve hizmet benzerlik gösterdiği için diğer iletişim, problem çözme, insan kaynağı gibi alanlarda farklılık göstererek müşterilerin gözünde çekici hale gelmeleri gerekmektedir.

Kurumsal iletişim faaliyetleri ile kurumların belirledikleri amaç ve hedefler kapsamında müşterilere ulaşılmaktadır. Kurumsal iletişim ile kurumun kendisini, faaliyetlerini tüm paydaşlara anlatılmakta ve kuruma yönelik tutumların olumlu yönde etkilenmesi beklenmektedir. Kurumsal iletişim faaliyetlerinin çok farklı etkileri olmakla birlikte müşterilerin kuruma karşı tutumlarını ve kurumun tercih edilebilirliğini artırmak hedef kitleye doğru şekilde ulaşmak temel amaçlarıdır. Kurumsal iletişim yöntemleri kurumun dinamiklerine amaçlarına ve sektörün özelliklerine göre farklılık gösterebilmektedir. Kurumlar kurumsal reklam, halkla ilişkiler, kurumsal sosyal sorumluluk, sponsorluk araçları ile kuruma yönelik itibar, tutum ve satın alma davranışı oluşturmaya çalışmaktadır. Kurumların iletişim çalışmalarında seçecekleri yöntem ve içerik oluşturulacak başarı açısından oldukça önem teşkil etmektedir (Aktaş, 2017: 143).

İnternet kullanımının artması ile gelişen yeni medya uygulamaları ile birlikte sosyal medya kullanımı daha çok artmıştır. Bu bağlamda kurumlar da yaşanan teknolojik gelişmeler ışığında müşteriler ile iletişimlerini sosyal medya uygulamaları üzerinden de sağlamaktadır. Sosyal medya platformları ile tartışmalar, çevrimiçi uygulama ve faaliyetler, sorunların gündeme gelmesi, farkındalığın artırılması, taleplerin toplanması ve iletilmesi gibi çeşitli faaliyetler gerçekleştirilmektedir (Shetty, vd. 2015: 379). Kurumlar Instagram, Facebook, Twitter, LinkedIn gibi sosyal medya uygulamaları ile yüksek hızla iletişim, etkileşim, daha düşük maliyet, yüksek kalitede görsel ve işitsel içerik paylaşımı yapabilmeye gibi avantajları kullanmaktadır (Haddon, 2015: 1). Yaşanan gelişmelerle birlikte sosyal medya uygulamaları

kurumsal iletişim araçları arasında vazgeçilmez bir hal almaktadır. Bankacılık sektöründe de sosyal medya kullanımının oldukça yoğun olduğu bankaların Instagram, Twitter, Facebook gibi uygulamalarla paydaşları ile etkileşim kurdukları görülmektedir.

Çalışmada özel ve yabancı sermayeli bankaların Instagram üzerinden paylaşımlarının anlaşılması için çalışmaya dahil edilen paylaşımları sınıflandırılmıştır. Bankaların Instagram paylaşımlarında içeriklerinin belirlenmesi ve bankalar arasındaki farklılıkların da anlaşılmasına olanak sağlaması nedeniyle çalışmanın alanla ilgilenen araştırmacı, yönetici ve çalışanlara yararlı olacağı düşünülmektedir.

2.Kurumsal İletişim, Sosyal Medya ve Instagram

Kurumsal iletişim firmaların hedeflerine ulaşmak için planladıkları iletişim faaliyetlerinin bütünüdür (Van Riel ve Fombrun, 2006: 25). Kurumsal iletişim olumlu bir kurumsal imajın oluşturulması ve gerektiğinde imajda değişiklik yapılmasını ifade etmektedir (Baştak, 2010: 10). Kurumsal iletişim uzun vadeli bir iletişim çalışması ve kamuoyunun etkilemesi için tüm iletişim argümanlarının sistemli şekilde kullanılmasıdır (Şimşek, 2006: 204). Kurumsal iletişim tüm paydaşlara kurum ve kuruluş hakkında bilgi vermek, faaliyetleri denetlemek, hedef kitleyi yönlendirmek, kurumun duygularını dile getirmek, müşterilerle toplumsal ilişki kurmak, olası kriz ve sorunları tespit edip çözmek ve kurumların toplumsal sorumluluklarını yerine getirmek için faaliyetlerini sürdürmektedir. Kurumsal iletişim farkındalık yaratma, bilgi vermek, değer kazanma, katılım ve fikir birliği sağlama ve anlaşmazlıkların önlenmesi ya da çözülmesi gibi faaliyetlerle kurum performansı için yarar sağlamaktadır (Bat, 2012: 105; Özdemirci, 1996: 40).

Kurumsal iletişim belirli gruplar için insani ilişkilerin geliştirilmesidir ve kurumsal iletişim mutlu ve sosyal çevre hedefi üzerinde faaliyetlerine iç ve dış paydaşlarla uyumlu ve pozitif temaslar kurarak, kurum ve markanın toplum ile yaklaşmasına aracı olabilecek şekilde devam etmektedir (Sabuncuoğlu, 2013: 18). Kurumsal iletişim faaliyetleri ile kurumlar iç ve dış paydaşları ile etkileşim kurmaktadır (Tüz, 2000: 31). İletişim de en önemli amaç olarak bilgi paylaşımı temel alındığında kurumsal iletişimin de en temel görevinin ilgili birim ya da kişilere bilgi iletilmesinin sağlanması olduğunu ifade etmek mümkündür (Çekerol, 2009: 229). Kurumsal iletişimin iç ve dış etkinlikleri gerçekleştirmek, marka ve ürünler için imaj ve kimlik oluşturulması, iç ve dış paydaşlara bilgi vermek, iç ve dış paydaşları sosyalleştirmek olarak hedefleri bulunmaktadır (Akyürek, 2005: 9).

Kurumsal iletişim kurum için ve kurumlar arasındaki ilişkilerin yürütülmesinin sağlanması, medya hükümet ve bazı gruplarla ilişkilerin sürdürülmesi, kurum içinde hazırlanacak kitap, kitapçık ve broşür gibi kaynakların yayın faaliyetlerinin sürdürülmesi, sosyal medya hesaplarının, web sitelerinin yönetiminin sağlanması, kurumsal imaj ve itibar çalışmalarının sürdürülmesi, tanıtım, reklam, hedef kitle ile iletişim ve pazarlama iletişimi faaliyetlerinin sürdürülmesi, çalışan iletişiminin ve çalışanlar arası iletişimin sürdürülmesi, finansal iletişimin yönetilmesi, kriz iletişiminin yönetilmesi görevlerini sürdürmektedir (Christensen, Morsing ve Cheney, 2008: 19).

Kurumsal iletişim üç bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenler yönetim iletişimi, örgütsel iletişim ve pazarlama iletişimidir. Yönetim iletişimi kurumun vizyonunun genişletilmesi misyonun hayata geçirilmesi paydaşlara güven sağlanması çalışanların motivasyonunun sağlanması gibi iletişim faaliyetlerini kapsamaktadır. Örgütsel iletişim kurumun varlığını sürdürebilmesi, büyümesi için ihtiyaç duyulan iletişimin sağlanmasına yönelik faaliyetleri kapsamaktadır. Pazarlama iletişimi reklam promosyon sponsorluk gibi faaliyetlerle müşterileri ürün ve hizmetleri satın almaya teşvike yönelik faaliyetlerin bütünüdür. (Van Riel ve Fombrun, 2006: 26-39).

İnternetin gelişimi ile pek çok iletişim aracı ortaya çıkmıştır. Bu iletişim araçları arasında en önemlilerinden bir tanesi de sosyal medyadır (Lester, 2012: 118). Sosyal medya reklam, pazarlama, oyun, iletişim gibi pek çok nedenle kullanılmaktadır (Hazar, 2011: 153). Kurumların geleneksel medya yerine sosyal medyayı tercih etmelerinin nedeni pek çok kişi ile etkileşime girebiliyor olmalarıdır.

Sosyal medya insanların ve toplulukların arasında iş birliği ve iletişimi hızla kuran internet sitelerince oluşturulan global bir etkileşim ağıdır (Akar, 2010: 17). Sosyal medya Web 2.0' ın ideolojik ve teknolojik temellerine dayalı olarak kurularak kullanıcıların içerik üretebilmesine ve değiştirilmesine imkân yaratan bir grup internet temelli uygulamadır (Kaplan ve Haenlein, 2010: 61). Sosyal medya derin şekilde sosyal etkileşimi topluluk oluşturmayı iş birliği içinde fırsatları ve çalışmalarını desteklemek için oluşturulmuş ağ bilgi hizmetleri anlamına gelmektedir (Hunsinger ve Senft, 2014: 1). Sosyal medya insan hayatının merkezinde ve neredeyse insanların hayat tarzı anlamına gelen sosyal ağ uygulamaları Web 2.0 teknolojisi ve internet aracılığı vasıtasıyla içerik ve etkileşim paylaşımları yapılmasına imkân yaratan çevrimiçi uygulamalardır (Arslan, 2020: 10). İnsanlar istedikleri bilgiyi fotoğraf ya da video olarak paylaşabilmekte ve bilgi edinebilmekte ve etkileşim sağlayabilmektedir. Kurumlar da sosyal medyayı pazarlama ve iletişim kurabilmek için araç olarak kullanmaktadır (Dabner,

2012: 69). Sosyal medya kullanıcılara her ortamda iletişim imkânı sağlayan istenilen içeriğin oluşturulmasına olanak veren sözlü ve yazılı iletişim aracı olarak tanımlanmaktadır (Bulunmaz, 2011: 29).

Sosyal medyanın gücünü fark eden kurumlar ürün ve hizmetlerinin pazarlamasını bu kanal üzerinden yapmaya başlamışlardır ve sosyal medya dünyadaki tüketim ve pazarlama faaliyetlerini hızlandırmıştır. Sosyal medyanın diğer reklam kanallarına göre daha düşük maliyetli olması da tercih edilebilirliğini artırmaktadır. Kurumlarda sosyal medyanın etkin şekilde kullanılabilmesi için birimler oluşturulmakta ve bu birimler sosyal medya paylaşımları ile iletişim ve etkileşimin artmasına, ürün ve hizmet pazarlamasına fayda sağlamaktadır (Yavuz ve Haseki, 2012: 127).

Günümüzde pazarlama aracı olarak en çok kullanılan sosyal medya aracının Instagram olduğu, Facebook, Youtube, Twitter gibi uygulamaların da kullanıldığı belirtilmektedir (Akkaya, 2013: 13). Sosyal medyanın hem kurumlara hem de bireylere olumlu etkileri bulunmaktadır. Bireyler sosyal medya ile ürün ve hizmet hakkında bilgi sahibi olabilmekte, kalite, fiyat kıyaslaması yapabilmekte ve diğer kullanıcıların yorumlarına ulaşabilmektedirler (Bat ve Vural, 2010: 3351). Sosyal medya üzerinden açılan hesaplar için kurumlar ücret ödememektedir. Sosyal medya ile kurumların sundukları ürün ve hizmetler hakkında bilgiye ve müşterilerin yorumlarına ulaşabilmektedir. Bu sebeple kurumların sundukları ürün ve hizmetler için müşteri odaklı olmaya ve kaliteye önem vermelerine gerek bulunmaktadır (Ying, 2012: 22-23). Kurumlar da birbirlerinin pazarlama stratejilerine sosyal medya kanalları ile ulaşabilmekte ve bilgi toplayabilmektedir (Akar, 2010: 117).

Günümüzde en çok kullanılan Instagram, Facebook, Youtube ve Twitter ile kurumlar pazarlama ve iletişim stratejilerini geliştirmektedir (Jacobson, 2009: 13). Instagram fotoğraf ve video paylaşımları için ücretsiz bir uygulama olarak faaliyet sürdürmektedir. “Instant” ve “telegram” sözcüklerinin birleşimi ile oluşmaktadır (Sabuncuoğlu ve Gülay, 2016: 113). 2010 yılında Kevin Systrom ve Mike Krieger tarafından kurulan Instagramın kullanıcılarına fotoğraf çekme, geniş bir filtre seçeneği sunması, farklı efektlerle fotoğrafların düzenlenmesine imkân tanınması gibi özellikleri ile fotoğraf paylaşım platformu olduğu bilinmektedir (Koçak, 2017: 10). Instagram görsel temelli bir uygulama olup önce fotoğraf sonra metin mantığı ile oluşturulmuştur (Yakar vd. 2020: 3). Instagram hem akıllı telefonlar hem de bilgisayarlar üzerinden kullanılabilir (Aslan ve Ünlü, 2016: 49).

Instagram resmi sayfasında videolar, hikayeler, mesaj, IGTV, mağaza, ara ve keşfet olmak üzere beş başlıkta özelliklerini toplayarak “sizi insanlara ve sevdiğiniz şeylere yaklaştırır” diyerek açıklamaktadır (Instagram, 2021). Videolar ile istenilen şekilde hareketli

görüntüler paylaşılabilir. Hikayelerde günlük anlar deneyimler etkin müzik çıkartma GIF'ler ile hızlı ve kolay şekilde 24 saat süreli şekilde geçici olarak paylaşılabilir. Direkt mesaj ile bir ya da birden fazla kişiye mesaj gönderimi yapılabilir. IGTV ile kanal oluşturarak 60 dakikalık videolar yüklenebilir. Mağaza ile ürün hizmet ve markalar keşfedilebilir. Ara ve keşfette kullanıcılar aramak istedikleri kullanıcıları ya da içerikleri bulabilir.

Günümüzde pek çok kurum gibi bankalar da sosyal medya platformları aracılığı ile etkileşim faaliyetlerini sürdürmektedir. Bankaların sosyal medya kullanımlarının incelendiği bir çalışmaya göre Garanti Bankası A.Ş.'nin sosyal medyanın pek çok özelliğini aktif olarak kullandığını belirlemiştir (Işık vd. 2017: 41). Bankaların sosyal medyadaki yerleri ile ilgili yapılan bir çalışmaya göre sosyal medyada en çok var olan bankalar değerlemesinde Garanti Bankası A.Ş., Yapı Kredi A.Ş. ve Akbank T.A.Ş.'nin olduğu belirtilmiştir (Korkmaz ve Korkmaz, 2016: 79).

Kurumsal iletişim aracı olarak sosyal medya uygulamalarının incelediği bir çalışmaya göre bankaların Instagram uygulaması aracılığı ile en çok hizmet tanıtımı yaptıkları bunu kurumsal sosyal sorumluluk ve özel günler hakkında bilgilendirme konularının geldiği ifade edilmektedir (İlgin, Çelik ve Uruç, 2019: 73). Bankaların sosyal sorumluluk faaliyetleri için sosyal medya kullanımlarının araştırıldığı bir başka çalışmada bu kapsamda en çok paylaşımı Akbank T.A.Ş.'nin yaptığı ardından da Garanti Bankası A.Ş.'nin geldiği görülmüştür (Süllü, 2019: 250).

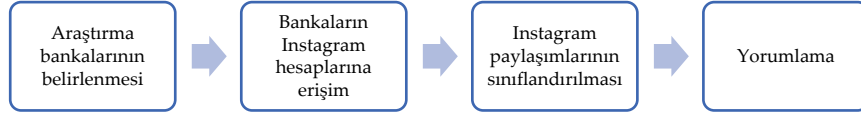
3.Yöntem

Çalışma nitel olarak tasarlanmıştır. Nitel araştırmalarda gözlemler, görüşmeler, doküman analizleri ile verilere ulaşılabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39). Nitel araştırmalar toplumsal benliğin kabulü, bir bakış açısının benimsenmesi, çalışma tasarımı, veri toplanması, analiz, yorumlama ve bilgilendirme süreçleri ile sürdürülmektedir (Neuman, 2012: 23). Nitel araştırmalar için veriler kitap, dergi, makale, anket gibi yazılı ve diğer görsel kaynaklardan elde edilmektedir (Baş ve Akturan, 2008: 118; Coffey ve Atkinson, 1996: 101). Nitel araştırmalar için yapılan doküman incelemelerinde incelenen konunun içerildiği olgu ve olaylar hakkında bilgi veren yazılı belgeler analiz edilmektedir. Bu inceleme yöntemi ile araştırmacılar zaman kazanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 188).

Nitel araştırmalarda betimsel veya içerik analizi yapılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 223). Betimsel analiz çeşitli veri toplama yöntemleri ile elde edilen verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenip yorum yapılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2003:

105). İçerik analizi veri kaynaklarından ulaşılan verilerin kategorik olarak sınıflandırılması, konu kelime grupları yapılarak sunulması olarak ifade edilmektedir (Silverman, 2001: 85).

Şekil 1: Veri Toplama ve Değerlendirme Diyagramı

Türkiye Bankalar Birliği'nden elde edilen bilgilere göre şube sayısı en yüksek on özel ve yabancı sermayeli banka araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmaya dahil edilen bankalara aşağıda Tablo 1.' de yer verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Dahil Edilen Bankalar

Sermaye Tipi	Banka	Şube Sayısı
Özel Sermayeli Bankalar	Türkiye İş Bankası A.Ş.	1.227
Yabancı Sermayeli Bankalar	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	892
Özel Sermayeli Bankalar	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	835
Özel Sermayeli Bankalar	Akbank T.A.Ş.	716
Yabancı Sermayeli Bankalar	Denizbank A.Ş.	696
Yabancı Sermayeli Bankalar	QNB Finansbank A.Ş.	475
Özel Sermayeli Bankalar	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	455
Özel Sermayeli Bankalar	Şekerbank T.A.Ş.	238
Yabancı Sermayeli Bankalar	ING Bank A.Ş.	191
Özel Sermayeli Bankalar	Anadolubank A.Ş.	114

Kaynak: TBB, 2021

Bankaların Instagram üzerinden paylaşımlarının anlaşılmasına ve farklılıkların belirlenmesine yönelik yapılan bu çalışmada özel ve yabancı sermayeli bankaların Instagram üzerinden 20 adet paylaşımları Nisan 2021 döneminden geriye doğru gidilerek sıra ile elde edilmiştir. Instagram paylaşımlarının konularının ağırlıklarının anlaşılması için tekrar eden paylaşımlar verilerden çıkartılmamıştır. Paylaşımların içerikleri temalara ayrılmıştır. Temaların belirlenmesinde kurumsal iletişim aracı olarak sosyal medya uygulamalarının incelediği Ilgın, Çelik ve Uruç' un (2019) çalışmalarından da yararlanılmıştır.

4.Bulgular

Özel ve yabancı sermayeli bankaların genel olarak Nisan 2021 itibari ile gönderi adeti, takipçi sayısı ve takip sayıları Tablo 1.' de gösterilmektedir.

Tablo 1. Bankaların Gönderi, Takipçi sayısı ve Takip sayıları

Banka	Gönderi Adeti	Takipçi sayısı	Takip sayısı
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	1.152	129.000	14
Türkiye İş Bankası A.Ş.	809	119.000	6
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	833	99.600	8
Akbank T.A.Ş.	817	83.900	4
QNB Finansbank A.Ş.	810	46.200	6
Denizbank A.Ş.	1.048	44.500	8
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	1.523	26.000	7
Şekerbank T.A.Ş.	436	7.451	1
ING Bank A.Ş.	874	2.855	32
Anadolubank A.Ş.	338	2.061	1

Bankaların Instagram paylaşımlarının dağılımı Tablo 2.' de gösterilmektedir. Bankaların Instagram aracılığı ile en çok oranda (%44) ürün ve hizmet tanıtımı yaptıkları, bilgilendirme ve duyuru amacıyla gönderi paylaştıkları görülmektedir.

Tablo 2. Gönderi İçerikleri

Konu	Adet	%
Ürün ve hizmet tanıtımı, bilgilendirme ve duyurular	88	44%
Kültür, sanat, spor ve etkinlik haberleri	44	22%
Özel günler ve haftalar	37	19%
Kurumsal sosyal sorumluluk haberleri	21	11%
Sponsorluk	9	5%
Çekiliş	1	1%
Genel Toplam	200	100%

Tablo 3.' te ürün ve hizmet tanıtımı bilgilendirme duyurular konusuna ait içerik, beğeni ve yorum adetleri ve yüzdeleri gösterilmektedir. Bu kategoride en fazla içeriği yapan ING Bank A.Ş. (%14), en fazla beğeni (%28) ve yorumu (%28) almıştır.

Tablo 3. Ürün ve Hizmet Tanıtımı, Bilgilendirme ve Duyurular

Ürün ve hizmet tanıtımı, bilgilendirme ve duyurular	İçeri k	%	Beğen i	%	Yoru m	%
ING Bank A.Ş.	12	14%	14.898	28%	343	28%
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	11	13%	1.233	2%	41	3%
Anadolubank A.Ş.	11	13%	1.280	2%	7	1%

QNB Finansbank A.Ş.	11	13%	4.948	9%	58	5%
Denizbank A.Ş.	9	10%	1.937	4%	80	6%
Şekerbank T.A.Ş.	8	9%	7.282	14%	196	16%
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	7	8%	10.866	21%	54	4%
Akbank T.A.Ş.	7	8%	2.179	4%	217	18%
Türkiye İş Bankası A.Ş.	6	7%	4.464	8%	89	7%
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	6	7%	3.597	7%	151	12%
Genel Toplam	88	100	52.684	100	1.236	100
		%		%		%

Tablo 4.' te kültür sanat spor ve etkinlik haberleri için en fazla içeriği Yapı Kredi Bankası A.Ş.' nin paylaştığı (%23), en fazla beğeniye Türkiye İş Bankası' nın (%36) aldığı ve en çok yorumu da Akbank T.A.Ş.' nin (%34) aldığı görülmektedir.

Tablo 4. Kültür, Sanat, Spor ve Etkinlik Haberleri

Kültür, sanat, spor ve etkinlik haberleri	İçeri k	%	Beğeni	%	Yorum	%
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	10	23%	2.538	19%	32	13%
Akbank T.A.Ş.	8	18%	1.491	11%	80	34%
Türkiye İş Bankası A.Ş.	8	18%	4.838	36%	37	16%
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	6	14%	2.082	15%	43	18%
Anadolubank A.Ş.	4	9%	578	4%	2	1%
ING Bank A.Ş.	4	9%	434	3%	22	9%
Şekerbank T.A.Ş.	2	5%	790	6%	16	7%
QNB Finansbank A.Ş.	1	2%	357	3%	6	3%
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	1	2%	405	3%	0	0%
Genel Toplam	44	100	13.51	100	238	100
		%	3	%		%

Özel günler ve haftalara yönelik içeriklerin adet, beğeni ve yorum adet ve yüzdeleri Tablo 5.' te gösterilmiştir. Bu konuda en çok paylaşımı Türk Ekonomi Bankası A.Ş. ve Şekerbank T.A.Ş.' in (%19) yaptıkları, en fazla beğeniye (%47) ve en çok yorumu (%28) ING Bank A.Ş.' nin aldığı görülmektedir.

Tablo 5. Özel Günler ve Haftalar

Özel günler ve haftalar	İçeri k	%	Beğeni	%	Yorum	%
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	7	19%	2.572	8%	19	5%
Şekerbank T.A.Ş.	7	19%	3.144	9%	46	13%

QNB Finansbank A.Ş.	6	16%	4.404	13%	35	10%
Anadolubank A.Ş.	4	11%	649	2%	1	0%
Türkiye İş Bankası A.Ş.	4	11%	4.800	14%	78	22%
Akbank T.A.Ş.	4	11%	1.715	5%	58	17%
ING Bank A.Ş.	3	8%	16.081	47%	96	28%
Denizbank A.Ş.	2	5%	812	2%	14	4%
Genel Toplam	37	100	34.177	100	347	100
		%		%		%

Kurumsal sosyal sorumluluk haberlerine yönelik içeriklerin adet, beğeni ve yorum adet ve yüzdeleri Tablo 6.' da gösterilmiştir. Bu konuda en fazla paylaşımı Türkiye Garanti Bankası A.Ş.' nin (%38) yaptığı ve en fazla beğeni (%57) ve en çok yorumu (%65) aldığı görülmektedir.

Tablo 6. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Haberleri

Kurumsal sosyal sorumluluk haberleri	İçeri k	%	Beğeni	%	Yorum	%
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	8	38%	7.704	57%	167	65%
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	3	14%	1.315	10%	5	2%
Şekerbank T.A.Ş.	3	14%	1.029	8%	10	4%
Türkiye İş Bankası A.Ş.	2	10%	1.295	10%	8	3%
ING Bank A.Ş.	1	5%	495	4%	14	5%
Anadolubank A.Ş.	1	5%	130	1%	0	0%
Akbank T.A.Ş.	1	5%	426	3%	29	11%
QNB Finansbank A.Ş.	1	5%	736	5%	12	5%
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	1	5%	345	3%	10	4%
Genel Toplam	21	100	13.47	100	255	100
		%	5	%		%

Tablo 7.' de sponsorluk konusunda paylaşımların Denizbank A.Ş. tarafından yapıldığı gösterilmektedir.

Tablo 7. Sponsorluk

Sponsorluk	İçeri k	%	Beğeni	%	Yorum	%
Denizbank A.Ş.	9	100	3.003	100	28	100
		%		%		%
Genel Toplam	9	100	3.003	100	28	100
		%		%		%

Tablo 8.' de çekiliş konusunda yapılan paylaşımın QNB Finansbank A.Ş. tarafından yapıldığı gösterilmektedir.

Tablo 8. Çekiliş

Çekiliş	İçeri k	%	Beğeni	%	Yorum	%
QNB Finansbank A.Ş.	1	100	603	100	207	100
		%		%		%
Genel Toplam	1	100	603	100	207	100
		%		%		%

Tablo 9.' da yapılan paylaşımların görsellerinin konularına göre adet ve yüzde ağırlıklarına yer verilmektedir. Paylaşımların video-hareketli görsel şekilde (%51) oranında ve fotoğraf (%49) şeklinde yapıldığı görülmektedir.

Tablo 9. Görsel Çeşitleri

Konu	Fotoğraf	%	Video - Hareketli Görsel	%	Genel Toplam
Ürün ve hizmet tanıtımı, bilgilendirme ve duyurular	43	49%	45	51%	88
Kültür, sanat, spor ve etkinlik haberleri	20	45%	24	55%	44
Özel günler ve haftalar	20	54%	17	46%	37
Kurumsal sosyal sorumluluk haberleri	12	57%	9	43%	21
Sponsorluk	3	33%	6	67%	9
Çekiliş	0	0%	1	100%	1
Genel Toplam	98	49%	102	51%	200

Tablo 10' da konulara göre beğeni ve yorum ağırlıklarına yer verilmiştir. İletilen 200 gönderi için en fazla beğeniye özel günler ve haftalar en çok yorumu ise çekiliş konusu almıştır.

Tablo 10. Beğeni ve Yorum Ağırlıkları

Konu	İçerik	Beğeni	Beğeni ort.	Yorum	Yorum ort.
Ürün ve hizmet tanıtımı, bilgilendirme ve duyurular	88	52.684	599	1.236	14
Özel günler ve haftalar	37	34.177	924	347	9
Kültür, sanat, spor ve etkinlik haberleri	44	13.513	307	238	5
Kurumsal sosyal sorumluluk haberleri	21	13.475	642	255	12
Sponsorluk	9	3.003	334	28	3

Çekiliş	1	603	603	207	207
Genel Toplam	200	117.455	587	2.311	12

5.Sonuç

Özel ve yabancı sermayeli bankaların Instagram üzerinden paylaşımlarının anlaşılmasına yönelik yapılan bu çalışmada on bankanın paylaşımları incelenmiştir. Genel olarak Instagram hesaplarına bakıldığında en çok paylaşımı Türk Ekonomi Bankası A.Ş. (1.523), Türkiye Garanti Bankası A.Ş. (1.152) ve Denizbank A.Ş. (1.048)' nin yaptığı görülmektedir. Paylaşımı en az olan banka AnadoluBank A.Ş. (338)' dir. Takipçi sayıları açısından bakıldığında en çok takipçiye sahip bankaların Türkiye Garanti Bankası A.Ş. (129.000), Türkiye İş Bankası A.Ş. (119.000) ve Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. (99.600) olduğu görülmüştür. Takipçi sayısı en az olan bankanın AnadoluBank A.Ş. (2.061) olduğu görülmüştür. Bankaların paylaşımları daha çok ürün ve hizmet tanıtımı, bilgilendirme ve duyurular (%44), kültür, sanat, spor ve etkinlik haberleri (%22) ve özel günler ve haftalar (%19) konularında olmaktadır.

Ürün ve hizmet tanıtımı, bilgilendirme ve duyurular konusunda en çok paylaşım yapan üç banka ING Bank A.Ş. (%14), Türk Ekonomi Bankası A.Ş. (%13), AnadoluBank A.Ş. (%11), QNB Finansbank A.Ş. (%11) olmuştur. Ürün ve hizmet tanıtımı, bilgilendirme ve duyurular konusunda paylaşımları için en çok beğeniyi ING Bank A.Ş. (%28), Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. (%21) ve Şekerbank T.A.Ş. (%14) almaktadır. Bu konuda paylaşımlarına en çok yorum alan bankalar ise ING Bank A.Ş. (%28), Akbank T.A.Ş. (%18), ve Şekerbank T.A.Ş. (%16) olmuştur. Bu konuda en az paylaşımda bulunan bankanın Türkiye Garanti Bankası A.Ş. (%7) olduğu görülmektedir.

Kültür, sanat, spor ve etkinlik haberleri konusunda en çok paylaşım yapan bankalar Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. (%23), Akbank T.A.Ş. (18) ve Türkiye İş Bankası A.Ş. (%18) olmuştur. Bu konuda en çok beğeni alan bankalar Türkiye İş Bankası A.Ş. (%36), Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. (%19) ve Türkiye Garanti Bankası A.Ş. (%15)' dir. Yorum sayılarına bakıldığında paylaşımları için en çok yorum alan bankaların Akbank T.A.Ş. (%34), Türkiye Garanti Bankası A.Ş. (%18), Türkiye İş Bankası A.Ş. (%16) olduğu görülmektedir. Bu konuda en az paylaşım yapan bankanın Türk Ekonomi Bankası A.Ş. (%1) ve QNB Finansbank A.Ş. (%1) olduğu görülmektedir.

Özel günler ve haftalar konusunda en çok paylaşım yapan bankaların Türk Ekonomi Bankası A.Ş. (%19), Şekerbank T.A.Ş. (%19), QNB Finansbank A.Ş. (%16), Anadolubank A.Ş. (%11) ve Türkiye İş Bankası A.Ş. (%11) ve Akbank T.A.Ş. (%11) olmuştur. Bu konuda paylaşımları için en çok beğeniyi ING Bank A.Ş. (%47), Türkiye İş Bankası A.Ş. (%14) ve QNB Finansbank A.Ş. (%13) almıştır. Paylaşımları için en çok yorum alan bankalar ise ING Bank A.Ş. (%47), Türkiye İş Bankası A.Ş. (%22) ve Akbank T.A.Ş. (%17) olmuştur. Bu konuda en az paylaşım yapan bankanın Denizbank A.Ş. (%5) olduğu görülmektedir.

Kurumsal sosyal sorumluluk haberleri konusunda en çok paylaşım yapan bankaların Türkiye Garanti Bankası A.Ş. (%38), Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. (%14), Şekerbank T.A.Ş. (%14) ve Türkiye İş Bankası A.Ş. (%10) olduğu görülmektedir. Bu konudaki paylaşımları için en çok beğeni alan bankaların Türkiye Garanti Bankası A.Ş. (%57), Türkiye İş Bankası A.Ş. (%10), Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. (%10) ve Şekerbank T.A.Ş. (%8) olduğu görülmektedir. En çok yorum alan bankanın ise Türkiye Garanti Bankası A.Ş. (%65) olduğu görülmüştür. Sponsorluk konusunda Denizbank A.Ş. paylaşımında bulunmuş olup, çekiliş bildirimini için de QNB Finansbank A.Ş. paylaşımında bulunmuştur. Bu konuda en az içerik ileten bankanın Türk Ekonomi Bankası A.Ş. (%5) olduğu görülmektedir.

Bankaların paylaşımları için kullandıkları görsellerin hareketli görsel, video (%51) ve fotoğraf (%49) olduğu görülmektedir. Bankaların paylaşımlarına genel olarak bakıldığında aldıkları beğenilerin ürün ve hizmet tanıtımı, bilgilendirme ve duyurular (%45), özel günler ve haftalar (%29), kültür, sanat, spor ve etkinlik haberleri (%12) ve kurumsal sosyal sorumluluk haberleri (%11) ağırlığında olduğu görülmektedir. Yorumların ağırlıklarına bakıldığında ise en çok yorumu ürün ve hizmet tanıtımı, bilgilendirme ve duyurular (%53), özel günler ve haftalar (%15), kültür, sanat, spor ve etkinlik haberleri (%10), kurumsal sosyal sorumluluk haberleri (%11) almıştır.

Bankaların Instagram üzerinden daha çok ürün ve hizmet tanıtımı yaptıkları ürün ve hizmetleri için bilgilendirme yaptıkları görülmektedir. Bankalar tarafından yapılan özel günler ve haftalar, kurumsal sosyal sorumluluk haberlerinin de beğeni ve yorum ağırlığının olduğu görülmektedir. Bankaların müşteriler ile etkileşimi artırmaları ve olumlu dönütler almaları açısından bu türdeki paylaşımları dikkate almaları gerekmektedir. Yapılan paylaşımların etkileşime girerek paydaşlar üzerinde etkili olduğu bilinmekle birlikte paylaşım içeriklerinin de tepkiye yol açmaması ve kötü imaj uyandırmaması önemlidir. Diğer yandan bankaların paylaşım konuları arasında farklılıkların bulunduğu da görülmektedir.

Ürün ve hizmet tanıtımı bilgilendirme ve duyurular için paylaşım sırasında sonuncu olan bir bankanın kurumsal sosyal sorumluluk haberlerinde ilk sırayı aldığı da görülmektedir. Kültür sanat spor ve etkinlik haberler konusunda içerik üretmede öncü olan bankanın özel günler ve haftalar konusunda hiç paylaşım yapmadığı da görülmektedir. Instagram kanalı ile iletilen mesajların paydaşlar üzerinde bilinç, düşünce, tutum ve bilgilendirme süreçlerinde etkili olarak davranışlarına yansiyacaktır. Bankaların imajlarını güçlendiren hedefledikleri kitle karşısında olumlu izlenim yaratacak kurumsal kimliklerini başarılı şekilde oluşturacak müşteriler açısından da sadakat ve memnuniyet yaratacak mesajları paylaşmaları yararlı olacaktır.

Diğer yandan bankaların müşteri memnuniyeti ilgi ve beğenileri için özel günlere, kurumsal sosyal sorumluluk içeriklerine de yer vermeleri ürün ve hizmet tanıtımı içeriklerinin etkileşimi artıracak şekilde tasarlanmasının yararlı olabileceği düşünülmektedir. Sosyal medya kanalı ile bankalar kendi amaçlarına ve toplum beklentilerine uygun hareket ederek müşteri portföyüne olumlu kazanım elde edebileceklerdir. Bankalar sosyal medya platformlarındaki etkili paylaşımları ile daha geniş kitlelere erişim sağlayabileceklerdir. Bankaların takipçi sayılarının artması pazarlama ve reklam faaliyetleri için avantaj sağlamakla birlikte bankanın ilgili kitleye hızlı ve etkili ulaşımını kolaylaştıracaktır. Ürün ve hizmetler için bilgi vermenin yanında sosyal medya üzerinden iletişim kurulurken etkili ve ikna edici mesajların oluşturulmasında dikkat edilmelidir. Bundan sonraki araştırmalarda farklı dönemlerdeki içeriklerin incelenmesi paylaşımların anlaşılması açısından fayda sağlayacaktır. Çalışmanın alanla ilgilenen araştırmacı yönetici ve çalışanlara yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Akar, E. (2010). *Sosyal Medya Pazarlaması: Sosyal Web' de Pazarlama Stratejileri*. Ankara, Efil Yayınevi.

Akkaya, D. T. (2013). *Sosyal Medya Reklamlarında Tüketici Algılarının Tutum, Davranış ve Satın Alma Niyeti Üzerine Etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi SBE, Edirne.

Aktaş, H. (2017). *Kurumsal İletişim ve Sosyal Medya*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Akyürek, R. (2005), *Kurumsal İletişim Yönetimi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını.

Arslan, K. (2003). Otomobil Alımında Tüketici Davranışlarını Etkileyen Faktörler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi*, 3, 83-103.

Aslan, A. ve Ünlü, D. G. (2016). Instagram Fenomenleri ve Reklam İlişkisi: Instagram Fenomenlerinin Gözünden Bir Değerlendirme. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 3 (2), 41-65.

Baş T. ve Akturan, U. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri NVivo 7.0 ile Nitel Veri Analizi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Baştak, M.B., (2010), Emniyet Teşkilatı'nın Kurumsal İletişiminin Kurumsal İletişime Etkisi: İstanbul Polis Örneği. (Yayınlanmamış doktora tezi). İstanbul.

Bat, M. ve Vural, B. (2010). Yeni Bir İletişim Aracı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma. *Journal of Yaşar University*, 20 (5), 3348- 3382.

Bat, M., (2012), Dijital Platformda Sosyal Medyanın Stratejik Kurumsal İletişime Etkisi, Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler Ana Bilim Dalı, İzmir.

Bulunmaz, B. (2011). Otomotiv Sektöründe Sosyal Medyanın Kullanımı ve Fiat Örneği. *Global Media Journal*, 2 (3), 19-50.

Christensen, L.T., Morsing, M., Cheney, G., (2008), *Corporate Communications: Convention, Complexity and Critique*. London: SAGE Publications Ltd.

Coffey, A. ve Atkinson, P. (1996) *Making Sense Of Qualitative Data: Complementary Research Strategies*. Newbury Park, CA: Sage. 101-131.

Çekerol, K., (2009), Uzaktan Yüksek Eğitimde Kurumsal İletişim: Anadolu Üniversitesi Uzaktan Öğretim Sistemi Kurumsal İletişim Etkinliklerinin Değerlendirilmesi. *Selçuk İletişim*, 6 (1), 227-240.

Dabner, N. (2012). Breaking Ground'in the Use of Social Media: A Case Study of A University Earthquake Response to Inform Educational Design with Facebook. *The Internet and Higher Education*, 15 (1), 69-78.

Haddon L (2015) Social Media and Youth. *The International Encyclopedia of Digital Communication and Society* 1: 1-9.

Hazar, M. (2011). Sosyal Medya Bağımlılığı-Bir Alan Çalışması. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 32, 151-175.

Hunsinger, J. ve Senft, T. M. (ed.). (2014). *The Social Media Handbook*. New York: Routledge,

İnceoğlu, M. (1993). *Tutum, Algı, İletişim*. Ankara: V Yayınları.

İlgin, H.Ö., Çelik, Y. ve Uruç, H. (2019). Kurumsal İletişim Aracı Olarak Sosyal Medya Uygulamaları; Bankalar Üzerine Bir İnceleme. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 1, 64-75.

Instagram (2021), <https://about.instagram.com>, Erişim Tarihi: 13.04.2021.

Işık, M. Karaca, M., İspir, İ., Çakı, G. ve Yıldırım, L. N. (2017). Sosyal Medya Platformlarının Halkla İlişkiler Amaçlı Kullanımı: Bankalar Üzerine İnceleme. *Middle Black Sea Journal Of Communication Studies*, 2 (2), 41-51.

Jacobson, J. (2009). *42 Rules of Social Media for Small Business*. California, Super Star Press.

Kaplan, A. M. ve Haenlein, M. (2010). Users of the World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media. *Business Horizons*, 53, 59-68.

Koçak, E. (2017). The Relationship Between Personality Traits And Behaviors of Instagram Users vs. Non-Users. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Bilişim Sistemleri Anabilim Dalı.

Korkmaz, S.S. ve Korkmaz, Ö.F. (2016). Sosyal Medya ve Türk Bankacılık Sektörünün Sosyal Medya Kullanımı. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2 (3), 57-84.

Lester, D. (2012). Social Media: Changing Advertising Education. *Online Journal of Communication and Media Technologies*, 2 (1), 116-124.

Neuman, W.L (2012). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımları - II.Cilt.* (5.Basım), İstanbul Yayın Odası.

Özdemirci, F., (1996). *Kurum ve Kuruluşlarda Belge Üretimini Denetlenmesi ve Belge Yönetimi*. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği.

Sabuncuoğlu, A. ve Gülay, G. (2016). Sosyal Medyada Görsel Paylaşımından Reklamcılığa: Instagram Reklamlarının Genç Kullanıcılar Üzerine Etkisine Dair Bir Araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 7(15), 108-131.

Sabuncuoğlu, Z., (2013). *İşletmede Halkla İlişkiler*. Bursa: Alfa Aktüel Yayınları.

Silverman, D. (2001). *Interpreting Qualitative Data: Methods for Analysing Talk, Text and Interaction*. London: SAGE Publication.

Shetty A, Rosario R, Hyder S (2015) The Impact of Social Media on Youth. *International Journal of Innovative Research in Computer and Communication Engineering* 3(7): 379-383.

Şimşek, M. (2006), *Toplam Kalite Yönetiminde Başarının Anahtarı: İnsan Faktörü*. İstanbul: Babiali Kültür Yayıncılığı.

Süllü, Z. (2019). Finansal Kuruluşların Sosyal Sorumluluk Faaliyetlerinde Sosyal Medya Kullanımı: Akbank, Garanti BBVA ve Türkiye İş Bankası A.Ş. Örneği. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 4(2), 250-269.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), (2021). <https://www.tbb.org.tr/tr>, Erişim Tarihi: 10.04.2021.

Tüz, M.V., (2000), *Kriz ve İşletme Yönetimi: Uygulamalar İçin Temel Adımlar*. İstanbul: Alfa Aktüel Yayıncılık.

Van Riel, C., Fombrun, C., (2006), *Essentials of Corporate Communication*. Routledge

Yakar F. Jacobs, R. ve Agarwal, N. (2019). He Current Usage of Instagram in Neurosurgery. *Technical Notes & Surgical Techniques*, 19, 1-4.

Yavuz, M. C. ve Haseki, M.İ. (2012). Konaklama İşletmelerinde E-Pazarlama Uygulamaları: EMedya Araçları Temelinde Bir Model Önerisi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 116-137.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (6.Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Ying, M. (2012). *Sosyal Medya Platformları Üzerinden Pazarlama ve Bu Mecrayı Etkin Kullanan Sektörler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

GİRİŞİMCİLİĞİN İHRACATA ETKİSİ: BİR YATAY-KESİT REGRESYON ANALİZİ

Doç. Dr. Kadir Karagöz

Manisa Celal Bayar Üniversitesi , İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

kadir.karagoz@cbu.edu.tr

ORCID: 0000-0002-4436-9235

Öz

İhracat kazançları gerek yüksek gerekse düşük gelirli ülkeler açısından ekonomik büyümeyi sağlamada önemli bir rol oynamaktadır. İhracat, döviz rezervi hacmi ve ulusal refah seviyesi üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu gibi verimlilik ve istihdam artışı yoluyla millî sanayinin gelişmesine de katkıda bulunmaktadır. Bununla birlikte, ihracatın ulusal ekonomi açısından önemine dair önceki araştırmalar daha ziyade köklü firmalar ve büyük çokuluslu şirketler üzerine odaklanmakta, yeni kurulan firmaların uluslararası piyasalardaki rolünü gözardı etmektedirler. Bu çalışmada, bir ülkenin girişimcilik düzeyi ile ihracat performansı arasındaki ilişki incelenerek bu konudaki boşluğu bir ölçüde gidermeye gayret edilmektedir.

119 ülkenin dahil edildiği yatay-kesit regresyon analizinden elde edilen bulgulara göre doğrudan yabancı yatırım girişleri, kişi başına gelir düzeyi, sermaye stoku, ithalat hacmi, sanayi üretimi ve internet kullanım yaygınlığı ülkenin ihracat oranı üzerinde anlamlı etkiye sahiptir. Ancak bazı katsayıların işaretleri beklentiyle uyuşmamaktadır. Diğer taraftan, çalışmanın asıl üzerinde odaklandığı girişimcilik düzeyinin ihracat performansını anlamlı bir şekilde etkilemediği görülmüştür. Bu sonuç, girişimcilik göstergesi olarak kullanılan değişkenin yeni kurulan girişimleri kapsamaması, bu firmaların da daha ziyade iç piyasaya dönük üretim yapılarıyla açıklanabilir. Ayrıca, ülkeler arası nötrleştirme etkisi ve girişimcilik tipinin de etkili olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, İhracat, Yatay-kesit regresyon Analizi.

IMPACT OF ENTREPRENEURSHIP ON EXPORTS: A CROSS-SECTIONAL REGRESSION ANALYSIS

Abstract

Export revenues play an important role in achieving economic growth in both low- and high-income countries. Exports have a positive impact on the national amount of foreign exchange reserves and on national prosperity, and contribute to the development of national industries, to improved productivity and to the creation

of employment. However, previous research with respect to the importance of export for national economies has strongly focused on established corporations and large multinational enterprises and has paid less attention to the role of start-ups in international markets. In this study it is attempted to address this gap by examining the relationship between a country's entrepreneurship level and exports performance.

Based on the findings obtained from the cross-sectional regression analysis where 119 countries are included in the sample, foreign direct investment inflows, per capita income level, gross capital formation, imports rate, industrial production and internet using prevalence have a significant effect on the country's export rate. However, the signs of some coefficients are not in accordance with the expectations. On the other hand, it has been observed that the level of entrepreneurship that the study focuses on does not significantly affect the export performance. This result can be explained by the fact that the variable used as an indicator of entrepreneurship includes new firms (start-ups) and these firms are more oriented towards domestic market. In addition, it can be said that the neutralization effect between countries and the type of entrepreneurship are also effective.

Keywords: Entrepreneurship, Exports, Cross-sectional Regression Analysis.

1. Giriş

Günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkeler için yüksek tempolu ve sürdürülebilir büyüme başlıca hedeflerden biridir ve bu bakımından ihracat vazgeçilmez ve öncelikli bir politika aracını oluşturmaktadır. İhracat, döviz rezervi hacmi ve ulusal refah seviyesi üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu gibi verimlilik ve istihdam artışı yoluyla ulusal sanayinin gelişmesine de katkıda bulunmaktadır. Özellikle, ekonomik darboğazlar karşısında daha kırılgan ve zayıf durumda bulunan gelişmekte olan ülkeler açısından ihracata dayalı büyüme politikası daha büyük önem arz etmektedir.

Genel olarak, daha sermaye yoğun, daha yenilikçi, daha verimli ve etkin oldukları için ihracatçı firmaların diğer firmalara nazaran daha yüksek performans gösterdikleri bir gerçektir. Bununla birlikte, ihracatın ulusal ekonomi açısından önemine dair önceki araştırmalar daha ziyade köklü firmalar ve büyük çokuluslu şirketler üzerine odaklanmakta, yeni kurulan firmaların uluslararası piyasalardaki rolünü gözardı etmektedirler (Hessels ve van Stel, 2011).

Kısaca, yeni firmaların hayata geçirilmesini ifade eden girişimciliğin ekonomik büyümeyi sağlama ve rekabet gücünü artırma yolunda kayda değer katkıda bulunduğu ilişkin çeşitli ampirik kanıtlar mevcuttur (diğerleri arasında bkz. van Stel vd., 2005; Stam, 2008; Yanya vd. 2011; Acs vd., 2012; Amaghous ve Ibourk, 2013; Feki ve Mnif, 2016). Bununla birlikte, özellikle uluslararası girişimcilik yoluyla girişimciliğin dış ticaret açısından da genişlemeye katkıda bulunabileceği düşünülebilir.

İlgili literatür incelendiğinde, firmaların uluslararasılaşma veya ihracat eğilimini, ihracat performansını veya ihracat yoğunluğunu etkileyen faktörlere ilişkin birçok çalışma bulunmakla birlikte (genel bir değerlendirme için bkz. Keupp ve Gassmann, 2009), girişimciliğin uluslararası ticaretle ilişkisi konusunda ampirik araştırmaların eksikliği göze çarpmaktadır. Az sayıdaki çalışmalardan birinde, Altuntaş vd. (2015) uluslararası girişimciliğin ihracat performansına etkisini 437 ihracatçı firmadan oluşan bir örnekleme uyguladıkları anket yoluyla araştırmıştır. Yürüttükleri korelasyon ve regresyon analizleri iki olgu arasında pozitif yönlü bir ilişkinin geçerli olduğuna işaret etmektedir. Kurt ve Bilge (2016), Manisa OSB’de faaliyet gösteren bir grup firmayı içeren araştırmalarında ihracat pazar performansı ile rakiplerle işbirliği yönelimi ve uluslararası pazar yönelimi arasında pozitif ve anlamlı ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca, ihracat payı düşük olan işletmelerin rakiplerle işbirliği, uluslararası isteklendirme ve uluslararası girişimcilik yönelimlerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Hessels ve van Stel (2011), girişimciliğin ekonomik büyümeye etkisini araştırdıkları çalışmada ihracat-yönelimli girişimlerin etkisini de dikkate almışlar ve bu tür firmaların ihracatı artırarak dolaylı yoldan büyümeye katkıda bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ancak bu sonuç düşük gelirli ülkelerde değil yüksek gelirli ülkelerde geçerlidir. Fernandez-Mesa ve Alegre (2014) küçük-orta boy firmalar için yürüttükleri analizde girişimcilik yöneliminin örgütsel öğrenme becerisi ve yenilik yaratma kapasitesi yoluyla firmaların ihracat performansı ve ihracat yoğunluğunu olumlu etkilediği bulgusuna ulaşmışlardır.

Bu çalışmada, diğer açıklayıcı faktörlerin yanı sıra, ülkelerin girişimcilik düzeyi ile ihracat performansı arasındaki ilişki incelenerek literatürde bu konudaki boşluğu bir ölçüde gidermeye yönelik mütevazı bir katkıda bulunmak amaçlanmaktadır. Çok değişkenli regresyon analizinden elde edilen bulgular girişimcilik ile ihracat performansı arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığına işaret etmektedir.

2. Teorik Değerlendirme

Yeni firmaların faaliyete geçmesi olarak tanımlanabilecek girişimcilik, hâlihazırda faaliyette olan firmalar tarafından kullanılmayan bilginin piyasaya aktarımını sağlayarak rekabetçi toplumlarda ekonomik büyümenin gerçekleştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Gelişmiş rekabetçi ülkelerde sadece yurtiçi talep için değil uluslararası piyasalar için de üretim yapılarak gelir ve refah seviyesi daha da artırılır iken (Gonzalez-Pernia ve Pena-Legazkue, 2015), az gelişmiş toplumlarda öncelikle iç piyasaya yönelik üretim yapılmaktadır.

İş fırsatları tarafından motive edilen yeni girişim tipleri içerisinde ihracat piyasalarına yönelenlerin davranış özellikleri ve girişimciliğin ihracat üzerindeki etkisi ilgili literatürde ne teorik ne de ampirik olarak pek fazla incelenmiştir. Uluslararası piyasalar ve girişimcilik faaliyetleri konusundaki tartışmalar daha çok uluslararası girişimcilik kavramı etrafında yoğunlaşmaktadır.

İster küçük ister büyük, ister yeni isterse eski olsun tüm firmalar için yurtiçi ve uluslararası firma şeklinde ikili bir ayırım yapılabilir. Girişimcilik tanımı içine giren yeni firmalar (start-ups) ya kurulduktan bir süre sonra uluslararası faaliyet göstermeye yönelebilirler veya kuruldukları tarihten itibaren yurtdışına üretimi hedeflemiş olabilirler. Bu ikinci gruptaki firmalar doğuştan-küresel (born-global) olarak adlandırılmaktadır. Kuruldukları tarihten sonraki ilk üç yıl içinde uluslararası faaliyete başlama durumuna (uluslararasılaşma hızına) göre yeni firmalar şu üç gruba ayrılmaktadır: kuruldukları yıldan itibaren ihracata başlayanlar (hazır ihracatçı), ikinci veya üçüncü yılda ihracat yapanlar (hızlı ihracatçı) ve dördüncü veya sonraki yıllarda ihracata başlayanlar (geç ihracatçı) (Cieslik ve Kaciak, 2009).

İşletmelerin gerek aldıkları kararlar doğrultusunda gerek itici güçler sayesinde dış pazara açılmaları, uluslararası pazarlardaki fırsatları görüp değerlendirmeleri gibi faaliyetler uluslararası girişimcilik alanını oluşturmaktadır. Uluslararası girişimcilik, uluslararası pazarda firma değerini arttırmak için yenilikçi, proaktif ve risk alma davranışlarının tümü olarak tanımlanmıştır (Dimitratos vd., 2004). En az yatırımı ve en az risk almayı gerektirdiğinden uluslararası pazarlara girmede en sık kullanılan yöntem ihracattır (Kurt ve Bilge, 2016). Dolayısıyla uluslararasılaşmayı hedefleyen yeni girişimler için de en kolay ve ilk girilecek yol ihracat yapmaktır (Fernandez-Mesa ve Alegre, 2014).

Melitz'in (2003) öncü çalışması ile teorik temelleri atılan uluslararası firma davranışı teorisine göre bir firmanın ihracat piyasasına girme ve çıkma kararı temelde iki faktörden etkilenmektedir: firma düzeyindeki verimlilik değişimi ve batık maliyetler. Yeni girişimler genellikle küçük-orta boy firmalar olduklarından, ihracat faaliyetinden doğan sabit maliyetler ve ölçek ekonomileri nedeniyle büyük firmalara nazaran (en azından ilk yıllarda) yurt-içi piyasada kalmayı daha fazla tercih etmektedirler (Gashi vd., 2014). Çoğu yeni girişimin fırsat (opportunity) temelli olmaktan ziyade ihtiyaç (necessity) temelli girişimciliğe dayanması bu tercihin daha da belirginleşmesine ve dolayısıyla girişimciliğin ihracat üzerinde beklenen genişletici etkiyi gösterememesine neden olacaktır.

Uluslararasılaşmak firmalar açısından yurtiçi faaliyetlere nazaran önemli birtakım güçlükleri de beraberinde getirmektedir. Her şeyden önce uluslararasılaşmak isteyen bir firma

hedef piyasanın rekabet koşulları ve hukukî yapısı hakkında yeterli bilgiye sahip olmalıdır. İhracat faaliyeti için gerekli resmî ve teknik prosedürlerin tamamlanması firmalar açısından nispeten daha kolay süreçlerdir. Bu noktalar dikkate alındığında, özellikle yeni kurulan küçük firmaların uluslararası faaliyetlere katılmasının köklü ve büyük firmalara nazaran daha zor ve sancılı olması şaşırtıcı olmayacaktır. Bununla birlikte, pek çok ülkede hükümetler firmaları ihracata teşvik etmek için finansal ve teknik açıdan önemli kolaylıklar ve kaynaklar sağlamaktadırlar.

3. Girişimciliğin Ölçülmesi

Girişimciliğin tanımlanması ve buna paralel olarak bir ülkedeki girişimcilik faaliyetlerinin ölçülmesi belirli bir zorluğu da beraberinde getirmektedir. Girişimciliği doğrudan ölçmek zor olduğundan, özellikle ampirik analizlerde, girişimcilik çeşitli göstergelerle temsil edilmektedir. Bunlar arasında en çok kullanılan göstergeler patent sayısı, yeni kurulan şirket sayısı ve kendi hesabına çalışan nüfus oranıdır. Bunların yanı sıra, son yıllarda GEM verilerinin de giderek yaygın bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bunda GEM verilerinin girişimciliğin daha hassas ve güvenilir bir ölçüsünü vermesinin yanında, zaman içinde veri stokunun ve kapsanan ülke sayısının artmasının da etkili olduğu söylenebilir (Karagöz, 2016).

Global Entrepreneurship Monitor (Küresel Girişimcilik İzleme - GEM), girişimciliğin ekonomik büyüme sürecindeki önemini araştırmak amacıyla, 1997 yılında Babson College ve London Business School tarafından başlatılmış bir akademik araştırmadır. GEM araştırması yeni ve küçük işletmelerin önemini vurgulayarak, girişimciliğin farkına varılmasını sağlamıştır. 10 ülkenin katılımıyla başlayan projenin, ilk araştırma sonuçları 1999 yılında yayınlanmıştır. Projenin başlangıcından beri, 100'ü aşkın ülke GEM projesine katılmıştır. Bu proje, dünyada girişimcilikle ilgili uzun süreli veri toplayan en önemli araştırma projesidir.

GEM'in temel amaçlarından biri, girişimcilik faaliyetini, süreç içinde, ülke düzeyinde ve ülkeler arası karşılaştırmalara olanak sağlayacak bir şekilde ölçmektir. GEM modeli, amaçları doğrultusunda, girişimcilik sürecinde bireylerin oynadığı role odaklanır. Yeni iş kurmaya yönelik davranışta bulunan her şahsın ulusal girişimcilik seviyesinde etkisi var kabul edilir. GEM modelinin başka bir özelliği de girişimcilikle bir süreç olarak ilgilenmesidir. GEM araştırması, işletmesi olan ve işletmesini yöneten kişilerin yanı sıra, yeni işletme kurma sürecindeki kişilerden de veri toplamaktadır. Buna bağlı olarak araştırmada, girişimciliğin çeşitli evrelerinde bulunanların girişimcilikteki tutumları, faaliyetleri ve beklentileri hakkında da bilgi toplanır. GEM'e göre girişimcilik; "kendi hesabına çalışan, yeni bir iş kuran veya var

olan bir işletmeyi büyüten kişi/kişilerin veya mevcut işletmelerin yaptığı her türlü yeni iş kurma faaliyetidir” (Karagöz, 2016).

Ülkelerarası güvenilir karşılaştırmalar elde edebilmek için GEM verileri projeye katılan tüm ülkelere uyumlu hale getirilmiş bir araştırma tekniği kullanılarak sağlanmaktadır. Veriler iki ana kaynaktan yıllık olarak toplanmaktadır: Yetişkin Nüfus Anketi ve Ulusal Uzmanlar Anketi.

4. Ekonometrik Analiz

4.1. Değişkenler

Ampirik iktisat literatüründe standart bir ihracat fonksiyonu yapısı mevcut olduğu söylenemez. Çeşitli ülke ya da ülke grupları için ihracat fonksiyonu tahmininde bulunulan çalışmalarda bir dizi ortak değişkenin yanı sıra duruma özgü bazı farklı değişkenlere de denklemlerde yer verilmektedir. Bu çalışmada, önceki çalışmalar ve veri derleme imkânları da gözetilerek, ülkelerin ihracat performansları (ihracat hacminin GSYH’ye oranı – Y) üzerinde aşağıdaki faktörlerin etkili olduğu düşünülmüştür:

Tablo 1. Açıklayıcı değişkenler.

Değişken	Gösterge	Rumuz	Beklenen etki
Finansal altyapı	100 bin kişi başına ticarî banka şubesi sayısı	$X1$	+
Doğrudan yabancı yatırım	Gelen doğrudan yabancı yatırım hacmi	$X2$	+
Gelir düzeyi	Kişi başına GSYH	$X3$	+
Sermaye birikimi	Gayrisafi sabit sermaye oluşumu	$X4$	+
İthalat	İthalatın GSYH’ye oranı	$X5$	+
Sanayi üretimi	Sanayi sektörü katma değerinin GSYH’ye oranı	$X6$	+
Enflasyon	TÜFE değişim oranı	$X7$	-
İşgücü	İşgücü stoku	$X8$	+
İnternet kullanım yoğunluğu	1 milyon kişi başına server sayısı	$X9$	+
Girişimcilik düzeyi	2015 ve 2016 GEI performansı	$X10, X11$	+
İhracat işlem maliyeti	İhracat belgeleri ve sınır işlemleri için ödenen bedel	$X12$	-
İhracat bürokrasisi	İhracat belgeleri ve sınır işlemleri için harcanan süre	$X13$	-
Finansman kolaylığı	Bankalar tarafından özel sektöre kullanılan kredi hacmi	$X14$	+
Döviz kuru	2016 yılı itibariyle ABD Doları/ yerel para paritesi	$X15$	+

Önsel olarak enflasyon oranı, ihracat işlem maliyeti ve bürokrasisindeki artışların ihracatı azaltması, diğer değişkenlerdeki artışların ise ihracatı teşvik etmesi beklenmektedir.

Yatay-kesit regresyonunda 119 ülkeye ait 2016 yılı verileri kullanılmıştır. GEI (Global Entrepreneurship Index – Küresel Girişimcilik Endeksi) değerleri GEM raporundan, diğer veriler Dünya Bankası online veritabanından (WDI) derlenmiştir.

Serilere ilişkin betimleyici istatistikler Tablo 2’de sunulmuştur. Örneklemedeki ülkelerin birçok açıdan heterojen bir yapı sergiledikleri ilk sütunlardan görülmektedir. Özellikle gelir düzeyi, işgücü stoku, internet kullanım yaygınlığı, ihracat işlem maliyeti ve döviz kuru açısından ülkeden ülkeye çok ciddi farklılıklar görülmektedir. Serilerin büyük kısmının sola çarpık ve sivri (normal-dışı) dağılım gösterdikleri anlaşılmaktadır. Jarque – Bera (J – B) istatistiği değerleri de bu durumu açıkça ortaya koymaktadır.

Tablo 2. Serilere ilişkin betimleyici istatistikler.

	Ortalama	Medyan	Max.	Min.	Std. Hata	Çarpıklık	Basıklık	J – B	Prob.
Y	42,33	33,49	221,26	7,94	32,63	2,84	13,66	725,20	< 0,01
X1	16,61	13,24	76,26	0,49	12,80	1,63	6,87	127,77	< 0,01
X2	5,39	2,69	7696099	-7,38	10,61	4,27	24,36	2627,57	< 0,01
X3	17573,78	7520,53	108600,9	416,00	21442,68	1,72	5,84	98,95	< 0,01
X4	23,11	22,33	50,00	11,74	6,37	1,33	5,83	74,88	< 0,01
X5	44,62	38,14	186,16	11,50	27,89	2,63	12,95	628,48	< 0,01
X6	26,25	25,51	57,28	7,47	8,76	0,88	4,29	23,96	< 0,01
X7	3,26	1,63	32,37	-1,79	4,80	2,74	14,17	768,90	< 0,01
X8	26575	5411	787000	152	87454700	7,10	57,10	15513,59	< 0,01
X9	2728,68	275,96	35663,71	0,34	5594,61	3,23	15,31	959,57	< 0,01
X10	38,16	33,50	86,20	9,90	17,67	0,60	2,52	8,39	0,015
X11	39,82	35,50	85,00	14,40	16,74	0,72	2,56	11,32	< 0,01
X12	433,36	375,00	1833,00	0,00	353,47	1,13	4,62	38,39	< 0,01
X13	91,14	59,00	481,00	1,00	91,74	1,29	4,87	50,95	< 0,01
X14	61,99	51,31	222,72	2,72	42,70	1,28	4,66	46,26	< 0,01
X15	922,26	10,31	30914,85	0,30	3766,45	6,15	43,79	9002,47	< 0,01

Değişkenler arasındaki çapraz korelasyonlar ise Tablo 3’de verilmiştir. Görüldüğü gibi açıklayıcı değişkenler arasında genel olarak zayıf ilişki bulunmaktadır. 105 çapraz korelasyondan sadece 14 tanesi mutlak değer olarak 0,50 den yüksektir. Burada ilgi çekici olan,

ihracat bürokrasisinin hantallığı ($X13$) ile girişimcilik düzeyi arasındaki negatif yönlü orta dereceli ilişkidir. Girişimcilik düzeyine bağlı olarak bürokrasinin değişmesi pek mümkün olmayacağından, özellikle ihracata yönelik girişimciliğin ihracat bürokrasisi arttıkça zayıfladığını düşünmek daha akla yakındır.

Tablo 3. Seriler arası çapraz korelasyonlar.

	Y	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X11	X12	X13	X14	X15
Y	1															
X1	0.30	1														
X2	0.69	0.29	1													
X3	0.51	0.45	0.32	1												
X4	-0.03	-0.25	-0.07	-0.10	1											
X5	0.95	0.26	0.70	0.37	-0.02	1										
X6	-0.02	-0.22	-0.26	-0.02	0.43	-0.15	1									
X7	-0.27	-0.35	-0.13	-0.31	0.05	-0.26	0.14	1								
X8	-0.16	-0.04	-0.08	-0.08	0.27	-0.21	0.12	0.04	1							
X9	0.40	0.32	0.21	0.68	-0.10	0.30	-0.20	-0.25	-0.07	1						
X10	0.36	0.40	0.12	0.83	-0.15	0.23	-0.02	-0.33	-0.04	0.67	1					
X11	0.36	0.33	0.12	0.83	-0.16	0.23	-0.05	-0.35	-0.06	0.69	0.98	1				
X12	-0.34	-0.41	-0.16	-0.32	0.18	-0.36	0.23	0.42	0.07	-0.30	-0.37	-0.36	1			
X13	-0.36	-0.48	-0.19	-0.48	0.25	-0.33	0.29	0.62	0.01	-0.39	-0.58	-0.58	0.59	1		
X14	0.41	0.39	0.26	0.61	-0.10	0.34	-0.12	-0.37	0.14	0.46	0.63	0.62	-0.33	-0.47	1	
X15	-0.01	-0.03	-0.04	-0.15	0.03	-0.03	0.15	0.09	0.03	-0.11	-0.16	-0.17	0.07	0.16	0.01	1

4.2. Bulgular

Yatay-kesit regresyon analizinden elde edilen bulgulara göre (Tablo 4); doğrudan yabancı yatırım girişleri ($X2$), kişi başına gelir düzeyi ($X3$), sermaye stoku ($X4$), ithalat hacmi ($X5$), sanayi üretimi ($X6$) ve internet kullanım yaygınlığı ($X9$) ülkenin ihracat oranı (Y) üzerinde anlamlı etkiye sahiptir. Sermaye stoku dışındaki değişkenlerin katsayılarının işaretleri önsel beklentilerle uyumaktadır. Buna karşılık, finansal altyapı ($X1$), enflasyon ($X7$), işgücü stoku ($X8$), ihracat işlem maliyeti ve bürokrasisi ($X12$ ve $X13$), finansman kolaylığı ($X14$) ve döviz kuru ($X15$) değişkenlerinin etkisi ise istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur. Yatay-kesit regresyon analizinden elde edilen bulgular genel olarak sermaye ve üretim hacminin ülkelerin ihracat hacmi üzerinde anlamlı (ve genellikle pozitif) etkide bulunduğunu göstermektedir. İnternet kullanım yoğunluğuyla ifade edilen bilgi-iletişim teknolojileri kullanımının da ihracata olumlu yansıdığı bulgular arasındadır.

Tablo 4. Yatay-kesit regresyonu tahmin sonuçları.

Değişken	Katsayı	Std. Hata	t-istatistiği	p-değeri
<i>sabit</i>	-14.3558	5.3171	-2.6999	0.0081
<i>X1</i>	-0.0047	0.0704	-0.0662	0.9473
<i>X2</i>	0.2117	0.1048	2.0211	0.0459
<i>X3</i>	0.0002	7.09e-05	2.6555	0.0092
<i>X4</i>	-0.4017	0.1334	-3.0105	0.0033
<i>X5</i>	1.0146	0.0412	24.6034	0.0000
<i>X6</i>	0.6108	0.1055	5.7876	0.0000
<i>X7</i>	-0.0825	0.1953	-0.4226	0.6735
<i>X8</i>	1.31e-08	9.18e-09	1.4296	0.1558
<i>X9</i>	0.0004	0.0002	2.3377	0.0213
<i>X10</i>	0.2899	0.2392	1.2116	0.2284
<i>X11</i>	-0.3090	0.2565	-1.2044	0.2312
<i>X12</i>	0.0022	0.0026	0.8282	0.4095
<i>X13</i>	-0.0052	0.0134	-0.3892	0.6979
<i>X14</i>	-0.0057	0.0242	-0.2372	0.8130
<i>X15</i>	0.0002	0.0002	0.8061	0.4221
R ²	0.9525	Akaike kriteri		7.0228
Log olabilirlik	-401.8587	Schwarz kriteri		7.3965
F-istatistiği	137.6303 (0.0000)	Hannan-Quinn kriteri		7.1746
B-P-G LM istatistiği	0.9464 (0.5165)	B-G LM istatistiği		0.7633 (0.3844)
n	119	Durbin-Watson istatistiği		1.8253

Diğer taraftan, çalışmanın asıl odak noktasını oluşturan girişimcilik düzeyinin (*X10* ve *X11*) ülkelerin ihracat performansı üzerinde anlamlı bir etkide bulunduğu konusunda yeterli güçte kanıt elde edilememiştir. Belirli bir dönemdeki girişimcilik becerisi ve faaliyetlerinin ihracata yansması eşzamanlı olarak gerçekleşmeyip zaman alabilir. Olası bir gecikmeli ilişki biçimi dikkate alınarak sadece 2016 değil 2015 yılı girişimcilik skoruna da modelde yer verilmiş olduğu halde durum değişmemiştir. Bu bulgunun, bir kısmı veri yapısından bir kısmı da ülkelerin girişimcilik özelliklerinden kaynaklanan çeşitli nedenlerinden bahsedilebilir.

Bu sonuç öncelikle, analizde girişimcilik düzeyini temsilen kullanılan ölçütün yeni kurulan firmaları (start-ups) dikkate almasından kaynaklanıyor olabilir. Genellikle firmalar

kuruluşlarının ilk yıllarında daha ziyade yurt içi piyasalardaki boşlukları doldurmayı hedeflemekte, ihracat seçeneği firma tutunup biraz daha büyüdükten sonra ileriki yıllarda gerçekleştirilecek bir amaç olarak görülmektedir. Bu nedenle, firma kuruluşunu izleyen ilk birkaç yıl içerisinde girişimciliğe bağlı ihracat artışını gözlemek zor olabilir. Ancak, zaman içindeki etkileşimi dikkate alan bir dinamik panel veri analizi ile sözkonusu ilişkiyi daha derinlemesine incelemek mümkün olabilecektir.

Bir diğer neden, Acs ve Amoros (2008)'un işaret ettiği nötrleşme etkisi olabilir. Acs ve Amoros (2008), ekonomik büyüme ile girişimcilik düzeyi arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmalarında *ihracat-yönlü* (export-oriented) girişimlerin ekonomiye etkisinin gelişmekte olan ülkelerde negatif iken gelişmiş ülkelerde pozitif olduğunu ortaya koymaktadırlar. Bunun nedeni, etkinlik-yönlü aşamada bulunan gelişmekte olan ülkelerde ihracatın küçük firmalar tarafından değil, büyük ve çokuluslu firmalar tarafından yapılmasıdır. Diğer taraftan, bu firmaların genellikle *yenilik-yönlü* (innovation-oriented) olmaları da bu uyumsuzluğu artırmaktadır. Örneklem birimlerinin heterojen yapısının sonucu olarak, sözkonusu ilişkinin birimlerin karakteristik özelliklerinden dolayı zıt yönlülük arz etmesi olasıdır. Örneklemde çeşitli büyüklük ve gelişmişlik düzeylerinden ülkeler bulunduğundan sözü edilen ters yönlü etkilerin birbirlerini nötrleştirmesi ve bunun sonucunda anlamlı bir etkileşimin elde edilememesi mümkündür.

Girişimcilik becerisinin ihracat üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmaması ülkelerde baskın olan girişimcilik türünden de kaynaklanabilir. Girişimcilik faaliyetine yönelim açısından ülkeler arasında ciddi farklılıklar vardır ve ihtiyaç ve fırsat temelli girişimcilik oranı ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir (Acs vd., 2008). Acs ve Varga (2005), 11 ülkeyi kapsayan çalışmalarında her iki tür girişimciliğin ekonomik kalkınmaya etkisi üzerinde durmuş ve fırsat girişimciliği pozitif etkiye sahipken ihtiyaç girişimciliğinin herhangi bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Benzer durumun ihracat performansı açısından da geçerli olduğu söylenebilir. İhtiyaç girişimciliğinden doğan firmaların hem yenilik potansiyellerinin hem de rekabet güçlerinin zayıf olmasından dolayı ihracat gibi uluslararası düzeyde yenilikçilik ve rekabet gücü gerektiren bir alanda varlık göstermeleri zordur.

5. SONUÇ

İhracat günümüz ekonomileri için sürdürülebilir kalkınma ve istihdam artışının en önemli araçlarından biridir. Ekonomilerin canlılıklarını ve rekabet güçlerini koruyabilmeleri girişimcilik performansı ile yakından ilişkilidir. Girişimciliğin getireceği yenilikçi ve dinamik

üretim süreçleri, yurtiçi piyasaların daha etkin çalışmasını sağlamak kadar ülkenin yurtdışı piyasalardaki rekabet gücünü artırma potansiyelini de yükseltmektedir. Buradan hareketle, girişimciliğin ülkelerin ihracat performanslarına olumlu katkı yapacağı düşünülebilir. Bu çalışmada geniş sayılabilecek bir örneklemin sunduğu bilgidan hareketle sözkonusu hipotez test edilmiştir.

Yatay-kesit regresyonundan elde edilen bulgular, ülkelerin girişimcilik düzeylerinin ihracat performansı üzerinde eşzamanlı veya gecikmeli olarak anlamlı bir etkide bulunmadığına işaret etmektedir. Girişimciliğin yanı sıra ülkelerin ihracat performansını etkileyebileceği düşünülen bir dizi kontrol değişkeninin etkisi de dikkate alınmıştır. Bu amaçla modelde yer verilen doğrudan yabancı yatırım girişleri, kişi başına gelir düzeyi, sermaye stoku, ithalat hacmi, sanayi üretimi ve internet kullanım yaygınlığı ihracat oranı üzerinde anlamlı etkiye sahipken, finansal altyapı, enflasyon, işgücü stoku, ihracat işlem maliyeti ve bürokrasisi, finansman kolaylığı ve döviz kuru değişkenlerinin etkisi ise istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur.

Ülkelerin girişimcilik düzeyleri ile ihracat performansları arasında anlamlı bir ilişkiye dair yeterince ampirik kanıt bulunamaması kısmen analizde girişimcilik göstergesi olarak kullanılan serinin yapısından kaynaklanabileceği gibi ülkelerde baskın olan girişimcilik tipinden de ileri gelebileceği düşünülebilir.

KAYNAKÇA

- Acs, Z. J. ve Varga, A. (2005). Entrepreneurship, Agglomeration and Technological Change, *Small Business Economics*, 24, 323–334.
- Acs, Z. J. ve Amoros, J. E. (2008). Entrepreneurship and Competitiveness Dynamics in Latin America. *Small Business Economics*, 31, 305–322.
- Acs, Z. J., Desai, S. ve Hessels, J. (2008). Entrepreneurship, Economic Development and Institutions, *Small Business Economics*, 31, 219-234.
- Acs. Z. J., Audretsch. D. B., Braunerhjelm. P. ve Carlsson, B. (2012). Growth and Entrepreneurship. *Small Business Economics*, 39, 289–300.
- Altuntaş. G., Sözüer, A. ve Semerciöz. F. (2015). Uluslararası Girişimcilik ile İhracat Pazar Performansı Arasındaki İlişki: Türkiye'deki İhracatçı İşletmeler Örneği, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 16 (1), 65–78.

- Amaghous, J. ve Ibourk, A. (2013). Entrepreneurial Activities. Innovation and Economic Growth: The Role of Cyclical Factors, *International Business Research*, 6 (1), 153–162.
- Cieslik, J. ve Kaciak, E. (2009). The Speed of Internationalization of Entrepreneurial Start-Ups in a Transition Environment, *Journal of Developmental Entrepreneurship*, 14 (4), 375-392.
- Dana, L. P., Grandinetti, R. ve Mason, M. C. (2016). International Entrepreneurship, Export Planning and Export Performance: Evidence from a Sample of Winemaking SMEs, *International Journal of Entrepreneurship and Small Business*, 29 (4), 602-626.
- Dimitratos, P., Lioukas, S. ve Carter, S. (2004). The Relationship between Entrepreneurship and International Performance: The Importance of Domestic Environment, *International Business Review*, 13, 19-41.
- Feki, C. ve Mnif, S. (2016). Entrepreneurship. Technological Innovation and Economic Growth: Empirical Analysis of Panel Data, *Journal of the Knowledge Economy*, 7 (4), 984–999.
- Fernandez-Mesa, A. ve Alegre, J. (2014). Entrepreneurial Orientation and Export Intensity: Examining the Interplay of Organizational Learning and Innovation, *International Business Review*, 24, 148-156.
- Gashi, P., Hashi, I. ve Pugh, G. (2014). Export Behaviour of SMEs in Transition Countries, *Small Business Economics*, 42, 407-435.
- Gonzalez-Pernia, J. L. ve Pena-Legazkue, I. (2015). Export-oriented Entrepreneurship and Regional Economic Growth, *Small Business Economics*, 45, 505-522.
- Hessels, J. ve van Stel, A. (2011). Entrepreneurship. Export Orientation and Economic Growth, *Small Business Economics*, 37, 255–268.
- Karagöz, K. (2016). Girişimcilik – Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye İçin Ekonometrik Bir Analiz, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 11 (2), 264-292.
- Keupp, M. M. ve Gassmann, O. (2009). The Past and the Future of International Entrepreneurship: A Review and Suggestions for Developing the Field, *Journal of Management*, 35 (3), 600-633.
- Kurt, İ. ve Bilge, H. (2016). Uluslararası Girişimcilik ve İhracat Performansı İlişkisi: Manisa Örneği, *Journal of Human Sciences*, 13 (3), 4685-4696.

- Melitz, M. (2003). The Impact of Trade on Intra-industry Reallocations and Aggregate Industry Productivity, *Econometrica*, 71 (6), 1695-1725.
- Stam, E. (2008). Entrepreneurship and Innovation Policy, *Micro-Foundations for Innovation Policy içinde*, B. Nooteboom ve E. Stam (ed.), (pp. 154–160), Amsterdam University Press.
- Yanya, M., Abdul-Hakim, R. ve Abdul Razak, N. A. (2011). Entrepreneurship Causes Growth or Growth Causes Entrepreneurship? Evidence from Thailand, *International Conference on Business and Economic Research*, Singapore, 53–57.

YENİ TÜRK ŞİİRİNİ BESLEYEN BİR KAYNAK: MEVLÂNA

Dr. Öğr. Üyesi Halef NAS

Harran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi

halefnas1@hotmail.com

ORCID: 0000-0002-1637-4897

Öz

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı tarihinde Mevlâna'nın değerini idrak eden şairler az değildir. Hikayeci, romancı, tiyatrocı, denemeciler de bunlara eklenince sayı daha da çoğalacaktır. Bu yönüyle Cumhuriyetin kuruluşundan sonra gelişen Türk edebiyatında Mevlâna'nın yeri, ayrı ayrı edebi türlerdeki etkisi henüz araştırılmış değildir. Konu şu hâlde bakir bir saha gibi durmakta ve yüksek lisans, doktora seviyesinde ilgilenecek araştırmacıları beklemektedir. Bu araştırmalar içinde öne çıkacak ilk kavram “gelenek” olacaktır. Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin ilk yarısında ağırlıklı olarak ifadesini bulan inkılap şiiri, inkılapçı şiir ve gelenek şiirine bakıldığında Mevlâna ve *Mesnevi*'sini kaynak olarak gören şairlerin üçüncü grupta ağırlıklı olarak kümelendiği tahmin edilebilir. Bu dönemde yetişen kimi büyük şairlerin teorik yazılarında şiirin ayırt edici bir vasfı “süreklilik” olmuştur. “Süreklilik” geçmiş, hal ve geleceği birbirine bağlayan geleneğin şiirinde ifadesini bulur. Geleneğe yaslanan bir şiir dilinin geçmişin kaynaklarını ihmal etmeyeceği de aşıkardır. Bu yazı şiirde sürekliliğin bir örneği olarak, vefatı üzerinden asırlar geçmesine rağmen Mevlâna'nın günümüz şiirini bir kaynak olarak nasıl beslediğine odaklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Divan şiiri, yeni Türk şiiri, gelenek, süreklilik.

A SOURCE THAT DEVELOPED THE NEW TURKISH POETRY: MEVLÂNA

Abstract

In the history of Turkish literature of the Republican period, poets who realize the value of Mevlâna are not few. When storytellers, novelists, playwrights and essayists are added, the number will increase even more. After the constitution of Republic of Turkish, the place of Mevlâna in the Turkish literature has not yet been researched about literary genres. The subject remains like a virgin field and awaits researchers who will be interested in master's and doctoral levels. The first concept to come to the fore in these studies will be “tradition”. Considering the revolution poetry, revolutionary poetry and tradition poetry, which found their expression in the first half of the Turkish poetry of the Republican period, it can be guessed that the poets who see Mevlâna and his *Mesnevi* as a source are mainly clustered in the third group. In the theoretical writings of some great poets who grew up in this period, a distinctive feature of poetry was “continuity”. “Continuity” finds its expression in the

poetry of the tradition that connects the past, state and future. It is obvious that a poetic language based on tradition will not neglect the sources of the past. As an example of continuity in poetry, this article focuses on how Mevlâna develops today's poetry as a source, despite the centuries since his death.

Abstract: Divan poetry, new Turkish poetry, tradition, continuity.

“Ben bir çöküşün esteti değilim.
Belki bu çöküşte yaşayan şeyler
arıyorum. Onları
değerlendiriyorum.” (A. Hamdi
Tanpınar, *Huzur*)

Giriş

Mevlâna ve özellikle *Mesnevi* Türk şiirini besleyen kaynaklar arasında günümüze kadar önemini korumaktadır. 15. yy'de Hüdai Salih Dede; 16. yy'de Rahmî, Fasih Dede; 17. yy'de Nef'i, Neşâtî, Nâbî, 18. yy'de Şeyh Gâlib, Esrar Dede; 19. yy'de Keçecizade İzzet Molla, Enderunlu Fazıl, Akif ve Pertev Paşalar, Yenişehirli Avnî ve günümüze kadar birçok şair Mevlâna'ya hayran olmuş ve onun etkisinde şiirler söylemişlerdir. (Önder, 1990: 13). Yeni Türk edebiyatında da Mevlâna'nın etkisini bazı eserlerinde yansıtan şairler olmuştur. Ancak Türk şiirinde yenileşmenin başlangıcında sonraki dönemlere göre şiirde Mevlâna'ya yönelik ciddi bir ilgiden bahsetmek zordur.

Yeni Türk edebiyatını besleyen önemli ve esas kaynaklar Batı tefekkürü ve sosyo-kültürel hayatı olduğundan hürriyet, müsavat, adalet, hukuk, dilin sadeleşmesi, maarif, maliyenin ıslahı, ilm-i servet, ahlak, kölelik, esaret, evlilik, cariyelik, kadın eğitimi vb. siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik hayattaki sorunlar bu dönem edebiyatçılarının ilgilendikleri başlıca meseleler olmuştur. Bu problemler şiir, roman, hikâye, tiyatro gibi edebi verimlerin yanında dönem matbuatında gazete ve dergilerde de çokça yer bulmuştur. Divan edebiyatı ise hikayelerin de görüldüğü ağırlıklı olarak şiirden ibaret bir edebiyat görünümündedir. Yeni bir anlayış içinde edebiyat hayatın aynası sayıldığından tabii olarak yenilik taraftarı şairler cemiyet hayatının sorunlarını eserlerine taşımışlar ve eski şiire dair tenkitlerde bulunmuşlardır. Sırasıyla Klasizm, romantizm, realizm ve sembolizm akımlarının Türk edebiyatında etkilerini gösterdikleri 19. asırda divan edebiyatı, benzeri sorunlara ilişkin bir üslup ve fikir geliştirmedeği yönünde eleştiriler alırken kaynakları da tenkit cereyanından payına düşeni almıştır. Namık Kemal'in kimi yerlerinde tenkidin sınırlarını aşan değerlendirmeleri ve mutedil tenkitlerinin yanı sıra divan edebiyatını reddeden görüşleri bu eleştirilerin tipik örneklerindedir. Lakin yeni

Türk edebiyatında şiirin tarihi gelişiminde önemli role sahip şairlere bakıldığında neredeyse hepsinin divan edebiyatından özellikle şiirdeki ses telakkisinden yararlandıkları görülmektedir. Dolayısıyla kaynakları dahil eski şiire yönelik eleştirilerin bir reddiye anlamı taşımadığını ifade etmek gerekir. Bunun yanında eleştiri dışındaki reddiyelerin yergi, istihza ve tahkirlerin entelektüel sığılıktan kaynaklı altı boş ifadelerden ibaret kaldığını söylemek güç değildir. Konumuzu ilgilendirdiği ölçüde Mehmet Akif Ersoy'un *Sırat-ı Müstakim*'deki bir hasbihaline bakmak durumu daha anlaşılır kılacaktır. Akif "ne varsa Şarkta vardır." diyenlerin yalnız Şarkı değil Garbı da bilmediklerini "ne varsa Garpta vardır." diyenlerin de sadece Garbı değil Şarkı da anlamadıklarını dile getirdiği bu hasbihalinde mevzuyu bir arkadaşıyla konuşmasına getirir:

Geçende şuna yakın bir vaka benim de başımdan geçti. İki kişi oturmuş konuşuyorduk. Bahis *Mesnevi*'ye intikal etti. Ben Hazret-i Mevlâna'nın en gâmız, en mücerret mesâili mahsûsat dairesine indirmekteki kudretine hayran olduğumu; o kitab-ı muazzamın mutlaka baştan başa okunması lazım geleceğini ileri sürünce arkadaşım dedi ki;

- Hazret-i Mevlâna Hint felsefesinin nâkilidir.
- *Mesnevi*'yi okudunuz mu?
- Hayır.
- Hint felsefesi nedir, onu biliyor musunuz?
- Hayır.
- O halde böyle bir iddiaya ne cüretle kıyam ediyorsunuz?
- Öyle işittim. (Şengüler, 1990: 182).

Gölgeler hariç şiir kitaplarına bakıldığında tasavvufî bir edadan ziyade cemiyetin sorunları içinde toplumsal konuların gerektirdiği bir üslup geliştiren Akif'in "Hazret-i Mevlâna" ve *Mesnevi*'sine verdiği değer yanında yeni Türk edebiyatının başlangıcında Mevlâna ve *Mesnevi*'ye fazla yer verilmemesinin sebeplerini şairlerin cemiyet sorunlarına ilgisinde, ulema ve kimi mutasavvıfların siyasi ve ideolojik duruşlarında aramak gerekir. (Gencer, 2014: 323). Tasavvufun Hint menşeli olduğu iddiaları da öteden beri söylenmektedir ve bu yönüyle yeni değildir (Zaehner, 2016: 8). Ancak "Öyle işittim" yollu yergi ve reddiyelerin kaynağını entelektüel sığılıktan başka bir yerde aramak zor görünmektedir. Nitekim öyle işitmek mantık biliminde, bilmediğini de bilmemenin başka türlü ifadesidir.

İkinci dünya savaşından sonra Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın ortaya çıkışı ve teşkilatın demokrasi felsefesini önemsemesi isteyerek veya istemeyerek de olsa Türk hükümetlerini bu felsefeden payını almaya zorlamıştır. Böylece Türkiye'de kültür politikaları demokratik görüşlere göre halkın istekleri doğrultusunda şekillenmeye başlamıştır. Görünüşte

halkın isteklerinin değer kazandığı bir demokratik ortamda özellikle 1946'dan sonra Türkiye'de gelişen bu görüş Cumhuriyetten önce de kültür ve sanat alanında ihmâl edilmeyecek bir varlığımızın bulunduğu bir çeşit itirafına kadar varır. (Okay, 1990: 83). Mesela, divan edebiyatının en önemli hocalarından Abdülbaki Gölpınarlı bir zamanlar *Divan Edebiyatı Beyanındadır* isimli eseriyle bu edebiyatla alay ederken bundan sonra, divan edebiyatına yönelik istihzalarında samimi olmadığını "itiraf-ı zünub" ifadesiyle dile getirir. (Gölpınarlı, 1976: 12-15). Söz konusu Cumhuriyet öncesi değerlerimiz olunca ilk akla gelen isimlerden biri de dünyanın tanıdığı bir değer olarak Mevlâna gelir.

Yeni Türk şiiri tarihinde "geleneği yenileme" ve "geleneği üretme" konularında Yahya Kemal Beyatlı, Behçet Necatigil, Asaf Halet Çelebi, Sezai Karakoç, Hilmi Yavuz gibi şairler gelenekten istifade ederek yazdıkları şiirlerde geleneğin ihmal edilmeyecek büyük bir kaynak olduğunu göstermiştir. Yenileme ve üretmeye dair şuurlu yönelişler, "geçmiş" in "hâl" içinde devamını öne çıkarmakta, şiir tarihinin kopuşlardan ziyade bir süreklilikle ilerlediğini ifade etmektedir. Buna göre şiirde sürekliliğe atıfta bulunmak geçmişî taklit etmeyi değil, geleceğe uzanan şiirin geçmişle beraber hâlde yaşadığını ifade eder. *Huzur*'da Mümtaz'ın söyledikleri durumu daha anlaşılır kılacaktır: "Ben bir çöküşün esteti değilim. Belki bu çöküşte yaşayan şeyler arıyorum. Onları değerlendiriyorum." (Tanpınar, 2014: 184). Duruma bu zaviyeden bakıldığında bir zamanlar divan şiirini besleyen bir kaynak olarak Mevlâna yeni Türk şiirinin de varlığını sürdürdüğü bir damar haline gelmektedir.

Yeni Türk Şiirinde Mevlâna Etkisi

Divan şiirinin son büyük şairi Şeyh Galip, *Mesnevi*'den yararlanarak yazdığı *Hüsn ü Aşk*'ın sonlarına doğru "Fahriye-i Şâirâne" kısmında Mevlâna'dan yararlanmaya bir yorum getirir:

Esrârımı Mesnevîden aldım

Çaldım velî mîrî malı çaldım (Doğan, 2002: 406).

"Mîrî" devlet hazinesine ait mal demektir. Şeyh Galib'in yaşadığı dönemin hukuk sisteminde devlet hazinesinden çalan kişiye kolun kesilmesi anlamında had cezası uygulanmazdı. Şair kaynağını açıkça ifade ederken telifini şairane bir şekilde mazur göstermektedir. Burada bizi esas ilgilendiren Şeyh Galib'in *Mesnevi*'yi bir hazine olarak görmesidir ve bu hazine para, altın, gümüş üçlüsünden değil öz, söz ve mânâ nevinden bir kaynaktır. Yeni Türk şairlerinin Mevlâna'dan yararlanmaları da öz, söz ve mânâ cihetleriyle olacaktır.

Yahya Kemal Beyatlı'nın poetikasını anlamada “uzanmak” anlamına gelen “imtidât” anahtar kavramdır. Şiirinde bir eskiye bir yeniye uzanırken Yahya Kemal'in aradığı saf şiiirdir. “İthaf” şiirinde kalbi uyanık gönülden anlayan bir pîre imtidât eder. (Yetiş, 2000: 125).

Fer almışken tulû'-ı Kibriyâdan
Bugün bîvâye kalmış her ziyâdan
Bu mülkün farkı yok artık tengnâdan
Niçin nûr inmiyor artık semâdan?
Bu şek bağrımında her gün gâh u bîgâh
Dolaştım “Hû!” deyip dergâh dergâh
Ümîd ettim ki bir pîr-i dîl-âgâh
Desin “Destûr!” mihrâb-ı hafâdan

Ahmet Hamdi Tanpınar, “Buradaki ‘dergâh’ kelimesini kaynaklar diye tercüme edin. Yahya Kemal'in araştırma susuzluğunu, bu araştırmanın mahiyetini, hatta tabirimi kabul ederseniz, metodunu bulursunuz.” der. (Tanpınar, 2001: 25-26). Yahya Kemal'in “İsmail Dede'nin Kâinatı”nda şiirinin uzandığı kaynak Mevlâna ve *Mesnevidir*. *Mesnevî*'nin asırlarca okunması ve taptaze, dupduru bir şekilde günümüze kadar intikali dahası imtidâdı Yahya Kemal için şevkin ifadesi olmuştur. Şair *Mesnevî* şevkini neye üfleyerek feleklere çıkarır. Bu sayede Mevlâna ile haşre kadar aynı nefes üzre devam eder.

Mesnevî şevkini eflâke çıkarmış nâyız
Haşre dek hem-nefes-i Hazret-i Mevlâ'nayız

“Kamış” anlamındaki “ney” kelimesi Farsça “nay, nây” şeklinde yazılır. Neyzene nâyzen denilmesinde benzer durum söz konusudur. Yahya Kemal, neyden söz olarak istifade ederken Mevlâna'dan yararlanmada geçmiş ve halin ötesine geçerek bunun haşre dek süreceğini de ifade etmektedir. *Mesnevî*'nin daha başlangıcında Mevlâna ney'in hikayesini anlatır ve bu hikâye için hemen başta “Bişnev” (dinle) der. Böylece *Mesnevî* sanki neyin inlemelerinden müteşekkil dinlediğimiz altı ciltlik manzume olmuştur. Yahya Kemal bir lahut gecesinde semada, şiirin manzumesine benzer intizamla bir araya gelen yıldızlar gibi “Bişnev” lafzıyla bu manzumenin ahengine katılırken doğacağımızı ifade eder. Yıldızlar nasıl ki gece parıldar yani doğar, bizim için anlam kazanır öyle de biz, ney'i dinlerken doğar, anlam kazanırız:

Şeb-i lâhûtda manzume-i ecrâm gibi
Lâfz-ı “Bişnev”le doğan debdebe-i mâ'nâyız

Ferit Kâm, “Cenâb-ı Mevlâna” şiirinde tasavvuf terminolojisini yerinde kullanırken Mevlâna’nın hususiyetlerinden ve onu anlamamanın yollarından bahseder. “Hulûs-ı kalb”, “intisâb”, “Tarîk”, rehber, “aşk-ı hakîyki”, yolun yolcusunun nihai hedefine ulaşmasında bilmesi gereken kavramlardır. Bu kavramların öğrenileceği mürşit Mevlâna, kitap da “beşinci kutsal kitap *Mesnevi*” olacaktır. (Önder, t.y.: 76).

Yegâne Şems-i Hüdâdır cenâb-ı Mevlâna
Hulûs-ı kalb ile kıl intisâb-ı Mevlâna
Tarîk-ı aşk-ı hakîykide rehberin olsun
Kitâb-ı pençüm-i Hak’dır kitâb-ı Mevlâna

Birinci mısradaki Mevlâna hidayet güneşi olarak vasıflandırılırken “Şems” sözcüğü ile Şems-i Tebrîzî’ye bir gönderme vardır. Mevlâna ile Şems arasındaki yakınlığı çekemeyenler Mevlâna’yı anlayamazlar. Onu anlamaları için çok halis bir kalbe sahip olmaları gerekmektedir. Bu da ikinci mısradaki *Hulûs-ı kalb ile kıl intisâb* şeklinde dile getirilir. İkinci mısranın üçüncü mısra ile anlam ilişkisi kurulursa hakiki aşk yolunda Mevlâna’nın rehber olması için ona tamamen halis bir kalp ile yönelme gerekliliği ortaya çıkar. Mevlâna’dan bahseden birçok şiirde olduğu gibi Mevlâna, *Mesnevisi*yle ilişkilendirilir ve çoğu kez telmihe başvurulur. Telmih bazen Mevlâna’nın hayatına, bazen *Mesnevideki* sözlere, bazen de onlara dair söylenenlerdir. Son mısradaki bunun bir örneğini görüyoruz. Burada Ferit Kam, Molla Cami’nin *Nîst Peygamber ve lî dâred kitâb* (Peygamber değildir, ama kitabı (*Mesnevi*’si) vardır.) sözüne telmihte bulunur. Bu göndermenin yapıldığı Molla Câmîye ait kıta şöyledir.

An Ferîdün-i cihân-ı ma’nevî
Bes büved bürhân-ı kardeş Mesnevî
Men çi gûyem vasf-ı ân âlicenâb
Nîst Peygamber ve lî dâredkitâb

Mevlâna’nın kitabı aşk mezhebinin kitabıdır. Aşk, Mevlâna için Allah’a ulaştıran bir mezhep bir yoldur. Herkes bu yolun yolcusudur. Aşk ve yola dair söylenenler çoksa da aşk ve yolu ilişkilendirirken Mevlâna’nın kaynağı Kur’an-ı Kerimdir. *Mesnevi*’de bunu tasrih edecektir:

Aşk karşısında kıl kadar bile korku yoktur. Aşk mezhebinde herkes, kurbandır. Aşk, Allah sıfatıdır. (...) Kur’ân’da ‘Onlar Allah’ı severler’ sözünü okudun ya, bu söz, ‘Allah da onları sever’ sözüne eşittir. Şu hâlde muhabbeti de Allah sıfatı bil, aşkı da. (Mevlâna, 1995: 179-180).

On ciltlik bir *Mesnevi* şerhi de yazmış olan Tahirü'l-Mevlevi (Tahir Olgun), bir gazelinde Mevlâna'yı vahdet yolunun vahiy taşıyanı olarak nitelendirirken Mevlâna'nın bütün beyitlerinin aşkın anlamını terennüm ettiğini ifade eder. *Mesnevî*deki beyitler Kur'ân'ın âyetleri gibidir. Mevlâna'nın söylediklerinin baştan sona, Hüdâ'dan ilham olduğunu söyleyen Tahirü'l-Mevlevi *Mesnevî*yi unutmayacaktır. *Mesnevî* de Mevlâna'nın en parlak ifadelerinin kitabıdır. Yeryüzü, gökyüzü, cümle kâinat döndüğü gibi sema'da da dönülür. Burada kâinatın ahengine katılma vardır. Benzer durumu Asaf Halet Çelebi'nin şiirinde de göreceğiz. Mevlâna'nın şevk veren cezbisine kapılan bir salık (Tasavvuf yolunun yolcusu) bu ahenge her daim katılmalıdır. Zira Mevlâna'nın feyiz saçan halleri her zaman devam etmektedir. (Önder, t.y.: 76).

Tarik-ı vahdetin vahy-âveridir zât-ı Mevlâna
Meâl-i aşkı nâtikdir bütün ebyât-ı Mevlâna

Serâpâ nutku ilhâm-ı Hûda, âyât-ı Mevlâna
Değil mi *Mesnevî* en rûşenâ âyât-ı Mevlâna

Semâyı, arzı, cümle kâinatı, döndüren halet
Kemîne cezbe-i şevk-âver-i cezbât-ı Mevlâna

Kalır mı sâlik-i meczubu devrân u semâ'ından
Feyz-bahşây-ı peyderpey iken hâlât-ı Mevlâna

Nazım Hikmet, yokluğun acısını kalbe muhabbette bulurken Mevlâna'nın müridi olduğunu, bu intisap sayesinde aşkı içten duyarak arşa yükseldiğini söyleyecektir.

Sararken alnımı yokluğun tacı
Silindi gönülden neşeyle acı
Kalbe muhabbete buldum ilacı
Ben de müridinim işte Mevlânâ.

Ebede set çeken zulmeti deldim
Aşkı içten duydum, Arş'a yükseldim
Kalbden temizlendim, huzura geldim
Ben de müridinim işte Mevlânâ (Ran, 2008: 1964)

İslami ilimlerin gelişim tarihine bakıldığında Mevlâna'nın -tahsil etmişse bile- fıkıh, fıkıh usulü, hadis, tefsir, kelam gibi ilimlerde öncü bir isim olduğu söylenemez. Lakin ilimler içinde tasavvuf söz konusu olduğunda Mevlâna nevi şahsına münhasır bir veli, bir âşıktır.

Allah'ı bilmekle O'nun varlığını bilmenin farklı şeyler olduğunu ve ilkinin esas değerinde bulunduğunu bilenler ancak -ki bunlar nadirdir- Mevlâna'ya âşık demenin değerini idrak edebilir. Mevlâna'dan bahseden şairlerin çoğu böyle bir âşık vesilesiyle daima aşktan bahseder.

Bir zamanlar birçok kişiye divan şiiri öğrettiği halde divan şiiriyle alay eden, sonraları söylediklerinden vazgeçen, Mevlâna ve tasavvuf araştırmaları söz konusu olduğunda akla gelen ilk isimlerden Abdülbaki Gölpınarlı "Mevlâna'ya Gazel"inde divan şiiri geleneğini sürdürürken şiirini aşkla doldurur. (Önder, t.y: 81).

Molla ki nev-niyâzına tekbîr-i aşk eder
Dil-beste-i mahabbetini pîr-i aşk eder

Bir kâinât-ı cezbede sâgar-ı bedest olup
Hüsn ü kemâl-i vecd ile takrîr-i aşk eder

Asırlar öncesinden kimi mısralarında sehl-i mümteni söyleyen büyük halk şairi Yunus Emre

Mevlâna hüdâvendigâr bize nazar kıldı
Onun görklü nazarı gönlümüz aynasıdır

mısralarında Mevlâna'nın bakışıyla gönlünü aydınlatırken, altı yüz yıl sonra Halk şiirinin son büyük simalarından Aşık Veysel de "Mevlâna'yı Ziyaret"te Mevlâna'nın rahmet dolu gönlüne dikkatleri çekecektir (Oğuzcan, 1971: 249-250).

Ziyaretim Mevlâna'yı
Kabul et Allah aşkına
Bu fakiri divaneyi
Kabul et Allah aşkına

Mevlâna, Mevlâna'nın kulu,
Doğru hakka gider yolu.
Deryası irahmet dolu
Kabul et Allah aşkına

Yalvarırım akşam sabah
Kul olanda olur günah
Merhamet et halime bak
Kabul et Allah aşkına

Arif Nihat Asya, “Kubbe-i Hadrâ”da Mevlâna’nın gidişine duyduğu hüznü anlatır. Şiirin ismi Mevlâna’nın yeşil türbesini hatırlatırken Arif Nihat Asya’nın daha üç haftalıkken babasını kaybettiğini, annesi tarafından terkedildiğini de burada hatırlatalım. Mevlâna’yı anlatırken ayrılığın verdiği hüznünden bahsedildiğinde hatıra gelecek ilk kelime ney ve bu vesileyle ayrılık olacaktır. *Mesnevi* ney’in kamıştan kesildikten sonraki ayrılık hikayesiyle başlar. Arif Nihat Asya, Mevlâna’nın ney’le, inciyle, çiğ damlasıyla, ayla kundaklanarak aramızdan ayrılış hikayesini anlatır. (Asya, 1999: 25).

Yatırırken bu sedef kakmalı şimşir beşiğe,
Ney’le kundakladılar Hazret-i Mevlâna’yı?
Perdelerden taşıyıp neyleri çığlık
Ney’le kundakladılar Hazret-i Mevlâna’yı.

.....
Kıyılardan ovalardan dererek inciyle,
Çiğle kundakladılar Hazret-i Mevlâna’yı
Gece, mehtabı elekten geçirip kirpikler,
Ayla kundakladılar Hazret-i Mevlâna’yı

Geleneğin dünyasını şair için geçilmesi gereken bir yol olarak şart koşan Sezai Karakoç *Hızır la Kırk Saat*’te bu yolun mertebelerini kateder. *Hızır la Kırk Saat* ulu hocalara bir “anlatmadınız” eleştirisi ile başlar. İlerleyen adımlarda babasından koparılan ve nice sıkıntılara maruz bırakılan Yusuf’un hüznünü yaşayan Mevlâna’nın Şems’ten ayrılışını ve bu ayrılığın hüznünden sonra kendisine *Mesnevî*’nin verilişini anlatır. Karakoç, Mevlâna’yı Şam’da İbn Arabi ile buluşturur. Ondan Şems’i sordurur. (Karakoç, 1982: 63).

Muhyiddin kabrini açarak
Sabır kitabından bir yaprak çevirerek
Şemsin kendisini gösterdi
Sonra yorgun bir Şam öğlesinde
Sıcakta çekirgeler kavrulurken
Çömeldi bir su kıyısında
Hızır’ı gördü alı yeşili gördü suda
Şems’i gördü ve buldu kendini

Sabır kitabından bir yaprak çevrilmiştir artık ve Mevlâna’ya düşen zehirle pişmiş aştan bir sabırdır. Bu sabrın meyvesi *Mesnevî* olacaktır.

Şam çarşılarında Şems alındı Mevlâna’dan
Kendisine *Mesnevî* verildi

Halide Nusret Zorlutuna, “Niyaz -Mevlâna’nın Yollarında-” şiirinde geleneğin aşkı anlatmak için kavramsallaştırdığı gül ve bülbülü modern şiire taşır. Ney’le gelen gül nefesi ve

havada yayılan ney sesi, gül ve bülbülün hikayesi. Eski hikayedir; gülün dikenleri bülbülü kanatır. Bülbül sevgilisi için kendini feda eder. Gül, rengini onu çok seven bülbülün kanından alır. “Mevlâna’nın Yollarında”da gül, Mevlâna bülbül de Zorlutuna’dır. Mevlâna “Yalnızlıktan ümitsizliğe düşünce güneş gibi bir sevgilinin gölgesi altına gir” der. Sevgili güneş gibidir. Burada “güneş” efendi anlamına da alınabilir. Nitekim güneş yaydığı ışıkla yıldızların efendisidir. Burada, Zorlutuna aşkına vatan, gönlüne sultan, derdine derman, uğruna kendi canını feda edebileceği güneş gibi bir efendiye aman dilemektedir. (Gürel, 1988: 103).

Gene yola düşmek gerek,
Hasretin yaman, efendim.
Köz oldu sinede yürek,
Ah, duman duman, efendim.

Şüpheler bağrımda yara,
Ellerim boş, yüzüm kara,
Çağır beni ışıklara;
Mevlâna! Aman efendim.

Şaşırılmışken sağı solu,
Buldum sana giden yolu,
Şimdi hep seninle dolu;
Zaman ve mekân efendim.

Her yaprakta gül nefesi,
Rüzgârlarında ney sesi.
Bu yer Âşıklar Kâbesi
Aşkına vatan, Efendim

Dalında bülbül olayım
Yanıp yanıp kül olayım
Eşiğinde kul olayım
Gönlüme sultan, Efendim.

Derdime derman Efendim
Gönlüme sultan Efendim

Sana feda can Efendim
Mevlâna... Aman Efendim.

Dar bir çevre içinde tanınan ve geleneğe yaslanan şiiirleriyle bildiğimiz Zeki Ömer Defne, “Kara Gecelerde Konya”, “Fıskiye”, “Mevlâna’da”, “Mevlâna İle” ve başka şiiirlerinde Mevlâna ve Mevleviliği şiiirlerine yansıtıırken tasavvuf ıstılahına hakim bir şekilde gelenekten yararlanır.

Araya merhaleler, menziller girmiş dağ dağ,
Sen çıkmışın görünmez yücelerine bir kavsın,
Bense tâ alçağında... tutmuş bana “Gel!” dersin,
Nerde sana varacak yol Mevlânâ, Mevlânâ?

Ben yıllardır yalvarıp duruyorum böyle sana
Ama hep bir yankı, bir “lâ.. nâ.. lâ.. nâ”

Bilmem ne halettir bu, bu ne türlü tecellâ
Bu devir ne devirdir, döner şeş ciheti sesin?
Oraya koşarım burada, buraya koş orda aksin!
Al hâl eyle, yetti artık kaal Mevlâna!.. Mevlâna!..
Nasılsam öyle geldim işte, yalvarırım sana;
Ama yine o yankı, işte o “lâ.. nâ.. lâ.. nâ”

Baştanbaşa Konya’dan ibaret olur dünyâ
Dergâhına ne zaman gelsem ziyaretine
Ve bir manzûme-i şems girmiş gibi âyîne
Başlar canda bir esrik yel Mevlânâ, Mevlânâ!

Eser, döner, savrulur, bîhuş yalvarırım sana,
Ama işte o bir yankı, yine o “lâ.. nâ.. la.. nâ..”

Şiiirde ikinci ve üçüncü mısralarda bahsedilen kavis, tasavvuftaki “kavs-i urûc” ve “kavs-i nüzul”dür. Şair bu iniş ve çıkışlarda, Mevlâna’nın olmasa da artık ona mal edilmiş ve ona yakışan “Gel” hitabına göre hareket ederken adeta bir sâlik gibi içinde bulunduğu bir hayret halindedir. *Bilmem ne halettir bu*. Bu hâlin sebebi bir tecellidir. Tecelliği anladığı an içinde bulunduğu hâli anlamlandıracaktır. Hâli anlamlandırabilmesi için Mevlâna’ya koşar. Zira, şeyhinde fena bulunca iş son bulacaktır. Mevlâna’dan istimdat eder. Ona hitap gelir. Öyle bir

hitap ki her yerde sesi duyuluyor, *döner şeş -ciheti sesin*. Bu mısralarda “urûc” ve “nüzul” kavisleriyle birlikte “devir nazariyesi”ne telmihte bulunulur. Bu ses her yerde akseder. Şair onu yakalamak ister. Ama ses her yöndedir; onu birden yakalamak mümkün değildir. *Oraya koşarım burada, buraya koş orda aksin!*. Artık irade biter. Bir şey yapılacaksa onu da Mevlâna yapacaktır. *Al hâl eyle, yetti artık kaal Mevlâna!.. Mevlâna!*. Bu arada “kaal” de “mülazemet devresi”dir. *kaal Mevlâna* ile içinde bulunulan durumun ne olduğu Mevlâna’dan bilinmek istenir. Şair ne kadar yalvarsa da aldığı cevap hep o yankı oluyor, “lâ.. nâ.. lâ.. nâ” Bu ifadeler mısralar arasında yankılanır. Arzulayan kişi neticede durumu anlayamamış gibidir. Çünkü aldığı cevap menfidir, “lâ.. nâ.. lâ.. nâ”nın olumsuzluk ifade eden anlamları düşünüldüğünde bu sonuca varılabilir, “lâ.. nâ.. lâ.. nâ” sesin yankısı olurken aynı zamanda anlamları yönüyle bir cevabın ifadesi olabilirler. Burada ses ve anlamın iç içe olduğu rahatlıkla görülür. Niyazda bulunan şair aldığı cevabın olumsuzluğunu başta Mevlâna’dan zanneder. Fakat sonra bunun öyle olmadığını farkına varacaktır, “kim olursan ol gel” anlayışındaki Mevlâna neden onu kovsun ki. Aşık bunu düşününce o seslerin aslında kendi nefsinden kaynaklandığının farkına varır.

Anladım ki bu sesler, ama nelerden sonra
Senin nurlu dağlarının cevabı değil, hâşâ!..
Hem çağırasın “gel” deyu hem koğasın nice olur!..
Hangi sevgili sen gibi çağırdı bizi Mevlâna?

Bunlar benim içimde yatan kara dağların,
Bana bir uyanıştan seslenişi olsa olsa.

Halit Fahri Ozansoy “Ayinden Sonra” şiirinde pîri Mevlâna’ya seslenir. Burada ney, neyzenlerin elinde titrerken şair, Mevlâna’dan bir şairin belki de en çok arzu ettiği şeyi, ruhuna bir ses sunmasını istemektedir. (Özgül, 1987: 20).

Titriyor neyzenlerin destinde ney
Ruha bir ses, mûsiki, sun, câ.. nâ!..
Ey bu dergâhın banisi, ey
Pirimiz, yâ Hazret-i Mevlâ..nâ

Asaf Halet Çelebi, “Semâ-ı Mevlâna”da insan ve kâinatın sema’ını mezceder. (Çelebi, 1983: 40).

Tennure giymiş ağaçlar
Aşk niyaz eder
Mevlâna

içimdeki nigâr
 Başka bir nigârdır
 İçimdeki semâ'a
 Nice yıldızlar akar
 Ben dönerim
 gökler döner
 Benzimde güller açar
 Güneşli bağçelerde ağaçlar
 “halaka's-semâvâti-ve'lard'h”
 Yılanlar ney havalarını dinler
 Tennure giymiş ağaçlarda
 Çemen çocukları mahmur
 Câan
 Seni çağırıyorlar
 Yolunu kaybeden güneşlere
 Bakıp gülümserim
 Ben uçarım
 Gökler uçar

Şiirde geçen “Tennure”, sema âyini sırasında mevlevî dervişlerin giydikleri geniş eteklidir. “Nigâr”, resim anlamına gelen Farsça bir isimdir. Aynı zamanda resim gibi güzel sevgili anlamına gelir. Şiirin devamında geleneksel imajların kullanıldığı görülmektedir. Bu şiirsel imlere dair Hilmi Yavuz şunları söyler (Yavuz, 1999: 147-148):

Mevlâna'nın, Çelebi tarafından çevrilen,

Biyâ biyâ ki tui cân-i cân-ı cân-ı semâ'

matla'lı gazelindeki “Yüzbin yıldız seninle gönlünü aydınlatır” dizesi, Çelebi'nin

İçimdeki semâ'a

Nice yıldızlar akar

dizelerini şiirsel ime dönüştüren bir hipogram görevini yerine getirir. Öte yandan Çelebi'nin çevirdiği,

Mesti ve âşıkî vu cîvânî vu cins-i în

matla'lı gazelinde Mevlâna'nın ‘Gönüller, içlerindeki çin dilberlerini gösterdiler’ dizesi Semâ-ı Mevlâna'daki

İçimdeki Nigâr

Başka bir nigârdır
dizelerini şiirsel ime dönüştürür.”

Çemen çocukları mahmur dizesinde geçen “Çemen çocukları” Bakînin der sıfât-ı bahar ve midhat-i Ali Pâşâ-yı kâmyâr (baharın özellikleri ile kutlu yezir Ali Paşa’nın övgüsü) hakkında yazdığı kasidesindeki şu beyitte geçmektedir. (Pala, 1998: 28).

Çemen etfâlinün uyhuların uçurdu yine
Subh-dem gulgule-i fâhte gülbang-i hezâr

beyitte geçen “çemen etfâli” (çemen çocukları) ile Çelebi’nin şiirinde geçen “çemen çocukları” kullanımındaki benzerlik açıktır. Çelebi, bu şiirde bir mevlevinin semâının yanı sıra evrende aynı anda yapılan ahenkli bir” evrensel sema” âyini” resmi çizer. Bunu yaparken de yukarıda gösterilen şiirsel imlerden yararlanır.

Tasavvuf ıstılahındaki zıtlıklardan etkilendiğini söyleyen Hilmi Yavuz, “Mevlâna ile Şems” şiirinde yine “kim olursan ol gel” sözüne ve Mevlâna ile Şems hikâyesine telmihte bulunur. Burada Mevlâna’nın Şems’e ilgisi yine gizemini korumaktadır. Tasavvufî hâller terminolojisinin en etkileyici tarafı olan zıtlık ifadeleri de şiirde sen-ben şeklinde kendini belli eder. (Yavuz, 1989: 164).

aşklardır benim bildiğim
ben oluş’um, sen değişim
hangi kitaptan geldiğin
bilinmez, ama sen yine gel,
yine gel de

Öğrencileri Mevlâna’yı, Onun içindeki Şems’e ve Şems’in efendisine iştihak ateşinin sırrını anlayamamışlardır. Anlaşılmamak ve bunun için garip kalmanın zorluğundan ötürü Mevlâna bu dünyada gariptir. Onu anlayanlar olmuşsa bunlar Mevlâna’nın aralarında garip kalmadığı insanlardır, fakat bu durumu yine gizlidir.

ve anlaşılmak
her zaman gizlidir hep ayrı nedende

Eserlerinde, özellikle tiyatro çalışmalarında geleneksel unsurları çok kullanan Turan Oflazoğlu, “Gel” şiirinde “gel” redifi ile “kim olursan ol gel” sözüne telmihte bulunur. (Oflazoğlu, 1986: 18).

Haydi gel, çağırın Mevlâna’dır, gel, gel
Diyelim senin kasdın canadır, gel, gel

Yiğit ya da korkak soylu ya da alçak
Kim olursan ol, davet sanadır, gel, gel

Beşir Ayvazoğlu, “Daha Deniz Daha Dağ” şiirinde Şems’e, Mevlâna’nın “Kim olursan ol gel’ anlayışına, sema’a gönderme yapar. Burada “Tennure” ve onun etrafında gelişen “dönüşler” dikkat çekicidir. Yukarıda İslam tarihi boyunca, tasavvufun Hint menşeli oluşuna dair yaklaşımların bulunduğundan bahsetmiştik. Şiir dakik bir şekilde okunduğunda bu anlayışa hatta tasavvufun Hristiyanlıktan geldiği fikrine, Mevlâna nazara verilerek karşı çıkılmaktadır. (Ayvazoğlu, 1997: 11).

Buda’yı bırakırız Nirvana’ya gömülmüş,
Tao bir Çin gecesinde kısa süren düş.
İnce fikirle Buda, ince çizgilerle Çin
Ergeç varır gerçeğe, düş gölgesi gerçeğin.
Gelirlerse soyunur, ak pak olur gelirler,
Kırarlar putlarını kibleye yönelirler.
Açılır bu boz dağlarda binlerce lâle,
Haçlar birer birer eğilir, döner hilâle.
Açılır tennureler, döner döner açılır
Ve kalkar cümle perde, uyanır ebedî sır,
Şems erişir, vakt erişir, döner Mevlâna

Sonuç olarak, Yeni Türk şiirinin kaynakları arasında Mevlâna geleneğinin sürdürülmesi yönünde bir kaynak olarak önemini korumuştur. Geleneğe yöneltilen eleştiriler ve geleneğe yönelik istihza ve reddiyelere rağmen bu durum değişmemiştir. Yeni şairler Mevlana’dan yararlanırken genellikle kamuoyuna mal olmuş yaygın görüşlerini şiirlerinde işlemişlerdir. Buna bağlı olarak aşk yolunda aşkı anlama ve anlamlandırma arayışında Mevlâna bir rehber olarak görülmüş *Mesnevi*’ye kutsi bir değer atfedilmiştir. Mevlâna ve *Mesnevi* bazen şiirde konuyu geliştirmede telmihlerle yer bulurken bazen de bizzat konunun kendisi olmuştur. Yer ve göğün ahengini takdim eden şiirlerde şiir semahane “meydan”ı, şair de semazen gibidir. Burada şiir, bir sema ayininin sanatsal formu gibidir. Şairler içinde meslekten tasavvuf ehli olanlar varsa da şiirlerinde Mevlâna’nın etkisi görülen şairlerin çoğu mutasavvıf değildir; sancak kimi tasavvufi kavramlara aşına olarak şiirlerini söylemektedirler. Yeni şiirlerde her dem yeni doğan Mevlâna’nın belki de en çok nazara verilen tarafı, evrensel değerde bulunduğu ifadesi olarak hiçbir ayırım gözetmeksizin herkesi kucaklayan anlayışı olmuştur.

KAYNAKÇA

- Asya, A. N. (1999). *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*. İstanbul: Ötüken.
- Ayvazoğlu, B. (1997). *Şiirler*. İstanbul: Ötüken.
- Çelebi, A.H. (1983). *Om Mani Padme Hum*. İstanbul: Adam.
- Defne, Z. Ö. (1972). Mevlânâ İle. *Türk Edebiyatı*, (Cilt.1), 12. 6.
- Doğan, M. N. (Haz.) (2002). *Hüsn ü Aşk, Metin, Nesre Çeviri, Notlar ve Açıklamalar*. İstanbul: Ötüken.
- Gencer, B. (2014). *İslam'da Modernleşme (1839-1939)*. İstanbul: Doğu Batı.
- Gölpınarlı, A. (1976). Divan Edebiyatı Müzesinin Tarihçesi ve Divan Şiirinden Günümüze Kalanlar, *Milliyet Sanat Dergisi*, 165, 12-15.
- Gürel, Z. (1988). *Halide Nusret Zorlutuna*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Karakoç, S. (1982). *Hızır'la Kırk Saat*. İstanbul: Diriliş.
- Mevlâna Celâleddin-i Rûmî (1995). *Mesnevî*. (Cilt. 5). Abdülbaki Gölpınarlı (Haz.). İstanbul: MEB.
- Oflazoğlu, T. (1986). *Sevgi Hakanı*. İstanbul: Dergâh.
- Oğuzcan, Ü.Y. (1971). *Aşık Veysel Şatıroğlu Dostlar Beni Hatırlasın*. İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- Okay, M.O. (1990). *Sanat ve Edebiyat Yazıları*. İstanbul: Dergâh.
- Önder, M. (1990). *Mevlâna'dan Güldeste*. Ankara: Kültür Bakanlığı
- Önder, M. (t.y.). *Mevlâna Şiir Antolojisi*. Ankara: Ajans-Türk Kültür.
- Özgül, K. (1987). *Halit Fahri Ozansoy, Hayatı ve Eserleri*. İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Pala, İ. (1998). *Baki*. İstanbul: Timaş.
- Ran, N.H. (2008). *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Yapı Kredi.
- Şengüler, İ.H. (Haz.). (1990). *Açıklamalı Mehmed Akif Külliyyatı*. İstanbul: Hikmet.

Tanpınar, A. H. (2001). *Yahya Kemal*. İstanbul: Dergâh.

Tanpınar, A. H. (2014). *Huzur*. İstanbul: Dergâh.

Yavuz, H. (1989). *Erguvan Sözler*. İstanbul: Can.

Yavuz, H. (1999). *Yazın, Dil ve Sanat*. İstanbul: Boyut.

Yetiş, K. (Ed.). (2000). *Eski Şiirin Rüzgârıyla*. İstanbul: Fetih Cemiyeti.

Zaehner, R.C. (2016). *Hindu and Muslim Mysticism*. London: Bloomsbury Academic
Collections.

BULUT BİLİŞİMDE TEMEL KONULAR

Dr. Öğr. Üyesi Kâmil ÇELİK

Bartın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

kamilcelik86@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4530-1048

Öz

Bulut Bilişim internet ve intranet üzerinden sunulan döngüsel ve sistematik olarak çalışmakta olan servis tabanlı bir teknolojidir. Gelişen teknolojiyle birlikte bulut bilişim kurumların ve bireylerin istedikleri yerden, istedikleri zaman, hızlı, kolay ve düşük maliyetle bilgiye ulaşmasını mümkün kılmaktadır. Bu yapının kullanım alanlarına yönelik farklı türleri ve hizmet modelleri bulunmaktadır. Bulut bilişimin ana yapısını sanallaştırma oluşturmaktadır. Donanımların ve yazılımların sanallaştırılmasıyla birçok platform üzerinde çalışan servislerin kullanıcılara ulaştırılmasını sağlamaktadır. Bu çalışmada Bulut Bilişimin tanımı, zaman içerisindeki gelişimi, türleri, hizmet modelleri ve servis sağlayıcıları gibi Bulut Bilişim alanında temel bilgiler araştırılmıştır. Böylece Bulut Bilişim kullanımının yaygınlaşması ve tanınırlığının artması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bulut Bilişim, Bilişim Teknolojileri, Endüstri 4.0, Sanal Depolama.

BASIC TOPICS IN CLOUD COMPUTING

Abstract

Cloud Computing is a service-based technology that works cyclically and systematically over the internet and intranet. With the developing technology, cloud computing makes it possible for institutions and individuals to access information from anywhere, anytime, quickly, easily, and at a low cost. There are different types and service models for the usage areas of this technology. Virtualization is the main structure of cloud computing. With the virtualization of hardware and software, services running on many platforms are delivered to users. In this study, basic information in the field of Cloud Computing such as the definition of Cloud Computing, its development over time, types, service models, and service providers have been investigated. Thus, it is aimed to spread the use of Cloud Computing and increase its recognition.

Keywords: Cloud Computing, Information Technologies, Industry 4.0, Virtual Storage.

1. GİRİŞ

Geçmişten günümüze kadar insanlar ihtiyaçlarına paralel olarak çeşitli aşamalardan geçmişlerdir. İlkel toplumlar tarım hayatıyla tanışmış, akabinde emeğin esas olduğu bu sistemden, sanayi devrimiyle birlikte makinelerin hüküm sürdüğü sürece geçilmiştir. İnsanlar sanayi devrimiyle birlikte üretmeye başlamış ve üretim insan hayatının vazgeçilmez bir unsuru olmuştur. Günümüzde de sanayinin ve üretimin öneminin yadsınamaz ölçüde olduğu görülmektedir. Zamanla üretime ilave olarak, gelişen teknoloji bilgiyi de sermaye olarak almış ve bilgi tabanlı üretime başlanmıştır. Bu üretimin akabinde, sanayi toplumları bu sürece ve değişime bağlı olarak bilgi toplumlarına geçiş yapmıştır. Ekonomik sosyal ve teknolojik parametrelerin birlikte hizmet verdiği döngüde bilgi, teknolojik sürecin temelini oluşturmaktadır (Alsabak, 2020).

Bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmeler bireylerce ve kurumlarca bilginin saklanması, kullanılması ve üretime dönüştürülmesi safhalarında, alışlagelen sabit bilgi işlem teknolojilerinde değişimlere sebebiyet vermiştir. Bu durum esnek ve maliyeti minimize edebilen teknolojilerin doğmasına sebep olmuştur. Bilgi teknolojilerinde yaşanan bu gelişmeler, bireysel ve kurumsal bir şekilde verilerin depolanmasına ve erişilebilirliğine son derece fayda sağlamış olmakla birlikte, bilgiyi yedeklemede tercih edilebilirliği günden güne artmıştır (Yalçınkaya vd., 2019).

Günümüz teknolojisinde bireyler ve kurumlar tarafından kişisel veya kurumsal verilerin internet ortamında depolanabilirliğini ve ulaşılabilirliğini mümkün kılan bulut bilişim sistemlerinin düşük maliyetli olması sebebiyle ileride daha fazla kullanıcı tarafından tercih edilmeye devam edeceği anlaşılmaktadır. Bulut bilişim sistemlerinin ihtiyaç ve talep doğrultusunda çok hızlı bir şekilde evrilmesi, geleceği hakkında net bir çıkarım yapmamızın önüne geçmektedir. Ancak bu sistemin sağladığı avantajlar sayesinde ilerleyen zamanlarda teknolojik çığır açacak bir teknoloji olacağı öngörülmektedir. (Kılıç, 2017).

Bu çalışmada, Bulut Bilişim fikrinin nasıl ortaya çıktığı, zaman içerisindeki gelişimi, özellikleri ve dağıtım modelleri konularından bahsedilmiştir.

2. BULUT BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ

2.1. Bulut Bilişim Tanımı

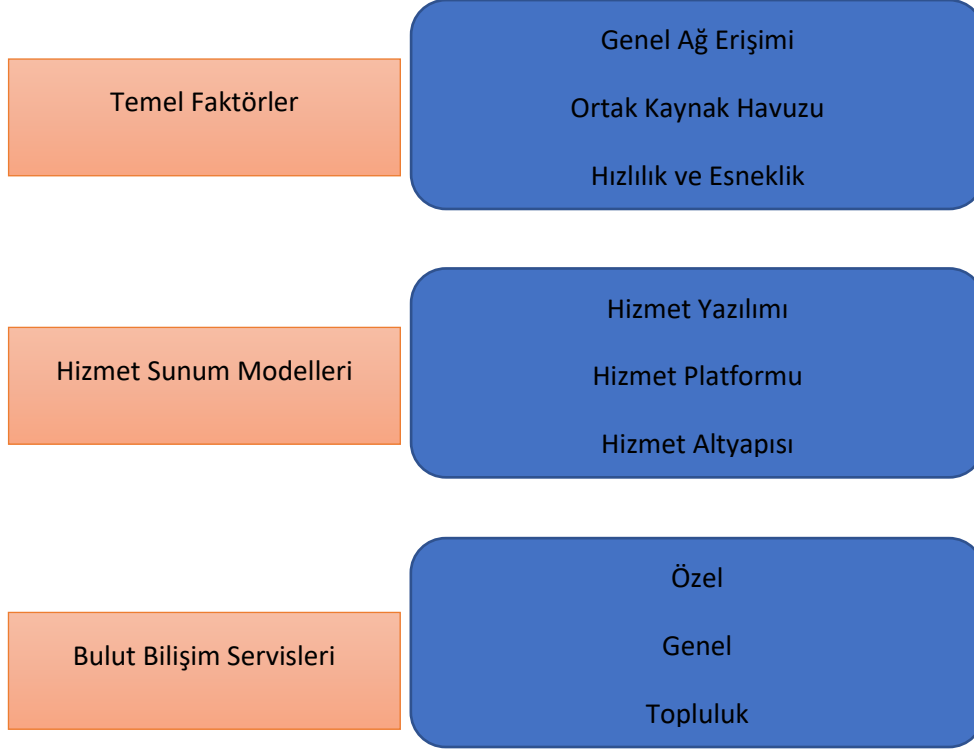
Teknolojinin gelişmesi ile ekonomik, sosyal ve çevresel yenilikler meydana gelmektedir. Bu yeniliklerle birlikte bireylerin ve işletmelerin bu yeniliklere ayak uydurması bir zorunluluk haline gelmektedir (Çelik vd., 2018). Bu yeniliklerden biri de Bulut Bilişimdir. Bulut bilişim, bulut servislerini kullanarak resim, belge, müzik gibi her tür dosyanın buluta yüklenerek ihtiyaç duyulan durumlarda internet aracılığıyla her zaman erişilebilmesini sağlamaktadır. Bu teknoloji bireylerin gereksinimine göre kapasite artırma veya azaltma, zaman ve mekân fark etmeksizin ulaşım kolaylığı sağlamaktadır. Ayrıca güvenlik, yazılım güncellemeleri, enerji tasarrufu ve maliyet bakımından avantaj sağlamaktadır (Gölcü, 2020).

İnsanlar verilerini önceleri defterlerde daha sonraları ise disklerde ve taşınabilir belleklerde saklıyorlardı. Günümüze geldiğimizde insanların verilerini saklamak için bulut teknolojisini tercih ettikleri görülmektedir (Kaya, 2017). Bulut bilişim, kaynakları dinamik bir biçimde dağıtma, tahsis etme ve gereksinimlere göre tekrardan tahsis etme ve kullanılmasını izleyebilme imkânlarını sağlayan dinamik bir yapıya sahiptir. Ayrıca bulut bilişim teknolojisi kullandığın kadar öde yöntemi sunmaktadır. Bu yöntem sayesinde kullanıcılar, internet üzerinden istediği işlemleri yaparak kullandıkları kadar ücret ödemektedirler. Bunlara ek olarak bulut bilişim hızlı bir şekilde IT servisini devreye alabilmekte, istenildiği kadar IT servisini ölçeklendirebilmekte ve bunları yaparken de yine kullandığın kadar öde mantığıyla çok düşük fiyatlarla servisleri kullanabilme imkânı sağlamaktadır (Alsabak, 2020).

Google, Bing, Yandex, Yahoo gibi arama motorları ile YouTube gibi sitelerin kullanmış olduğu sunucu altyapı hizmetlerini son kullanıcıya ulaştıran bulut bilgi platformunu Google Cloud olarak ifade edebiliriz. Ayrıca Google Cloud anlayışını sistemlerine entegre etmiş olan, dijital akış, bulut bilişim, e-ticaret ve yapay zekâya odaklanan ve küresel çapta hizmet veren Amerikan Patentli teknoloji işletmesi Amazon ile tüketilebilen çok çeşitteki internet hizmetini temin eden Microsoft Azure gibi siteler de altyapısında bilgi işlem teknolojilerini barındırmaktadır. Bu sayede kurum ve kullanıcıların servislerin içerisinde bulunan alt yapı çözümleri, platform servisleri, yazılım servisleri ve kurumsal şekilde çözümler konusunda fayda sağlamalarına imkân vermiştir. Bununla beraber bulut bilişim içerisinde hibrit çözümleri barındırmaktadır. Hibrit Bulut Teknolojisi; özel bulut tabanlı sistemler ile genel bulut tabanlı sistemleri bir araya getiren ve bu sistemlerin bir arada çalışmasını temin eden bulut tabanlı bir bilişim sistemidir. Bu sistemle; sanal sunucuları ve web sitelerini Google Cloud'da barındırmak

mümkün hale gelmektedir. Ayrıca depolama özelliğini kullanarak bütün verileri tek bir alanda arşivlemek mümkündür. Bu sayede veri kayıplarının önüne geçilmektedir (Baykara, 2016).

Bulut teknolojisi Şekil 1’de görüldüğü üzere temel faktörler, hizmet sunum modelleri ve konumlandırma modellerinden meydana gelmektedir (Alsabak, 2020).

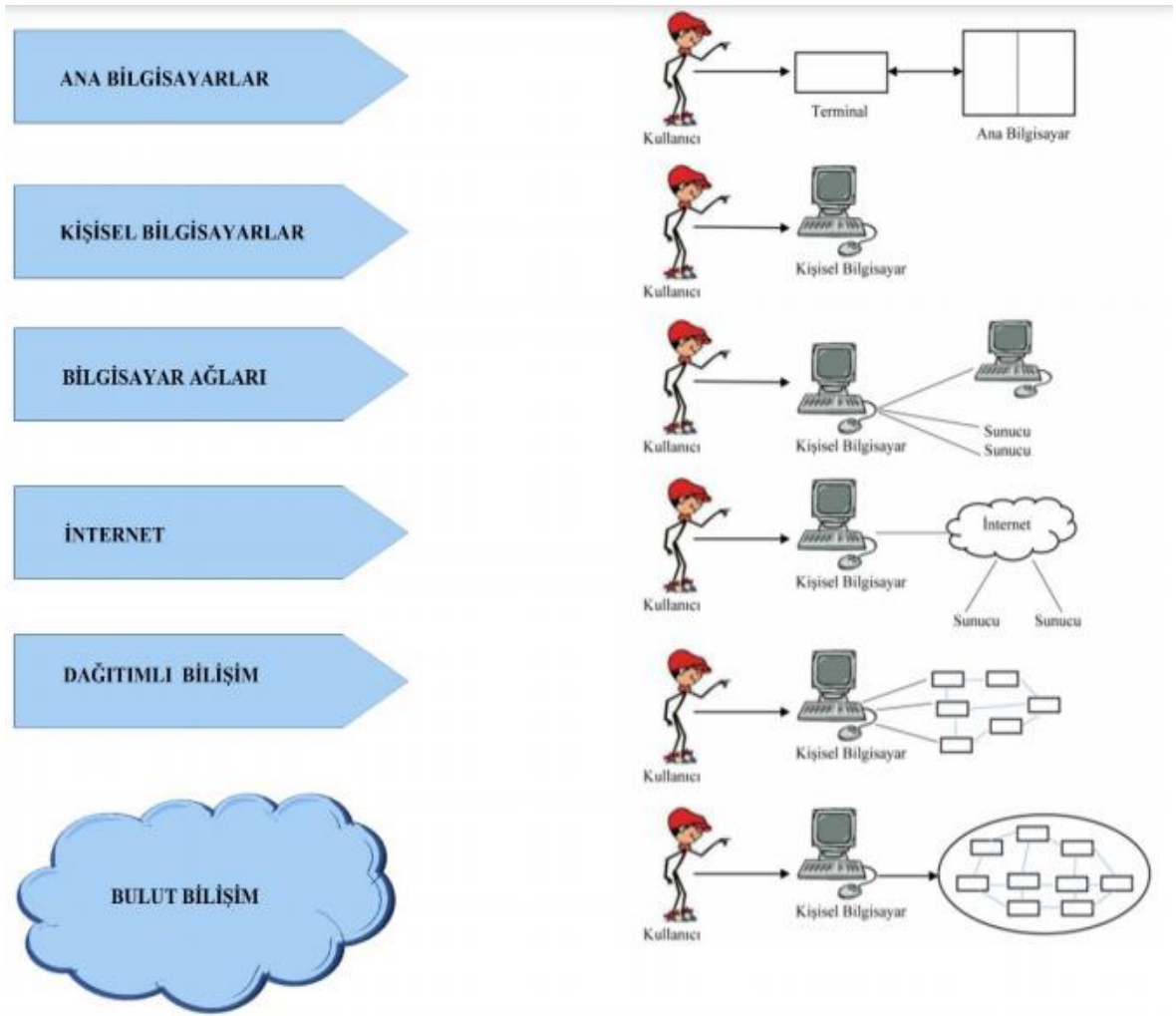
Şekil 1: Bulut Bilişim Hizmetleri

Kılıç, H. (2017). “Kamuda Bulut Bilişim Kullanımına Yönelik Risk Analizi ve Yönetimi, *Uzmanlık Tezi*, (yayımlanmamış) Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı, Ankara, 27 s.

2.2. Bulut Bilişimin Tarihi Gelişimi

Bulut bilişim, 1950’lerde ortaya çıkmış ve Kanadalı bilişimci Herb Grosh’ın: “Tüm dünyadaki aptal terminallerin yalnızca veri merkezi tarafından yönetilebileceğini” öne sürmesi gibi örneklere dayanmaktadır ve çok öncesinden bu teknolojiye ne kadar ihtiyaç olduğunu göstermektedir (Kaya, 2017).

John McCarthy'nin ise 1960'lı yıllarda ileriye sürmüş olduğu: “Bir gün hesaplama işlemleri geniş kamusal ağlar üstünde olacak” görüşüyle sürmüştür. Bulut teknolojisinin 1950 yılıyla başlayıp zamanımıza kadar gelmiş olan gelişimi aşağıda verilmiş olan Şekil 6’da gösterilmiştir (Turan, 2014).

Şekil 2: Geçmişten Günümüze Bulut Bilişimin Gelişim

Kaynak: Okutucu, (2012). “Bulut Bilişim ve Teknolojileri,” *Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 21 s.*

Bilim adamları zaman paylaşımli sistemlerin daha verimli kullanılabilmesi adına altyapı, platform ve uygulamaların optimum kullanımını temin etmek amacıyla algoritmalar geliştirmişlerdir. Bilişim gereksinimleri 1960 ve 1970’li senelerde kuruluşlar, bireysel işlemler dışında işlemlerini ana bilgisayarlarla temin etmiştir (Şişman, 2019).

1980’li senelere gelindiği zaman fonksiyonsuz bir durumda bulunan terminaller, bellek ve işlemci kapasiteleriyle performanslarının çoğalmasıyla kişisel bilgisayar şeklinde kullanılmaya başlanmıştır. Evvelinde ana bilgisayarların kontrolündeyken, kullanıcıların kişisel bilgisayarlarında işlemlerini yapmalarıyla kullanıcıların eline geçmiştir. Doksanlı senelerde ise kişisel bilgisayarlar, kaynakların paylaşımı ve performansı çoğaltan yerel alan

ağları (LAN) üstünden iletişim sağlamıştır. Bunların çıktısı olarak kurum ve kuruluşlar bir sistem odası oluşturarak sunucu bilgisayarlarını bulundurmıştır. 1990'lı senelerin sonlarındaysa, bilgisayarlar arası kaynak paylaşımı yapabilmek adına birbirlerine bağlanan LAN'lar interneti meydana getirmiştir. Önceleri haberleşmeyi temin etmek gayesiyle kullanılmakta olan internet, bant genişliği ve bağlantı süratindeki artış ve ücretlerin düşmesiyle daha fazla kullanılmaya başlanmıştır (Hanbay ve Üzen, 2017).

2000'li senelerin başlarındaysa, maksimum kapasiteli ağların her yerde kullanılıyor olması, bilişim teknolojilerinin ucuzlamasının yanında sanallaştırmanın yaygın halde özümsemesi ve hizmet gayeli mimari bulut bilişimde önemli bir büyümeyi sağlamıştır. Zamanımızda kullanılmakta olan bulut bilişimin temelleri, Amazon kuruluşunun veri merkezlerini modernleştirilmesiyle meydana çıkmıştır. 2002 yılında Amazon geliştirdiği hizmetleri dışarıya pazarlamak üzere Amazon Web Hizmetleri'ni piyasaya sunmuştur. Amazon Web Hizmetlerinin 2006 senesinde hizmete almış olduğu Amazon S3, günümüzde kullanılmakta olan bulut bilişim teknolojileri bağlamındaki ilk örnek olmuştur (Alsabak, 2020).

2007 senesinde Apple, herhangi bir kablolu ağ üstünden kullanılmakta olan iPhone'u piyasaya sürmesiyle bulut bilişimin mobil alanda gelişmesini sağlamıştır. 2008 senesindeyse genel buluta ilave olarak özel bulut kavramı ortaya çıkmış böylelikle bulut platformları daha güvenilir hale gelmiştir (Kılıç, 2017).

2008 senesinde Eucalyptus, özel bulutların yerleştirilebilmesi adına kullanılmakta olan Amazon Web Servisi-API uyumlu ilk açık kaynaklı platform olmuştur. OpenNebula ise Avrupa Komisyonunca desteklenmiş olan Reservoir projesiyle; özel, hibrit, topluluk bulutlarını tatbik eden ilk açık kaynak yazılım olmuştur. 2009 senesinde Google Apps, 2010 senesinde Microsoft Azure adlı bulut bilişim hizmet platformu ortaya çıkmıştır. 2011 senesine gelindiğinde ise açık ve özel bulutların bir birleşimi olan Hibrit Bulut ve Apple'ın depolama hizmeti olan iCloud hizmeti kullanıma girmiştir (Hanbay ve Üzen, 2017). 2012 senesinde Google, Google Drive'ı piyasaya sürerek ücretsiz veri depolama ve paylaşım platformuna önderlikte bulunmuştur (Kılıç, 2017).

2.3. Bulut Bilişimin Özellikleri

Birçok değişik kuruluşun, bulut bilişimin özellikleri ile ilgili standartlar belirlemesi sonucunda bir özellikler liste oluşmuştur. Küresel ölçekte kabul gören özellikler listesi aşağıda başlıklar halinde verilmiştir (Aytaç, 2020).

2.3.1. Kaynakların İhtiyaca Göre Belirlenebilmesi

Tüketiciler, kullandığı bilişim kapasitesini, gereksinim hissettiği zaman, hizmet veren kuruluşla iletişime geçmeden, kendi istediği rakamlarda çoğaltıp, azaltma imkanına sahiptir. Bu sayede kullanıcılar uygulamalara ait gerekli altyapının ne kadar olacağını evvelden tespit etmek durumunda kalmamaktadır (Aytaç, 2020).

2.3.2. Şeffaflık

Bulut bilişim hizmeti veren firmaların sistemlerindeki farklılıkların kullanıcılardan gizlenmesi, yani tek bir sistem görüntüsünün olması olarak tanımlanır. Şeffaflığı elde etmek genellikle zordur. Bulut bilişim birçok açıdan şeffaflık sağlar. Yerel ve uzak kaynaklara aynı anda ve aynı şekilde erişilebilmesi, sistemdeki donanımsal hataların kullanıcıya yansımaması, bulutun içindeki sayısız kaynağın ortak kullanılabilmesi, servis sağlayıcıların çok sayıda farklı noktada (replikasyon) verileri saklayarak, yedeklediklerinden dolayı, veri kaybı yaşanmaması ve veri senkronizasyonu esnasında kullanıcıya yansımaması gibi temel şeffaflık hususları bulut bilişimle sağlanmış olur (Göl, 2020).

2.3.3. Esneklik

Esneklik ihtiyaç duyulduğunda hızla kapasitenin artırılmasını veya azaltılmasını sağlamaktadır. İyi bir bulut sisteminde, servisler ve eklentiler istenildiğinde ilave edilebilir olmalıdır. Ayrıca sistem kendi içerisinde uyumlu bir birliktelik ile çalışabilmelidir. Gereksinimlerle orantılı bir şekilde, gereksinim meydana geldiği zaman genişleyip, daralabilir. Kimi zaman, insan elinin değmesine gerek kalmaksızın kapasite çoğaltılabilir. Artırılmış olan kapasitenin iade edilebilmesi mümkündür (Aytaç, 2020).

2.3.4. Ölçeklenebilirlik

Ölçeklenebilirlik sistemin içinde bulunan mevcut kaynakların (donanım, yazılım şeklindeki) ilerleyen bilgi işlem gereksinimlerini karşılayabilmek gayesiyle basit bir şekilde genişletilebilme becerisi olarak tanımlanmaktadır. Bulut bilişim sistemleri, verilmekte olan hizmetin türünü, otomatik bir biçimde soyutlama katmanında yer almakta olan bir ölçümleme vasıtasıyla, kaynak kullanımını kontrol altında tutulabilir. Kaynak kullanılmasının hem hizmet temin edicisi tarafından hem de hizmet alıcısı tarafından aleni bir biçimde izlenebilmesi, kontrolünün yapılabilmesi ve rapor edilebilmesi mümkündür. İyi biçimde çalışmakta olan bir bulut yapısının ölçeklenebilir olması gerekmektedir (Kılıç, 2017).

2.3.5. Erişilebilirlik

Günümüzde yüksek erişilebilirlik ciddi bir ihtiyaç haline gelmiştir. Günümüzde Ebay'ın internet hizmeti gün içinde 1 dakika bile kesintiye uğrasa, şirket yaklaşık 5.000 dolar zarara uğramaktadır (Kılıç, 2017). Buradan hareketle iyi bir bulut hizmeti sunucusunun hizmet verme vaktinin %99,99 olması beklenmektedir. Bulut servislerine, bilgisayarlardan, akıllı telefonlardan veyahut tabletlerden erişmek mümkündür. Fiziki donanım bulunmaksızın çalışmaya olanak verildiğinden dolayı donanım arızaları nedeniyle servislerin çalışmasında bir kesinti meydana gelmeyecektir (Tecim ve Kalaç, 2019).

2.3.6. Performans

Yapılan bütün faaliyetler bulutta meydana gelmektedir. Başka programlar, az miktarda sistem kaynağı tüketen bir yapıya sahiptir. Bu nedenle bulut bilişimde performans kaybı meydana gelmemektedir. Bir sunucuya ait donanım hataları kullanıcıya yansımamakta, sistemsel problemler nedeniyle arıza yapan makinaların yerine diğer makinalar çalışarak sistemde performans kaybını yaşatmamaktadırlar (Tecim ve Kalaç, 2019).

2.3.7. Ölçülebilir Hizmet

Bulut bilişim sistemleri, otomatik olarak, verilen hizmet çeşidine uygun soyutlama katmanlarından birinde, ölçümleme mekanizmasının kullanılması ile kaynak kullanımını kontrol altında tutabilir. Böylelikle optimizasyonu sağlayabilir. Kaynak kullanımı, hizmet sağlayıcısının ve kullanıcının şeffaf bir biçimde gözlem yapabilmesini sağlamaktadır. Bu şekilde kontrol sağlanmakta ve raporlama yapılabilmektedir (Özyılmaz, 2014).

2.3.8. Kaynak Havuzu Oluşturma

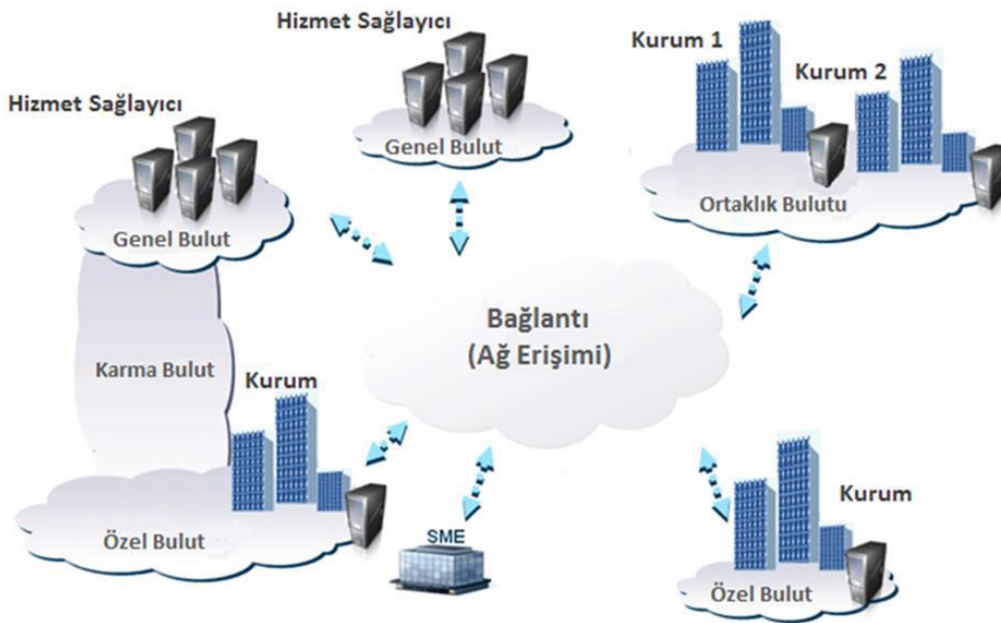
Hizmet sağlayıcısının bünyesinde bulunan bilişim kaynakları bir havuzda toplanır. Bu havuzda çoklu kiralama mimarisi modeli kullanılmaktadır. Bu sayede sistem çok sayıda kullanıcıya sunulabilmektedir. Bu durum fiziki veya sanal bütün kaynakların, kullanıcılar tarafından dinamikleşmiş bir şekilde, ihtiyaç duydukları ölçüler göz önünde bulundurularak kullanılmasını mümkün kılmaktadır. Çoklu kiralama mimari modeli, altyapının aynı olmasına karşılık çok sayıda müşterinin bunu kullanmasına olanak tanıyan bir mimaridir. Müşteri genellikle kendisine temin edilen kaynakların tam olarak nerede olduğuna ait bilgiye sahip değildir. Bu kaynaklar üstünde kontrole sahip olmamakla birlikte ülke, bölge ya da veri merkezi bağlamında tercihte bulunabilmektedir. Bilişim kaynaklarının örneklerini işlemci kuvveti, depolama alanı, ağ bant genişliği ve RAM oluşturmaktadır. Bulut bilişimin bünyesinde taşıdığı nitelikler ve bilişim piyasasında bulut bilişim ürünü olarak isimlendirilen ürünler, pek çok

bilişim altyapısı modeliyle uyumlu değildir. Bir bulut bilişim modeli, altyapı tarafından karşılanmadığında sistem hızlı ve dinamik olmayacaktır. Bulut bilişimin altyapısı, başka alt yapılardan daha süratli, esnek, kuvvetli, aynı anda erişebilir olmalıdır (Aytaç, 2020).

3. BULUT BİLİŞİMİN DAĞITIM MODELLERİ VE MİMARİSİ

3.1. Bulut Bilişim Dağıtım Modelleri

Kullanım çeşitleri itibariyle bulut bilişim genel, özel ve ortaklık (topluluk) ve karma bulut (hibrit bulut) biçiminde bir ayrıma tabi tutulmuştur (Kılıç, 2017).

Şekil 3: Bulut Bilişim Dağıtım Modelleri

Pocik, (2020). *Bulut Bilişim Kurulum Modelleri* <https://pocik.com/bulut-bilisim-kurulum-modelleri/>
(Erişim Tarihi: 20/06/2021)

3.1.1. Genel Bulut

Altyapı itibariyle ele alındığında bulut altyapısı, bulut servisinin sağlayıcısına ait olduğu görülmektedir. Bulut altyapısı, bulut sağlayıcısının tesisinde mevcuttur. Genel vatandaş ya da büyük bir sanayi grubu, kullanım metodu açısından belirli bir ücret karşılığında bulut hizmetlerine kullanmak adına erişim sağlayabilir. Kullanıcıların isteklerine bağlı biçimde bulutta kaynakların tahsisi yapılır. Kaynaklar internet üstünden dinamik bir biçimde sunulmaktadır (Rani, vd., 2015).

Bulut, İnternet'in sembol şeklindeki bir temsilidir. Genel Bulut, internetteki sunucular vasıtasıyla sunulmakta olan bulut servisidir. Bunun haricinde, bulut, dağıtılmış bilgisayar gruplarının, bir veri merkezinin ölçeği ve güvenilirliğiyle isteğe bağlı kaynaklar ya da hizmetler sağlamaktadır. Bulut servisleri bedelsiz erişimli ya da kullanıldığı kadarıyla ödeme yapılacak metotla ücretlendirilmektedir (Kavzoğlu ve Şahin, 2012).

Genel Bulut, bulut çeşitlerinin içerisindeki tüm kullanıcı türlerine yönelik olması nedeniyle en fazla tercih edilen türdür. Bireysel kullanıcıların yanında kuruluşlar da genel bulut avantajlarını kullanıp uygulamalarını daha efektif biçime getirmektedirler. Buna örnek olarak, gizlilik seviyesi bulunmayan bilgilerin depolanışı, online belge paylaşımı, web e-posta hizmetleri gibi uygulamalar kuruluşlar adına belli bir biçimde genel bulut yapısı içerisinde kolay bir biçimde yapılabilmektedir. Genel bulutların avantajları; konum bağımsızlığı, maliyet etkinliği, güvenilirlik, esneklik, kullanılabilirlik tarzı maliyeti ve maksimum ölçeklenebilirliktir. Dezavantajları düşük güvenli ve daha az özelleştirilebilirliktir (Rani vd., 2015).

Genel Bulut hem küçük ölçekli hem de orta ölçekli işletmeler için az maliyetli çözümler sunabilmektedir. Aylık ya da kullandıkça ödeme temelli sayaçlı sistemleri bulunmakla birlikte genellikle kullandığın kadar öde yöntemiyle çalışmaktadır (Yüksel, 2012).

3.1.2. Özel Bulut

Özel Bulut, bulut hizmetlerinin, kullanıcının organizasyonuna kurumun içinde ya da dışında bulunan özel kaynaklarca sunulmasıdır. Özel bulut yalnızca örgütsel yapı adına oluşturulan ve kullanılan bulut platformudur. Dâhili veya harici olarak barındırılabilen özel bulut, kullanan işletme ya da üçüncü bir taraf tarafından yönetilebilir (Sevli ve Küçüksille, 2012).

Özel Bulut büyük yapıdaki kuruluşlar ve veri güvenliğini önemseyen kurumların kullanımına uygundur. Organizasyon kendi bulutunu meydana getirir. İşletme haricinde kapalı bulut altyapısını kullanırken, organizasyon içinde departmanlar arasında ortak olarak kullanılan bir altyapı kullanmaktadır (Cengiz ve Bakırtaş, 2019).

Özel Bulutun avantajları daha yüksek güvenlik ve daha fazla mahremiyet, daha fazla kontrol, maliyet ve enerji verimliliğidir. Dezavantajları ise sınırlı kaynaklar, esnek olmayan fiyatlandırma ve Özel Bulutların belirli bir alanla sınırlı olmasından dolayı ölçeklenebilirlik sınırlılığıdır (Aksakallı, 2019).

Bilgi gizliliğine önem veren organizasyonlar ve işletmeler açısından; Özel Bulut Modeli ile sunulan ek güvenlik özellikleri, ciddi anlamda kullanıcılara güven vermektedir. Kişisel

verileri barındıran ya da gizlilik gerektiren fonksiyonları gerçekleştiren organizasyonlar için oldukça kullanışlıdır. Savunma sanayisi gibi gizliliğin önem arz ettiği sektörlerde bilgilerin işletme bünyesinde kalmasını sağladığı için bu teknolojiden faydalanmak isteyen işletmeler tarafından tercih edilebilir (Sağıröglü, 2019).

3.1.3. Topluluk Bulutu

Bir Topluluk Bulutundaki bulut altyapısı, ortak kaygıları olan (görev, güvenlik gereksinimleri, politika ve uyumluluk konuları gibi) birkaç kuruluş tarafından birlikte kullanabilmekte ve tüm kullanıcılar uygulama ve verilere ulaşabilmektedir. Genellikle topluluktaki kuruluşlar veya üçüncü bir taraf tarafından yönetilir ve şirket içi veya kurum dışı olarak bulunabilir. Topluluk Bulutlarının avantajları, Genel Bulutlardan daha güvenli olmaları ve kaynakları çeşitli kuruluşlar arasında paylaşmalarıdır. Dezavantajları ise Özel Buluttan daha az güvenli olması ve yönetim için yönetim politikaları gerektirmesidir. Örneğin devlet kuruluşları ya da holdingler ortak bir bulut altyapısını paylaşarak bilgi işlem gereksinimlerini giderebilirler (Rani, vd., 2015). Veri kullanılabilirliği ve güvenilirlik, işyerinde bulut bilişim kullanımıyla ilgili hala önemli konulardır (Koruyan ve Bingöl, 2015). Topluluk bulutu için en uygun örneklerden bir tanesi e-devlet sistemidir.

3.1.4. Hibrit (Karma)Bulut

Hibrit Buluttaki bulut altyapısı, iki ya da ikiden çok bulutun (özel, topluluk yahut genel) bir bileşimidir. Her biri benzersiz varlıklar olarak kalır, ancak standart veya tescilli teknoloji ile birbirine bağlanmaktadır. Bu teknoloji veri ve uygulama taşınabilirliği sağlamaktadır. Hibrit Bulutların avantajları ölçeklenebilirlik, esneklik, maliyet verimliliği ve güvenlidir. Dezavantajları ise ağ oluşturma sorunları ve güvenlik uyumluluklarıdır (Kılıç, 2017).

Birden fazla bulut altyapısının birleşimi olan Hibrit Bulut, bir işletmenin verilerin güvenliğine göre özel ve genel bulutun birlikte kullanılması ile oluşmaktadır. Hibrit Bulutun, Özel Bulut bölümünde güvenlik endişesi yüksek uygulamalar, genel bulut bölümünde ise düşük güvenlik endişesine sahip uygulamalar yer alabilir. Karma bulut yapısı işletme içi kaynakların yanında uzak sunucu tabanlı bulut platformuna da ihtiyaç duymaktadır. Karma bulutlarda işletme içi uygulamalar güvenli, esnek ve belirli olmak durumundadır. İşletmeler kendisine özel işlemlerde kendi için oluşturulan özel bulutu kullanırken, yüksek işlem kapasitesi ihtiyaçlarında genel buluttan gerekli ve anlık kapasite ihtiyaçlarını giderebilmektedirler (Tayaksi vd., 2016).

Bulutlar, birbirine bağlı bir küresel “bulutların bulutu” ve temel aldığı internet “ağların ağının” bir uzantısıdır. Bulutlar arası bilişim, birden fazla bulut sağlayıcısının altyapısını

birbirine bağlamaktadır. Ana odak noktası, genel bulut servis sağlayıcıları arasında doğrudan birlikte çalışabilirlik üzerinedir. Bulut hizmetlerinden başarılı bir şekilde fayda sağlamak için birbiriyle bağlantılı bulutlara ihtiyaç duyulur ve birlikte çalışabilirlik ve taşınabilirlik bulutlar arasında önemli faktörlerdir (Kılıç, 2017).

Hibrit Bulutun fiziksel kaynakları sınırlıdır. Bir bulut tüm hesaplama ve depolama kaynaklarını tükettiğinde, müşterilere hizmet sağlayamaz. Bulutlar, bulutların her birinin hesaplamayı, depolamayı veya diğer bulutların altyapılarının her türlü kaynağını kullanabileceği durumları ele almaktadır. Bulutlar arası ortam, çeşitli coğrafi yerler, daha iyi uygulama esnekliği ve satıcının bulut istemcisine kilitlenmesini önleme gibi avantajlar sağlamaktadır. Hibrit Bulut sağlayıcısının yararları, isteğe bağlı olarak genişletme ve bulut istemcisine daha iyi hizmet düzeyi anlaşmalarıdır (Rani vd., 2015).

- *Federasyon Bulutları:* Federasyon bulutu, bir dizi bulut sağlayıcısının kaynakları birbirleriyle paylaşmak için bulut altyapılarını isteyerek birleştirdiği bir bulutlar arası buluttur. Federasyondaki bulut sağlayıcıları, kaynak alışverişinde bulunmak için gönüllü olarak iş birliği yapmaktadırlar. Bu tür bulutlar arası hükümet bulutlarının (kâr amacı gütmeyen kuruluş veya devlet tarafından sahip olunan ve kullanılan bulutlar) veya özel bulut portföylerinin (bulut, aynı organizasyona ait olduğu bulut portföyünün bir parçasıdır) iş birliğine uygundur.

- *Çoklu Bulut:* Çoklu bulutta, bir müşteri veya bulut bilişim hizmeti sağlayıcısı birden çok bağımsız bulut kullanır. Çok bulutlu bir ortamda gönüllü bir bağlantı yoktur ve bulut servis sağlayıcılarının altyapılarının paylaşılması yoktur. Kaynak sağlama ve zamanlamanın yönetimi müşterinin veya temsilcilerinin sorumluluğundadır. Bu yaklaşım hem hükümet bulutlarından hem de özel bulut portföylerinden kaynakları kullanmak için kullanılır. Çoklu bulut türlerine örnek olarak servis sağlayıcılar ve kütüphaneler gösterilebilir.

SONUÇ

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte her geçen gün daha fazla veri üretilmekte ve işlenmektedir. Üretilen bu verilerin ve işlenen bu bilgilerin depolanması, ihtiyaç halinde erişilmesi gibi ihtiyaçlar her geçen gün artmaktadır. Bu ihtiyaçların artması zamanla fiziki belleklerin yetersiz kalmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda bireylere ve işletmelere sınırsız depolama alanı sunan Bulut Bilişim Teknolojisi bir ihtiyaç haline gelmiştir. Verilerin sanal ortam üzerinden erişilmesi, depolanması ve aktarılması gibi ihtiyaçların doğması Bulut

Bilişimin kullanımının tüm dünyada hızlıca yayılmasını sağlamıştır. Bulut Bilişimin her geçen gün daha fazla kullanılması bu alanda yeni teknolojileri takip etme ve yetişmiş eleman gücü ihtiyacını artırmaktadır. Bu bağlamda mevcut çalışmada Bulut Bilişim için temel konulara değinilerek farkındalık oluşturulması amaçlanmıştır. Bu sayede Bulut Bilişim tanınırlığının artırılması ve kullanımının yaygınlaştırılması hedeflenmiştir.

Bulut Bilişim her geçen bilinişliği ve kullanımı artmaktadır. Bunun nedeninin Bulut Bilişimin bireyler ve işletmeler için sunduğu faydalar olduğu düşünölmektedir. Bu faydalar genel olarak esneklik, verimlilik ve stratejik değeri olarak üç ana başlık altında toplanmaktadır. Bulut Bilişimin kullanıcılara sağladığı esnekliğin kullanımının artması üzerinde önemli etkiye sahip olduğu düşünölmektedir. Esneklik özelliklerinden biri olan ölçeklenebilirlik kullanıcılara kullandıkları depolama alanı kadar ödeme imkanı vermektedir. Bu sayede kullanıcılar ihtiyacı kadar depolama alanı satın almaktadırlar. Bu alan yetersiz geldiğinde hızlı ve kolay bir biçimde yeni depolama alanı satın almakta veya bu alan fazla geldiğinde kullanmadıkları alan için bir ücret ödememektedirler. Öte yandan güvenlik ihtiyaçlarına bağlı olarak genel, özel veya hibrit bulut kullanabilmektedirler. Bunlara ek olarak kuruluşlar hizmet seçenekleri olarak Hizmet Olarak Yazılım (SaaS), Hizmet Olarak Platform (PaaS) ve Hizmet Olarak Altyapı (IaaS) seçeneklerinden istediklerini kullanabilmektedirler. Kullanıcılar önceden oluşturulmuş özellikler ve araçlar arasından ihtiyaç duydukları uygun bir çözümü tercih edebilirler. Verimlilik açısından ele alındığında Bulut Bilişimin birçok fayda sağladığı görölmektedir. Erişebilirlik sayesinde kullanıcılar Bulut Bilişime internete bağlı herhangi bir aygıttan, herhangi bir yerden ve herhangi bir zamanda ulaşabilmektedirler. Öte yandan veriler devamlı yedeklendiği için donanım arızaları durumunda herhangi bir veri kaybı oluşmamaktadır. Stratejik değeri olarak ele alındığında ise Bilişim Teknolojilerinin altyapı yönetimine kaynak ayırmak zorunda kalmayacağı için diğer şirketlere rekabet üstünlüğü sağlayacağı düşünölmektedir. Dünyanın her yerinden Buluta erişim imkanının olması ekip olarak çalışanların farklı konumlardan iş birliği yapmalarını kolaylaştırmaktadır. Bulut bilişim altyapısını kullanan şirketler en güncel teknolojileri kullandıkları için ürünleri düzenli olarak güncellenmektedir. Bulut Bilişim sayesinde şirket çalışmalarının devamlılığı sağlanmaktadır. Sel, yangın, deprem gibi bir doğall afet olması durumunda şirket verileri sadece fiziksel bir sunucuda barındırılıyorsa, tüm bu veriler yok olabilmektedir. Fakat Bulut Bilişimi kullanan işletmeler şirket verilerini bulutta depoladıkları için fiziki olarak sunucular afette zarar göre bile verilerini kullanmaya devam edebilmektedirler.

Sonuç olarak Bulut Bilişim bireylere ve işletmelere birçok fayda sağlamaktadır. Bu faydaların farkında olan kişi ve kurumlar Bulut Bilişimi zaten kullanmaktadırlar. Bu çalışmada bunun farkında olmayan kişi ve kurumların bilgilendirilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda zaman kaybetmeden bu yeni teknolojiye uyum sağlamaları tavsiye edilmektedir.

KAYNAKLAR

- Aksakallı, I. K. (2019). Bulut Bilişimde Güvenlik Zafiyetleri, Tehditler ve Bu Tehditlere Yönelik Güvenlik Önerilerinin İncelenmesi, *Uluslararası Bilgi Güvenliği Mühendisliği Dergisi*, 5(1), 8-34.
- Alsabak, F. M. (2020). Bulut Bilişim Hizmetlerini Kullanarak Nesnelerin İnterneti Tabanlı Bir Uygulamanın Geliştirilmesi, *Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış)*, Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Malzeme Bilimi ve Mühendisliği Ana Bilim Dalı, Kastamonu,
- Aytaç, A. M. (2020). Türkiye’de Yönetim Bilişim Sistemleri Alanında Yapılan Akademik Çalışmalarda Yönelimler, *Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış)*, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yönetim Bilişim Sistemleri Anabilim Dalı, Ankara,
- Baykara, M. (2016). Bilişim Sistemleri İçin Saldırı Tespit ve Engelleme Yaklaşımlarının Tasarımı ve Gerçekleştirilmesi, *Doktora Tezi (Yayımlanmamış)*. Fırat Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Elazığ,
- Cengiz, E. ve Bakırtaş, H. (2019). İşletme ve Çalışan Özellikleri Açısından Bulut Bilişim Algısı Farklılaşır mı?, *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 12(4): 319-329.
- Çelik, K., Güteryüz, S., Özköse, H. (2018), 4. Endüstri Devrimine Kuramsal Bakış, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 5(9),86-95.
- Göl, M. (2020). Türkiye’de Küçük ve Orta Boy İşletmelerde Muhasebe Bilgi Sistemi Temelinde Bulut Bilişim Kullanım ve Uygulanabilirliğinin Teknoloji Kabul Modeli Yaklaşımıyla Belirlenmesi. *Doktora Tezi Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı Kütahya*,
- Gölcü, E. (2020). Bulut Bilişim Sistemi Tabanlı Modern Ddos Atakları ve Savunma Yöntemleri, *Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış)*, Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Bilgisayar Mühendisliği Anabilim Dalı, İstanbul,
- Hanbay, K. ve Üzen, H. (2017). “Nesne Tespit ve Takip Metotları: Kapsamlı Bir Derleme” *Türk Doğa ve Fen Dergisi*, 6(2): 40–49.
- Kavzoğlu, B. ve Şahin, E. K. (2012). Bulut Bilişim Teknolojisi ve Bulut CBS Uygulamaları, *IV. Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Sempozyumu (UZAL-CBS 2012)*, 16-19 Ekim 2012, Zonguldak,
- Kaya, F. (2017). Bulut Bilişim Uygulamaları ve İller Bankası’na Uygulanabilirliği, *Uzmanlık Tezi, İller Bankası Anonim Şirketi*, Ankara,

- Kılıç, H. (2017). “Kamuda Bulut Bilişim Kullanımına Yönelik Risk Analizi ve Yönetimi, *Uzmanlık Tezi, (yayımlanmamış) Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Ankara,*
- Koruyan, K. ve Bingöl, F. I. (2015). Bulut Bilişim Hizmet Sağlayıcılarının Veriyi Koruyamamaları Durumuyla İlgili Türk, Avrupa Birliği ve Amerikan Hukukundaki Düzenlemeler, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(3), 367-388
- Okutucu, B. O. (2012). “Bulut Bilişim ve Teknolojileri,” *Yüksek Lisans Tezi, (yayımlanmamış), Okan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul,*
- Özyılmaz, A. F. (2014). Bilişim Sistemleri, Sağlıkta, Bilişim Sistemleri ve Performans, *Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış) Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Anabilim Dalı, İstanbul,*
- Poccik, (2020). *Bulut Bilişim Kurulum Modelleri* <https://poccik.com/bulut-bilisim-kurulum-modelleri/> (Erişim Tarihi: 20/06/2021)
- Rani, B.K., Rani, B.P., Babu, A.B. (2015). Cloud Computing and İnter-Clouds- Types, Topologies And Research İssues. *Procedia Computer Science*, 50, 24-29.
- Sağıroğlu, Ş. (2019). Siber Güvenlik ve Savunma Standartlar ve Uygulamalar, Grafiker Yayınlar, Ankara,
- Sevli, O., Küçüksille, E. U. (2012). Bulut Bilişimin Eğitim Alanında Uygulanması, *Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 16(3), 248-254
- Şişman, E. K. (2019). Bulut Bilişim Teknolojisi Yakın Gelecekte Vazgeçilmez Olacaktır, *Yüksek Lisans Tezi, (yayımlanmamış), Beykent Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar Mühendisliği Anabilim Dalı,*
- Tayaksi, C.; Ada, A. ve Kazançoğlu, Y. (2016). Bulut Üretim: İşlemler Yönetiminde Yeni Bir Bulut Bilişim Model, *Ege Akademik Bakış / Ege Academic Review*, 16, Özel Sayı. 71-84 .
- Tecim, V. ve Kalaç, M. Ö. (2019). *Engelsiz Bilişim 2019*, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yayınları Yayın No: 035, Manisa.
- Turan M. (2014). Bulut Bilişim ve Mali Etkileri: Bulutta Vergi, *Bilgi Dünyası*, 15(2): 296–326.
- Yüksel, H. (2012). Bulut Bilişim El Kitabı, <https://yukseles.files.wordpress.com/2012/01/bulutbilic59fimekitabc4b1.pdf> (Erişim Tarihi: 30/05/2021).

KÜRE İLÇESİ'NDE (KASTAMONU) NÜFUS ÖZELLİKLERİ

Dr. Zühal DİLER

zahal_5252@hotmail.com

ORCID:0000-0002-0028-3085

Öz

Nüfus özellikleri bir yerin bulunduğu konuma ve sahip olduğu doğal, beşerî ve ekonomik yapıya göre farklılık gösteren bir olgudur. Yerleşmelerin nüfus özellikleri zaman içerisinde değişime uğrayabilir. Nüfus özellikleri yıllar içerisinde değişime uğrayan ilçelerden olan Küre ilçesi bizim çalışma alanımızı oluşturmaktadır. Kastamonu'ya bağlı olan Küre ilçesi sahip olduğu bakır madeni rezervleri sayesinde ilk çağlardan itibaren tanınan ve tercih edilen yerleşim yerlerinden olmuştur. Tarihi yüzyıllar öncesine dayanan ilçe, günümüzde Kastamonu'nun nüfus kaybeden ilçesi durumundadır. Yapılan bu çalışmanın amacı geçmişte hüküm süren imparatorlukların, medeniyetlerin ve kavimlerin ilgisini çeken bir yerleşim yeri olan Küre'nin günümüzdeki nüfus özelliklerinin değerlendirilmesi ve azalmakta olan nüfusuna dikkat çekmektir. Araştırmada Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) nüfus ve göç verilerinden yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kastamonu, Küre, Nüfus, Göç

POPULATION FEATURES OF KÜRE (KASTAMONU) DISTRICT

Abstract

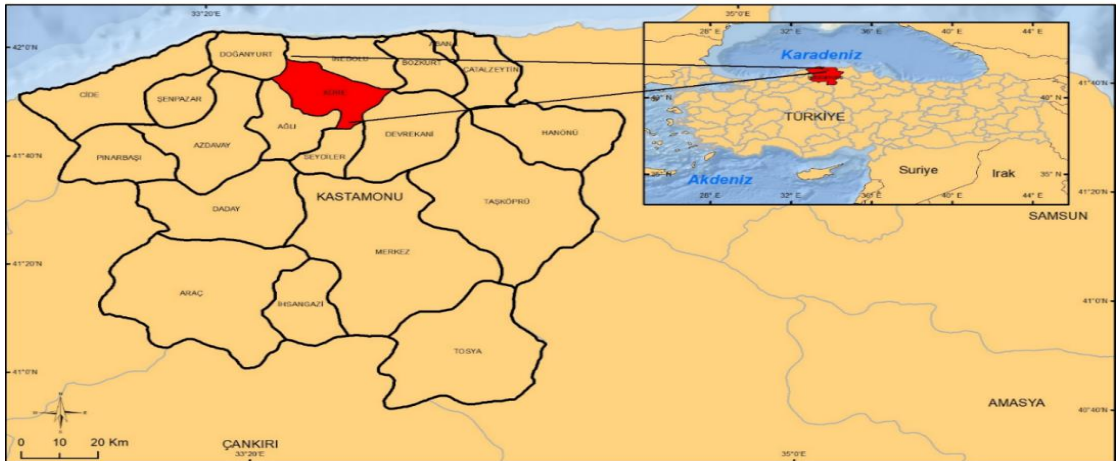
Population characteristics are a phenomenon that differs according to the location of place and its natural, human and economic structure. Population characteristics of settlements may change over time. The district of Küre, whose Population characteristics have changed over the years, constitutes our study area. Küre district, which is part of Kastamonu has been one of the most known and preferred settlements since ancient times, thanks to its copper mine reserves. The district, whose history dates back centuries, is the district of Kastamonu that lost population today. The aim of this study is to evaluate the population characteristics of Küre, which is a settlement that attracted the attention of empires, civilizations and tribes that ruled in the past, and draw attention to its declining population. The population and migration data of the Turkish Statistical Institute (TUIK) were used in the research.

Keywords: Kastamonu, Küre, Population, Migration

1. Giriş

Nüfus en dar anlamıyla bir kişi, geniş anlamıyla ise belli bir sayım gününde belli bir ülkede sayılıp belirlenen toplam insan sayısı demektir (Doğanay,1997). Sayısal olarak nüfus büyüklüğünün belirlenmesinin yanı sıra nüfusun niteliklerinin belirlenmesi de önemlidir. Nüfusun niteliklerini; şehir- kırsal nüfus miktarları, nüfusun cinsiyet ve yaş gruplarına göre dağılımları, bağımlılık oranı, eğitim durumu ve göç miktarı belirlemektedir (Akbulut,2007). Nüfusun niteliklerinin bilinmesi sosyo- ekonomik yönden önemlidir (Yazıcı, 1997). Bu niteliklerin yapısını değiştiren pek çok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerden biri de göçlerdir. Türkiye'deki göç hareketleri genelde gelişmemiş alanlardan gelişmiş alanlara doğru gerçekleşmektedir. Göç hareketlerinin temelinde sosyo- ekonomik sebeplerin yanı sıra fiziki faktörler bulunmaktadır. Fiziki faktörler; sert iklim şartları, yüksek ve arızalı yüzey şekilleri, verimsiz topraklar vb. olarak sıralanabilir. Ve bu faktörler ekonomik yaşamı zorlaştırmaktadır. Bu nedenle insanlar yoksul bölgelerden yaşam standartlarının yüksek olduğu bölgelere göç etmektedirler. Bahsedilen nedenlerden dolayı yerleşmelerin nüfus ve yapısı sürekli değişim halindedir. Zaman içerisinde bazı yerleşim yerlerinde nüfus artarken bazılarında azalmaktadır (Yiğit, 2011). Küre ilçesi de nüfusu azalan ilçelerden bir tanesidir.

Küre, Türkiye'nin Batı Karadeniz bölümünde yer alan Kastamonu ilinin küçük bir ilçesidir. İlçenin rakımı 950 m, yüzölçümü 540 km²'dir. İlçe merkezinin Kastamonu'ya olan uzaklığı 60 km'dir. En önemli akarsuyu Zemberekler Çayı ve Uzunöz Deresi'nin birleşerek oluşturduğu Küre İki Çayı'dır (Kaya,2019). Kastamonu'nun diğer ilçeleri ile çevrili olan Küre, kuzeyde İnebolu, güneyde Seydiler, batıda Azdavay ve kuzeydoğuda Bozkurt, güneydoğuda Devrekâni ile komşudur (Şekil 1).

Şekil 1: Küre İlçesi'nin Lokasyonu.

Adını verdiği Küre Dağları'nın yüksek tepeleriyle çevrili olan ilçe, oldukça engebeli topografyaya sahiptir. Bu dağların oluşturduğu yükselti ve bakı iklimi etkilemektedir, Küre'nin yıllık ortalama sıcaklığı 7,6 °C'dir. Ortalama yıllık toplam yağış miktarı 750 mm civarındadır (İbret vd. 2016). Yüksek dağları ve kısa mesafelerde değişiklik gösteren engebeli topografyası ilçede tarım alanlarını sınırlamaktadır. Dağlık ve sarp alanlardan oluşan ilçenin %65'ini ormanlar oluşturur. Sahip olduğu fiziki şartlar ilçede nüfusun yaşamsal faaliyetlerini zorlaştırmakta ve iklim ve ekonomik aktiviteler bakımından sıkıntı çeken nüfus göç etmeyi tercih etmektedir.

2. Araştırmanın Amacı, Yöntemi ve Önemi

Nüfus çalışmalarının çok eskilerden beri yapıldığı bilinmektedir. Günümüzde de nüfus ile ilgili çalışmalar devam etmektedir. Bu alandaki literatüre, Küre İlçesi'nin nüfusu üzerinde durulan bu çalışmanın katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Kastamonu'nun Küre ilçesinde çıkarılan bakır madeni sayesinde ilçe altın günlerini yaşamış fakat maden işletmesinin özelleşmesi ve nüfusun iş kaygısı yaşamaya başlaması fiziki şartların zorluklarıyla birleşince nüfus göç etmeye başlamıştır. Nüfus kaybeden bir ilçe olması yönüyle çalışmamızın konusu olarak belirlenmiştir. Yıllara göre nüfus verileri incelendiğinde ilçenin hem kır hem de ilçe nüfusunun azalmakta olduğu belirlenmiştir. Yapılan çalışmada Küre'nin nüfus özellikleri değerlendirilmiş, ilçenin neden nüfus kaybettiğinin gerekçeleri üzerinde durulmuş ve göç verileri incelenmiştir. Sonuç kısmında elde edilen verilere göre yorum yapılmış ve neler yapılabileceği hakkında önerilerde bulunulmuştur.

Çalışmanın gerçekleşmesinde literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Benzer ilçeler ve iller hakkında yapılan nüfus çalışmaları araştırılmış ve nüfus coğrafyasına ait kaynaklar konuya katkı sağlaması bakımından incelenmiştir.

Literatür taramasının yanı sıra çalışmada TÜİK nüfus verilerinden yararlanılmıştır. Veri tabanından elde edilemeyen bilgiler, çalışma alanımız olan il ve ilçe merkezli çeşitli kurumların kaynaklarından sağlanmıştır. Elde edilen veriler konuyu daha somut hale getirmesi bakımından tablo ve grafikler halinde sunulmuştur. Araştırılan göç kısmında ise, 2016,2017,2018,2019,2020 yıllarının Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminden (ADNKS) veri tabanındaki yaş grubu ve cinsiyete göre iller arası göç eden nüfus verileri, bölgelere ve illere göre göç aldığı- verdiği, net göç ve net göç hızı verileri, iller arası göç verilerinden faydalanılmıştır. Nüfusa kayıtlı olunan yer ve yaşanılan yer verilerinden nüfusun hareket yönü hakkında bilgiler edilmiştir. Elde edilen bu bilgiler ArcGIS programı kullanılarak

haritalandırılmıştır. Tüm veriler kullanılarak ilçenin demografik yapısı ve günümüzdeki durumu ortaya konmaya çalışılmıştır.

3. Bulgular

a. İlçenin Kısa Tarihi

Küre tarih boyunca Anadolu'da bakır madeninin çıkarıldığı en önemli yerlerden bir tanesi olmuştur. Kalkolitik Çağ'a adını veren bakır, günümüze kadar insanların kullandığı en önemli madenlerden olmuştur. Kastamonu ve çevresinde yerleşmeler Paleolitik döneme kadar inmesine karşın Küre'nin yerleşim tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Günümüze ulaşan eserlerden Paflagonya döneminden bu yana yerleşmelerin olduğu tahmin edilmektedir (İbret, 2007). İlçede bulunan eski aletler Bizans döneminde de madenlerin işletildiğini göstermektedir. 1292 yılında Candaroğulları beyliğinin egemenliğine geçmesi ile Küre tarihteki en hareketli dönemini yaşamıştır. Beylikler döneminde ilçe birçok eserle süslenmiştir. Bunlardan bazıları günümüzde hala ayakta kalan Hoca Akşemseddin Camii, İsmail Bey hamamı, Müderris hamamıdır. O dönemde çıkarılan bakır hâkimiyeti beyliklerde olmasına rağmen Osmanlıya aitti. Hatta Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'un fethi için kullandığı topların bakırının Küre'den gittiği bilinmektedir. Günümüzde farklı yerlerde sergilenmekte olan topların üzerinde yazan Küre-i Nühas bakır ocağı anlamına gelmektedir. İlçenin ismi de buradan gelmektedir. 1840 Tanzimat Fermanından sonra kurulan nüfus teşkilatına göre Küre 16 mahalleden oluşmaktaydı. Zamanla teknolojiye geri kalınması maden üretimini yavaşlatmış, 1898 ve 1913 yıllarında gerçekleşen iki büyük yangında ilçenin büyük kısmı yok olmuş birçok tarihi eser yanmıştır.

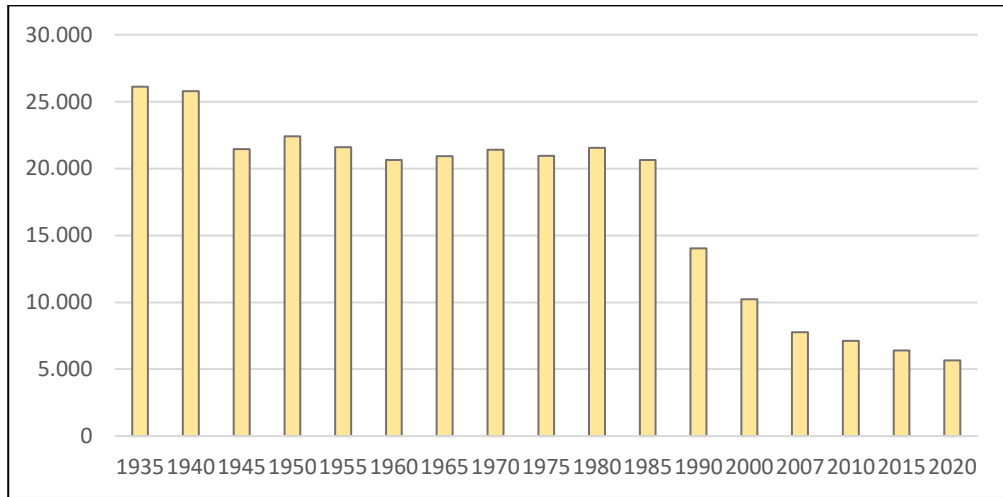
Küre, 1800'lü yıllarda Kastamonu'ya bağlı bir kadılık iken 1868 yılında tam teşekküllü bir nahiye olarak İnebolu'ya bağlanmıştır. Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasından sonra şapka inkılabını gerçekleştirmek üzere 25 Ağustos 1925 günü Kastamonu'ya gelen ulu önder Mustafa Kemal, bu ziyaret esnasında Küre'nin ilçe olması konusunda halka söz vermiştir. 26 Haziran 1926 yılında kabul edilen kanun ile Küre'nin ilçe olmasına karar verilmiştir. Yaşanan yangınlarda kayıtların yok olması sebebiyle kesin olarak bilinmese de ilçede 1800'lerde belediye teşkilatının var olduğu bilinmektedir.

İlçenin iki büyük yangın geçirmesi ve 1800'lerin sonlarına doğru maden işletmelerinin kapatılması sonucunda hayatın durmak üzere geldiği Küre'de Cumhuriyet'in ilanından sonra ilçe ilan edilmesi ile yeniden toparlanmaya başlamıştır. İlçenin sahip olduğu güzellikler kullanılmaya çalışılmış, büyük kısmı ormanların ekonomide katkı sağlaması amacıyla 1943 yılında Orman İşletme Müdürlüğü kurulmuştur. 1955 yılından itibaren maden işletmeye

açılmıştır. 1956 yılında Karadeniz Bakır işletmesi kurulmuş, 1986 yılında da Etibank adı altında bakır işletme tesisi kurulmuştur. İlçede ormancılık ve madencilik en önemli gelir kaynaklarını oluşturmuştur. Ancak son yıllarda maden işletmeciliğinin özelleşmesi ile ilçe ekonomisine getirisi azalmış, ekonomik açıdan sıkıntı yaşayan halk göç etmeye başlamıştır (www.kure.bel.tr).

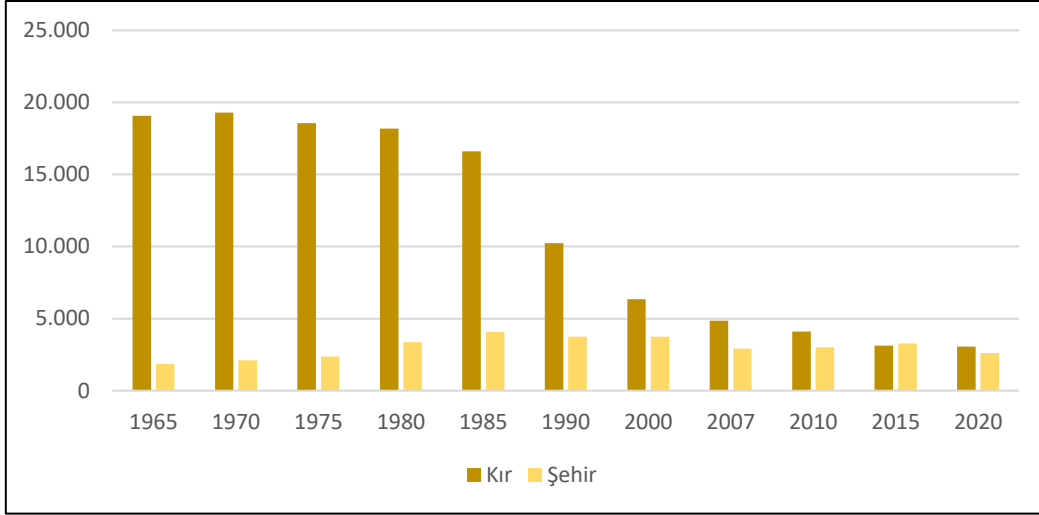
b. İlçenin Nüfusu

Küre'nin ilçe ilan edilmesinden sonra gerçekleştirilmeye başlanan sayım sonuçlarına bakıldığında ilk önemli değişim I. Dünya savaşı sonucunda nüfusun azalması ile 1935-1950 döneminde kendini göstermiştir. 1950- 1985 sayım dönemleri arasında ciddi bir değişim yaşanmadığı görülürken, 1990 yılında ciddi bir düşüş yaşandığı görülmektedir. 2000 yılından itibaren sürekli azalma yaşanan nüfus miktarı 2020 yılında 5.669 kişiye kadar düşmüştür (TÜİK,2021) (Şekil 2). Bu yıllarda yaşanan yoğun nüfus kaybının nedeni ilçenin dışarıya göç vermeye başlamasıdır. Ekonomik nedenlerin önemli rol oynadığı göç olgusunun gerçekleşmesinde, daha gelişmiş imkânların olduğu illerde yaşama isteği de yer almaktadır. Göç edilen iller genelde daha gelişmiş büyük illerin bulunmasından dolayı ülkenin batısı yönünde gerçekleşmiştir. Küre'den ciddi oranda göç alan diğer bir il ise bağlı olduğu Kastamonu ili olmuştur. Küre'deki kırsal nüfus oldukça azalmıştır (Şekil 3).

Şekil 2: Yıllara Göre Küre'nin Nüfus Dağılımı, TÜİK 2021.

1990'larda yaşanan nüfus kaybında, Ağlı'nın Küre'den ayrılıp bir ilçe statüsü kazanması etkili olmuştur (Ersizlerdere Köy Tasarım Rehberi, 2015).

Şekil 3: Yıllara Göre Küre'nin Kır- Şehir Nüfus Dağılımı

Kırdan şehirlere yaşanan göçlerin sebebi olarak, kırsal alanlardaki altyapı yetersizliği, toprak ve gelir dağılımındaki dengesizlikler, tarımda makineleşmenin artması ile birlikte insan gücüne olan ihtiyacın azalması itici faktörler gösterilebilir. İllerin sahip olduğu çekici faktörler, istihdam imkânları, sanayileşme gibi imkânlar olanakları kısıtlı olan ilçeden göçü kaçınılmaz kılmaktadır (Tandoğan, 1998).

Tablo 2: Küre İlçesi'nin Yıllara Göre Kır-İlçe Nüfusları.

Yıl	Kır	İlçe
1965	19.072	1.851
1970	19.303	2.098
1975	18.563	2.378
1980	18.175	3.377
1985	16.604	4.087
1990	10.227	3.749
2000	6.343	3.749
2007	4.850	2.916
2010	4.106	3.006
2015	3.126	3.279
2020	3.055	2.614

Kır nüfusu 1965 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımında 19.072'dir ve toplam nüfus içerisinde %91'lik bir paya sahiptir. 2000 yılında 6.343'e düşen kır nüfusunun toplam nüfus içerisindeki payı %62'ye düşerek gerilemeye başlamıştır. Yıllar içerisinde gittikçe azalan kır nüfusu 2020 yılında 3.055 kişi olmuştur ve toplam nüfus içerisindeki oranı %53,8 'dir (Tablo 2).

İlçe nüfusuna baktığımızda, 1965 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımında nüfusun 1.851 olduğu ve toplam nüfus içerisinde %8,8'lik orana sahip olduğu görülmektedir. 2000 yılında 3.749'a çıkan ilçe nüfusunun toplam nüfus içerisindeki oranı %36'ya yükselmiştir. 2020 yılında ise tekrar gerileme yaşayarak 2.614 olmuştur, verilen göçler nedeniyle hem kır nüfusunda hem ilçe nüfusunda yaşanan düşüşten dolayı, ilçe nüfusunun toplam nüfus içerisindeki payı %46 olmuştur.

Kır ve ilçe nüfuslarının yıllar içerisindeki seyrine bakıldığında, kır nüfusunun 1990'lı yıllara kadar ilçe nüfusundan çok fazla olduğu görülmektedir. 2000 yılından sonra genel olarak ilçe nüfusunda yaşanan düşüş, bu yıllardan sonra kır-şehir nüfus oranlarının yakın olmasına sebep olmuştur. Günümüzde Küre ilçesine bağlı toplam 34 köy bulunmaktadır. En fazla nüfusa sahip köyler Çay bükü ve Ersizlerdere köyleridir. En az nüfusa sahip olan köy ise 22 kişi ile Güney köyüdür (Tablo 3).

Tablo 3: Küre İlçesi'ne Bağlı Olan Köylerin Toplam Nüfusu ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Köy Adı	Toplam Nüfus	Erkek Nüfus	Kadın Nüfus	Köy Adı	Toplam Nüfus	Erkek Nüfus	Kadın Nüfus
Afşargüney Köyü	25	13	12	Güney Köyü	22	15	7
Afşarımam Köyü	78	39	39	İğdir Köyü	103	48	55
Ahmetbeşe Köyü	25	14	11	İkizçiler Köyü	80	39	41
Alacık Köyü	117	57	60	İmralı Köyü	72	36	36
Avcıpınarı Köyü	58	33	25	Karadonu Köyü	57	28	29
Belören Köyü	31	15	16	Karaman Köyü	68	31	37
Beşören Köyü	127	62	65	Kayadibi Köyü	205	107	98
Beyalan Köyü	47	25	22	Kesepınar Köyü	103	48	55
Bürüm Köyü	46	21	25	Koyunkırtık Köyü	65	32	33
Camili Köyü	82	38	44	Kozköy Köyü	50	27	23
Canbaz Köyü	35	15	20	Kösreli Köyü	92	48	44
Çat Köyü	89	53	36	Köstekçiler Köyü	67	30	37

Çatak Köyü	88	40	48	Sarpun Köyü	44	22	22
Çaybükü Köyü	264	136	128	Sipahiler Köyü	90	52	38
Ersizler Köyü	103	58	45	Taşpınar Köyü	70	37	33
Ersizlerdere Köyü	228	116	112	Topçu Köyü	234	125	109
Güllüce Köyü	108	54	54	Uzunöz Köyü	82	43	39

Kaynak: TÜİK, 2021.

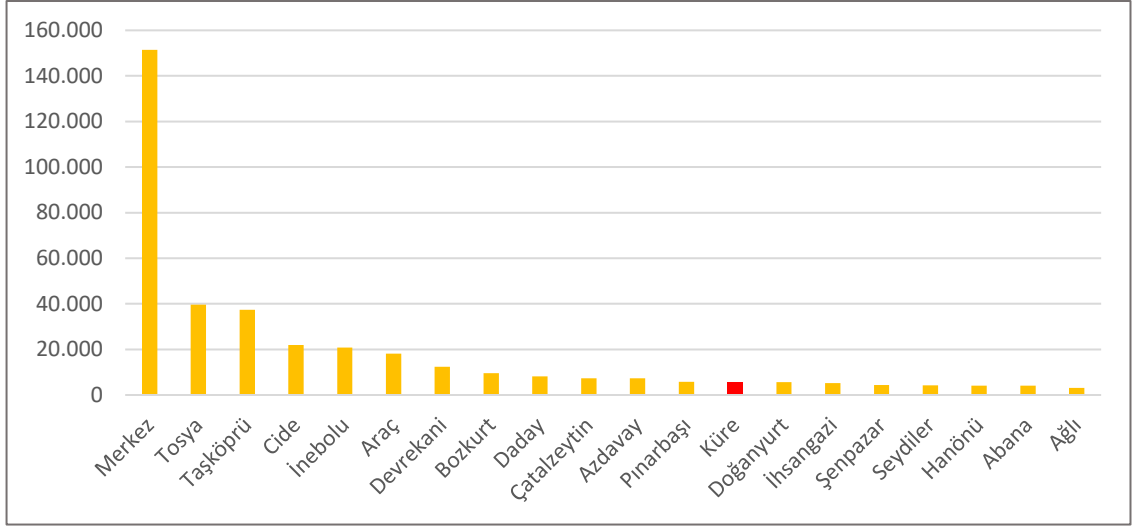
Tablo 4: 1965-2020 Yılları Arası Bölge Nüfusu

	Küre	Kastamonu	TR82	Türkiye
1965 Nüfus Sayımı	20.923	441.638	958.413	31.391.421
1970 Nüfus sayımı	21.401	446.601	973.623	35.605.176
1975 Nüfus sayımı	20.941	438.243	971.316	40.347.719
1980 Nüfus Sayımı	21.552	450.946	985.624	44.736.957
1985 Nüfus Sayımı	20.631	450.353	994.457	50.664.458
1990 Nüfus Sayımı	14.026	423.611	967.893	56.473.035
2000 Nüfus Sayımı	10.223	375.476	871.405	67.803.927
2010 Nüfus Sayımı	7.112	361.222	743.029	73.722.988
2020 Nüfus Sayımı	5.669	376.377	785.265	83.614.362

Kaynak: TÜİK, 2021.

Türkiye, TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop) Bölgesi, Kastamonu ve Küre ilçesinin 1965 yılından günümüze kadar olan nüfus değişimleri incelendiğinde, Küre nüfusunda 1990 sonrası dalgalanmalar yaşandığı görülmektedir (Tablo 4). Türkiye genelinde, TR82 Bölgesi'nde ve Kastamonu ili genelinde yaşanan nüfus değişim oranlarına bakıldığında düzenli bir artış ve azalış seyretmiştir. Küre ilçesinin yıllar içerisindeki ani nüfus düşüşleri dikkat çekmektedir.

1990 yılına kadar aynı seyrinde devam eden nüfus değerleri, bu tarihten sonra hızlı düşüş yaşayarak günümüzdeki rakama gerilemiştir. Yaşanan bu düşüşün sebebi olarak, 1990 yılında ilçe, belde ve köy sınırlarının değişerek yeni ilçelerin oluşması gösterilmektedir. Bölgede ve ilçede yaşanan genel nüfus azalmasının nedeni ise verilen göç miktarı ile alakalıdır.

Şekil 4: Kastamonu ilçelerinin nüfus sıralaması.

Kastamonu'ya bağlı olan 20 ilçe arasında Küre, sahip olduğu 5.669 kişi ile 13. sırada yer almaktadır (Şekil 4). 2020 nüfus sayımlarına göre en kalabalık ilçe Merkez, en az nüfusa sahip ilçe Küre'den ayrılarak ilçe olan Ağlı'dır. Küre 'den hemen sonra gelen Doğanyurt'ta nüfus 5.638, İhsangazi'de 5.219, Şenpazar'da 4.402, Seydiler'de 4.196, Hanönü'nde 4.137, Abana'da 4.049 ve Ağlı' da 3.045'tir.

i. Nüfusun Başlıca Özellikleri

Küre ilçesinin kadın- erkek nüfusunun yıllara göre dağılımına bakıldığında, erkek nüfusunun kadın nüfusundan fazla olarak seyir ettiği görülmektedir (Tablo 5). Nüfusun genel olarak azalma yaşadığı dönemlerde, birbirlerine yakın rakamlara sahip olan cinsiyet nüfuslarının her ikisinde de düşüş yaşanmıştır. Bu durum ilçede yaşanan göç olgusunun kişi bazında olmayıp aile bazında gerçekleşmesinden kaynaklanmaktadır.

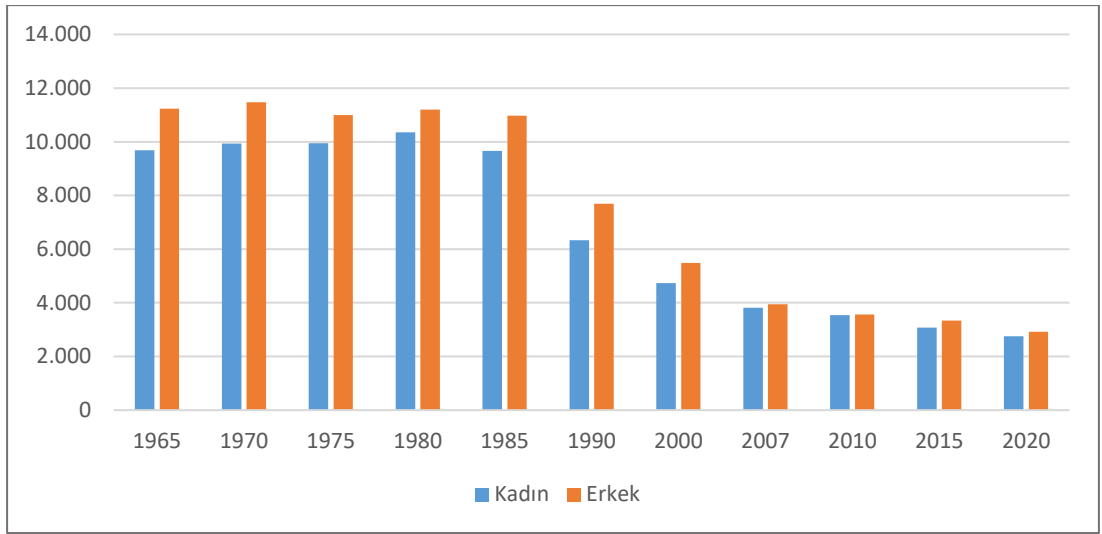
Tablo 5: Yıllara Göre Kadın- Erkek Nüfusları

Yıl	Kadın	Erkek
1965	9.685	11.238
1970	9.933	11.468
1975	9.948	10.993
1980	10.352	11.200
1985	9.663	10.968
1990	6.336	7.690
2000	4.734	5.489
2007	3.815	3.951
2010	3.543	3.569
2015	3.070	3.335

2020	2.748	2.921
------	-------	-------

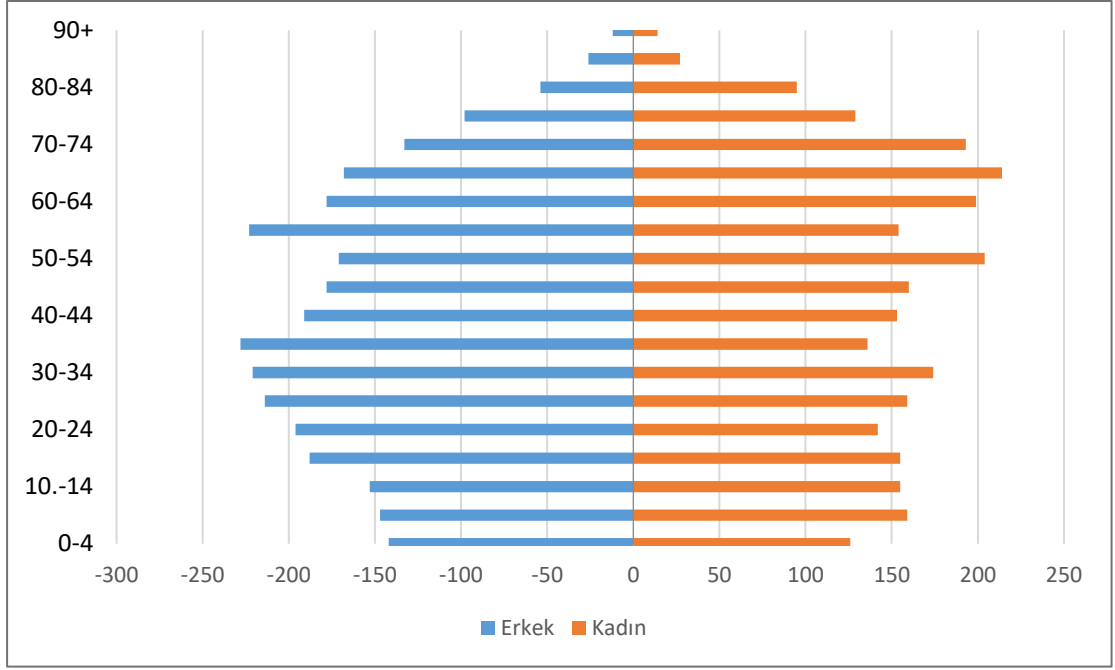
Kaynak: TÜİK, 2021

1000 veya 100 kadın başına düşen erkek nüfusu olarak tanımlanan cinsiyet oranını yaşanan göçler, savaşlar, doğumlar, ölümler etkilemektedir (Tümertekin, 1994: 185). İlçede cinsiyet oranlarına bakıldığında, 1965 yılında cinsiyet oranının %116, 2000 yılında %115, 2020 yılında %106 olduğu belirlenmiştir. Cinsiyet oranı hep %100' ün üzerinde elde edilmektedir. Bu durumun nedeni ilçede erkek nüfusunun her daim kadın nüfusundan fazla olmasıdır (Şekil 5).

Şekil 5: Yıllara Göre Kadın- Erkek Nüfusları

Nüfus piramitleri nüfusun yaş ve cinsiyet durumunun yıllar itibariyle gelişimine dair önemli bilgiler vermektedir. Doğumlar, ölümler, göçler ile ilgili bilgiler nüfus piramitlerinden elde edilebilir. Dar aralıklı yaş grubunda 0-4, 5-9, 10-14, 15-19 arası yaşa sahip kişilerden bahsedilirken geniş aralıklı yaş grubunda, 0-14, 15-64, 65+ üzeri yaşa sahip kişilerden bahsedilmektedir. Nüfusun bu şekilde gruplara göre belirlenmesi çalışma çağındaki nüfusun tespiti ile çalışma ortamları, ya da genç nüfusun tespiti ile eğitim hizmetleri vb. bilgilerin belirlenmesi ve o doğrultuda çalışmalar yapılması açısından önemlidir.

Şekil 6: Küre'nin Nüfus Piramidi

Kadın nüfusuna baktığımızda, 40-44 yaş grubuna kadar gerileme yaşandığı görülmektedir. Erkek nüfusunda, kadın nüfusuna oranla orta yaş grubundaki gerilemeden çok fazla bahsedilemese de her iki grupta da ortanca yaş grubundaki nüfusun az olması dikkat çekmektedir.

Küre ilçesinin dar aralıklı yaş grubuna baktığımızda, gerileme yaşandığını görmekteyiz. Bu durum ilçede doğum oranlarının az ve dolayısıyla genç nüfusun fazla olmadığını bildirmektedir. İlçede iş ve eğitim olanaklarının sınırlı olması, dar aralıklı nüfusun fazla olmamasını destekleyen bir durumdur.

Geniş aralıklı yaş grubunda ise 65 yaş üzeri kişilerin fazla olduğu görülmektedir. İlçenin nüfus piramidinden elde edilen sonuçlar doğrultusunda görülmektedir ki iş imkânlarının ve yaşamsal diğer faaliyetlerin az olduğu ilçede, genç ve orta yaş grubundaki nüfus az, iş gücü gerektirmeyen ve şartların tatmin ettiği yaşlı nüfus fazladır.

c. İlçe Ekonomisi

12 yaş üzerindeki nüfusu temel alarak elde edilen ekonomik faaliyet kollarına göre nüfus dağılım verileri incelendiğinde, ilçe geçiminin öncelikle madencilik ve taş ocakçılığına dayandığı görülmektedir. İlçede yaşayan vatandaşlara ekonomik faaliyet alanı sağlayan diğer sektör toplum hizmetleri ile sosyal ve kişisel hizmetlerdir (Tablo 6). Verilerden de anlaşılacağı üzere ilçenin ekonomisi bulunduğu konum, iklim ve sahip olduğu topografik şartlardan ötürü tarım ve hayvancılığa dayalı değildir. İlçe genelinde tarım topraklarının ilçe yüzölçümün

%9,6'sı oranında olması, çevre koşullarından dolayı verimliliğin de az olması, tarıma dayalı bir ekonomik sürekliliği mümkün kılmamaktadır (Ersizlerdere Köy Tasarım Rehberi, 2015). Temel geçim kaynağını tarım ve hayvancılığın oluşturmadığı kırsal nüfus, engebeli ve dağlık alanlarda faaliyetlerini sürdürmek durumunda kalmışlardır (Aylar, 2009). Yöre halkı ormandan açılmış yamaçlar üzerinde iklimin fırsat verdiği ölçüde az miktarda tarım yapabilmektedir.

Tablo 6: Ekonomik faaliyet kollarına göre nüfusun dağılımı.

	Toplam	Erkek	Kadın
Ziraat, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	20	16	4
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	337	317	20
İmalat Sanayii	72	58	14
Elektrik, Gaz ve Su	14	14	
İnşaat	83	82	1
Toptan ve Perakende Ticaret, Lokanta ve Oteller	181	162	19
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	48	47	1
Mali Kurumlar, Sigorta, Taşınmaz Mallara Ait İşler ve Kurumları, Yardımcı İş Hizmetleri	24	14	10
Toplum Hizmetleri, Sosyal ve Kişisel Hizmetler	250	204	46

Kaynak: TÜİK, 2000.

Orman faaliyetleri ve bakır madeni işletmeleri dışında gelir elde etme seçeneği bulamayan yöre halkı, kısıtlı olan ekonomik faaliyetlere yaşamı zorlaştıran doğal çevre koşullarının da eklenmesiyle gelişmiş illere göç etmektedir.

Tablo 7: Küre İlçesi'nde Yıllara Göre Tarım Alanlarının Dağılımı.

Yıl	Toplam (Daa)	Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler	Nadas	Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri
2014	6,747	3,463	3,075	209
2015	6,310	3,441	2,66	209
2016	4,355	3,705	395	255
2017	5,396	4,385	400	611

2018	4,628	3,461	550	617
------	-------	-------	-----	-----

Kaynak: Kastabil.gov.tr

Sahip olunan tarım alanlarına bakıldığında en çok tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin yetiştirildiği görülür. Sınırlı alanlarda ve sınırlı ürünlerle tarım yapıldığından dolayı ekonomik getirisi düşüktür, yöre halkı kendi ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Mevcut tarım alanlarında yıllar içerisinde azalama yaşandığı görülmektedir. Yetiştirilen tarım ürünlerinin sınırlı olması ve tarım alanlarında yaşanan azalma ile ekonomik gelir üzerindeki katkısının az olması nüfusun yeni imkân arayışına girmesinde ve göç etmesinde etkili olan faktörlerdendir. (Tablo 7).

d. Göçler

Bir yerleşim yerinde yaşayan nüfusun, devamlı yaşadıkları yerleri bireysel ya da aile olarak terk ederek, geçici veya devamlı yaşamak amacıyla farklı yerlere gitmesi göç olarak tanımlanır. Nüfusun belirleyici özelliklerinden birisi olan göç olgusu, sosyal, siyasal, ekonomik sebeplerden kaynaklanabilir (Doğanay vd. ,2016). Tümertekin'e göre göç, kır ve kent gibi yerleşmelerden diğerlerine yerleşmek amacıyla yapılan nüfus hareketleridir (Tümertekin,1973). Deniz'e göre ise göç nüfusun yer değiştirme olayıdır ve dünya var oldukça da bu süreç, doğal olarak devam edecektir. Göç, bazen bir ülkenin doğumu (ABD), bazen dünyanın kaderini değiştiren bir olgu (Kavimler Göçü), bazen de Filistin'e Yahudi göçünde olduğu gibi çatışmaların kaynağı olabilmektedir. Göç, bazıları için de (insan tacirleri ve kaçakçılar) bir geçim kaynağı olabilmektedir (Deniz vd. ,2009). Göçler çeşitli şekillerde gerçekleşmektedir. Günümüzde en sık görülen göç türleri, kırsal alanlardan kent alanlarına yapılan göçlerdir.

Göç olayının gerçekleşmesinin nedenleri çeşitli olabilmektedir. Başel'e göre göçü doğuran temel sebepler; Genel nüfus içinde genç nüfusun kalabalık olması, tarım kesiminde görülen açık ve gizli işsizlik, entansif tarıma geçiş, eğitim durumunda ve hayat tarzında görülen iyileşme ve ilerleme, eğitim yoluyla meslek edinme, refahın artışı, kan davaları, geniş aile otoritesinden kurtulma eğilimidir. Bunların yanı sıra; ulaştırma ve iletişim ağının genişlemesi ve haberleşme araçlarının yaygınlık kazanması, mevsimlik göçler, doğal afetler sebebiyle gerçekleşen göçler, çocuklar için daha iyi bir eğitim arzusu, siyasal sebepler, terör ve mezhepsel çekişmeler başlıca göç sebepleri olarak sıralanabilir (Başel, 2007). Bu şekilde genel anlamda göçün sebeplerinden bahsedilmeye çalışılmıştır.

Göç alan merkezlerden ziyade göç veren bölgelerimizin koşullarından bahsettiğimiz bölümümüzde, göç veren Küre ilçesinin sahip olduğu imkânsızlıklar ön plana çıkmaktadır. Günümüzde göç olgusunun temel nedeni olarak öncelikle nüfusun yaşadığı bölgedeki ekonomik ve sosyal imkânların yetersizliğinden bahsedilmektedir. Dolayısıyla göç hareketi, bir yerleşmenin nüfus özelliklerinin yanı sıra sosyo-ekonomik özelliklerini de belirlemesi açısından önem taşımaktadır.

Küre ilçesinde de aynı durum söz konusudur. Kırsal kesimden kentlere doğru gerçekleşen bu göç hareketinde, temel geçim kaynakları ile burada yaşayan insanlar arasındaki dengenin bozulmuş olması gösterilebilir (Bulut,2000). Ekonomik alanda yaşanan yetersizlikler, çeşitliliğin az olması, doğal ortamın da neden olduğu olumsuzluklar ile birleşince ilçeden il merkezine ve farklı illere göç yaşanılmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Yaşanan göç olgusunun doğal sonucu olarak ilçe nüfusunda ciddi oranda düşüş yaşanmaktadır.

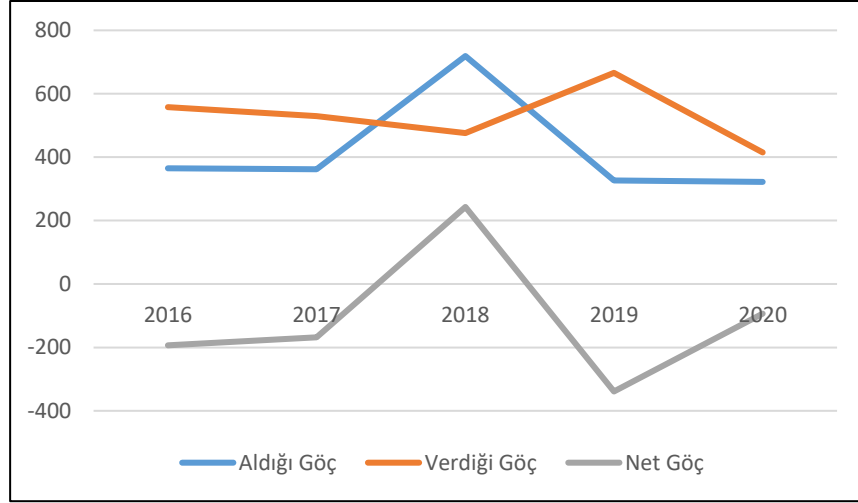
Küre ilçesinden il merkezine ya da önce küçük illere daha sonra oradan da büyük illere gerçekleşen göç söz konusudur. Çalışma çağına gelen nüfus önce civarda iş bulabileceği küçük illere göç eder. Zamanla bu illerdeki çalışma alanları sınırlı hale gelince daha büyük illere göç eder. Bu şekildeki göçlere kademeli göç denir (Şahin vd. ,2004, aktaran, Arıbaş vd., 2007).

Tablo 8: Küre'nin Yıllara Göre Aldığı-Verdiği Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı

	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
2016	365	558	-193	-30,75
2017	362	530	-168	-28,18
2018	719	476	243	40,52
2019	327	666	-339	-57,04
2020	322	415	-93	-16,27

Kaynak: TÜİK, 2021.

Son yıllarda aldığı ve verdiği göç miktarlarına baktığımızda 2018 yılı dışındaki tüm yıllarda ilçe düzenli olarak göç vermektedir. 2018 yılında aldığı göç miktarının fazla olmasının, gerçekleşen yerel seçimler ile alakalı olduğu düşünülmektedir.

Şekil 7: Küre'nin Yıllara Göre Aldığı-Verdiği Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı

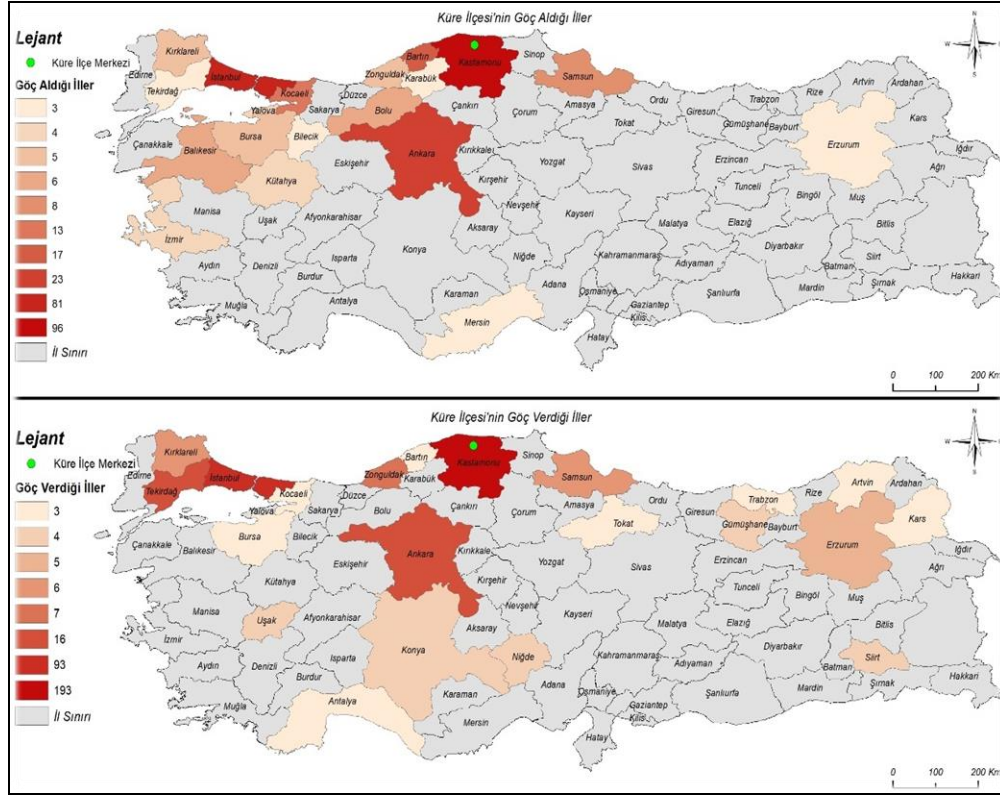
2000 ve 2020 yıllarındaki nüfus artış hızlarını incelediğimizde ilçenin nüfus kaybetme eylemi içerisinde olduğunu net bir şekilde görmekteyiz. 2000 yılında 10.223 olan kır ve kent nüfusu aradan geçen yirmi yılda neredeyse yarı yarıya azalmış ve 2020 yılında 5.669'a düşmüştür. Gerçekleşen göç olgusu son yıllarda kırsal nüfusta şehir ilçe nüfusundan daha fazla yaşanmaktadır.

Tablo 9: Küre'de Nüfus Artış Hızı

	Toplam	Şehir	Köy	Yıllık nüfus artış hızı (%)
2000	10.223	3.880	6.343	-25,03
2020	5.669	2.614	3.055	-18,4

Kaynak: TÜİK, 2021

Küre'nin en çok göç aldığı ve göç verdiği illerin başında bağlı olduğu Kastamonu gelmektedir (Şekil 8). En çok göç verdiği iller başta İstanbul ve Ankara olmak üzere Türkiye'nin çeşitli bölgelerine dağılmış durumdadır. Göç aldığı illere bakıldığında ise Marmara Bölgesi'nin ve İç Anadolu Bölgesi'nden özellikle yine Ankara'nın ilk sırada olduğu görülmektedir.

Şekil 8: Küre'nin En Çok Göç Aldığı ve Göç Verdiği İller.

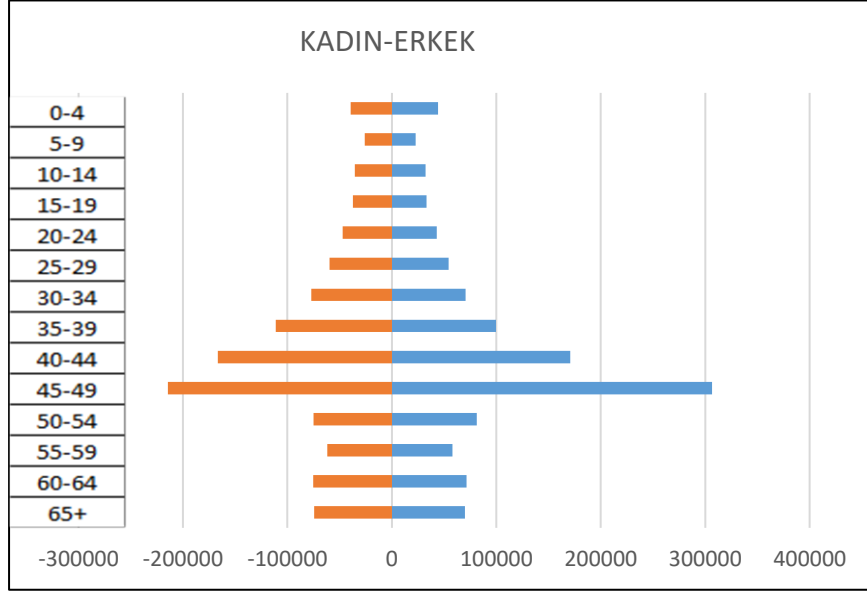
Kırsal nüfusun ilçe merkezine yapmış olduğu göçlerle ilçe nüfusu artarken, ilçeden il merkezi başta olmak üzere dışarıya verilen göçlerle nüfus azalmaktadır. Aynı zamanda Küre'ye bağlı olup farklı illerde yaşamaya başlayan nüfus artarken, Küre'ye bağlı olup toplam nüfus içerisinde Küre'de yaşayanların sayısı azalmaktadır (Çoban,2016).

Küre için göç sebepleri incelendiğinde, iş bulma- iş arama sebepleriyle yapılan göçlerin ilk sırada geldiği görülmektedir. Hane halkı fertlerinden birine bağlı olarak göç etme sebebi ise buna bağlı olarak en çok karşılaşılan göç sebebidir (Şimşek, 2018).

İlçeden göç eden nüfusun yaş ve cinsiyet yapısı incelendiğinde, en fazla göç eden nüfusun genç ve orta yaş grubunda gerçekleştiği görülmektedir. Ekonomik kaygı ve sıkıntı yaşayan çalışma çağındaki nüfus ilçeden göç etmek zorunda kalmaktadır. 20-24 yaştan itibaren başlayan göç dalgası 45-49 yaş grubunda fazlalaşarak 50-54 yaş grubunda tekrar düşüş yaşamıştır (Şekil 9).

İlkokul ve ortaokulu ilçede tamamlayabilen genç nüfus, lise ve lisans eğitimi amacıyla ilçe dışını tercih etmeye başlamaktadır. Çocukluktan gençliğe evrilen bireylerin bu dönemde ilçede sosyo- kültürel imkanlarının sınırlı olması hatta neredeyse olmaması lise çağından

itibaren dışarıya göçü beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla 15-19 yaş aralığından itibaren göç eden nüfus oranının artması olağandır.

Şekil 9: Yaş grubu ve cinsiyete göre iller arası göç eden nüfus.

Göç oranı az olan yaşlı yaş grubunun ekonomik kaygı yaşamadan emekli maaşıyla hayatını devam ettirebilmesi, sosyal açıdan fazla beklenti içerisinde olmadıklarından memleketlerinden ayrılmama duygusu içerisinde burada yaşamaya devam ettikleri bilinmektedir.

Göç eden nüfusun cinsiyet dağılımına bakıldığında, genel olarak eşit bir dağılım görülse de 45-49 yaş aralığındaki erkek nüfusun kadın nüfusundan biraz fazla olduğu görülmektedir. Bu yaş aralığındaki erkek nüfusun göç olgusunun fazla olması iş arama-bulma amacıyla ilçe dışına gidilmesinden kaynaklanmaktadır. Genel olarak kadın- erkek eşit dağılıma sahip olan göç eden nüfus, aile fertlerinden birine tabi olma yoluyla göç edilmesinden kaynaklanmaktadır.

4. Sonuç ve Öneriler

Kastamonu'nun Küre ilçesinde nüfus özelliklerini incelediğimizde karşılaştığımız çıkan sonuç, ilçeden dışarıya verilen göç hareketleri sonucunda nüfusta yaşanmakta olan azalmadır. İlçenin neden bu kadar göç vermeye başladığını sorguladığımızda ise karşımıza ilk olarak neredeyse ilçenin tek ekonomik kaynağı olan madencilik ve ormancılık faaliyetlerinin ilçe ekonomisi açısından yetersiz kaldığı çıkmaktadır. 1955 yılında işletmeye açılan madenin, son yıllarda yaşanan genel politikalar ve özelleştirme sebebi ile ilçede ekonomik olarak önceki kadar etkili olmadığı söylenebilir. Özelleştirme süreci maden işletmesinin 2004 yılında Cengiz

Holding tarafından devir alınması ile başlamaktadır. Bu tarihten itibaren birçok aile iş imkanlarının eskisi kadar rahat ve tatmin edici olmaması sebebi ile diğer illere göç etmeye başlamıştır.

İnsanların göç etme sebeplerinin başında ekonomik anlamda yaşanan sıkıntılar gelse de bunu destekleyen farklı faktörler de bulunmaktadır. Engebeli bir topografyaya sahip olan ilçede tarım, hayvancılık faaliyetleri kısıtlı olarak yapılabilmektedir. İstenilen ürünün yetiştirilememesinde yüksek rakıma sahip olması sonucunda iklimin sert olması da etkilidir. Ayrıca ilçeye ulaşımın zor olması da yine bu şartlara bağlı olan bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.

İlçede genç nüfus için sıkıntı yaşanan diğer bir durum iş imkanları kadar eğitim imkanlarının da yetersiz olmasıdır. Aileler genellikle ilkokul ya da ortaokuldan sonra, çocuklarının daha kaliteli ve verimli eğitim alabilmesi amacıyla büyük illere göç etmektedir. Gençlerin üniversite eğitimi amacıyla farklı illeri tercih edip mezun olduktan sonra dönmemeleri de ilçe de genç nüfusun az olmasına neden olmaktadır.

Sağlık alanında yaşanan yetersizliklerden dolayı ilçe nüfusu büyük illere göç etmektedir. Kastamonu, Ankara ya da İstanbul bunların başında gelmektedir.

Yaşamsal faaliyetlerini gerçekleştirebilmek için birçok sıkıntı çeken nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak ve ilçede kalıcı olabilmelerini sağlamak amacıyla nüfus sayısını artırıcı çeşitli önlemler alınmalıdır. Burada nüfusun istihdam etmesini sağlayacak yatırımların yapılması gerekmektedir. Sahip olduğu orman ve doğal güzellikler daha iyi değerlendirilmeli ve turizm amaçlı girişimlerde bulunulmalıdır. Orman ürünlerinin işletmeciliğini yapacak sanayi tesisleri kurulabilir, bu ürünler farklı alanlarda tanıtılabilir ve pazarlanabilir. Çünkü sanayi tesisleri bir yerleşmenin büyümesindeki en önemli faktördür (Yiğit, 2011). Yine ilçeye kamu ve özel kurumların yatırım yaparak ilçedeki iş sorununa çözüm getirmeleri gerekmektedir.

Kısaca Küre ilçesinin diğer ilçelerle arasındaki farkın kapanması ve göç vermemesi adına, ilçenin sosyo-ekonomik şartlarının iyileştirilmesi ve şehirsiz imkanların geliştirilmesi gerekmektedir. Tarım, ormancılık, turizm ve maden alanlarına daha çok yatırım yaparak ilçenin gelişmesi desteklenebilir. İlçede bulunan meslek yüksek okuluna bu alanlarla ilişkili bölümler getirilerek mezuniyet sonrasında gençlerin aynı alanda iş imkanlarının artırılması nüfusu kalıcı olması açısından etkili olabilir.

Kaynakça

Akbulut, G., (2007). Sivas İlinin Başlıca Nüfus Özellikleri, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(1), 83-100.

Arıbaş, K., Öcal T., (2007). Bucak ilçesinin nüfus coğrafyası, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 12, (17).

Aylar, F., (2009). Hamamözü İlçesinde Yükselti Basamaklarına Göre Kırsal Nüfus Dağılışı, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(1) 269-278.

Başel, H., (2007). Türkiye’de nüfus hareketlerinin ve iç göçün nedenleri, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 0(5).

Bulut, İ., (2000). Yozgat’ın Nüfus Özellikleri, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 6(4).

Çoban, A., (2016). Çorum’un Nüfus Coğrafyası Özellikleri, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 33, 410-438.

Deniz, O., Etlan, E., (2009). Kırdan kente göç ve göçmenlerin uyum süreci üzerine bir çalışma; Van örneği, *Uluslararası insan bilimleri dergisi*, 6(2),472-497.

Doğanay, H., (1997). *Türkiye Beşerî Coğrafyası*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Doğanay, H., Orhan, F., (2016). *Türkiye Beşerî Coğrafyası*, Ankara: Pegem Akademi.

İbret, Ü., (2007). *Küre Bakır Diyarının Coğrafyası*, Ankara: Aktif Yayınevi.

İbret, Ü., Cansız E., (2016). Kanyon turizmi ve eko turizm açısından değerlendirilmesi gereken bir yöre: küre Ersizlerdere- Karacehennem kanyonu, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 34, 107-117.

Kaya, G. (2019), Küre Bakır Madeni (1800-1821), *Alinteri Sosyal Bilimler Dergisi (ASOBİD)*, 3 (2), 121-143, Doi: 10.30913.

Şimşek, O., (2018). Iğdır İlinin Nüfus Özellikleri, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 5(14), 180-210.

Tandoğan, A., (1998). *Demografik Temel Kavramlar ve Türkiye Nüfusu*, Trabzon: Lega Yayınları.

Tümertekin, E., (1973). *Türkiye’de Kentleşme ve Kentsel Fonksiyonları*, İ.Ü. Edebiyat Fak. Mat., İstanbul, 20-21.

Tümertekin, E., (1994). *Beşerî Coğrafya*, İstanbul: Fakülte Yayınları.

Yazıcı, H., (1997). *Orta Sakarya Vadisi’nin Coğrafi Etüdü Yenice-Alpagut Arası*, Atatürk Üniversitesi, 78(19).

Yiğit, K. G., (2011). Ovacık (Karabük) İlçesinin Nüfus Özellikleri, *Turkish Studies*, 6/2, 523-536.

<https://kure.bel.tr/kisacaKure.aspx>

KÜRE DAĞLARI MİLLİ PARKI ÇEVRESİNDEKİ YERLEŞİM YERLERİNİN ve NÜFUSUN COĞRAFI DAĞILIMI

Doç. Dr. Celalettin DURAN

Kastamonu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü

cduran@kastamonu.edu.tr

ORCID: 0000-0002-6864-5564

Öz

Küre Dağları Milli Parkı (KDMP), Bartın ve Kastamonu illerinin idari sınırları arasındadır. KDMP çevresindeki yerleşimler de, bu iki ile bağlı ilçelerin köylerinden oluşur. Bu köylerin ve barındırdıkları nüfusun fizyografik özelliklere göre dağılımı ve bazı önemli doğal oluşumlara yakınlıkları, çalışma kapsamında incelenmiştir. Coğrafi Bilgi Sistemleri yardımıyla dağılım, yoğunluk ve yakınlık analizleri gerçekleştirilmiştir.

Milli Park, beş farklı koruma statüsündeki alt bölümlerden oluşan sınırlara sahiptir. Yerleşim yerleri, sadece tampon bölümde ve bu sınırlara 1 km mesafede yer alır. Toplam köylerin sayısı 127 adettir. Bu yerleşim yerlerinin 2020 yılı toplam nüfusu, 25780 kişidir. Nüfusta (2008-2020 arası) genel bir azalma eğilimi/göç olgusu vardır. Yerleşimler; 300-600 m arası yükseltilerde, 6-20 derece arası eğimde, güneye dönük alanlarda ve denizden 10-20 km uzaklıktaki mesafelerde daha fazla kurulmuştur. Önemli doğal oluşumlara (Mağara, Kanyon ve Şelale) yakınlıklarına göre yerleşmeler, düzensiz dağılmıştır. Milli parkın batısındaki akarsu hatları ve karayoluna yakın, ekonomik faaliyete imkân veren kesimlerde, yerleşim yeri ve nüfus yoğunluğu yüksektir.

Anahtar Kelimeler: Küre Dağları, Milli Park, Yerleşme, Nüfus.

GEOGRAPHICAL DISTRIBUTIONS of THE SETTLEMENT SITES and POPULATION around THE KURE MOUNTAINS NATIONAL PARK

Abstract

Kure Mountains National Park (KDMP) is located the between Bartın and Kastamonu province boundaries. The settlements around the KDMP consist of the villages of districts belonging to these two provinces. The distribution and the population of these villages according to physiographic characteristics and their proximity to some important natural formations were carried out within the aim of this study. Distribution, density and proximity analysis were examined using Geographical Information Systems.

The National Park has boundaries consisting of five sub-sections with different protection statuses. Settlements are located only in the buffer zone and within 1km from these borders. The total number of village settlements is 127. The total population of these settlements (in 2020) is 25780 people. There is a general downward trend/migration phenomenon in the population (between 2008-2020). Settlements were founded much more at 200-600 m altitudes, in the 6-20 degree slope group, on the southern facing slopes and at distances between 10-20 km from the sea. The settlements according to proximity to important natural formations (Cave, Canyon and Waterfall), are irregular. In the west of the national park, the areas close to the streamlines and the roads, which allow economic activity, the number of settlements and population increases.

Keywords: Kure Mountains, National Park, Settlements, Population.

1. Giriş

İnsan, içinde bulunduğu ekosisteme doğrudan ve dolaylı olarak çok çeşitli müdahalelerde bulunmaktadır. Özellikle işlemeli tarımın yapılmaya başlandığı dönemlerden sonra doğal ortam üzerinde pek çok antropojenik aktiviteler ile etkide bulunmuştur.

Dünya nüfusundaki artış, ulaşım imkânlarının kolaylaşması gibi faktörler, doğal ortam üzerindeki antropojenik etkilerin de artmasının nedenidir. Antropojen etkiler zaman zaman tüm diğer ekolojik faktörlerin toplamından daha önemli olur (Duran, 2013; Mayer ve Aksoy, 1998).

Milli parklar, sahip olduğu doğal, kültürel/tarihi ve turizm özellikleri ile önemli doğa koruma alanlarıdır. Bu tür korunan alanlar, doğa koruma bilincinin artmasına ve antropojenik etkilerin sınırlandırılmasına yardımcı olur.

Küre Dağları Milli Parkı (KDMP), Türkiye'deki 45 adet milli parktan (2021 yılı itibariyle) ulusal/uluslararası öneme sahip alanlardan biridir. Türkiye'nin 32. milli parkı olarak 2000 yılında milli park statüsüne dâhil edilmiştir. KDMP doğal alanlar ve kültürel kaynak değerleri ile ön plandadır. Doğal alanlar içerisinde; mağaralar, kanyonlar, şelaleler bulunmakla birlikte zengin bitki örtüsüne de sahiptir. Yerel kültürün en önemli özellikleri arasında zengin gelenek görenekleri, yöreye özgü kılık kıyafetler ve yöre mutfağı sayılabilir. Yerel mimaride ahşap malzemenin orijinal örneklerine de sahiptir (KDMP, 2020; Blumer ve Baştanlar 2011; Belkayalı ve Aydın, 2016).

KDMP çevresi nüfus yoğunluğu, Türkiye ortalamasının çok altındadır. Yörede nüfusun az olması doğal özelliklerin korunmasında önemli etken olmuştur (Kazancı, 2009). Dağlık alanlar, genellikle düşük nüfus yoğunluğuna sahiptir. Bu alanların büyük bölümü, insan yerleşimi için uygun değildir. Antropojen etkilere de daha az maruz kalır (Duran, 2013). Yerleşim yerlerinin ve insan nüfusunun belirli alanlarda toplanmasında ve genişlemesinde, coğrafi unsurların önemli rolü vardır.

Bu çalışmada, KDMP ve yakın çevresindeki yerleşim yerlerinin ve nüfusun mekânsal dağılımı, önemli doğal oluşumlara yakınlık ve yoğunluk gibi özelliklerin incelenmesi amaçlanmıştır. Milli parkın idari sınırlarında ve yakın çevresindeki nüfusun (2008-2020 yılları arası) değişimi de çalışma kapsamında incelenmiştir.

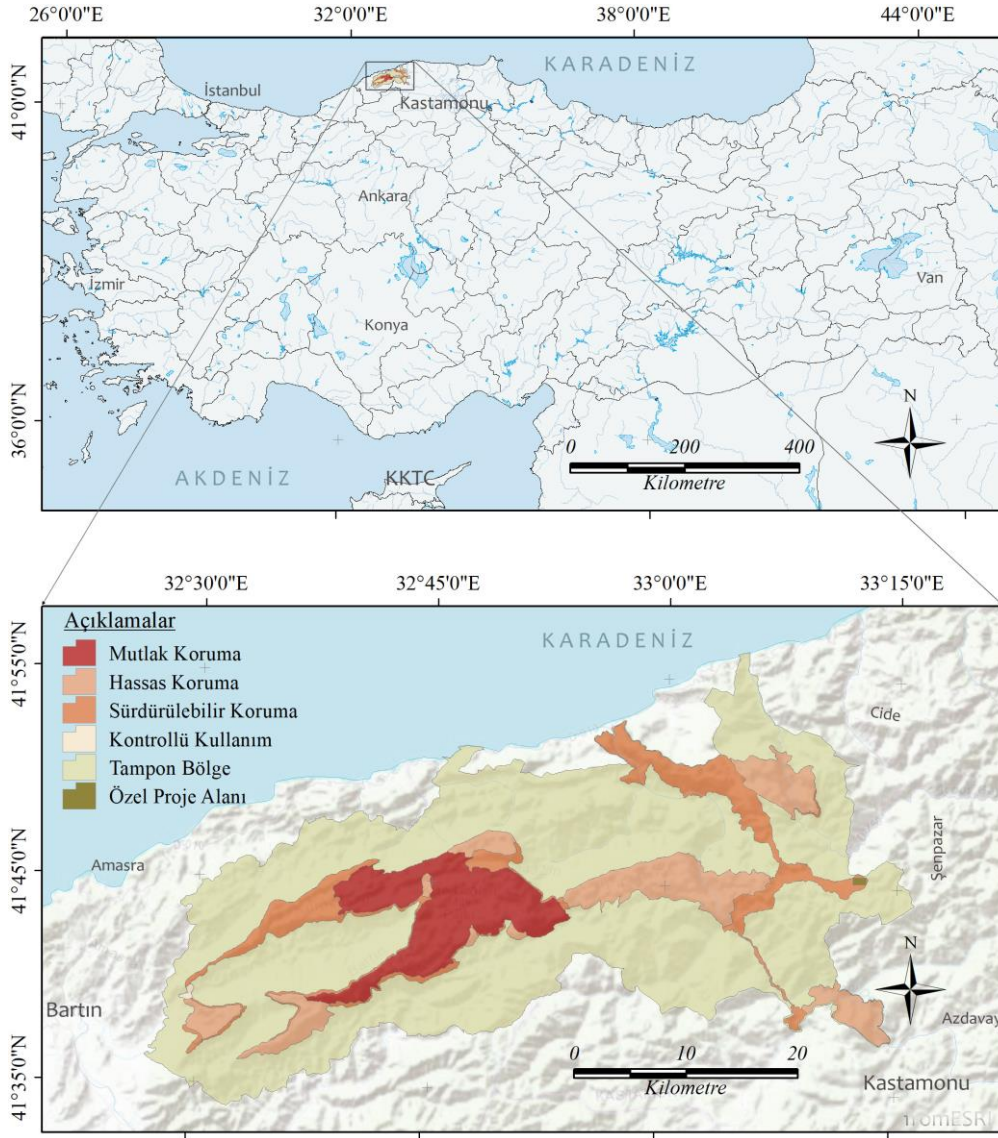
2. Materyal ve Yöntem

Küre Dağları (İsfendiyar Dağları), Alp-Himalaya kıvrım sisteminin bir parçasıdır. Doğu-Batı doğrultusunda, Karadeniz kıyısına paralel bir yay çizerek uzanır. Dağlık sistemin batısını Bartın Çayı, doğusunu Kızılırmak Nehri sınırlandırır.

KDMP, Küre Dağları kütesinin batısında yer alır. Milli park, 5 farklı bölgeye ayrılmıştır. Bu bölgeler; Mutlak Koruma Bölgesi (12014 ha), Hassas Koruma Bölgesi (13673 ha), Sürdürülebilir Koruma Bölgesi (11906 ha), Kontrollü Kullanım Bölgesi (117 ha) ve Tampon Bölge (96610 ha)'dir. Biyolojik çeşitliliği korumaya yönelik "tampon bölge" kavramı ile Türkiye ilk olarak Küre Dağları Milli Parkı ile tanışmıştır (Blumer ve Baştanlar, 2011). Tampon bölge, önemli koruma bölgelerinin çevresindeki alanlardır.

Milli Parkın sınırları, 41°33'55"-41°56'23" kuzey enlemleri ile 32°26'44"-33°16'05" doğu boylamları arasında uzanır (Şekil 1). KDMP sınırlarındaki alanların yüzölçümü, tüm bölgeler ve özel proje alanı ile birlikte, 134390 ha'dır. Bu alan, Kastamonu ve Bartın il idari sınırı ile bölünür. KDMP'nin kuzeyinde; Amasra, Kurucaşile, Cide ilçeleri sıralanır. Güneyinde ise; Ulus, Pınarbaşı, Azdavay ilçeleri bulunur. Batısında Bartın merkez ilçe, doğusunda Şenpazar ilçesi yer alır. Cide, Azdavay, Şenpazar ve Pınarbaşı Kastamonu iline ait ilçelerdir. Bartın iline bağlı ilçeler ise, Bartın Merkez ilçe, Ulus, Amasra ve Kurucaşile'dir. Aynı zamanda bu ilçelere bağlı köy yerleşimleri, KDMP sınırları ve yakın çevresinde düzensiz olarak dağılır (Şekil 2). Milli Park sınırlarına, Kastamonu ve Bartın il merkezlerinden karayolu ile ulaşılabilir. Bartın il merkezinden yaklaşık 16 km, Kastamonu il merkezinden (Azdavay üzerinden) yaklaşık 80 km mesafededir.

KDMP çevresindeki yerleşim yerlerini, tampon bölgede ve KDMP sınırlarına 1km uzaklıkta bulunan köyler oluşturur. Bu köylere ait nüfus verileri, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) veri tabanındaki, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminden (ADNKS) 2008-2020 yılları arasına göre derlenmiştir.

Şekil 1. KDMP idari sınırları ve lokasyon haritası

KDMP ve yakın çevresinin sayısal yükseklik modeli (DEM görüntüsü, 25m) ve topografya haritaları yardımıyla yerleşmelerin/nüfusun fiziki coğrafyaya dağılımı incelenmiştir. Fiziki coğrafya unsurları; yükselti kademeleri, bakı sınıfları, eğim grupları, akarsular, karayolları ve bazı önemli doğal oluşumlar şeklinde tasnif edilmiştir. Her bir unsurdaki mekânsal yoğunluğu belirlemek için Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) yardımıyla yakınlık ve yoğunluk (çizgi ve çekirdek) analizleri uygulanmıştır. Milli parka ait alan bilgileri, Doğa Koruma ve Milli Parklar (DKMP) 10. Bölge Müdürlüğü'nün sayısal verilerinden elde edilmiştir.

3. Bulgular

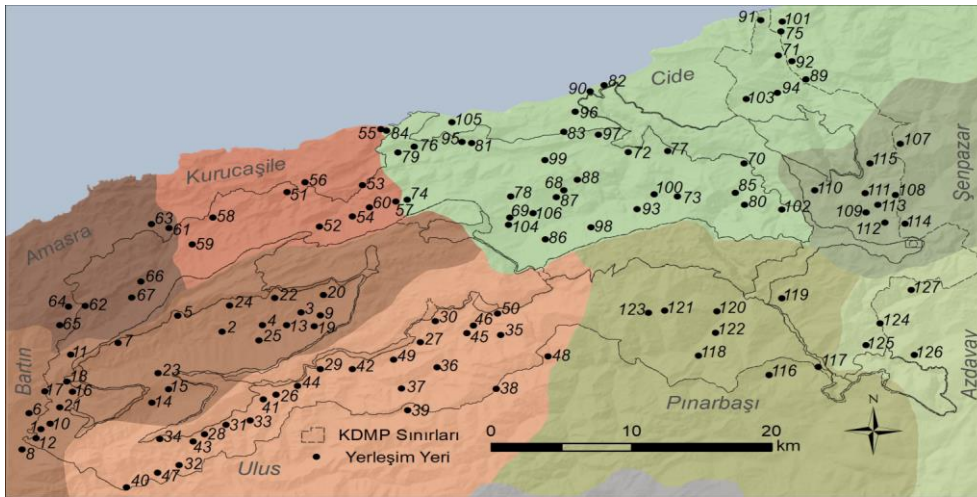
3.1. KDMP çevresindeki yerleşim yerleri

Küre Dağları ve yakın çevresindeki yerleşmelerin tarihi oldukça eskidir. İlk çağlardaki Paflogonya adı ile bilinen bölge içerisindeydi. Paflagonya'nın kuzeyi Karadeniz'e kıyısı olması sebebiyle tarihi devirler içerisinde yoğun olarak kullanılmıştır (Gökoğlu, 1952).

Küre Dağları'na ismini veren Küre ilçe yerleşmesinin tarihi, buradan çıkarılan bakır madeni ile birlikte anılmaktadır. Tarihi adı Küre-i Nühas olan ve Osmanlıca'da Bakır Ocağı anlamına gelen Küre'de MÖ 2000-3000 yılları arasında bakır üretiminin yapılması muhtemeldir (İbret, 2000).

KDMP ve yakın çevresi, engebeli topografyaya (eğim ve yükselti farkından dolayı) sahiptir. Bu nedenle, ulaşım imkânları ve yerleşimlerin gelişimi doğal olarak sınırlanmıştır. Yerleşim yerleri, genellikle yamaçlarda kurulmuştur ve dağınık yerleşme özelliği taşımaktadır. Topografya şartları, tarımsal faaliyetleri de kısıtlamaktadır. Ormancılık ve hayvancılık faaliyeti ön plana çıkmaktadır.

KDMP çevresinde 127 köy yerleşmesi belirlenmiştir. Bu köylerin 98'i tampon bölgede kurulmuştur. KDMP sınırlarına 1 km mesafedeki köylerin sayısı ise 29 adettir (Tablo 1, Şekil 2). Yerleşme yerlerinin seçiminde yeryüzü şekillerinin durumu, su kaynaklarına yakınlık, tarım ve hayvancılık faaliyetine uygunluk gibi faktörlerin etkili olduğu söylenebilir.

Şekil 2. KDMP çevresi yerleşimlerin dağılımı ve ilçe idari sınırları
(Numaraların temsil ettiği yerleşim yerlerine ait isimler, Tablo 1'de verilmiştir)

Tablo 1. KDMP çevresi ilçelere bağlı köy yerleşimleri

Bartın ili Merkez ilçeye bağlı yerleşim yerleri				
1. Alibaş	6. Çukurbük*	11. Gençali	16. Kayadibi	21. Siphiler
2. Art	7. Darören	12. Hasanlar	17. Kayadibiçavuş*	22. Söğütü

3.Aydımlar	8.Epçiler*	13.İmamlar	18.Kayadibikavlak	23.Şahin
4.Balat	9.Esbey	14.Karaköyşeyhler	19.Kumaçorak	24.Turanlar
5.Çöpbey	10. Fırnlı	15.Kayacılar	20.Ören	25.Yeniköy
Bartın ili Ulus ilçesine bağlı yerleşim yerleri				
26.Abdurrahman	31.Aşağıçerçi	36.Dereli	41.İğneciler	46.Köklü
27.Alıçlı	32.Aşağıdere	37.Düzköy*	42.Kadıköy	47.Sarıfasıl
28.Alpi	33.Aşağıköy	38.Gökpınar*	43.Karahasan	48.Şirinler*
29.Arpacık	34.Çerde	39.Hasanören*	44.Kirazcık	49.Ulukaya
30.Aşağıçamlı	35.Çubukbeli	40.İbrahimderesi	45.Kozanlı	50.Yukarıdere
Bartın ili Kurucasıle ilçesine bağlı yerleşim yerleri				
51.Aydoğmuş	53.İlyasgeçidi*	55.Kapısıyu*	57.Kömeç	59.Sarıderesi
52.Başköy	54.Kaleköy	56.Kavaklı*	58.Paşalılar	60.Ziyaretköy
Bartın ili Amasra ilçesine bağlı yerleşim yerleri				
61.Acarlar*	63.Esenler*	65.Kocaköy*	66.Yukarısal	67.Şükürler
62.Çanakçılar	64.İnciğez*			
Kastamonu ili Cide ilçesine bağlı yerleşim yerleri				
68.Akça	76.Emirler	84.Kapısıyu*	92.Mencekli*	100.Öveçler
69.Başköy	77.Gökçeler	85.Karakadı	93.Menük	101.Sakallı*
70.Çamdibi	78.Güzelyayla	86.Kazanlı	94.Musaköy	102.Şenköy
71.Çayüstü	79.Hacıahmet	87.Kethüda	95.Nanepınarı	103.Velioğlu
72.Çukurçal	80.Hamitli	88.Kezağzı	96.Okçular*	104.Yaylaköy
73.Derebucağı	81.Himmetbeşe	89.Kumköy*	97.Olucak	105.Yenice*
74.Döngelce	82.Irmakköy*	90.Kumluca*	98.Ortaca	106.Yıldızalan
75.Düzköy	83.İsaköy*	91.Kuşçu	99.Ovacık	
Kastamonu ili Şenpazar ilçesine bağlı yerleşim yerleri				
107.Alancık*	109.Celalli	111.Dereköy	113.Harmangeriş	115.Tepecik
108.Aşıklı	110.Dağlı	112.Gürpelit	114.Salman*	
Kastamonu ili Pınarbaşı ilçesine bağlı yerleşim yerleri				
116.Çengel*	118.Kapancı	120.Sümenler	122.Urva	123.Uzla
117.İlca	119.Kerte	121.Yamanlar		
Kastamonu ili Azdavay ilçesine bağlı yerleşim yerleri				
124.Evlek*	125.Gültepe	126.Kayabaşı*	127.Zümrüt*	

*KDMP sınırlarına 1 km mesafe içinde yer alan köy yerleşimleri

3.2. KDMP çevresi yerleşim yerlerinin coğrafi unsurlara göre dağılımı

Yerleşim yerlerinin kuruluşunda ve dağılışında coğrafi unsurlar önemli etkiye sahiptir. KDMP çevresindeki yerleşim yerlerinin bazı coğrafi unsurlara (yükselti, bakı koşulları, eğitim grupları ve denize uzaklık) göre sayısal olarak dağılımı belirlenmiştir.

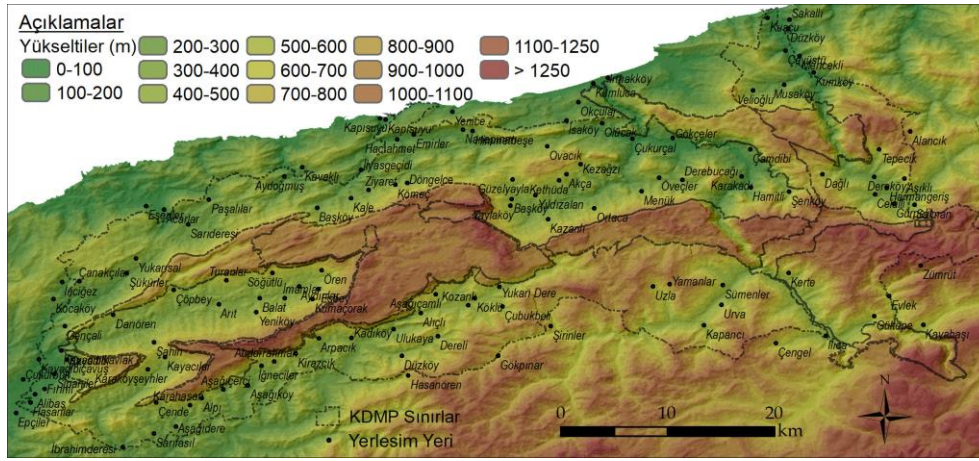
3.2.1. KDMP çevresi yerleşim yerlerinin yükselti kademelerine göre dağılımı

KDMP çevresindeki yükselti artışı, orografik uzanışa uygun olarak kıyından güneydeki dağlık alanlara doğrudur. Bu engebeli arazideki köy yerleşimleri, deniz kıyısı (min. 8 m) ile 1157 m yükselti arasında. Yerleşimler, 600 m'den alçak arazilerde daha fazla (116 köy) bulunur. İncelenen yerleşimlerinin ortalama yükseltisi, 365 m dolaylarındadır. Yerleşim yerlerinin yükselti arası standart sapması, 211 m'dir. Kademelendirilmiş yükseltilere (100 m) göre yerleşim yerlerinin dağılımı, Tablo 2; Şekil 3'te verilmiştir.

KDMP sınırlarının geniş bir bölümü, karstik plato sahasını içerir. Bu saha, 1200-1500 m yükseltilerdeki düzlük sistemdir. Bu alanda yerleşim yeri bulunmamaktadır. Alçak araziler, genellikle akarsuların etkisinde oluşan vadi sistemleri ile şekillenmiştir. Köyler, bu vadi sistemlerine uygun bir dağılıma sahiptir.

Tablo 2. KDMP çevresindeki yerleşimlerin yükselti kademelerine göre dağılımı

Yükseltiler (m)	Yerleşim Sayısı	Yükseltiler (m)	Yerleşim Sayısı
0-100	18	500-600	23
100-200	13	600-700	4
200-300	16	700-800	5
300-400	19	800-1000	1
400-500	27	>1000	1

Şekil 3. KDMP ve yakın çevresindeki yükseltiler ve yerleşim yerleri

3.2.2. KDMP çevresi yerleşim yerlerinin eğim gruplarına göre dağılımı

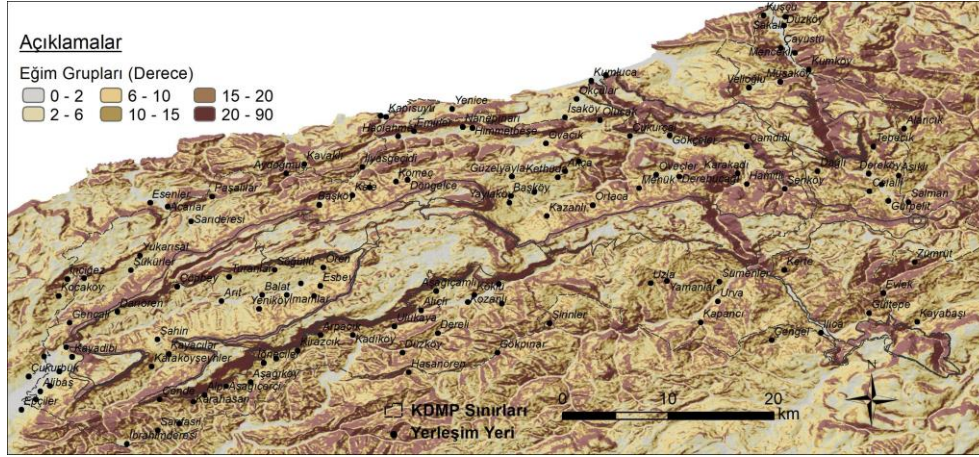
Yerleşmelerin kurulması ve gelişimini etkileyen fiziki coğrafya faktörlerinden birisi de eğimdir. Arazi eğimi, sosyo-ekonomik faaliyetler ve ulaşım üzerinde de önemli etkiye sahiptir.

Küre Dağlarının yükselti artışı ile eğim değerleri de artar. Karstik plato düzlüğü, en geniş düzlük sahadır. Plato sahası ve bazı akarsuların oluşturduğu düzlük alanlar dışında, KDMP ve yakın çevresindeki araziler, yüksek eğimli sınıfa girer.

İncelenen köylerin eğim gruplarına bakıldığında; düze yakın eğimli (0-2° arası) alanlarda, yalnızca 2 köy yerleşimi bulunur. Köyler, en fazla (46 adet) çok dik eğimli (10-15° arası) alanlarda yer alır. Dik (6-10° arası) ve sarp eğimli (15-20° arası) alanlarda eşit sayıda köy yerleşimi bulunur (Tablo3; Şekil4).

Tablo 3. KDMP çevresindeki yerleşimlerin eğim gruplarına dağılımı

Eğim Grupları (Derece)	Yerleşim Sayısı	Eğim Grupları (Derece)	Yerleşim Sayısı
0-2 (Hafif eğim)	2	10-15 (Çok dik eğim)	46
2-6 (Orta eğim)	14	15-20 (Sarp eğim)	29
6-10 (Dik eğim)	29	>20 (Çok sarp eğim)	7

Şekil 4. KDMP çevresi eğim grupları ve yerleşim yerleri

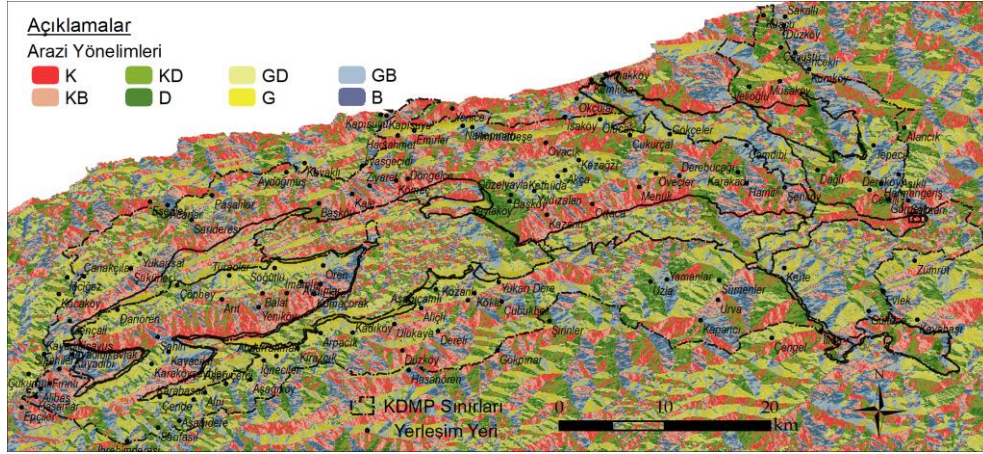
3.2.3. KDMP çevresi yerleşim yerlerinin bakı koşullarına göre dağılımı

Yerleşmeyi etkileyen fiziki coğrafya faktörlerinden bir diğeri de bakı koşullarıdır. Kuzeye bakan yamaçlar, güneye bakan yamaçlara göre güneş ışığını daha az alır. Bu durum, yerleşmelerin yer seçiminde önemli bir faktördür. Bakı şartlarının oluşumunda da Küre Dağlarının uzanış yönü ve akarsuların oluşturduğu vadi sistemlerinin önemli rolü vardır.

KDMP çevresindeki yerleşmelerin sekiz farklı yöne göre dağılımı incelendiğinde; Güney yönlü bakılar ön plana çıkar. Güney, Güneydoğu ve Güneybatıya bakan yönlerde toplam 64 köy yerleşimi kurulmuştur. Kuzey, Kuzeydoğu ve Kuzeybatı yönlü bakılardaki yerleşmelerin toplamı ise, 36 adettir (Tablo 4; Şekil 5). Bununla birlikte KDMP sınırlarındaki arazilerin daha geniş bölümü, kuzey yönlü bakılardan oluşur.

Tablo 4. KDMP çevresindeki yerleşimlerin bakı koşullarına göre dağılımı

Bakı Grupları (Derece)	Yerleşim Sayısı	Bakı Grupları (Derece)	Yerleşim Sayısı
Kuzey (K)	10	Güney (G)	21
Kuzeydoğu (KD)	10	Güneybatı (GB)	16
Doğu (D)	14	Batı (B)	13
Güneydoğu (GD)	27	Kuzeybatı (KB)	16

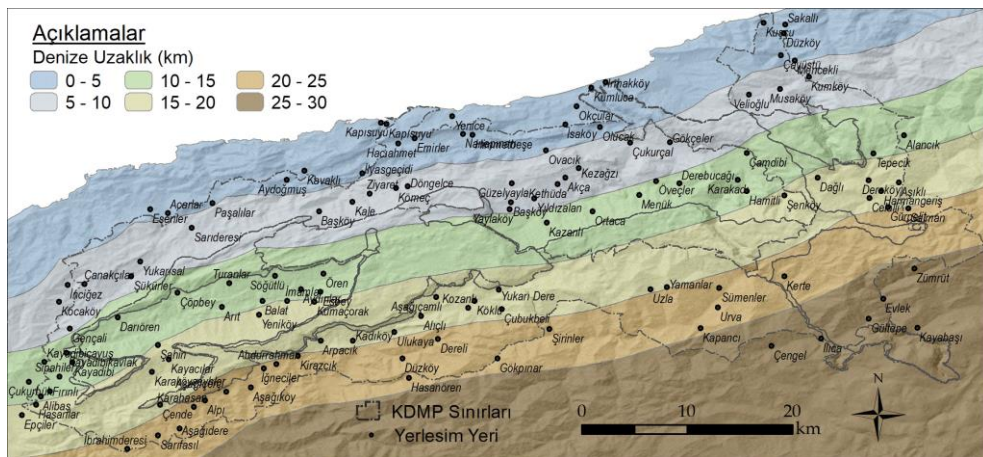
Şekil 5. KDMP çevresi bakı koşulları ve yerleşim yerleri

3.2.4. KDMP çevresi yerleşim yerlerinin denize uzaklıklarına göre dağılımı

Denizellik ve karasallık koşulları da yerleşim yeri seçiminde önemli fiziki coğrafya etkenlerinden biridir. KDMP ve yakın çevresi, deniz kıyısından 5km izdüşüm mesafesiyle 6 farklı zona ayrılarak incelenmiştir. İlk dört zondaki yerleşmelerin sayısı, birbirine yakın değerlerde görülür. Kıyıdan 20-25 km mesafedeki zonda (5.zon) yerleşim sayısı azalır. Son zonda (25 km'den uzak zon) sadece 6 yerleşim yeri bulunmaktadır (Tablo 5; Şekil 6).

Tablo 5. KDMP çevresindeki yerleşimlerin denize uzaklıklarına göre dağılımı

Denize Uzaklık (km)	Yerleşim Sayısı	Denize Uzaklık (km)	Yerleşim Sayısı
0-5	24	15-20	27
5-10	24	20-25	20
10-15	26	> 25	6

Şekil 6. KDMP çevresinin denize uzaklığı ve yerleşim yerleri

3.3. KDMP çevresindeki yerleşim yerlerinin bazı önemli doğal alanlara yakınlığı

KDMP ve yakın çevresinin topografyası, çok sayıda mağara, kanyon vadi ve karstik yeryüzü şekilleri ile dikkat çekmektedir. Bu jeomorfolojik oluşumların pek çoğu, ulusal/uluslararası düzeyde eko-turizm potansiyeli taşımaktadır.

3.3.1. Mağaralar

KDMP çevresindeki mağaralardan Mantar, Topmeydanı, Ejder, Ilgarini, Kapaklı, Döngelyanı, Çıkrıkkapı, Sorkun mağaraları, birbirine yakın mağaralardır. Bu mağaralara en yakın yerleşim yerleri Sümenler, Uzla, Yamanlar ve Derebucağı köyleridir. Milli parkın batısında yer alan Sipahiler Mağarası'na en yakın yerleşmeler, Sipahiler ve Kayadibi köyleridir. Medill Mağarası'na en yakın yerleşim yeri, Kayabaşı köyüdür. Kadıharmanı Mağarası'na en yakın mesafedeki yerleşmeler, Alıçlı ve Dereli köyleridir. Çıngıraklı Mağarası'na en yakın yerleşim yeri, Yukarıdere köyüdür. Çıngıraklık Mağarası'na en yakın mesafedeki yerleşmeler, Okçular ve Olucak köyleridir. Çavurma ve Eşekçukur (1-2) mağaralarına en yakın mesafedeki yerleşim yeri, Ortaca köyüdür. Gurbettepe Mağarası'na en yakın mesafedeki yerleşim, Uzla köyüdür. Çengelkuyu Mağarası'na en yakın mesafedeki yerleşim, Kerte köyüdür. Kemerli Mağarası'na en yakın mesafedeki yerleşim, Aşağıçamlı köyüdür. Dağlı Kuylucu Mağarası'na en yakın mesafedeki yerleşimler Dağlı ve Şenköy köyleridir. Kılıçlı Mağarası'na en yakın mesafedeki yerleşimler Dağlı, Hamitli, Şenköy, Karakadı ve Çamdibi köyleridir. Buz(luk) Mağarası'na en yakın mesafedeki yerleşimler Abdurrahman, Aşağıköy, İğneciler ve Yeniköy köyleridir (Şekil 7).

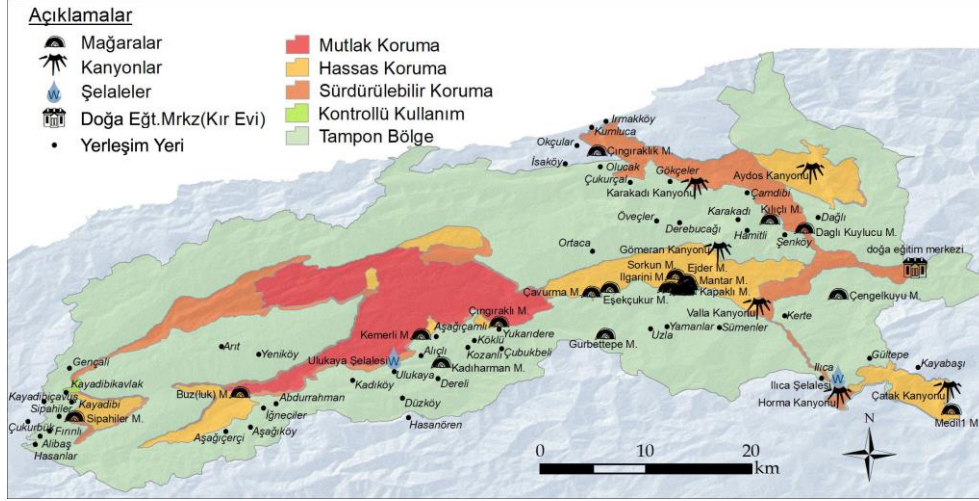
3.3.2. Kanyonlar

Kanyon, Dünya yüzeyinde nehirlerce oluşturulmuş derin vadilere denir (Erinç, 2012). Türkiye'deki en görkemli kanyonlar, bu milli park içindedir (Kazancı, 2009). Bunların başlıcaları: Valla, Horma, Çatak, Aydos, Karakadı ve Gömeran kanyonlarıdır.

KDMP sınırlarının güneydoğusundaki Çatak ve Horma kanyonlarına en yakın yerleşimler Kayabaşı, Gültepe ve Ilıca köyleridir. Aydos Kanyonu'na en yakın yerleşim, Çamdibi köyüdür. Valla Kanyonu'na en yakın yerleşimler, Kerte ve Sümenler köyleridir. Gömeran Kanyonu'na en yakın yerleşimler, Derebucağı, Hamitli ve Karakadı köyleridir. Karakadı Kanyonu'na en yakın yerleşimler ise, Karakadı ve Gökçeler köyleridir (Şekil 7).

3.3.3. Şelaleler

KDMP sınırlarında iki önemli şelale oluşumu dikkat çeker. Bunlar, Ilıca ve Ulukaya şelaleleridir. Ilıca şelalesine en yakın yerleşim, Ilıca köyüdür. Ulukaya Şelalesi'ne en yakın yerleşim ise, Ulukaya köyüdür (Şekil 7).

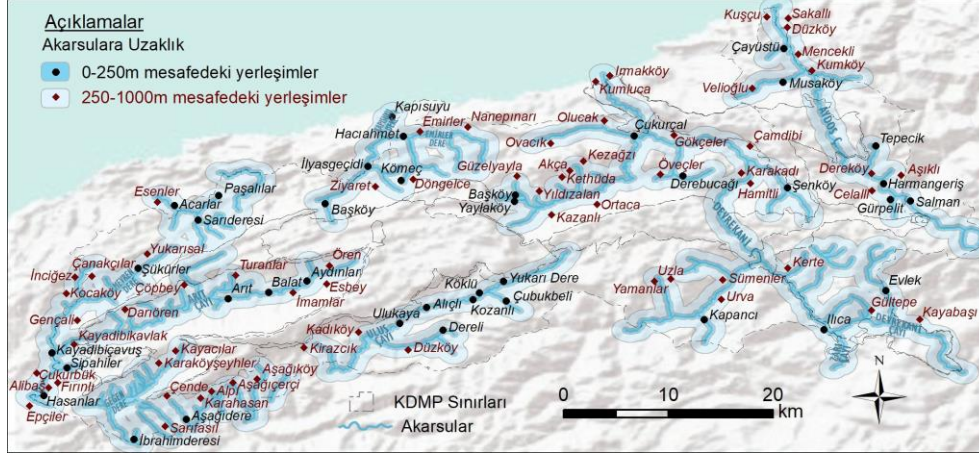

Şekil 7. Bazı önemli doğal oluşumlar ve çevresindeki yerleşmeler

3.4. KDMP çevresindeki yerleşim yerlerinin çizgisel unsurlara (akarsular ve karayollarına) yakınlığı

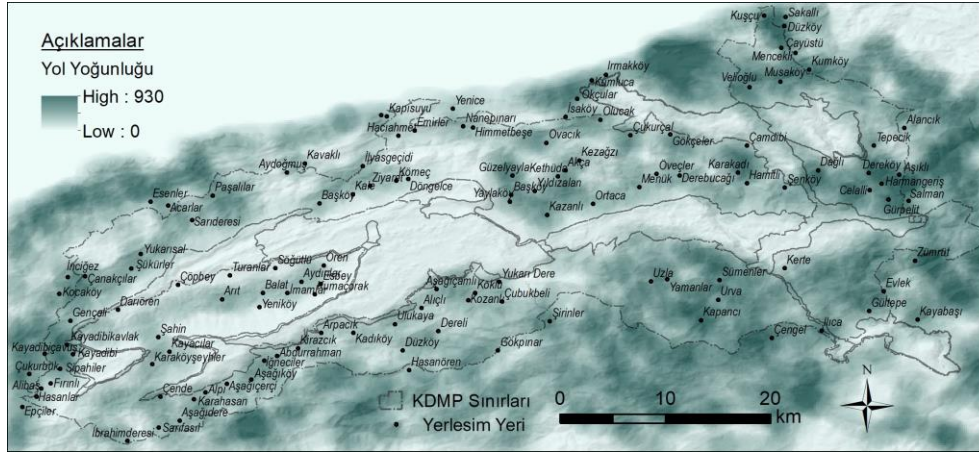
Yerleşmeler, su kaynaklarına yakın alanlar seçilerek kurulur. KDMP çevresindeki yerleşimler de ana akarsuların ve kollarının uzanımları ile uyumludur. Akarsulara çok yakın mesafede (0-250m) 39 adet köy yerleşimi bulunur. Akarsulara 250 m ile 1km mesafede olan yerleşmelerin sayısı ise, 64 adettir (Şekil 8).

Milli parkın batısında, genel uzanımı KD-GB doğrultulu ve birbirlerine paralel uzanan akarsulardan Ulus Çayı, Arıt Çayı ve Mevren Deresi boyunca köy yerleşimleri sıralanır. Bu akarsular, Bartın Irmağı'nda birleşir. Doğuda iki önemli akarsu yer alır. Bunlar, genel uzanımı G-K doğrultulu vadilerde akan Aydos Çayı ve Devrekâni Çayı'dır. Bu akarsuların oluşturduğu kanyonlardan önce/sonra köy yerleşimleri sıralanır. Ana akarsulara kavuşan çok sayıda yan kol da gelişmiştir. Ulus Çayı'nın yan kollarından birisi olan Drahna Çayı, Ulukaya Kanyonu'nu oluşturur. Pınarbaşı merkezinden geçen Zarı Çayı, Horma Kanyonu ve Ilıca Şelalesi gibi oluşumlardan sonra, Ilıca Köyü yakınlarında Kanlı Çay ve Devrekâni Çayı ile birleşir. Bu kollara yakın kurulmuş yerleşimler bulunur.

Şekil 8. KDMP çevresindeki yerleşmelerin akarsulara yakınlığı

Çalışmada kullanılan ana yollar itibariyle tüm tampon bölge içerisindeki genel yol yoğunluğu, yaklaşık %5.74 oranındadır. KDMP sınırının doğal yapısından kaynaklı milli park alanı içerisinde çok az bir yol ağı bulunmaktadır (Ateşoğlu vd. 2012). Uydu görüntüleri üzerinden elde edilen yol ağının yoğunluğu, çizgi yoğunluk analizi (line density) ile elde edilmiştir. Yol yoğunluğu genellikle milli parkın mutlak koruma, hassas koruma ve sürdürülebilir koruma bölgelerinden uzaklaştıkça artış gösterir (Şekil 9).

Şekil 9. KDMP çevresi yol yoğunluk haritası (line density)

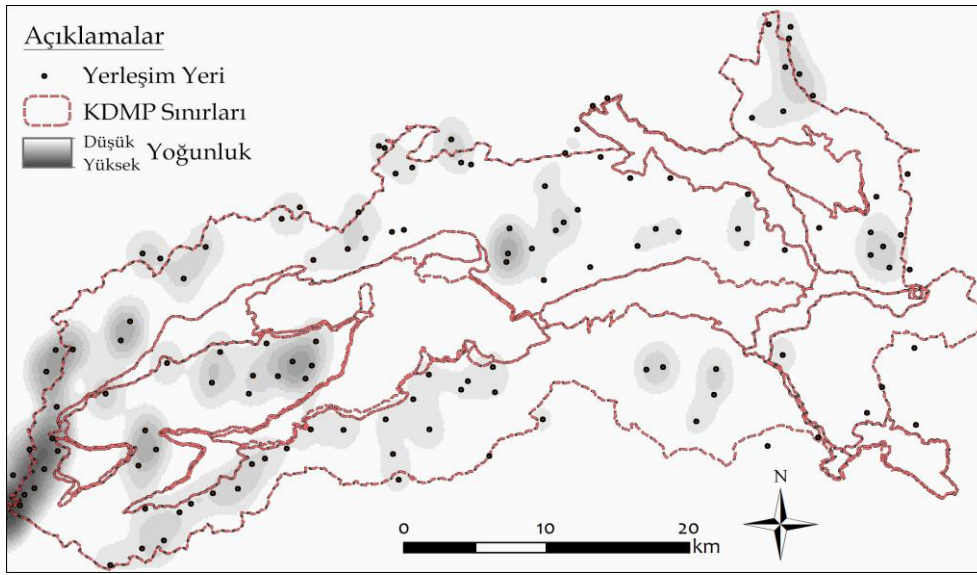
3.5. KDMP çevresindeki yerleşim yerlerinin nüfusu

KDMP çevresi yerleşim yerlerine ait nüfus verileri, son 12 yılın (2008-2020 arası) TÜİK veri tabanına göre elde edilmiştir. Bu süreçte bazı köylere ait mahalle yerleşmesi köye, bazı köyler de en yakın köye bağlı mahalle yerleşmesine dönüştürülmüştür. Bunlar içinde dikkat çeken köylerden biri, Arıt köyüdür. Köye bağlı Balat, Çöpbey ve Turanlar mahalleleri, köy yerleşmesine dönüştürülmüştür.

KDMP çevresi yerleşmelerin mekânsal dağılımında olduğu gibi nüfuslarında da düzensizlik görülmektedir. Belirlenen yerleşimlerin 2020 yılı toplam nüfusu, 25780 kişidir.

Milli park sınırlarının batısında yer alan köyler, oransal olarak daha fazla nüfusu barındırmaktadır (Şekil 10). Bu yerleşimlerde, tarımsal faaliyet ve ulaşım imkânı görece daha fazla olduğu söylenebilir. Birbirine yakın bu köylerden Bartın merkez ilçeye bağlı Epçiler köyünde, 1199 kişi sayılmıştır. Diğer taraftan, Kastamonu ili Azdavay ilçesine bağlı Kayabaşı köyünde yalnızca 7 kişi sayılmıştır.

İncelenen köyler, kırsal yerleşim özelliği taşımaktadır. Köylerin büyük bir bölümü, düşük nüfus yoğunluğu ile dikkat çekmektedir. Yerleşim yerlerindeki nüfus (2008-2020 yılları arası), genel olarak azalma eğilimindedir. Ancak 2018 yılı nüfus sayımlarında olağandışı bir artış görülmüştür. Bunun nedeni, 2018 yılı genel seçimleri (muhtarlık seçimleri) için geçici olarak ikamet değişimi olabilir. Azalan nüfus, göç olgusunu yansıtmaktadır. Bölgedeki nüfusun sınırlı ekonomik faaliyetleri bulunmaktadır. Bu da genç nüfusun göçüne neden olmaktadır (Tablo 6:13). İnceleme alanındaki yerleşmelerin tamamına yakınında (bazı köyler hariç) yaşlı nüfus oranı yüksek bulunmuştur.

Şekil 10. Yerleşim yerlerinin nüfusa göre (2020 yılı) çekirdek yoğunluk (kernel density) haritası

Tablo 6. Bartın ili Amasra ilçesine bağlı köylerin yıllara göre nüfusu (2008-2020)

Köyler	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Acarlar	189	197	194	190	170	159	151	148	145	142	152	138	142
Çanakçılar	599	473	464	453	444	424	420	426	433	461	497	468	465
Esenler	291	282	278	256	242	245	251	243	221	218	222	219	205
İnciğez	276	253	246	250	252	269	272	254	272	256	294	266	284
Kocaköy	561	706	718	726	692	674	656	630	612	586	620	542	521
Şükürler	361	373	366	346	351	337	330	333	336	349	367	388	382
Yukarısal	356	341	337	306	292	311	306	301	299	308	372	323	295

Kaynak: TÜİK

Tablo 7. Kastamonu ili Azdavay ilçesine bağlı köylerin yıllara göre nüfusu (2008-2020)

Köyler	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Evlek	78	65	57	53	50	48	44	40	26	64	70	51	46
Gültepe	35	33	34	39	43	39	40	37	32	55	50	42	41
Kayabaşı	28	27	28	25	20	18	17	14	10	11	15	13	7
Zümrüt	56	54	54	61	66	64	62	52	41	48	69	64	56

Tablo 8. Bartın ili Merkez ilçesine bağlı köylerin yıllara göre nüfusu (2008-2020)

Köyler	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Alibaş	411	398	390	375	351	367	372	368	380	375	373	365	358
Arit	2122	2027	1809	1673	1909	1664	732	730	695	692	347	335	325
Aydınlar	542	513	497	483	435	451	424	451	432	426	516	452	427
Balat	-	-	-	-	-	-	215	204	186	189	201	188	177
Çöpbey	-	183	193	190	171	175	170	160	160	157	262	242	240
Çukurbük	468	468	462	444	431	443	418	413	400	373	385	371	370
Darıören	478	443	437	420	363	345	330	322	301	305	378	338	330
Epçiler	1223	1241	1230	1218	1208	1220	1205	1201	1198	1186	1205	1193	1199
Esbey	197	198	191	172	157	159	160	137	128	120	131	117	125
Fırınlı	360	373	377	371	357	335	334	315	314	320	311	312	303
Gençali	387	393	395	397	395	387	374	367	359	366	410	397	386
Hasanlar	357	352	353	341	354	339	327	325	332	322	330	323	325
İmamlar	189	178	183	166	167	187	184	170	161	162	186	166	154
Karaköyşeyhler	343	337	336	324	311	292	278	261	264	266	455	328	311
Kayacılar	229	206	191	168	159	170	152	152	162	159	353	245	194
Kayadibi	253	242	219	212	208	205	196	205	198	193	177	174	178
Kayadibiçavuş	558	546	557	570	554	549	542	528	541	506	505	506	494
Kayadibikavlak	640	644	634	612	588	584	592	580	570	549	561	544	535
Kumaçorak	271	262	250	255	234	231	200	201	174	173	222	202	186
Ören	300	278	254	249	225	216	207	200	198	208	431	277	262
Sipahiler	542	534	555	544	542	529	524	507	513	510	514	500	502
Söğütlü	200	179	180	182	155	155	154	156	145	142	144	139	132
Şahin	374	366	347	330	293	295	250	240	241	251	593	350	323
Turanlar	-	-	-	-	-	-	201	185	180	175	283	221	215
Yeniköy	126	111	103	104	92	99	84	83	72	79	118	110	107

Tablo 9. Kastamonu ili Cide ilçesine bağlı köylerin yıllara göre nüfusu (2008-2020)

Köyler	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Akça	152	145	142	142	135	142	125	133	129	108	157	127	131
Başköy	103	96	98	101	103	114	107	108	89	90	179	151	123
Çamdibi	109	109	129	133	121	118	90	88	98	98	118	113	108
Çayüstü	109	107	110	114	103	149	133	108	102	92	173	169	132

Çukurçal	165	135	143	136	130	134	121	119	104	105	145	127	120
Derebucağı	127	119	116	116	117	121	115	83	82	97	140	124	115
Döngelce	73	72	64	57	60	60	59	58	53	47	55	58	58
Düzköy	62	61	74	71	62	63	54	69	67	54	79	74	68
Emirler	110	125	122	116	114	115	93	102	93	106	126	123	122
Gökçeler	137	131	132	123	131	130	116	118	120	105	114	103	92
Güzelyayla	158	149	142	147	146	141	129	118	113	95	218	156	139
Hacıahmet	93	94	86	93	83	85	84	60	70	67	70	77	91
Hamitli	58	53	46	42	50	62	50	46	52	24	82	69	65
Himmetbeşe	37	39	35	36	35	35	22	24	28	25	34	30	38
Irmakköy	370	355	370	394	455	-	-	-	-	-	-	-	-
İsaköy	110	118	114	112	100	97	92	91	88	69	98	90	92
Kapısuyu	84	81	80	68	68	63	48	54	51	49	55	48	48
Karakadı	90	89	89	96	91	95	91	81	83	81	187	137	119
Kazanlı	117	109	119	115	122	124	104	92	93	79	129	120	124
Kethüda	114	126	124	123	119	149	137	95	113	108	222	157	136
Kezağzı	81	79	77	79	76	78	76	69	66	55	74	62	65
Kumköy	227	207	191	182	184	194	113	130	142	124	223	192	166
Kumluca	407	406	402	413	416	-	-	-	-	-	-	-	-
Kuşçu	122	134	145	159	151	143	131	118	100	107	183	163	143
Mencekli	150	172	173	172	169	187	153	146	138	129	328	187	163
Menük	131	117	112	109	109	116	85	97	86	112	126	114	117
Musaköy	149	153	145	144	129	153	109	98	127	121	217	164	145
Nanepınarı	112	109	103	94	95	95	83	77	82	67	210	114	98
Okçular	103	102	99	93	90	96	76	77	72	62	75	76	76
Olucak	84	88	83	82	85	80	58	72	71	65	97	75	68
Ortaca	54	52	45	43	39	43	29	39	21	31	35	35	40
Ovacık	152	160	152	151	165	166	136	156	133	131	182	167	161
Öveçler	93	99	103	99	95	96	74	74	79	76	94	84	79
Sakallı	101	97	93	102	112	114	89	99	85	72	97	87	81
Şenköy	37	35	32	28	27	29	34	39	29	38	81	63	56
Velioğlu	136	141	133	134	135	134	112	97	103	84	148	130	134
Yaylaköy	241	134	113	114	117	117	110	93	93	101	142	126	128
Yenice	265	259	264	258	257	267	236	217	219	205	254	247	239
Yıldızalan	84	75	80	78	85	82	55	62	61	47	83	78	81

Tablo 10. Kastamonu ili Kurucaşile ilçesine bağlı köylerin yıllara göre nüfusu (2008-2020)

Köyler	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Aydoğmuş	183	185	185	172	167	166	151	151	169	162	162	167	176
Başköy	562	599	585	541	508	449	421	422	405	393	449	396	358

İlyasgeçidi	276	278	268	261	266	249	231	213	216	206	202	195	194
Kaleköy	205	194	184	184	187	182	168	174	166	169	267	232	197
Kapısıyu	151	150	139	135	141	134	142	140	132	125	125	112	108
Kavaklı	139	136	144	138	125	125	121	117	122	119	123	120	123
Kömeç	117	120	122	114	111	112	100	93	89	88	101	79	91
Paşalılar	373	366	367	357	339	318	306	316	315	302	312	280	291
Sarıderesi	407	389	383	368	352	327	319	331	320	316	334	284	299
Ziyaretköy	83	79	72	73	72	71	71	65	56	58	70	54	61

Tablo 11. Kastamonu ili Pınarbaşı ilçesine bağlı köylerin yıllara göre nüfusu (2008-2020)

Köyler	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Çengel	69	64	61	71	72	96	73	62	67	71	90	86	81
Ilıca	70	77	85	74	62	61	68	71	63	67	114	126	102
Kapancı	164	160	164	185	159	212	180	152	137	143	155	158	151
Kerte	153	155	158	149	140	175	159	156	160	157	242	186	188
Sümenler	236	221	231	235	213	297	260	252	243	233	254	233	233
Urva	110	106	108	107	106	144	123	106	99	102	126	126	115
Uzla	172	154	151	159	160	166	161	152	135	132	171	160	142
Yamanlar	201	198	195	187	189	328	246	196	188	188	279	249	234

Tablo 12. Kastamonu ili Şenpazar ilçesine bağlı köylerin yıllara göre nüfusu (2008-2020)

Köyler	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Alancık	74	58	63	67	61	79	84	62	40	53	90	85	83
Aşıklı	95	90	86	82	79	85	79	75	60	55	87	78	78
Celalli	203	197	195	179	169	161	160	161	150	137	144	147	151
Dağlı	64	60	58	55	53	50	48	50	46	45	53	47	51
Dereköy	87	77	71	70	70	74	75	71	72	77	88	85	81
Gürpelit	180	201	193	223	240	268	274	268	261	256	310	137	134
Harmangeriş	136	140	131	124	123	133	127	128	118	107	126	115	127
Salman	27	25	29	30	40	45	38	26	31	43	45	39	38
Tepecik	74	74	71	69	70	70	77	71	74	75	85	87	80

Tablo 13. Bartın ili Ulus ilçesine bağlı köylerin yıllara göre nüfusu (2008-2020)

Köyler	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Abdurrahman	250	241	234	217	198	196	171	170	157	152	161	145	145
Alıçlı	90	90	96	101	93	103	103	103	102	96	137	116	116
Alpı	90	93	88	88	90	96	92	86	84	83	83	82	81
Arpacık	262	240	232	213	204	187	177	170	164	159	181	162	161
Aşağıçamlı	120	121	120	121	123	135	128	131	130	124	217	159	142
Aşağıçerçi	255	255	235	233	241	242	230	223	217	213	241	219	226
Aşağıdere	255	255	251	244	232	225	217	213	215	209	294	234	224

Aşağıköy	332	320	308	318	314	315	301	290	285	289	345	288	275
Çerde	195	204	194	197	193	190	177	188	186	184	178	176	183
Çubukbeli	73	73	84	93	89	91	80	83	83	84	107	92	84
Dereli	163	172	172	189	182	192	170	162	163	172	217	210	201
Düzköy	137	135	117	119	118	111	113	104	114	116	135	123	117
Gökpinar	58	66	64	65	64	64	66	55	53	58	82	78	90
Hasanören	154	148	147	136	131	130	136	124	120	131	166	144	131
İbrahimderesi	270	268	261	258	242	230	245	238	213	229	237	217	231
İğneciler	204	213	207	204	213	198	197	190	177	175	193	154	160
Kadıköy	250	248	245	246	242	233	211	206	209	206	209	205	214
Karahasan	192	186	189	187	178	163	162	163	160	164	158	158	162
Kirazcık	130	119	112	106	114	99	92	86	89	84	95	81	79
Kozanlı	111	121	114	104	98	99	102	91	86	89	98	86	82
Köklü	37	33	36	44	57	77	71	55	55	67	87	82	84
Sarıfasıl	153	146	144	144	144	158	152	141	139	145	218	192	167
Şirinler	84	72	76	86	102	103	97	94	102	107	168	149	145
Ulukaya	147	149	142	138	137	135	144	137	140	154	166	143	140
Yukarıdere	113	115	113	112	122	145	150	138	135	145	168	165	166

Kaynak: TÜİK

6. Sonuç

Türkiye'nin orta kısmının kuzeyi, Karadeniz'e doğru dışbükey bir çıkıntı halinde sokulur. Bu çıkıntıda ki kıyının hemen gerisinde, ona paralel doğrultuda uzanan Küre (İsfendiyar) dağ sistemi, deniz ile iç kısımlar arasında bir engel teşkil eder. Ortalama 1500 m'lik yükselti ile iç bölgeleri Karadeniz'den ayırır (Kurter, 1971).

Küre Dağları Milli Parkı, Küre Dağlarının batısında ve beş farklı bölge ile temsil edilmektedir. Bu bölgelerden tampon bölge, önemli koruma bölgelerinin çevresindeki alanları oluşturmaktadır. KDMP sınırlarına 1km mesafe içinde ve tampon bölgede, toplam 127 köy yerleşimi bulunmaktadır. Köyler, engebeli araziden dolayı düzensiz dağılmaktadır. Yükselti artışına bağlı olarak yerleşim yeri sayısı azalmaktadır. Yükselti kademelerine göre en fazla (69 adet) yerleşim alanı 300-600 m arasında bulunmaktadır. Yükseltisi 600 m'den daha fazla olan kesimlerde, sadece 11 yerleşim yeri kurulmuştur. Nüfusun arttığı köyler, genellikle tarımsal faaliyete uygun ve akarsu hatlarına yakın bölümlerde görülmektedir. Ancak, köylerin büyük bölümü engebeli arazinin dik ve sarp eğimli yamaçlarında kurulmuştur. Dik ve sarp nitelikli eğim grubuna sahip arazide (6-20 derece arası), 104 adet köy yerleşimi bulunmaktadır. KDMP çevresinin dağlık karakteri nedeni ile eğimin azaldığı arazi bulmak güçleşmektedir. Bu nedenle, düz ve düze yakın eğimde (0-2 derecede) yalnızca iki köy yerleşimi belirlenmiştir. Güneye

dönük yamaçlar, güneş ışığını fazla almaktadır. Köy yerleşimlerinin sayısı da güneye dönük yamaçlarda (64 adet) daha fazla belirlenmiştir. Kuzeye dönük yamaçlardaki köyler, daha az sayıda (36 adet) bulunmuştur. KDMP çevresindeki köyler, denizden izdüşümsel mesafesi 10-20 km arasında olan kesimlerde daha fazla kurulmuştur. Denizden uzaklaştıkça yerleşim sayısı azalmaktadır. Denizden 25 km'den daha uzak mesafelerde, sadece 6 köy yerleşimi belirlenmiştir. Bazı önemli doğal oluşumların (mağara, kanyon ve şelale) bir kısmına çok yakın ve birden fazla köy yerleşimi bulunurken, diğer bir kısmına daha uzak ve az sayıda köy yerleşiminin bulunduğu düzensiz bir dağılım görülmektedir.

Belirlenen köylerin 2020 yılı toplam nüfusu 25780 kişi olarak bulunmuştur. Milli parkın batısındaki Bartın Merkez ve Ulus ilçelerine bağlı köyler, daha fazla nüfusu barındırmaktadır. Bartın merkez ilçeye bağlı köylerden Epçilerde 2020 yılında 1199 kişi sayılmıştır. Aynı zamanda Azdavay ilçesine bağlı Kayabaşı köyünde, yalnızca 7 kişi kayıt altına alınmıştır. Kırsaldan kente göç, incelenen bölgenin tamamında etkisini göstermektedir. Köylere ait nüfus verilerinde (2008-2020 arası) düşüş eğilimi belirgin olarak görülmektedir. Ancak, 2018 yılındaki genel seçimler nedeni ile köy nüfuslarında, bir önceki yıla göre bir artış olmuştur.

Milli parkın koruma statüsü nedeni ile karayolu ağı sınırlandırılmıştır. Mevcut yol ağının milli parka etkisi sınırlı düzeyde kalmaktadır. Milli park statüsü ve göç olgusu, insan faaliyetlerini sınırlandırmıştır. Bu durum, doğal şartların gelişimine de imkân vermektedir.

KAYNAKÇA

- Ateşoğlu, A., Tunay, M., Lise, Y. Ve Öztürk, C. (2012). Küre Dağları Milli Parkı ve Tampon Zonundaki Değişimin Uzaktan Algılama ve CBS İle Belirlenmesi, IV. Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Sempozyumu (UZAL-CBS 2012), 16-19 Ekim 2012, Zonguldak
- Belkayalı, N. ve Aydın, M. (2016). Küre Dağları Milli Parkı Su Kaynaklarının Rekreatif Amaçlı Kullanımı, *Türk Tarım –Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 4 (10): 893-902.
- Blumer, A. ve Baştanlar, D. (2011). Küre Dağları Milli Parkı Örneğinde Koruma Alanlarında Turizm, Korunan Alanlar Planlama Yönetim İzleme, E-KİTAP. [Online] <https://atabeymyo.isparta.edu.tr/assets/uploads/sites/76/files/41-54-kure-daglari-milli-parki-orneginde-koruma-alanlarinda-turizm-30102019.pdf> (20.02.2021).
- Duran, C. (2013). Türkiye'nin Bitki Çeşitliliğinde Dağlık Alanların Rolü, *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi* 6 (1): 72-77

- Erinç, S (2012). *Jeomorfoloji I*. İstanbul: Der Yayınevi. s. 69. ISBN 9789753532136.
- Gökoğlu, A. (1952). *Paflagonya* (s. 16-29). Doğrusöz matbaası, Kastamonu.
- İbret, B. Ü. (2000). Küre’de Bakır Cevheri Üretimi ve Bakır Madenciliğinin Küre Ekonomisindeki Yeri. I.Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri, (s. 436). Kastamonu.
- Kazancı, N. (2009). *Milli Parklarda Jeolojik Miras – 7, Küre Dağları Milli Parkı ve Çevresi Jeositleri (Kastamonu-Bartın)*, (TÜBİTAK Çaydag-106Y043) TÜBİTAK, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Ankara Üni., MTA, Jeolojik Mirası Koruma Derneği ortak projesi, Ankara.
- KDMP, (2020). Küre Dağları Milli Parkı, 10. Bölge Müdürlüğü, [Online] www.kdmp.gov.tr (12.12.2020).
- Mayer, H. ve Aksoy, H. (1998). *Türkiye Ormanları*, Batı Karadeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü Muhtelif Yayın No: 1, Bolu.

VERGİ OKURYAZARLIĞI ÜZERİNE YAZILAN BİLİMSEL ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

Öğr. Gör. Ercan YELMAN

Düzce Üniversitesi, Akçakoca Meslek Yüksekokulu, Düzce, Türkiye

ercanyelman@duzce.edu.tr

ORCID : 0000-0002-7077-375X

Öz

Toplumlarda yaşanan hızlı değişim ve gelişmelerle birlikte okuryazarlık farklı türlere ayrılmıştır. Okuryazarlık türlerinden biri de son dönemlerde ilgi odağı olan ve yeni yeni gelişim gösteren vergi okuryazarlığıdır. Literatür incelendiğinde vergi okuryazarlığına ilişkin bilimsel çalışmaların bibliyometrik analizine yönelik güncel bir çalışma bulunmamasından hareketle, bu çalışmada vergi okuryazarlığı üzerine yazılan bilimsel çalışmaların bibliyometrik analizinin yapılması amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında elde edilen veriler, Google Scholar vb. veri tabanları kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmanın amacı çerçevesinde vergi okuryazarlığı üzerine yazılmış 43 tane bilimsel çalışma tespit edilmiş ve çeşitli açılardan bibliyometrik analizleri yapılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlarına göre, vergi okuryazarlığı üzerine yazılan bilimsel çalışmalarda son yıllarda artış olmuştur. Ayrıca yazılan 43 çalışmanın 11 tanesi Türkiye’de 32 tanesi ise Türkiye dışında gerçekleştirilmiştir. Öte yandan konu üzerine dünya genelinde yapılan ilk çalışma 1992 yılında yazılmış iken Türkiye’de ise 2014 yılında gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte araştırmanın diğer sonuçları, vergi okuryazarlığı üzerine çalışmak isteyen araştırmacılara geniş bir bakış açısı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Vergi, Okuryazarlık, Vergi Okuryazarlığı, Bibliyometrik Analiz

TAX LITERACY BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF SCIENTIFIC STUDIES

Abstract

Literacy has been divided into different types with the rapid changes and developments in societies. Tax literacy, which has been popular recently and has just been developing, is one of the types of literacy. In this study, it is aimed to conduct a bibliometric analysis of scientific studies about tax literacy, since there is no current any study on the bibliometric analysis of scientific studies on tax literacy. The data obtained within the scope of this study, Google Scholar etc. obtained using databases. While 43 scientific studies about tax literacy have identified and bibliometric analyzes have been made from various perspectives within the framework of the aim of this study.

There has been determined an increase in scientific studies about tax literacy according to the bibliometric analysis results obtained within the scope of this study in recent years. In addition, 43 studies have written 11 of are in national and 32 of are in international literature. In addition, while the first study conducted worldwide on this subject was written in 1992, the first study conducted in Turkey was written in 2014. Furthermore, other results of this research offer a broad perspective to researchers who want to work on tax literacy

Keywords: Tax, Literacy, Tax Literacy, Bibliometric Analysis

1. Giriş

Vergiler, kamusal ihtiyaçları karşılamak ya da devletin ekonomik ve sosyal hayata müdahalesini sağlamak için gerçek veya tüzel kişilerden cebren, nihai ve karşılıksız olarak topladığı parasal değerlerdir (Türk, 1992: 135). Vergi, devletin kamu ihtiyaçlarını karşılama noktasında en önemli gelir kaynağıdır. Bu nedenle verginin zamanında, eksiksiz toplanması açısından vergi bilincini güçlendiren ve vergi uyumu arttırmaya yönelik yaklaşımlar giderek önem kazanmaktadır (Gerger Çetin vd., 2019: 209). Vergi bilincini güçlendiren ve vergi uyumunu artıran yaklaşımlardan biri de vergi okuryazarlığıdır. Vergi okuryazarlığı genel olarak; mükellefin vergilendirmeye ilişkin kanunlarda belirtilen yükümlülüklerini bilmesi, anlamasının yanı sıra aynı zamanda sorumluklarını yerine getirmesi ve söz konusu vergilendirmeye ilişkin hususların olası risklerini finansal hayatında bağımsız olarak değerlendirmesi şeklinde tanımlanabilir (Cvrlj, 2015: 158).

Vergi okuryazarlığı yıllarca finansal okuryazarlığın bir alt dalı olarak görülmesi nedeniyle fazla gelişim gösterememiştir. Bu nedenle vergi okuryazarlığı, yeni gelişen bir kavramdır (Bakırtaş ve Atılgan Yaşa, 2020: 742). Vergi okuryazarlığının yeni gelişen bir kavram olması sebebiyle literatür incelendiğinde vergi okuryazarlığına ilişkin gerek Türkiye’de gerekse Türkiye dışında çok fazla bilimsel çalışmanın olmadığı görülmektedir.

Çalışmamızda kapsamında kullanılan bibliyometri yöntemi, genel olarak belirli bir alanda, konu ya da bölgede yaşayan birey veya kurumlar tarafından üretilen çalışmaların ve bu çalışmalar arasındaki ilişkilerin sayısal açıdan analiz edilmesidir (Bayar ve Ünal, 2020: 237). Çalışmamızın amacı gerek Türkiye’de gerekse Türkiye dışında vergi okuryazarlığı üzerine yazılan bilimsel çalışmaların bibliyometrik açıdan analizini yapmaktır. Özellikle bu konunun seçilmesinin nedeni, vergi okuryazarlığının dünya genelinde yeni gelişen bir kavram olması ve bu kavrama ilişkin ilginin giderek artması, vergi okuryazarlığı üzerine güncel bir bibliyometrik analiz çalışmasının olmamasıdır. Ayrıca çalışmamız, vergi okuryazarlığı üzerine çalışma

yapmak isteyen bilim insanlarına rehber niteliğinde olması açısından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında vergi okuryazarlığı üzerine yazılmış, kitap, kitap bölümü, bildiri, makale gibi çeşitli türler esas alınıp analiz edilmiştir. Çalışmanın amacı ve yöntemi doğrultusunda ulaşılan veriler, Google Scholar vb. veri tabanları kullanılarak elde edilmiştir. Veri tabanlarından elde edilen bulgular çerçevesinde bilimsel çalışmalar; tür, yıl, hazırlandıkları ülke, dil, yazar sayısı, yazarların unvanları ve görev yaptıkları üniversiteler, yazarların çalıştıkları üniversitedeki bölümleri ve çalışmada kullanılan araştırma yöntemleri esas alınarak farklı açılardan sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Yapılan araştırma sonucunda toplamda 43 tane bilimsel çalışmaya ulaşılmış ve çalışmaların 11 tanesi Türkiye’de 32 tanesinin ise Türkiye dışında yazıldığı gözlemlenmiştir. Ayrıca çalışma sonucunda elde edilen bir diğer bulgu da vergi okuryazarlığına ilişkin ilk çalışma 1992 yılına gerçekleşirken, Türkiye’de ise ilk çalışma, 2014 yılında gerçekleşmiştir. Çalışmamız kapsamında elde edilen veriler titizlikle yürütülmesine rağmen gözden kaçırılmış çalışmalar olabilir.

2. Vergi Okuryazarlığı Kavramı ve Önemi

Türk Dil Kurumuna göre öğrenim görmüş kimse okuryazar olarak ifade edilmektedir. Bireyin okuryazar olması durumuna ise okuryazarlık denilmektedir (TDK Güncel Sözlük, 2021). Daha geniş tanımlayacak olursak; yazılan yazı sembollerini kullanmanın yanı sıra aynı zamanda yazılan yazı sembollerini meydana getiren anlamlarını çözmek ve okumak şeklinde ifade etmek mümkündür (Aşıcı, 2009: 11). Tanımlamalara bakıldığında okuryazarlık genel itibarıyla bir dilde yer alan işaret ve sembolleri okuma, yazma ve bunları anlama becerilerini kapsamaktadır. Bu bağlamda okuryazarlık, bireyin hem yazılı olan işaret ve sembolleri tanıması hem de okuması ve anlaması ile başlamaktadır (Güneş, 2019: 226).

Sosyal hayatın değişimine ve teknolojinin gelişimine paralel bir şekilde okuryazarlık kavramı da değişime uğrayarak bireylerin yazılan metinleri çözme, yazma becerisi ya da bu metinleri okunmasından öteye geçerek daha geniş bir kavram haline gelmiştir. Değişen şartlar ve koşullar, yeni uzmanlık alanlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ayrıca bu yeni uzmanlık alanları beraberinde ekonomi okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, finansal okuryazarlık, mali okuryazarlık, gibi birçok yeni okuryazarlık türlerini de meydana getirmiştir (Korkmaz ve Mahiroğlu, 2009: 984). Mali okuryazarlık denildiğinde akla ilk gelen vergi okuryazarlığıdır (Teyyare, 2018: 316).

Vergi okuryazarlığı genel olarak; vergi mükelleflerinin vergilendirme ilişkisinden kaynaklanan hak ve yükümlülüklerini anlayabilme yeteneği, şeklinde tanımlanmaktadır (Nichita vd., 2019: 398). Başka bir tanımlama da ise vergi mükellef ve sorumlularının vergilendirme hususunda verilecek kararlara ilişkin bilgi, beceri ve aynı zamanda güvene sahip olması anlamına gelmektedir (Pham vd., 2020: 990). Diğer bir tanımlama ise kişinin bireysel anlamda vergilendirmeye ilişkin hususları etkin ve verimli olarak kullanması ve yönetmesi için sahip olunması gereken bilgidir (Bhushan ve Medury, 2013: 76).

Vergi okuryazarlığı, aslında finansal okuryazarlığın ayrı uzmanlaşmış bir dalıdır (Moučková ve Moučková, 2018: 553) Bu nedenle vergi okuryazarlığı yıllarca finansal okuryazarlık içerisinde değerlendirilmesi sebebiyle vergi okuryazarlığının kavramsal temellerinin tam anlamıyla oluşmadığı söylenebilir. Bu durum ayrıca vergi okuryazarlığına ilişkin literatürün zayıf kalmasına ve aynı zamanda yeni ve hala gelişme gösteren bir kavram olmasına neden olmuştur (Sandalcı ve Sandalcı, 2021: 85).

Vergi okuryazarlığı kavramı, hem mükellef açısından hem de vergi idaresi açısından önem arz etmektedir. Vergi okuryazarlığı, vergi bilgisi, vergi bilinci ve farkındalığı, vergi ahlakı, vergi kültürü, vergi uyumu ile doğrudan etkileşim içerisindedir. Bu bağlamda vergi okuryazarlığı düzeyi yüksek olan mükelleflerin vergi kanunlarına daha fazla uyum sağlamaları beklenmektedir. Bu durum aynı zamanda vergi idaresi açısından ortaya çıkan ya da çıkabilecek gizli ve açık maliyetlerin de azalmasına neden olabilmektedir (Sandalcı a, 2020: 140).

Mükellef açısından vergi okuryazarlığının önemine bakıldığında ise vergi okuryazarlık düzeyinin yükselmesi ile birlikte mükelleflerin vergi bilgisi, vergi bilinci ve farkındalığının artması beklenmektedir. Bu durum mükellefin aynı zamanda daha rasyonel kararlar almasına katkı sunmaktadır. Ayrıca vergi okuryazarlık düzeyinin mükelleflerde gelişmesi ve yükselmesi, mükelleflerin vergilendirme sürecinde karşılaşacakları açık ve gizli maliyetlerin azalmasına katkı sağlayacaktır. Öte yandan vergi okuryazarlığı, mükelleflerin çeşitli indirim, teşvik ve avantajlardan yararlanması açısından önem arz etmektedir (Sandalcı b; 2020: 139-140).

Vergi okuryazarlığı, bireylerin ve toplumların gelişmesine katkı sunmakla birlikte aynı zamanda demokrasilerin terakki etmesi açısından önemlidir (Teyyare, 2018: 318). Vergi okuryazarlığının bir diğer önemi ise, mükelleflerin vergilendirmeye ilişkin konularda bilgi ve tecrübeleri arttıkça devlete olan güvenleri de artmaktadır (Kirchler, vd; 2008: 216). Vergi okuryazarlık düzeyinin düşük olması hem devlete olan güveni azaltacaktır hem de aynı zamanda kayıt dışı ekonomiye neden olacaktır. Bu durum aynı zamanda devletin vergi gelirlerinin de azalmasına neden olabilmektedir (Cvrlje, 2015: 158-169). Ayrıca, vergi

okuryazarlığı düşük olan mükellefler bilerek ya da bilmeyerek de olsa vergi uyumsuzluğuna neden olabilmektedir. Bu nedenle vergi bilincinin, farkındalığının, vergi ahlakının, vergi kültürü ve vergi uyumunun artırılması noktasında önemli çözüm yollarından biri de vergi okuryazarlığıdır. Bu bağlamda vergi okuryazarlığına ilişkin çalışmaların artırılması önem arz etmektedir (Chardon vd., 2016; Bakar Türegün vd.,2021: 64).

3. Literatür

Vergi okuryazarlığı kavramı, finansal okuryazarlık ile oldukça ilişkili olan, yeni ve halen gelişmekte olan bir kavram olması nedeniyle Dünyada ve Türkiye’de yapılan çalışmaların oldukça kısıtlı olmasına neden olmuştur (Cvrlje; 2015: 157). Ayrıca literatür incelendiğinde vergi okuryazarlığına ilişkin ilk çalışma, 1992 yılında olmasına rağmen 1992 yılı ile 2005 yılları arasında hiç çalışmaya rastlanmamıştır. Öte yandan Türkiye’de vergi okuryazarlığına ilişkin ilk çalışma, 2014 yılında yapılmış ve daha sonra giderek artış göstermiştir. Ancak buna rağmen bu denli önem arz eden ve bilim insanları tarafından üzerinde daha fazla çalışma yapılması teşvik edilen bir kavram için yeterli düzeyde çalışmanın olduğu söylenemez.

Tablo 1: Dünyada Genelinde Vergi Okuryazarlığı Üzerine Yazılan Çalışmaların Sayıları

	1992	2005	2010	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Türkiye					1			2	1	1	3	3
Türkiye Dışında	1	2	1	3		1	5	4	4	3	6	2
Toplam	1	2	1	3	1	1	5	6	5	4	9	5

Kaynak : Elde edilen bulgular neticesinde yazar tarafından hazırlanmıştır.

Araştırma kapsamında literatür incelendiğinde Türkiye’de vergi okuryazarlığını doğrudan konu edinen ve vergi okuryazarlığından bahsedilen çalışmalar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2: Türkiye’de Vergi Okuryazarlığı Üzerine Yazılan Çalışmalar

Yazar veya Yazarın İsimleri	Çalışmanın Yılı	Çalışmanın İsmi	Çalışmanın Yayımlanma Türü	Çalışmada Kullanılan Yöntem
Yardımcıoğlu vd;	2014	Vergi Okuryazarlığı Ve Vergisel Farkındalık: Kahramanmaraş Araştırması	Makale	Nicel
Atabay vd;	2017	Küçük İşletme Sahiplerinin Vergi Okuryazarlık Düzeylerinin Algılanan Hizmet Kalitesi Ve	Bildiri	Nicel

		Müşteri Memnuniyeti Üzerindeki Etkisi: Mali Müşavirlik Hizmetlerine Yönelik Bir Araştırma		
Yılar ve Akdağ	2017	Sosyal Bilgiler Öğretiminde Vergi Okuryazarlığı	Kitap Bölümü	Nitel
Teyyare	2018	Maliye Eğitiminin Vergi Okuryazarlığı Düzeyine Etkisi: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Örneği	Makale	Nicel
Çetin Gerger vd;	2019	The Importance Of Tax Literacy In Tax Compliance, Suggestions To Be Developed In The Case Of Country Applications	Bildiri	Nitel
Çetin Gerger vd;	2020	The Importance of Tax Literacy in Tax Compliance	Kitap Bölümü	Nitel
Bakırtaş ve Atılğan Yaşa	2020	Vergi Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Salihli Belediyesi Örneği	Makale	Nicel
Sandalcı	2020	Vergi Derslerinin Vergi Okuryazarlığı Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik İkili Lojistik Regresyon Analizi	Makale	Nicel
Bakar Türegün vd;	2021	Measuring and Analyzing of Tax Literacy in Turkey: An Empirical Research on University Students	Bildiri	Nicel
Bakar Türegün vd;	2021	Türkiye'de Üniversite öğrencilerinin Vergi Okuryazarlığını belirlemeyen Etkenlerin Faktör Analizi ile İncelenmesi	Kitap Bölümü	Nicel
Sandalcı ve Sandalcı	2021	Küreselleşen Dünyada Vergileme	Kitap (Vergi okuryazarlığı Belirli Bir Bölümde Bahsedilmiştir)	Nitel

Kaynak; Elde edilen bulgular neticesinde yazar tarafından hazırlanmıştır.

Çalışmamızın yönteminde de belirtildiği üzere elde edilen bulgular bibliyometrik analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Sosyal bilimlerde oldukça yaygın bir şekilde kullanılan ve nicel araştırma metotlarından biri olarak kabul edilen bibliyometrik analiz, birçok farklı araştırma için kullanılabilir (Durmuş & Kaya, 2018:133). Bu metotla belirli bir alan ya da konu üzerine yazılan, lisansüstü tezler, kongreler, dergiler, bildireler, konferanslar, seminerler ve iletişim araçları gibi birçok farklı inceleme ve analizler yapılabilmektedir (Evren & Kozak, 2014:61). Bu nedenle Türkiye’de bibliyometrik analiz ile ilgili birçok çalışma yer almaktadır. Aşağıdaki tabloda Türkiye’de bibliyometrik analiz ile yapılan bazı çalışmalara yer verilmiştir.

Tablo 3: Türkiye’de Bibliyometrik Analiz İle Yapılan Bazı Çalışmalar

Yazar veya Yazarın İsimleri	Çalışmanın Yılı	Çalışmanın İsmi	Çalışmanın Yayımlanma Türü	Çalışmada İncelenen Materyal Türü ve Sayısı
Al ve Tonta	2004	Atıf Analizi: Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü Tezlerinde Atıf Yapılan Kaynaklar	Makale	Tez :100
Ece	2007	Türkiye’de Sosyal Bilimler Veri Tabanında Müzik Ve Müzik Araştırmalarının Yayımlandığı Bilimsel Süreli Yayınların İncelenmesi (2000-2006)	Makale	Makale: 243
Atılğan vd;	2008	Türkçe Kütüphanecilik Dergilerinin Atıf Analizi	Makale	Makale: 86
Dilek Kayaoğlu	2009	İstanbul Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü’nde Araştırma Eğilimleri 1967-2008: Lisansüstü Tezlerinin İçerik Analizi	Makale	Tez: 58
Armutlu Ve Sağlam Arı	2010	Yönetim Modalarının Yüksek Lisans Ve Doktora Tezlerine Yansımaları: Bibliyometrik Bir Analiz	Makale	Tez: 520
Bozdoğan ve Bozdoğan	2011	Türkiye’de Maliye Alanında Yapılmış Akademik Çalışmaların Nicel Görünümü	Makale	Makale :2330
Benligiray	2012	Araştırmacıların Bankacılık Alanına Bilimsel Katkıları: Bankacılık Konusunda Yapılan Lisansüstü Tezlere İlişkin Bir Araştırma	Makale	Tez: 1770
Yılmaz ve Bakış	2014	Anesteziyoloji Alanında Türkiye ve Dünyada Yapılan Bilimsel Yayınların Bibliyometrik Analizi	Makale	Makale : 52287
İnceoğlu	2014	Türkiye’de Sinemayı Konu Alan Doktora Tezleri Üzerine Bibliyometrik Bir Çözümleme	Makale	Tez: 199
Hotamışlı ve Efe	2015	Duygusal Zekâ ve Liderlik İlişkisi Bağlamındaki Çalışmaların Bibliyometrik Analiz ile İncelenmesi	Makale	Tez : 19 Makale : 6
Yazıcı ve Bekereci	2016	Fen Bilimleri Eğitimi Alanında 2012-2014 Yılları Arasında Yapılan Doktora Tezleri Üzerine İstatistiksel Bir Araştırma	Makale	Tez: 36
Beşel	2017	Türkiye’de Maliye Alanında Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi (2003-2017)	Makale	Tez: 1714
Ayaz ve Türkrmen	2018	Yöresel Yiyecekleri Konu Alan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi	Makale	Tez: 45
Ercan	2019	Spor Hekimliği Alanındaki Tezler: Türkiye’de Son 15 Yılın Bibliyometrik Analizi	Bildiri	Tez: 60
Duran ve Çelikkaya	2019	Türkiye’de Lojistik Üzerine Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi	Makale	Tez: 529
Batur ve Özcan	2020	Eleştirel Düşünme Üzerine Yazılan Lisansüstü Tezlerinin Bibliyometrik Analizi	Makale	Tez : 165

Paslı	2021	Sakin Şehir Konulu Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi	Makale	Tez: 94
Kargılioğlu	2021	Sokak Lezzetleri Konusuyla İlgili Yapılan Çalışmaların Bibliyometrik Analizi	Makale	Makale :25 Tez : 8

Kaynak: Selçuk ve Yardımcıoğlu, 2017: 66-67'den yararlanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

4. Araştırma Yöntemi

Çalışmamızda sosyal bilimlerde yaygın ve etkin olarak kullanılan ve aynı zamanda nicel analiz yöntemlerinden biri olarak kabul edilen bibliyometrik analiz metodu kullanılmıştır. Bibliyometrik analiz; bilgiyi kurumlar, dergiler, alan, konu gibi çeşitli değişkenlerle sınıflandırmak için sıklıkla kullanılan bir yöntemdir (Ellegaard ve Wallin, 2015: 1809). Ayrıca bilimsel üretkenliğin, eğilimlerin, çeşitli disiplinlerdeki araştırmaların vurgulanmasının ve araştırmacıların yayın çıktılarına yönelik tercihlerinin yararlı göstergeleridir. Bu tür çalışmaların sonuçları, araştırma yönetimi ve planlamasında karar vermede, koleksiyon geliştirmede ve kütüphanelerde kullanımda çok faydalı olabilmektedir (Jacobs, 2001). Bibliyometri kavramını ilk kez 1969 yılında Pritchard tarafından kullanılmasına rağmen günümüze kadar birçok konu ve alanda kullanılmış ve halen kullanılmaktadır (Pritchard, 1969: 348-349).

Çalışmamızın veri setini meydana getiren belgeler, Google Scholar vb. veri tabanlarından yararlanılarak elde edilmiştir. Çalışma kapsamında elde edilen bulgular, çalışmaların yapıldıkları türe, yıllara göre analizlerinin yapılmasının yanı sıra aynı zamanda çalışma kapsamında görev yapan yazar sayısı, akademisyenlerin unvanı ve çalıştıkları üniversiteler, göre analizleri değerlendirilmiştir. Ayrıca çalışma çerçevesinde elde edilen bulgular, akademisyenlerin çalıştıkları üniversitelerdeki bölümlerine göre, çalışmalarda kullanılan araştırma modellerine ve çalışmanın yapıldığı ülkelere göre çeşitli değişkenler esas alınarak analizleri yapılmıştır.

4.Araştırma Bulguları

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, öncelikle iki kısımda değerlendirilmektedir. Birinci kısımda Türkiye’de vergi okuryazarlığına ilişkin yazılan çalışmalar çeşitli değişkenler kullanılarak analiz edilmiştir. Bu değişkenler; tür, yıl, dil gibi değişkenler esas alınmanın yanı sıra akademisyenlerin unvanı, çalıştıkları üniversite ve görev yaptıkları bölümler, yazar sayısı ve son olarak çalışmalarda kullanılan araştırma modelleri şeklinde belirlenmiştir. Çalışmanın ikinci kısmında ise Türkiye dışında vergi okuryazarlığı üzerine yazılan çalışmalar farklı

açılardan değerlendirilmiştir. Bu bağlamda kullanılan değişkenler; tür, yıllar, ülke, dil, yazar sayısı ve araştırmalarda kullanılan araştırma modelleri şeklindedir.

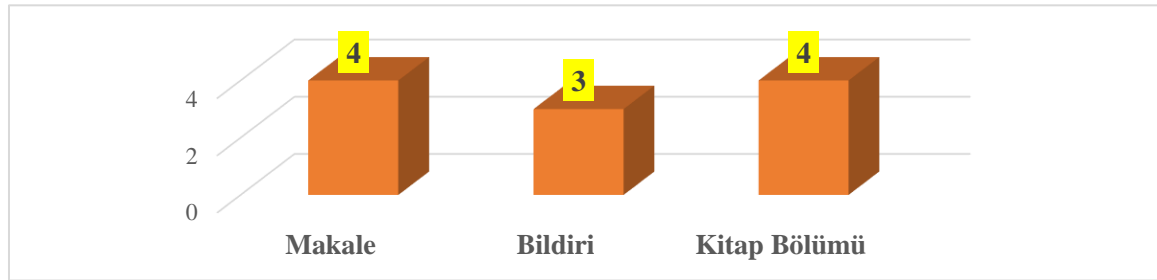
4.1.Türkiye’de Yapılan Araştırmaların Analizi

Çalışmamız kapsamında vergi okuryazarlığına ilişkin Türkiye’de elde edilen bulguların analizleri aşağıdaki alt başlıklarda sunulmaktadır.

4.1.1.Yapılan Çalışmaların Türlerine Göre Dağılımı

Yapılan araştırma kapsamında Türkiye özelinde hazırlanan bilimsel çalışmaların türlerine göre değerlendirildiğinde, Grafik – 1’de görüldüğü üzere toplamda 11 çalışma yapılmıştır. Bu bağlamda konu üzerine çalışmaların 4 tanesi makale, 4 tanesi kitap bölümü ve 3 tanesi ise bildiri şeklinde yayımlanmıştır. Grafik-1 incelendiğinde yazılan bilimsel çalışmaların tür dağılımı yüzdeler olarak ifade edilirse, bu bilimsel çalışmaların %36,36’sı kitap bölümü, %36,36’sı makale ve % 27,27’si ise bildiri olarak hazırlanmıştır.

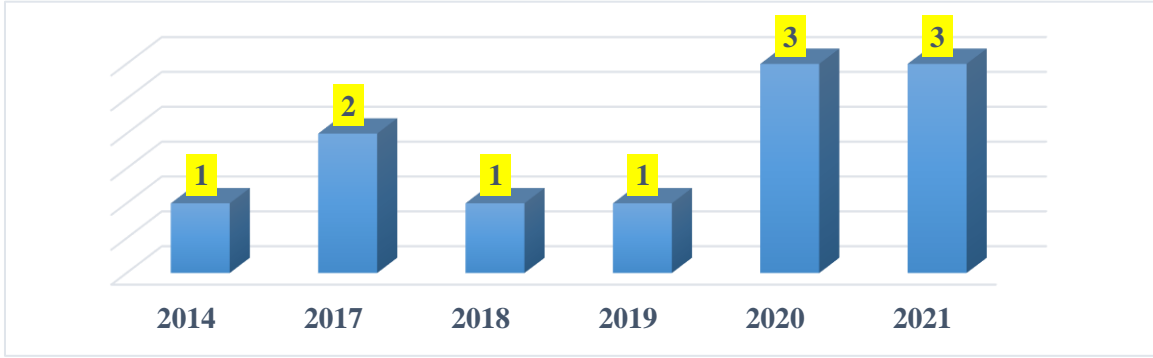
Grafik – 1: Yapılan Çalışmaların Türlerine Göre Dağılımı

Kaynak: Elde edilen bulgular neticesinde yazar tarafından hazırlanmıştır.

4.1.2. Yapılan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

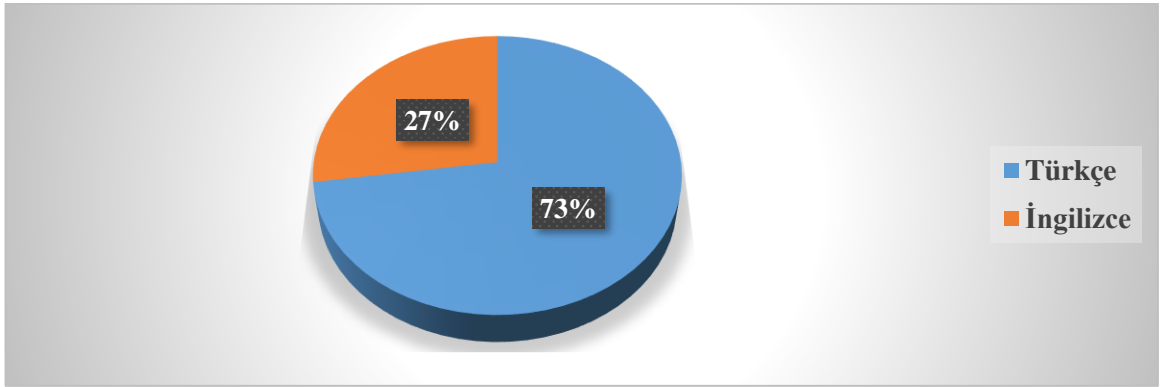
Türkiye’de vergi okuryazarlığına ilişkin yazılan bilimsel çalışmaların yıllara göre dağılımı aşağıda Grafik -2 ‘de verilmiştir. İlgili grafik üzerindeki veriler incelendiğinde, bu konuda bilimsel çalışmaların en fazla olduğu yıllar, 2020 ve 2021 yılları olmuştur. Ayrıca 2017 yılında 2 tane, 2014, 2018 ve 2019 yıllarında ise 1’er tane çalışma yapıldığı görülmektedir. 2014 yılından 2021 yılına kadar geçen süre zarfında ise yıllık ortalama 1,38 tane çalışma yapıldığı söylenilebilir.

Grafik – 2: Yapılan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Kaynak: Elde edilen bulgular neticesinde yazar tarafından hazırlanmıştır.

4.1.3. Yapılan Çalışmaların Diline Göre Dağılımı

Yapılan çalışmada elde edilen bulgular neticesinde çalışmaların diline göre analizler aşağıdaki grafikte verilmiştir.

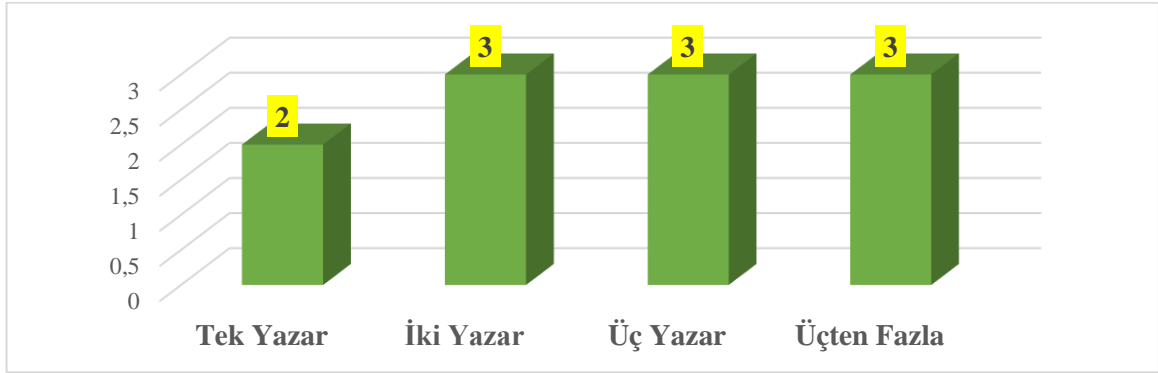
Grafik -3: Yapılan Çalışmaların Diline Göre Dağılımı

Kaynak: Elde edilen bulgular neticesinde yazar tarafından hazırlanmıştır.

Çalışmamız kapsamında tespit edilen 11 bilimsel çalışmada 3 tanesinin dili İngilizce yazılmış iken diğer 8 çalışmanın dili ise Türkçe yazıldığı görülmektedir. Bu bağlamda yapılan çalışmaların % 73'ü Türkçe, %2'si ise İngilizce yazıldığı ifade edilebilir.

4.1.4. Yapılan Çalışmaların Yazar Sayısına Göre

Çalışmamız kapsamında yapılan çalışmalardaki yazar sayısına göre dağılım aşağıdaki grafikte verilmiştir.

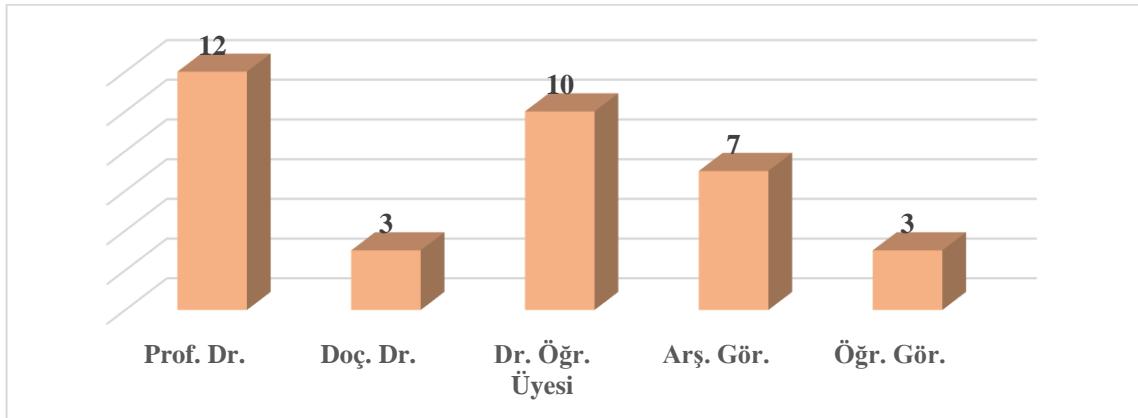
Grafik- 4: Yapılan Çalışmaların Yazar Sayısına Göre

Kaynak: Elde edilen bulgular neticesinde yazar tarafından hazırlanmıştır.

Vergi okuryazarlığına ilişkin hazırlanan çalışmalarda yazar sayıları incelendiğinde, çalışmalar genel olarak birden çok yazar tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda yayımlanan çalışmaların %81,82'si birden fazla yazarla yazılmıştır. Ayrıca iki yazarlı, üç yazarlı ve üçten fazla yazarlı çalışma sayıları ise eşit dağılmıştır.

4.1.5. Yapılan Çalışmaların Akademisyenlerin Unvanlarına Göre Dağılımı

Yazılan çalışmalara katkıda bulunan yazarların unvanlarına ilişkin veriler aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Grafik- 5: Katkıda Bulunan Yazarların Unvanlarına Göre Dağılımı

Kaynak: Elde edilen bulgular neticesinde yazar tarafından hazırlanmıştır.

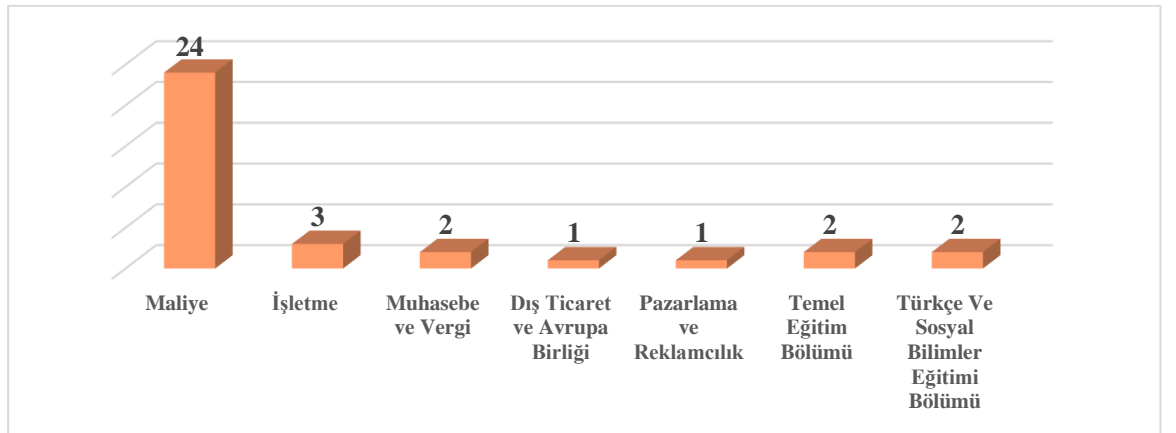
Hazırlanan çalışmalarda görev yapan akademisyenlerin unvanlarına göre dağılımı incelendiğinde, toplamda 35 akademisyen bu çalışmalara katkı yapmıştır. Bu bağlamda yapılan çalışmalarda görev yapan akademisyenlerin akademik unvanı en fazla Prof. Dr. unvanı olurken, ikinci sırada ise Doktor Öğretim Üyesi olmuştur. Katkıda bulunan akademisyenlerin

unvanlarının yüzdeler dağılımları incelendiğinde %34,29'u Prof. Dr., %28,57'si Doktor Öğretim Üyesi, %20'si Arş. Gör., %8,57'si Doç. Dr. ve %8,57'si Öğr. Gör. unvanları olduğu görülmektedir.

4.1.6. Yazılan Çalışmalarda Görev Yapan Akademisyenlerin Bölümlerine Göre Dağılımı

Araştırma kapsamında yazılan çalışmalarda görev yapan akademisyenlerin bölümlerine göre dağılımı aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Grafik – 6: Yazılan Çalışmalarda Görev Yapan Akademisyenlerin Bölümlerine Göre Dağılımı

Kaynak: Elde edilen bulgular neticesinde yazar tarafından hazırlanmıştır.

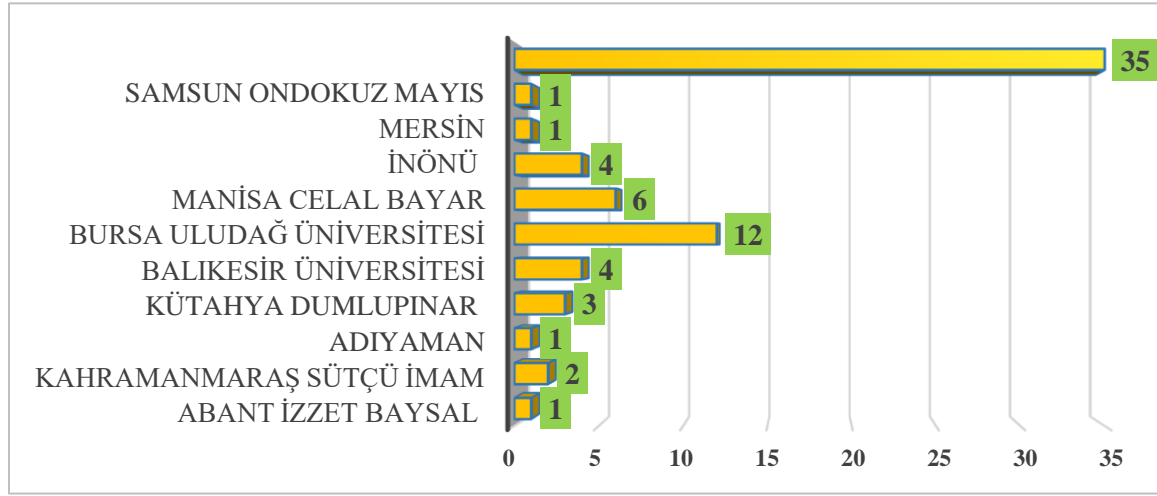
Grafik – 6 incelendiğinde vergi okuryazarlığı farklı bölümlerde görev yapan akademisyenlere konu olmuştur. Bu kapsamda vergi okuryazarlığına ilişkin yazılan çalışmalar, en fazla maliye bölümü akademisyenlerine konu olurken en az ise Dış Ticaret ve Avrupa Birliği, Pazarlama ve Reklamcılık bölümlerine konu olmuştur. Ayrıca İşletme bölümü, Muhasebe ve Vergi ile Eğitim bölümlerinde de görev yapan akademisyenlerin vergi okuryazarlığı konusunda yoğun bir ilgileri olduğu ifade edilebilir.

Vergi okuryazarlığı konusunun daha çok maliye bölümlerinde görev yapan akademisyenler arasında ilgi odağı olması Vergi'nin temel olarak maliye bilimi altında incelenmesi ve vergi derslerinin bu bölümlerde daha yoğun olmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle vergi okuryazarlığı, maliye bilim insanlarının daha çok ilgisini çekmiş ve bu bölümlerde daha fazla yoğunluk yaşanmıştır.

4.1.7. Çalışmalarda Görev Yapan Akademisyenlerin Çalıştıkları Üniversitelere Göre Dağılımı

Çalışma kapsamında yapılan bir diğer analiz ise, çalışmalarda görev yapan akademisyenlerin üniversitelere göre dağılımıdır. Söz konusu veriler aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Grafik – 7: Çalışmalarda Görev Yapan Akademisyenlerin Üniversitelere Göre Dağılımı

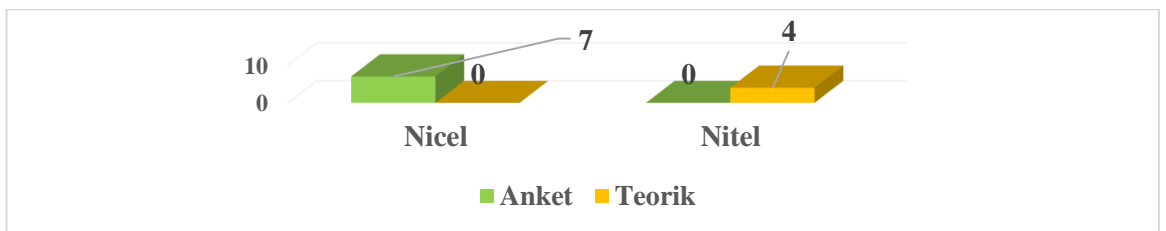
Kaynak: Elde edilen bulgular neticesinde yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik – 7 incelendiğinde, vergi okuryazarlığına ilişkin yapılan bilimsel çalışmalarda görev yapan akademisyenlerin bağlı oldukları üniversitelere göre dağılımında, birinci sırada Bursa Uludağ Üniversitesi, ikinci Manisa Celal Bayar Üniversitesi, üçüncü sırada ise Balıkesir Üniversitesi ve İnönü Üniversitesi yer almaktadır.

4.1.8. Yapılan Çalışmalarda Kullanılan Araştırma Modelleri

Vergi okuryazarlığı üzerine yapılan çalışmalarda kullanılan araştırma modelleri aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Grafik- 8: Yapılan Çalışmalarda Kullanılan Araştırma Modelleri

Kaynak: Elde edilen bulgular neticesinde yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik- 8'den de anlaşılacağı üzere Türkiye'de vergi okuryazarlığına ilişkin yapılan toplam 11 adet çalışmanın yedisinde nicel araştırma modelleri kullanılırken dördünde ise nitel çalışmalara yer verilmiştir. Yani yapılan çalışmaların % 63.64'ünde nicel, %36.36'sında ise nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Ayrıca nicel modellere baktığımızda ise çalışmaların tamamında anket yöntemi kullanılırken, nitel çalışmaların tamamında ise teorik analiz yapılmıştır.

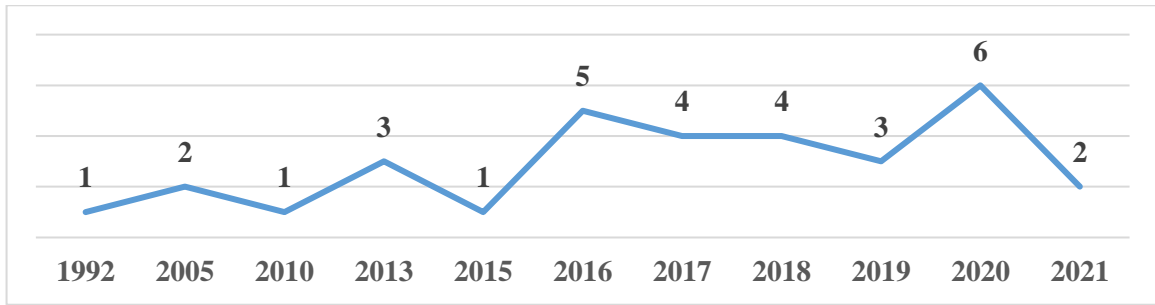
4.2.Türkiye Dışında Yapılan Araştırmaların Analizi

Çalışmamızın bu kısmında vergi okuryazarlığına ilişkin Türkiye dışında yapılan çalışmalardan elde edilen bulgulara yer verilmektedir.

4.2.1.Yazılan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Türkiye dışında vergi okuryazarlığına ilişkin yazılan bilimsel çalışmaların yıllar itibariyle dağılımını aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Grafik – 9: Yazılan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

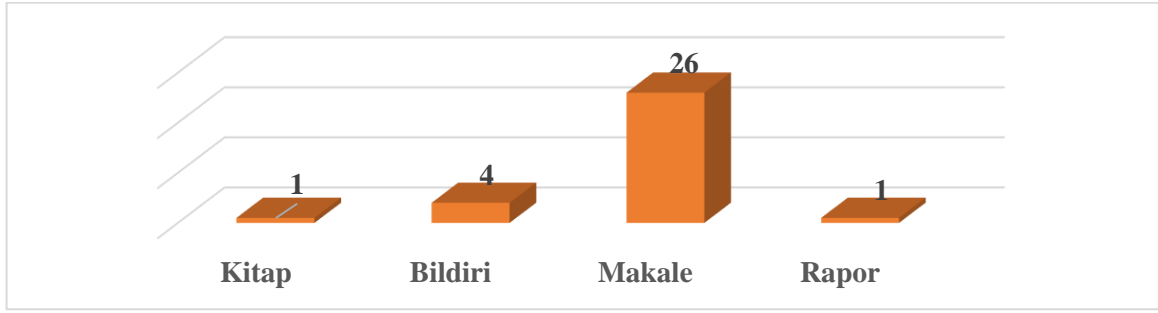

Kaynak: Elde edilen bulgular neticesinde yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik -9 incelendiğinde vergi okuryazarlığına ilişkin ilk çalışmaya 1992 yılında rastlandığı görülmektedir. Ayrıca araştırma kapsamında konuya ilişkin 1992 yılından 2021 yılına kadar geçen süreçte, ortalama olarak 2,91 adet çalışma yapıldığı ifade edilebilir. Bu süre zarfında yapılan çalışmaların en fazla olduğu yıl, 2020 olmuştur. 1992 yılından 2021 yılına kadar geçen sürede toplamda 32 çalışma yapılmış, bu çalışmaların %34,38 2020 ve 2016 yıllarında gerçekleşmiştir. Yani bu çalışmaların önemli kısmı 2016 ve 2021 yıllarında yapıldığı ifade edilebilir.

4.2.2.Yazılan Çalışmaların Türüne Göre Dağılımı

Çalışmamız kapsamında elde edilen bulguların türlerine ilişkin veriler aşağıdaki grafikte verilmiştir.

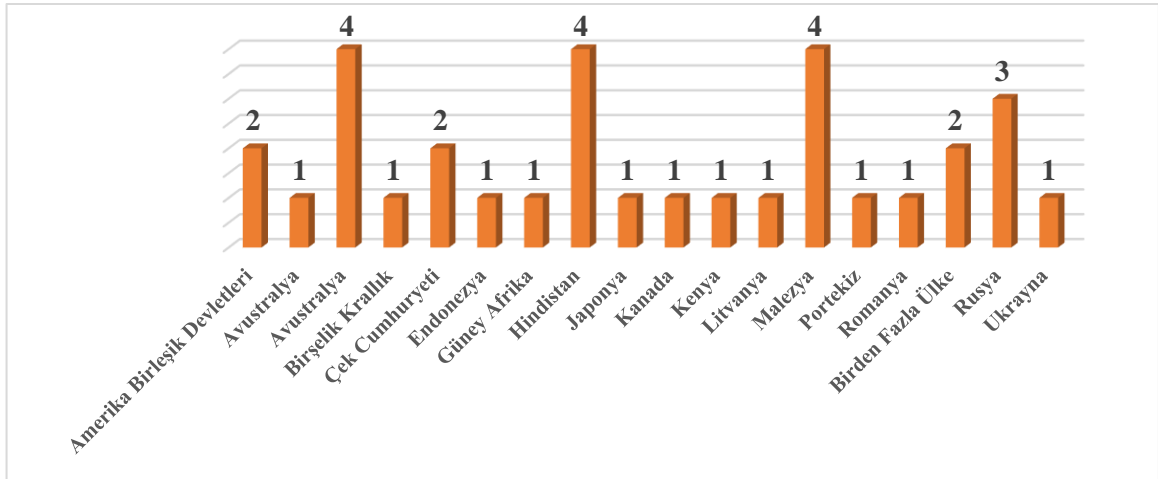
Grafik- 10: Yazılan Çalışmaların Türüne Göre Dağılımı

Kaynak: Elde edilen veriler ışığında yazar tarafından hazırlanmıştır.

Çalışmamız çerçevesinde incelenen bulgular türlerine göre değerlendirildiğinde bu çalışmaların %81,25'i makale, %12,50'si bildiri, %3,13'ü kitap ve %3,13'ü de rapor şeklinde hazırlandığı görülmektedir. Başka bir deyişle vergi okuryazarlığına ilişkin hazırlanan çalışmaların ezici bir çoğunluğu makale olarak yazıldığı söylenebilir.

4.2.3. Yazılan Çalışmaların Ülkelere Göre Dağılımı

Çalışmamız kapsamında elde edilen bulguların çalışmanın yapıldığı ülkeye ilişkin veriler aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Grafik- 11: Yazılan Çalışmaların Ülkelere Göre Dağılımı

Kaynak: Elde edilen bulgular neticesinde yazar tarafından hazırlanmıştır.

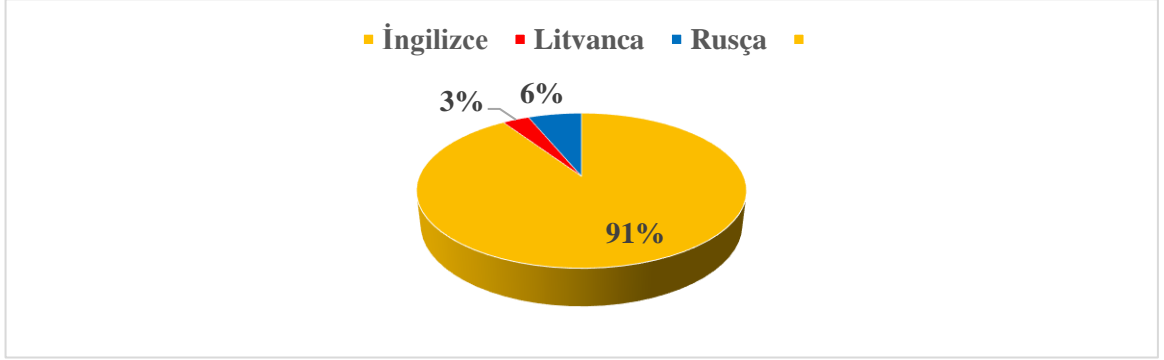
Grafik -11' incelendiğinde yapılan çalışmaların birçok ülke sınırları içerisinde gerçekleştiği görülmektedir. Başka bir ifade ile vergi okuryazarlığı konusu farklı ülkelerde yaşayan bilim insanlarının dikkatini çekmiştir. Bu bağlamda Grafik- 11'den anlaşılacağı üzere vergi okuryazarlığı üzerine yapılan çalışmalar en fazla Avustralya, Hindistan ve Malezya da gerçekleşmiştir. Ayrıca araştırma kapsamında incelenen vergi okuryazarlığı konusu, gelişmiş

ve gelişmekte olan birçok ülkede bilimsel çalışmalara konu olduğu ifade edilebilir. İki tane çalışma ise farklı ülke sınırları içerisinde gerçekleşmiştir.

4.2.4.Yazılan Çalışmaların Diline Göre Dağılımı

Çalışmada sonucunda tespit edilen 32 çalışmanın yazıldıkları dillere ilişkin istatistiksel bilgiler aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

Grafik-12: Yazılan Çalışmaların Diline Göre Dağılımı

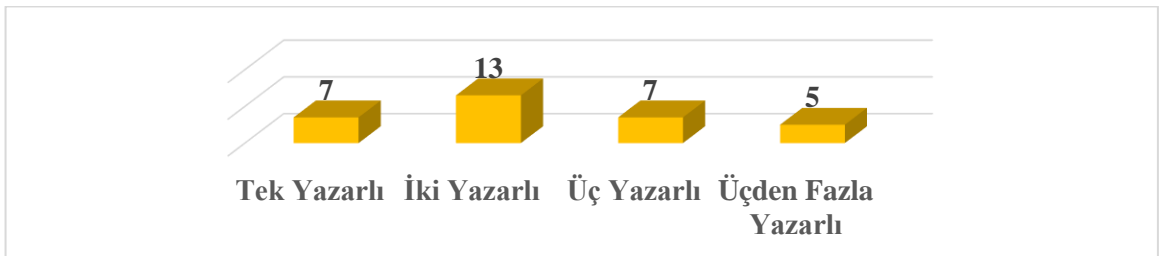
Kaynak: Elde edilen bulgular neticesinde yazar tarafından hazırlanmıştır.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular incelendiğinde yapılan çalışmaların büyük bir çoğunluğu İngilizce yazıldığı görülmektedir. Bunun nedeni ise bilimsel dil olarak en yaygın kabul edilen dil İngilizce olmasından kaynakladığı söylenebilir. Ayrıca yapılan çalışmalar dil açısından yüzdeler olarak ifade edildiğinde, bu çalışmaların %91'i İngilizce dilinde, %6'sı Rusça ve %3'ü Litvanca dillerinde yazılmıştır.

4.2.5.Yazılan Makalelerin Yazar Sayısına Göre

Yapılan çalışmalara katkıda bulunan yazar sayılarına ilişkin veriler aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Grafik- 13: Yazılan Makalelerin Yazar Sayısına Göre

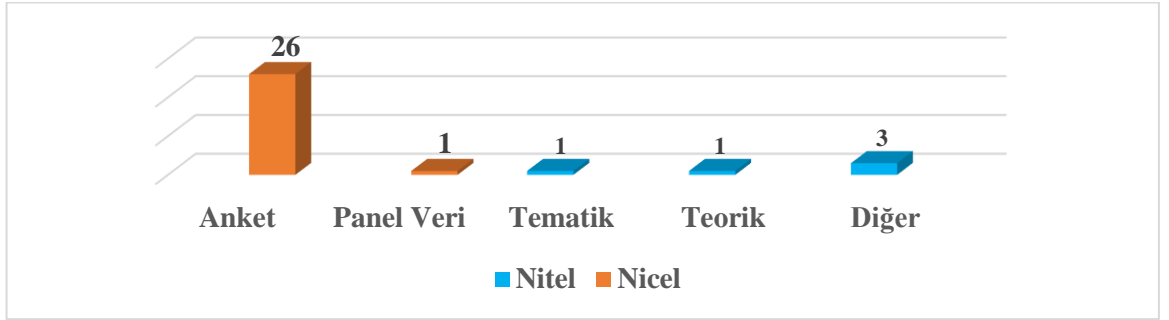
Kaynak: Elde edilen veriler ışığında yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik 13' incelendiğinde yapılan çalışmaların neredeyse yarısı iki yazarlı hazırlandığı görülmektedir. Yani hazırlanan çalışmaların %40,63'ü iki yazarlı, %21,88'i üç yazarlı, %21,88'i tek yazarlı ve %15,63'ü ise üç yazarlı olarak hazırlanmıştır.

4.2.6. Yazılan Çalışmalarda Kullanılan Araştırma Modelleri

Yazılan çalışmalarda kullanılan araştırma modellerine ilişkin istatistikî veriler aşağıdaki grafikte sunulmaktadır.

Grafik – 14: Yazılan Çalışmalarda Kullanılan Araştırma Modelleri

Kaynak: Elde edilen bulgular neticesinde yazar tarafından hazırlanmıştır.

Grafik- 14'de yer alan verilere bakıldığında yapılan toplam 32 çalışmada 27'sinde nicel yöntemler kullanılırken 5'inde ise nitel yöntemler kullanılmıştır. Başka deyişle %15,63'ü nitel yöntemlerle yazılmış iken % 84,38 ise nicel yöntemlerle yazıldığı görülmektedir. Ayrıca yapılan çalışmalarda en fazla kullanılan nicel yöntem ise % 81, oranla anket yöntemi olmuştur.

5. Sonuç

Bu çalışma kapsamında vergi okuryazarlığı üzerine yazılmış olan bilimsel çalışmalar, farklı açılardan incelenmiştir. Türkiye yapılan toplam çalışma sayısı 11 iken, Türkiye dışında yapılan çalışma sayısı ise 32 ve toplamda 43 çalışma incelenmiştir. Bu çerçevede bulgular incelendiğinde vergi okuryazarlığına ilişkin dünyada ilk çalışma 1992 yılında gerçekleşirken Türkiye’de ise 2014 yılında gerçekleşmiştir. Ayrıca konuya ilişkin en fazla çalışma yapılan yıl, 2020 yılı olduğu gözlemlenmiştir. 2020 yılından sonra ise çalışma yapılan en fazla yıl, 2016 ve 2021 yılları olmuştur. Türkiye dışında yapılan çalışmalar, Türkiye’de yapılan çalışmalardan 3,2 kat daha fazladır. Bu durum Türkiye’de vergi okuryazarlığına ilişkin çalışmaların daha az ve daha yeni gelişim gösterdiğini kanıtlamaktadır.

Yapılan çalışmaların türüne genel olarak bakıldığında en fazla çalışma yapılan tür 30 adet çalışma ile makale olmuştur. Başka bir deyişle 43 çalışmanın % 70’i makale olarak yazılmıştır. Ayrıca elde edilen bulguların ülke bazında sınıflandırılması yapıldığında ise en fazla çalışma Türkiye yapılmıştır. Türkiye’den sonra ise çalışmaların fazla olduğu ülkeler Avustralya, Hindistan ve Malezya’dır. Yıllar itibariyle vergi okuryazarlığına ilişkin çalışma sayısına bakıldığında, Türkiye’de yeni gelişim gösteren bir konu olmasına rağmen çalışma adedi olarak birinci sırada yer almaktadır.

Araştırma kapsamında incelenen 42 çalışmaya bakıldığında çalışmaların farklı dillerde yazıldığı görülmektedir. Söz konusu çalışmaların %74’ü İngilizce dilinde yazılmıştır. Elbette bu durum böyle gerçekleşmesinde bilimsel dil olarak en yaygın kabul edilen dil İngilizce olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca bulgular incelendiğinde yazılan çalışmaların %37’si iki yazarlı olduğu tespit edilmiştir. Öte yandan yapılan çalışmalarda kullanılan araştırma yöntemleri incelendiğinde ise çalışmaların % 79’unda nicel yöntemler kullanılmıştır.

Son olarak; ilgili çalışmamız vergi okuryazarlığı konusunda çalışmak isteyen araştırmacılara önemli veriler sunmakla birlikte yapılacak yeni çalışmalarda farklı fikirler sunması ve kaynak oluşturulması açısından literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir. Özellikle çalışmamız kapsamında farklı değişkenlerin kullanılmasının nedeni farklı noktalarda çalışmak isteyen araştırmacılara daha sağlıklı bir yol haritası çizmeye yardımcı olmaktır. Ayrıca bu çalışmada vergi okuryazarlığına ilişkin çalışmaların çeşitli açılardan analiz edilmesi araştırmacıların yayın yapmayı düşündüklerinde ya da yayına çıktıklarında yayın tercihlerini olumlu ya da olumsuz etkileyecektir.

Kaynakça

- Al, U. & Tonta Y. (2004). Atıf Analizi: Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü Tezlerinde Atıf Yapılan Kaynaklar, *Bilgi Dünyası*, 5(1), 19-47.
- Anca, A., Batrancea, L., Pop, C.M., Batrancea, I., Morar, I.D., Masca, E., Roux-Cesa, A.M., Forte., D., Formigoni, H. and Silva, A.A (2019). We Learn Not for School but for Life: Empirical Evidence of the Impact of Tax Literacy on Tax Compliance, *Eastern European Economics*, 57(5), 397-429.
- Armutlu, C. ve Sağlam Arı, G. (2010). Yönetim Modalarının Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerine Yansımaları: Bibliyotektik Bir Analiz, *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 37(1), 1-23.
- Aşıcı, M. (2009). Kişisel ve Sosyal Bir Değer Olarak Okuryazarlık, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 9-26.
- Atabay, İ., Koç, F., Alamur, B. & Öder, M.M. (2017). Küçük İşletme Sahiplerinin Vergi Okuryazarlık Düzeylerinin Algılanan Hizmet Kalitesi Ve Müşteri Memnuniyeti Üzerindeki Etkisi: Mali Müşavirlik Hizmetlerine Yönelik Bir Araştırma, *8.Uluslararası Girişimcilik Kongresi-ICE2017*, Balıkesir, 725-739.
- Atılğan, D., Atakan, C. & Bulut B. (2008). Türkçe Kütüphanecilik Dergilerinin Atıf Analizi, *Türk Kütüphaneciliği*, 22(4), 392-413.
- Ayaz, N. ve Türkmen, B.M (2018). Yöresel Yiyecekleri Konu Alan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi, *Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research*, 2(1), 22-38.
- Bakar Türegün, F., Gerçek, A., Çetin Gerger, G., Benk, S., Küçüksüleymanoğlu, E.R., Serbes, H. & Ateş, M.G. (2021), Measuring and Analyzing of Tax Literacy in Turkey: An Empirical Research on University Students, 35th International Public Finance Conference, Antalya, 74-79.
- Bakar Türegün, F., Gerçek, A., Çetin Gerger, G., Benk, S., Küçüksüleymanoğlu, E.R., Serbes, H. & Ateş, M.G. (2021). Türkiye'de Üniversite Öğrencilerinin Vergi Okuryazarlığını Belirlemeyen Etkenlerin Faktör Analizi İle İncelenmesi, Ekin Yayınevi, Bursa, 61-83.
- Bakırtaş D. ve Atılğan Yaşa, A. (2020). Vergi Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Salihli Belediyesi Örneği, *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(4), 741-757.

- Batur, Z. ve Özcan H.Z. (2020). Eleştirel Düşünme Üzerine Yazılan Lisansüstü Tezlerinin Bibliyometrik Analizi, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 9(2), 834-854.
- Benligiray, S. (2012). Araştırmacıların Bankacılık Alanına Bilimsel Katkıları: Bankacılık Konusunda Yapılan Lisansüstü Tezlere İlişkin Bir Araştırma, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3(6), 26-46.
- Beşel, F. (2017). Türkiye’de Maliye Alanında Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi (2003-2017), *International Journal of Public Finance*, 2(1), 27 – 62.
- Bhushan, P. ve Medury, Y. (2013). Determining Tax Literacy of Salaried Individuals - An Empirical Analysis, *IOSR Journal of Business and Management*, 10(6): 76-80.
- Chardon, T., Freudenberg, B. & Brimble, M. (2016). Tax Literacy İn Australia: Not Knowing Your Deduction From Your Offset, *Australian Tax Forum*, 31(2), 321-362.
- Cvrlje, D. (2015). Tax Literacy as an Instrument of Combating and Overcoming Tax System Complexity, Low Tax Morale and Tax non-Compliance, *The Macrotheme Review*, 4(3), 156-167.
- Çetin Gerger G., Bakar Türegün F.& Gerçek A.(2019). The Importance Of Tax Literacy In Tax Compliance, Suggestions To Be Developed In The Case Of Country Applications, *34.International Public Finance Conference*, Antalya, 209-215.
- Çetin Gerger, G., Bakar Türegün, F. & Gerçek, A. (2020). The Importance of Tax Literacy in Tax Compliance, *Critical Debates in Public Finance*, 57 -76.
- Dilek Kayaoğlu, H. (2009). İstanbul Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü’nde Araştırma Eğilimleri 1967-2008: Lisansüstü Tezlerinin İçerik Analizi, *Türk Kütüphaneciliği*, 23(3), 535-562.
- Duran, G. ve Çelikkaya, S. (2019). Türkiye’de Lojistik Üzerine Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi, *G. Ü. İslâhiye İİBF Uluslararası E-Dergi*, 3(3), 152-167.
- Durmuş, M.E. ve Kaya, S. (2018). Türkiye’de Vakıflar Üzerine Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi, *Vakıflar Dergisi*, 49, 131-146.
- Ece, A.S.(2007). Türkiye’de Sosyal Bilimler Veri Tabanında Müzik Ve Müzik Araştırmalarının Yayımlandığı Bilimsel Süreli Yayınların İncelenmesi (2000-2006), *Ulusal İnsan Bilimleri Dergisi*, 4(2), 1-23.

- Ellegaard, O. ve Wallin, J.A.(2015). The Bibliometric Analysis Of Scholarly Production: How Great Is The Impact? *Scientometrics*, 105(3), 1809-31.
- Ercan, S. (2020), Spor Hekimliği Uzmanlık Tezleri: Türkiye’de Son 15 Yılın Bibliyometrik Analizi, *Spor Hekimliği Dergisi*, 55(1), 21-27.
- Evren, S. ve Kozak, N. (2012). Türkiye’de 2000-2010 Yılları Arasında Yayınlanan Turizm Konulu Makalelerin Bibliyometrik Analizi, *VI. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi*, Antalya, 250-266.
- Güneş, F. (2019). Okuryazarlık Yaklaşımları, *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 4(3), 224-246.
- Hotamışlı, M. ve Efe, D. (2015). Duygusal Zekâ ve Liderlik İlişkisi Bağlamındaki Çalışmaların Bibliyometrik Analiz ile İncelenmesi, *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(1), 101-121.
- İnceoğlu, Ç. (2014). Türkiye’de Sinemayı Konu Alan Doktora Tezleri Üzerine Bibliyometrik Bir Çözümleme, *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 21, 31 – 50.
- Jacobs, D. (2001). A Bibliometric Study of The Publication Patterns of Scientists in South Africa. 1992-96, With Particular Reference to Status and Funding. *Information Research*. 6(3). [<http://informationr.net/ir/6-3/paper104.html>]. (Erişim: 05.12.2021).
- Kargiglioğlu, Ş. (2021). Sokak Lezzetleri Konusuyla İlgili Yapılan Çalışmaların Bibliyometrik Analizi, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 1857–1873.
- Kirchler, E., Hoelzl, E. & Wahl, I. (2008). Enforced Versus Voluntary Tax Compliance: The ‘Slippery Slope’ Framework, *Journal of Economic Psychology*, 29, 210–225.
- Korkmaz, Ö. ve Mahiroğlu, A. (2009). Üniversiteyi Yeni Kazanmış Öğrencilerin Bilgisayar Okuryazarlık Düzeyleri, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(3), 983-1000.
- Moučková, M. ve Vitek, L. (2018). Tax Literacy, *Acta Universitatis Agriculturae Et Silviculturae Mendeliana Brunensis*, 66/57, 553-559.
- Pashı, M. M. (2021). Sakin Şehir Konulu Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 1005-1017.
- Pham, A., Grégoire, A.G., Godbout, L. & Jean-Herman Guay (2020). Tax Literacy: A Canadian Perspective, *Canadian Tax Journal*, 68:4, 987 – 1007.

- Pritchard, A. (1969). Statistical Bibliography Or Bibliometrics?, *Journal of Documentation*, 25(4), 348-349.
- Sandalcı a, U. (2020), Vergi Derslerinin Vergi Okuryazarlığı Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik İkili Lojistik Regresyon Analizi, *Vergi Raporu*, 255, 125 – 142.
- Sandalcı b, U. (2020), Türkiye’de Vergilemede Kamu Odaklı Anlayıştan Mükellef Odaklı Anlayışa Dönüşüm, 191-210., Legal Yayıncılık, İstanbul.
- Sandalcı, U. ve Sandalcı, İ. (2021), Küreselleşen Dünyada Vergileme, İksad Yayınevi.
- Selçuk, M. & Yardımcıoğlu, F. (2017). İslam Ekonomisi ve Finansı Alanında Türkiye’de Yazılan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi, *Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 63-78.
- TDK Güncel Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 01.12.2021).
- Teyyare, E. (2018). Maliye eğitiminin vergi okuryazarlığı düzeyine etkisi: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Örneği, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 16(4), 315-333.
- Türk, İ. (1992), Kamu Maliyesi, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Ünal A. ve Bayar, S.B. (2020), Türkiye’de Destinasyon Konusunda Yayınlanmış Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(22), 237-250.
- Yardımcıoğlu, M., Akpınar, Y. & Günay, Y. (2014). Vergi Okuryazarlığı Ve Vergisel Farkındalık: Kahramanmaraş Araştırması, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 95-119.
- Yazıcı, M. ve Bekereci, Ü.(2016). Fen Bilimleri Eğitimi Alanında 2012-2014 Yılları Arasında Yapılan Doktora Tezleri Üzerine İstatistiksel Bir Araştırma, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 263 – 276,
- Yılar M. B. ve Akdağ H. (2017). “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Vergi Okuryazarlığı”, Sosyal Bilgiler Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar III, (Ed.) Turan R. & Akdağ H., *Pegem Akademi*, Ankara, 355-399.
- Yılmaz, S. ve Bakış, M. (2014). Anesteziyoloji Alanında Türkiye ve Dünyada Yapılan Bilimsel Yayınların Bibliyometrik Analizi, *Türkiye Klinikleri*, 12(3), 143-7.

Yazım Kuralları

Batı Karadeniz Akademisyenler Derneği tarafından yayınlanan USOBED (Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi) (International Journal of Western Black Sea Social and Humanities Sciences) Dergisi 2017 yılından itibaren; İktisat, İşletme, Maliye, Siyaset Bilimi, Kamu Yönetimi, Uluslararası İlişkiler, Çalışma Ekonomisi, Endüstri İlişkileri, Tarih, Felsefe, Psikoloji, Sosyoloji, İslami İlimler, Coğrafya gibi sosyal ve beşeri bilim alanlarında yayın hayatını sürdürmektedir.

Hakemli bir dergi olup, Haziran ve Aralık aylarında yılda iki kez yayınlanmaktadır. Editörlüğümüze gelen makaleler, bir ön incelemeden sonra Hakem Kurulu içerisinde konunun uzmanı olan iki, gerektiğinde üç hakemin değerlendirmesinden geçmektedir.

Dergimizin yayınlanması arzu edilen çalışmaların aşağıda belirtilen yazım kurallarına ve diğer koşullara uygun bir şekilde editörlüğümüze ulaştırılması gerekmektedir.

Makalede yazarı veya yazarları tanıtıcı bilgiler yazının başlığından sonra Unvan, adı /adları, görev yeri/yerleri, e-posta gibi bilgiler verilmelidir. Bu bilgilerin dergipark sistemine de doğru yüklenmesi gerekmektedir. Yazı, birden fazla yazarlı ise makale yükleme basamağının ilgili bölümünde "yazar ekle" butonuna tıklayarak diğer yazarı/yazarları da eklemeyi unutmayınız.

Dergiye ancak başka bir yerde yayınlanmamış veya halen yayınlanmak üzere değerlendirme sürecinde olmayan yazılar gönderilebilir. Hakem değerlendirme süreci sonunda yazı yayına kabul edilirse, yazının tüm yayın hakları USOBED Dergisi'ne aittir.

USOBED Dergisi'ne gönderilen aday makalenin değerlendirme basamağındaki her işlem, yazarlara e-posta ile iletilmektedir. Ancak sistem üzerinden gönderilen bazı mesajlar, yazarın e-posta sunucusu tarafından engellenmekte veya spam klasörüne atılmaktadır. Bu durumda da raporların veya düzeltme isteklerinin yazara ulaşmaması gibi olumsuz bir sonuç ortaya çıkmakta ve değerlendirme süreci uzamaktadır. Muhtemel bir iletişimsizliğin önüne geçmek için yazarların ilgili aşamaları sistem üzerinden takip etmesi de sağlıklı olacaktır.

Başlık makaleyi betimleyici olmalı, makalenin esas konularını teşkil etmelidir. Türkçe ve İngilizce başlıklar mümkünse 12 kelimeyi aşmamalıdır. Yazının başlığı büyük harflerle 12 punto ve koyu olarak yazılmalı ve ortalanmalı; Özet yerine "Öz" kavramı

kullanılmalıdır. Öz makalenin ana bölümlerinin her birinin kısa özetini içermeli, okuyucunun makaleyi bütünüyle okumaya karar vermesini sağlayacak bilgileri içermelidir. Dergiye gönderilen metinlerde tüm başlıkların kelimelerinin ilk harfleri büyük diğer harfleri küçük, koyu ve 12 punto olarak yazılmalıdır. Dergiye gönderilen metinlerin punto büyüklüğü 12'dir. Sadece Öz ve Abstract metni 11 punto olmalıdır. Bunun yanında Tablo ve Şekillerde de punto büyüklüğü 11 veya 10'a kadar küçültülebilir.

Dergimize gönderilecek makaleler Türkçe veya yabancı dilde (İngilizce, Fransızca veya Almanca) olabilir. Makalenin Türkçe ve İngilizce dilleriyle hazırlanmış en çok 100-150 kelimelik özetinin de eklenmesi gerekir (İngilizce ve Türkçe başlık da yer almalıdır). Ayrıca bu özetin altında, çalışmanın alanını tanımlayabilecek Türkçe ve İngilizce "anahtar sözcükler, (keywords)" de bulunmalıdır.

Yazılar A4 ebatlı kağıda aşağıdaki biçimde yazılmalıdır. Makale kaynakça dahil; Sayfa sayısı olarak 25 sayfayı, kelime sayısı olarak da 8000 kelimeyi geçmemelidir. Sayfa Düzeni Normal: Üst : 2,5 cm Sol : 2,5 cm Alt : 2,5 cm Sağ :2,5 cm

Yazı Tipi: Times New Roman; **Yazı Puntosu** 12 punto Satır Aralığı : 1.5

Makale metninin başlıklar hariç hizalaması "İki Yana Yasla" olacak, Metin içindeki başlıklar sola dayalı olacak. *Makale metninde Girinti: Sol:0 , Sağ:0, Özel: İlk Satır, Değer: 1,25 olacak. Kaynakça kısmında ise Özel: Asılı, Değer: 1,25 olacak.*

Aralık Ayarları: Önce: 6nk, Sonra 6 nk ve Satır Aralığı: 1,5 olacak. Manule olarak boşluk bırakılmayacak.

Makale, dergipark sistemi üzerinden gönderilmelidir. Ayrıca yazar/lar tarafından imzalı "YayınDevir Hakkı Formu" nun da taranarak aynı sisteme üzerinden gönderilmesi gerekmektedir.

Yazıda yer alan konu başlıkları Arabik sisteme göre numaralandırılmalıdır (1. , 1.1, vs.) Başlıkların sadece kelimelerinin ilk harfleri büyük olmalı. Tablo ve şekillerin hazırlanmasında derginin boyutları ve genel dizayn dikkate alınmalıdır. Şekillere ve tablolara başlık ve sıra numarası verilmeli ve sayfaya ortalanmalıdır. Başlıklar tabloların üstünde şekillerin ise altında yer almalıdır. Denklemlere sıra numarası verilmelidir. Sıra numarası parantez içinde ve sayfanın en sağında bulunmalıdır.

Makale Değerlendirme Süreci: Makale; "Hakem Kurulu" içerisinde belirlenecek hakemlerin değerlendirme sürecinden geçtikten sonra, eğer varsa, düzeltmeleri yapması için

yazara geri gönderilecektir. Yazar, hakem tarafından istenen düzeltmeleri yaptıktan sonra, geri göndermelidir.

Bu duyuruda belirtilen kurallara uyulmamasının tüm sorumluluğu yazar(lar)a aittir. Böyle bir durumda hakem değerlendirme raporuna bakılmaksızın Dergi Yayın Komisyonu ilgili makaleyi yayınlamama hakkını saklı tutar.

Kaynakça ve atıflarda; Amerikan Psikologlar Derneği (American Psychological Association, APA) tarafından yayınlanan “ The Publication manual of the American Psychological Association (6th edition), 2001 “ isimli kaynakta belirtilen yazım ilkelerine uygun bir biçimde yazılmalıdır. Apa'nın 6. Baskısı yazarların dikkate alacağı versiyon olmalıdır.

Bahsedilen kaynağa ilişkin internet adresi ;
<http://www.apastyle.org/> ,
http://www.muhsenberg.edu/library/reshelp/apa_example.pdf
Kaynaklar latin alfabesi ile yazılmış olmalıdır.

Dergilerin varsa DOI numaraları kaynağın sonuna eklenmelidir. Örneğin;

Silverson, B. E. (2011). Fundamental of Personal Initiative. Journal Of Management and Economics: General, 224, 202 – 253. Doi: 10.1037/0056- 3245.134.2.248

Yoksa makaleye dair URL numaraları yazılır ,

Klasik eserlerin (Adam Smith , Marx , Locke vb) özgün tarihleri biliniyorsa kaynağın sonunda şu şekilde verilmektedir : (Özgün eser 1882 tarihlidir)

Aynı soyadlı yazarlardan, yayını daha eski olsa bile adının ilk harfi alfabetik olarak önce gelen kaynakçada önce belirtilmektedir. Örneğin; Vasfi, E. (1998). Hukuki Terimler, Ankara: Vadi. Vasfi, L. (2007). Hukuk Reformları Sürecinde Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu. İnsan Hakları Haberciliği, (derl.) Seveda Alankuş, İstanbul: STE Vakfı.

Kitap ve Raporların kaynakçada gösteriminde önce yayınlandığı yer ve sonra kitabevi, yayınevi adı “ kitabevi” “yayınevi” “yay” vb. ekler belirtilmeksizin verilir. Örneğin;

Ankara: Dost

İstanbul: Nesa

İstanbul: Sabancı Vakfı

New York, NY: McGraw – Hill

Tek Yazarlı Kitap

Ansel, N. (2006). *Sessiz Gün*. İstanbul: Deki.

Carlsen, S. (2009). *Matrix: Ya da Sapkınlığın İki Yüzü*. Bahadır Turan (Çev.). İstanbul: Encore.

Çok Yazarlı Kitap

Abisel, N., Arslan, U.T., Behçetoğulları, P., Karadoğan, A., Öztürk, S.R. & Ulusay, N. (2005). *Çok Tuhaf Çok Tanıdık*. İstanbul: Metis.

Editörlü Kitap

Katip, M. (Ed.) (2007). *Kamusal Fayda*. Ankara: İmge.

Editörlü Kitapta Bölüm

Akyol, B. (2004). *Saha Çalışmalarında Kamusal Alan Kavramı*. Kemal Özbek (Ed.), *Kamusal Alan Dahilinde* (s. 689-713). Ankara: Dost.

Birden Çok Baskısı Olan Kitap

Straight, W. Jr. & Walles, E. B. (2004). *The Elements of World*(7. Baskı). New York: Longman.

Sadece Elektronik Basılı Kitap

O'Keefe, E. (n.d.). *Egoism & the cnsts in Western values*. Erişim [http://www.onlineoriginals.com/showitem .asp litem I 135](http://www.onlineoriginals.com/showitem.asp?item I 135)

Kitabın Elektronik Versiyonu

Shelton, M. A (1989). *Magazine addiction? A study of Social Life* [DX Reader version]. Retrieved from <http://www.ebookstore.tandf.co.uk/html/index.asp>

Elektronik Adresten Yararlanılan Kaynakta Kaynağın erişilebileceği URL verilir , <http://www.antraktsinema.com/makale.php?id=729>

Elektronik Makaleler

Bulunması durumunda digital object identifier (DOI) numarası belirtilmelidir.
Rousseau, S. C. (2009). *What is Freedom ?*. Knowledge Management Research & Practice. Advance online publication. doi: 10.1057/palgrave.kmrp.8500141

Elektronik Gazete Makaleleri

Seran, Ö. (2010, 21 Ocak). Televizyon alışkanlıklarımız ve çocuklar.
www.hurriyet.com.tr

Daha Önceki Bir Baskının Yeni Basımı (Özellikle Klasik Eserlerde)

Smith, A. (1976). *An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations*. E. Cannan (Ed.). Chicago: University of Chicago Press. (İlk baskı 1776). Metin İçinde Kullanımı ::(Smith, 1776/1976)

Kitaptan Çevrilmiş Bölüm

Kaynakçada: Hengel, M. (1958). *The Best Quality. T. Prast* (Çev.). Chicago: Charles Scribner's Son. (İlk baskı. 1912-1917).

Rapor ve Teknik Makaleler

Özer, H. (2008). *Mediscap Turkey 2000* (Report No. 2). Ankara: SERAUM

Dergi Tek Yazarlı Makale

Cenah, Y. (2009). Geçmişin Sosyolojik Baskısı: Tarihsel ve Toplumsal Akla Doğru. *Toplum ve Bilim*, 12, 202-240.

Dergi Çok Yazarlı Makale

Bilken, F. S., Çelik, P. (1998). *Müzakere Yöntemleri*. *Kültür ve İletişim*, 2 (1), 397-414.

Yazarı Belirsiz Editör Yazıları

Editorial: "What is a Chaos" [Editorial]. (2006). *Journal of Management and Business*, 25, 8-10.

Yazarı Belirsiz Gazete Ve Dergi Yazıları İçin

Kaynakçada: Türkiye ve Rusya İlişkileri Ne Yönde: Bir Tarih, İki Devlet. (2003, 13 Aralık). *Hürriyet*, 36.

Metin İçinde : (Türkiye Rusya İlişkileri Ne Yönde, 2003)

Yazarı Belli Gazete ve Dergi Yazıları

Öymen, F. (2013, 29 Aralık). *Siyaset ve Ekonomi*. *Milliyet*, s.21.

Basılmamış Tezler, Poster Yazılar, Tebliğler

Eğer Yök'den indirilmiş ise Url adresi kaynağın sonuna yazılmalıdır.

Erkan, F. (2012). Politika ve Yansıması: Mardin'de Sosyolojik Altyapı. (Yayımlanmamış doktora tezi). Celal Bayar Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

Ansiklopediler

Kaynakçada: Ottomans: History. (1997). Encyclopaedia Britannica içinde (12. Baskı. Cilt. 14, s. 1170- 1188). Chicago: Encyclopaedia Britannica.

Metin İçinde: (Ottomans: History, 1987)

Sözlükler

Kaynakçada: Hellmender. (208). Political Dictionary (11. Baskı). Los Angeles, Longman. Metin İçinde: (Helmmender, 2008)

Görüşme

Şenay, YILDIZ. (2012).Rusya Ukrayna'ya Girerse Çekoslovakya Gibi

Olur. Cengiz SAĞAN ile söyleşi. Akşam. 28 Temmuz 2003.Erişim

Tarihi 13 Ocak 2004, <http://www.aksam.com.tr/roportaj/rusyaukraynaya-girerse-cekoslovakya-gibi-olur/haber-289039>

Televizyon Programı

Kaynakçada: Long, T. (Yazar), ve Moore, S. D. (Yönetmen). (2002). Bart vs. Lisa vs. 3. Sınıf [Televizyon Dizisi]. B. Oakley ve J. Weinstein

(Yapımcı), Simpsonlar içinde. Bölüm: 1403 F55079. Fox. Metin İçinde Gösterimi: (Simpsonlar, 2002)

Film

Kaynakçada: Micheal, K. (Yönetmen/Senaryo Yazarı). (2001). Economist[Film]. U.S.: Warner Bros.

Metin İçinde Gösterimi: (Economist, 2001)

Fotoğraf

Kaynakçada: Ara, Güler. (1987). Ankara Milli Parkı [Fotoğraf]. Güzel Sanatlar Fakültesi, Ankara.

Metin İçinde Gösterimi : (Ara, 1987)